

GLĂSU BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVALAHIEI

ANUL XXXII, Nr. 11 — 12 - NOIEMBRIE — DECEMBRIE 1973

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXII Nr. 11 — 12
NOIEMBRIE - DECEMBRIE
1973

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN

**Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM

Episcopul Buzăului

P. S. Dr. ANTIM

Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL

**Episcop vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor**

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU

Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. Petre F. ALEXANDRU

Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

Pag.

REDACȚIA, A XXVI-a aniversare a Republicii 1173

PASTORALE

Prea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1175
P. S. Episcop ANTIM al Buzăului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1180
P. S. Episcop ANTIM al Dunării de Jos, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1184

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. CORNELIU SAVA, *La Duminica XXII-a după Rusalii* 1188
Pr. Lector DUMITRU RADU, *La Duminica a XXVIII-a după Rusalii* 1191
Pr. Prof. M. CHIALDA, *La Duminica a XXX-a după Rusalii* 1195
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE, *La Duminica a XV-a după Rusalii* 1199
Pr. DAVID POPESCU, *Panegiric la Sfinții Andrei* 1202
Prof. N. CHIȚESCU, *La Duminica dinaintea Nașterii Domnului* 1205
Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN, *La Cununie* 1209
Pr. IOAN SPIRU, *Sufletul (meditație)* 1210
Sfinții Apostol Pavel și Capitolul XII din Epistola către Romani (meditație) 1211

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, *Acțiuni în slujba păcii (noiembrie—decembrie)* 1213
Prof. O BUCEVSCHI, CEZAR VASILIU, *Știri ecumenice* 1221

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. CONSTANTIN C. GALERIU, *Semnificația colindelor* 1232
Drd. LAURENȚIU BĂRBULESCU, *Problema unității în diversitate în Ecumenismul contemporan* 1234
Pr. Drd. ȘTEFAN-VLĂDUȚ VASILIU, *Icoane vechi mai importante din Muzeul Mănăstirii Sinaia* 1246
PAVEL CHIHAIA, *În legătură cu pietrele de mormânt ale ctitorilor bisericii Mănăstirii Argeș* 1258
Drd. CALOIANU VIOREL, *Epoca Patriarhilor evrei în lumina descoperirilor arheologice mai noi* 1278

DOCUMENTARE

Pr. DAVID POPESCU, <i>Epistolele Sfântului Clement Romanul</i>	1291
Prof. T. BULAT, <i>Titularii Episcopiei Buzău, din secolul al XVIII-lea</i>	1295
Dr. ION N. MAELAT, Prof. PETRE VOIVOZEANU și Prof. FLOREA M. COSTACHE, <i>Insemnări de la Mânăstirea Brncoveni-Olt</i>	1305
Pr. HORIA CONSTANTINESCU, <i>Un Protopop din veacul al XVIII-lea</i>	1319
Pr. SANDU TUDOR, <i>Biserici de lemn pe Valea Slănicului — Buzău</i>	1327
Pr. MARIN APOSTOL, <i>Ultimul gen imnografic : Acatistul</i>	1335

COMEMORĂRI

Prof. PLĂTICĂ MIHAI, <i>Noul Testament de la Bălgrad și personalitatea Mitropolitul Simion Ștefan</i>	1349
---	------

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ASISTENT, <i>Lucrările Adunării Eparhiale a Sîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor</i>	1359
REDAȚIA, <i>A IV-a Conferință de orientare a clerului</i>	1367
IOAN F. STĂNCULESCU, <i>Concert de colinde la Palatul Patriarhal</i>	1373
Pr. NĂSTASE A. GHEORGHE, <i>Schitul Sfînta Măria din Techirghiol</i>	1375
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Băleni — Sirbi, județul Dimbovița</i>	1378
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Băleni — Dimbovița</i>	1380
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Lehliu-Gară, județul Ialomița</i>	1381
ASISTENT, <i>Biserica Sfîntului Antonie din Ploiești</i>	1382
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Independența, județul Ialomița</i>	1385
ASISTENT, <i>Biserica din satul Ciocanu-Dimbovicioara — Argeș</i>	1385
ASISTENT, † <i>Preotul Ștefan Dima de la parohia Jilavele, Protoieria Urziceni</i>	1387

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. G. C., <i>Sfințiri de biserici</i>	1388
--	------

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

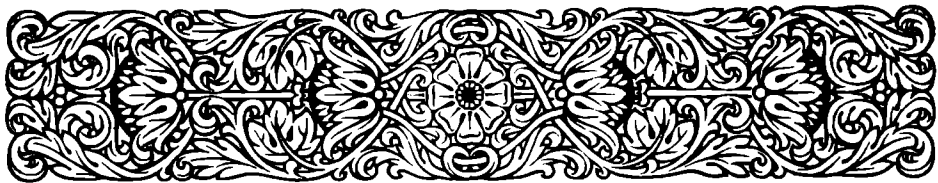
ASISTENT, <i>Itinerar chiriarhal</i>	1395
--	------

RECENZII

Constantin C. Giurescu, <i>Formarea poporului român</i> , Editura scrisului românesc, Craiova, 1973, 170 p., de Pr. ION CRISTACHE	1400
<i>Note Bibliografice</i> , de Prof. N. Stănculescu, O. B. și Pr. David Popescu	1403

ANEXĂ

<i>Colinde de Pr. Radu Antofie</i>	
--	--

A XXVI-A ANIVERSARE A REPUBLICII

Ziua de 30 Decembrie constituie pentru poporul român un deosebit prilej de bucurie și de bilanț al înfăptuirilor.

În fiecare an, în această zi poporul nostru înalță cîntece de bucurie pentru că actul istoric din 1947 — cînd a fost înlăturată definitiv monarhia și proclamată Republica, populară și democratică — i-a adus înfăptuirea năzuințelor de veacuri.

Cei 26 de ani ce au trecut de atunci, se înscriu în istoria țării ca ani din ce în ce mai rodnici, mai luminoși, ani ce aduc tot mereu înnoiri în toate sectoarele de activitate, în viața oamenilor stăpîni pe soarta lor.

Eliberarea din lanțurile oricărei exploatari și asupriri a adus în același timp descătușarea unor energii nebănuite, a dat talentului nostru de constructori, spațiul larg și generos al țării și, mai ales, a ridicat demnitatea națiunii la înălțimea menirii sale în lume.

O dezvoltare fără precedent a economiei, mari combinate, uzine și centrale electrice în tot cuprinsul țării, o puternică industrializare, satele chemate la o viață nouă, creșterea continuă a nivelului de trai al populației, dezvoltarea științei și culturii — sînt dovezi grăitoare ale hotărîrii ferme a poporului de a-și făuri o viață nouă, liberă și independentă.

În programul de dezvoltare a Republicii, ridicarea nivelului de trai al populației este un țel care, așa cum arăta Domnul Nicolae Ceaușescu, la cel de al X-lea Congres, constituie însăși rațiunea de a fi a societății socialiste. Măsurile întreprinse demonstrează practic că prevederile stabilite pe această linie, se traduc în viață pas cu pas. Astfel, în ultimii trei ani, venitul real al populației a crescut la 45 de miliarde lei. Se ridică cheltuielile din bugetul Statului pentru acțiuni social-culturale, se construiesc noi și moderne cartiere de locuințe. Toate acestea demonstrează că, în societatea românească totul se raportează la om, la slujirea intereselor generale, la progresul societății. Cu o îndreptățită mîndrie patriotică reținem în această zi de bilanț că din 1948 — primul an al Republicii — pînă în 1972 producția industrială globală a țării a crescut de 25 ori, producția globală agricolă de 3,3 ori, venitul național de cca. 13 ori, iar salariul mediu de 5 ori. Numai în 1973 producția industrială a țării crește cu aproape 15 la sută. Ritmul de cca. 13 la sută în-

registrarat în primii trei ani ai cincinalului ne îndreptățește să afirmăm că sînt create toate condițiile atingerii și depășirii sarcinilor ce au fost stabilite.

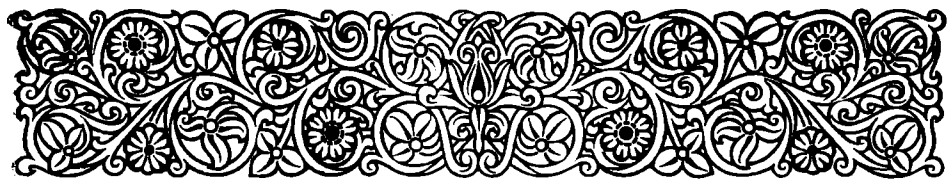
Anul 1973 înregistrează depășiri de plan și la capitolul investiții. S-au dezvoltat, la nivel prioritar ramuri ca metalurgia, construcția de mașini și chimia. 1973 a fost anul inițierii unor noi și spectaculoase perfecționări în sistemul de învățămînt, menite să ofere României de mine oameni și mai bine pregătiți în toate domeniile de activitate.

Epoca Republicii este deci o epocă plină de înfăptuiri în care țara se ridică pe culmi din ce în ce mai înalte ale viitorului, culmi fără sfîrșit. Poporul român, pașnic și demn, s-a ridicat, prin aceste realizări, în primele rînduri ale luptei menite să întroneze în lume cele mai înalte aspirații de pace, libertate și progres. Pretutindeni în lume, numele Republicii Socialiste România este rostit cu stîmă și respect, pentru realizările ei, pentru dorința sinceră de pace și prietenie a harnicului popor român; a tuturor celor ce trăiesc, muncesc și visează lucid pe întregul cuprins al țării.

Bilanțurile celor 26 de ani ce s-au scurs sînt făcute cu un sentiment de reală bucurie pentru că fiecare cetățean vede în ele cota-parte a lui de muncă și realizări. Ele dau imbolduri noi la viitorii ani de muncă și creație, cerînd în același timp efort și dăruire.

Alături de întregul nostru popor, Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Intîistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, își aduce contribuția sa la opera de desăvîrșire a înfloririi patriei, de ridicare a României pe culmile cele mai înalte ale progresului social, la instaurarea păcii și buneii înțelegeri în lumea contemporană.

REDACTIA

PASTORALE

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ȘI VOINȚA CLERULUI ȘI DREPTCRE-
DINCIOȘILOR CREȘTINI, PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE RO-
MÂNE, LOCTIITOR AL SCAUNULUI DIN CEZAREEA CAPADOCIEI,
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI ARHIEPISCOP AL BUCU-
REȘTILOR

**TUBITULUI NOSTRU CLER ȘI DREPTCRE-
DINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ BINECUVÎNTARE**

*«Fecioara, astăzi, pe Cel mai presus de
ființă naște*

Și pământul, peștera, Celui neapropiat aduce.

Îngerii cu păstorii slavoslovesc

Și magii cu steaua călătoresc,

Căci pentru noi s-a născut Prunc tînăr,

*Dumnezeu Cel mai înainte de veci» (Con-
dacul Nașterii Domnului).*

Iubiții mei fii sufletești,

*Cu această cîntare preoții v-au vestit ieri Nașterea Domnului, vi-
zitiînd casele voastre și tot cu această cîntare și cu multe cîntări ca
aceasta, Biserica v-a întîmpinat astăzi, cînd ați venit să prăznuiți Naș-
terea cea după trup a Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.*

*Se cuvine ca liii Bisericii noastre să cunoască «taina ascunsă din
veacuri» (Coloseni I, 26), taină care s-a descoperit lumii în ziua venirii
pe pămînt a Pruncului Iisus ; și datori sîntem Noi, Părintele vostru su-
fletesc, să vă dăm cuvînt de învățătură asupra acestei mari și preaslăvite
minuni a coborîrii în lume a Domnului Hristos.*

Iubiții mei fii sufletești,

*În marea bunătate și dragoste față de creatura Sa, dintru început,
de la căderea în păcat a primilor oameni, Dumnezeu a făgăduit acestora
că le va trimite pe Acela care «va zdrobi capul» (Facere III, 15) celui
care a ispitit prima pereche de oameni, făcîndu-i să săvîrșească păcatul
neascultării poruncii lui Dumnezeu. Nădejdea venirii «Celui așteptat*

de toate neamurile» a fost mereu ținută trează în mintea poporului ales: de către mulți profeți ai Vechiului Așezământ, care, inspirați de Dumnezeu, au proorocit, de multe ori cu amănunte, despre împlinirea făgăduinței dată primilor oameni de Dumnezeu, Ziditorul lor. «O stea va răsări din Iacob; un toiag se va ridica din Israel ... Din Iacob se va scula Cel ce va stăpîni cu putere» (Numeri XXIV, 17), citim într-un loc din Vechiul Testament. «Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cîrmuitor din coapsele sale, pînă ce va veni Împăciuitorul, căruia se vor supune popoarele» (Facere XLIX, 10), citim într-altă parte. «Prooroc din mijlocul tău și din frații tăi ... îți va ridica Domnul Dumnezeul tău; pe Acela să-L ascultați» (Deuteronom XVIII, 15), spune proorocul Moisi. «Iată, Fecioara va lua în pîntece și va naște Fiu și vor chema numele lui Emanuel», proorocește Isaia (VII, 15).

Pînă și locul unde se va naște Hristos a fost vestit de prooroci: «Și tu, Betleeme, proorocește Miheea, mic ești între miile lui Iuda, dar din tine va ieși stăpînitor peste Israel, iar obîrșia lui este dintru început, din zilele veșniciei» (V, 1).

Chiar timpul cînd se va naște Fiul lui Dumnezeu a fost proorocit de profeți ca Daniil, Agheu și alții.

«Iar cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său născut din femeie ...», glăsuiește Sfîntul Apostol Pavel (Galateni IV, 4).

Cum s-a petrecut minunea coborîrii pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu, iubiții mei? Avem noi, creștinii, temeuri scrise despre faptul Nașterii Domnului?

Știm cu toții și mărturisim în «Simbolul Credinței» că Fiul lui Dumnezeu «pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și s-a făcut om». Iar credincioșii noștri, din străvechi timpuri, cîntă în aceste zile în minunate colinde Nașterii Domnului, așa cum acesta le-a rămas lor în minte din învățătura și cîntările Bisericii. Să ne amintim numai de frumosul colind pe care-l cîntă copiii noștri:

«Steaua sus răsare, ca o taină mare;
Steaua strălucește și lumii vestește,
Că astăzi Curata, Preanevinovata,
Fecioara Maria, naște pe Mesia
În țara vestită, Betleem numită.
Magii cum zăriră steaua și porniră,
Mergînd după rază, pe Hristos să-L vază».

Dar învățătura Bisericii despre Nașterea Domnului și ceea ce credincioșii noștri cîntă în colindele de Crăciun au vreun teme istoric? Să scriș unde va, pomenește istoria despre această venire a Domnului în lume?

Da, iubiții mei! Este de la sine înțeles însă că nu în cărțile de istorie ale vremii de atunci vom căuta și vom găsi știri despre Nașterea Domnului. Istoria acelor vremi poate pomeni de nașterea fiilor de împărați pămîntești și de viața lor. Pe cînd Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt nu născîndu-se din familii de împărați și domni pămîntești, care

se nasc în palate și trăiesc în bogății, ci El a venit smerit, născându-se dintr-o Fecioară curată, fiică a unor părinți modești; iar în loc de palat și leagăn scump, a avut sălaș o peșteră și un staul de vite.

Historia Nașterii Domnului o găsim scrisă în Sfânta Scriptură a Noului Testament, în Cartea veche cît Biserica, în Cartea de temelie a noastră, a creștinilor, în Sfintele Evanghelii. Și noi, fiii Bisericii credem că ceea ce stă scris în Sfintele Evanghelii sînt fapte, întîmplări istorice, petrecute cu adevărat și istorisite de cei ce le-au văzut.

Iubiții mei, cine mai mult decît o mamă poate să cunoască și să istorisească lucruri și amănunte privind nașterea fiului său? Și dacă acesta este adevărul, atunci cine mai bine decît Maica Domnului, Sfânta Fecioară Maria, putea să cunoască și să istorisească faptele privind Nașterea Fiului său? Sfîntul Evanghelist Luca, după ce vorbește despre Nașterea lui Hristos, spune lămurit: «Iar Maria păstra toate aceste cuvinte (în legătură cu Nașterea lui Hristos) punîndu-le în inima sa» (Luca II, 19).

Să nu uităm că Maica Domnului a mai trăit pe pămînt după Înălțarea la ceruri a Mîntuitorului, cîțiva ani, pînă la Adormirea sa, alături de ucenicii Fiului său. Cunoaștem tot din Sfînta Evanghelie că însuși Domnul Hristos, pe cruce răstignit, a încredințat-o Apostolului Său iubit, Sfîntului Ioan, care «din ceasul acela a luat-o cu sine» (Ioan XIX, 27). Maica Domnului cunoștea pe toți ucenicii lui Iisus și lor le-a povestit toate cele în legătură cu nașterea și copilăria dumnezeiescului său Prunc. Așa că ucenicii au fost în măsură să scrie în Sfintele Evanghelii istoria acestei sfînte nașteri, din cele auzite de la însăși Sfînta Fecioară.

Și astfel știm că Arhanghelul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu în Nazaret, la o fecioară logodită cu bătrînul Iosif, căreia îi binevestește că ea a aflat har înaintea lui Dumnezeu, că Duhul Sfînt se va pogori peste ea și puterea Celui Preaînalt o va umbri. Ea va naște un fiu căruia îi va da numele Iisus, iar Sfîntul ce se va naște dintr-însa, Fiul lui Dumnezeu se va chema. Încredințîndu-se că de la Dumnezeu sînt toate acestea, Fecioara Maria a răspuns îngerului: «Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău» (Luca II, 26—28).

Bătrînul Iosif, logodnicul său, cunoscînd că Maria va să nască, «drept fiind și nevoind s-o vădească», se gîndea «s-o lase în ascuns» (Matei I, 18—19). Pe cînd cugeta el acestea, îngerul Domnului, arătîndu-i-se în vis, i-a spus: «Iosife ... nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt. Ea va naște Fiu și vei chema numele lui Iisus ... Deșteptîndu-se din somn Iosif ... a luat la el pe logodnica sa. Și fără să se fi atins de ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său Cel Unul-Născut, căruia i-a pus numele Iisus» (Matei I, 20—25).

Cum și unde s-a născut Iisus, tot Sfintele Evanghelii ne spun, precizînd și data Nașterii Sale. Cezarul August, voind să facă numărătoarea poporului, a poruncit ca fiecare să meargă «să se înscrie în cetatea sa» (Luca II, 3). De aceea, Iosif pleacă cu Maria, care era aproape să nască, din Nazaretul Galileei, în Cetatea Betleem, de unde era neamul său, spre a se înscrie după porunca Cezarului. Nemaigăsînd loc pentru găzduire în oraș, în casa de oaspeți, el este nevoit să iasă afară din Betleem și să

intre pentru a se odihni în timpul nopții într-un staul de vite de la marginea cetății. Aci Maria naște pe Fiul său pe care «L-a înfășat și L-a culcat în iesle» (Luca II, 6—7).

Păstorii din ținutul Belleemului făceau în acea noapte de strajă împrejurul turmei lor. Îngerul Domnului a venit la ei. O lumină mare a strălucit peste acești umili păstori, iar pe ei i-a cuprins frică mare. Îngerul însă le-a zis: «Nu vă temeți. Căci, iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi peste tot poporul. Că vi s-a născut azi Mîntuitor, care este Hristos Domnul. Și acesta va fi semnul: veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle ... Deodată s-a văzut lângă inger mulțime de oaste cerească ... zicînd: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 8—14).

După ce îngerii au plecat de la ei, potrivit cuvîntului auzit, păstorii au mers la staulul lor «și au aflat pe Maria și pe Iosif și pe Prunc culcat în iesle» (Luca II, 15—16). Ei nu se mulțumesc cu aceasta, ci «au vestit cuvîntul grăit lor despre acest Copil și toți cîți auzeau se mirau de cele spuse lor de către păstori» (Luca II, 17—18).

Vă spuneam, iubiții mei, că venirea Mîntuitorului făgăduit lumii chiar de la izgonirea din rai a primilor oameni era așteptată de toate neamurile. Iată pentru ce unii învățați din vremea aceea, din părțile Răsăritului, Magi cum îi numește Sfînta Evanghelie, ocupîndu-se cu cititul în stele, au cunoscut din apariția unei stele neobișnuite că Cel așteptat se va naște în curînd. Unii din acești Magi urmărind steaua luminoasă a Celui ce urma să se nască, au venit pe urma luminii ei să-L afle. Ajungînd în Ierusalim, au început să întrebe: «Unde este regele iudeilor, cel ce s-a născut? Căci am văzut la Răsărit steaua Lui și am venit să ne închinăm Lui» (Matei II, 1—2). Regele Irod, auzind de venirea și întrebarea Magilor, s-a tulburat, socotind că regele ce s-a născut atunci, căutat de Magi, îi va lua tronul. Afîind de la soborul arhierilor și cărturarilor că, potrivit spuselor proorocilor, Hristos se va naște în Betleemul Iudeei, Irod a chemat în ascuns pe Magi și a aflat de la ei lămurit în ce vreme s-a arătat steaua. Și trimițîndu-i la Betleem, le-a zis: «mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre Prunc și, dacă Îl veți afla, vestiți-mi și mie, ca, venind și eu, să mă închin Lui» (Matei II, 7—8). Magii ascultînd pe Irod au ieșit din Ierusalim și îndată steaua pe care o văzuseră în Răsărit a apărut din nou, ei mergînd după ea pînă ce aceasta «a stat deasupra, unde era Pruncul». Și intrînd îndăuntru, «au văzut pe Prunc împreună cu Maria, mama Lui, și căzînd la pămînt, s-au închinat Lui; și deschizînd vistieriile lor i-au adus Lui daruri: aur, tămîie și smirnă. Iar luînd înștiințare în vis să nu se mai întoarcă la Irod, pe altă cale s-au întors în țara lor» (Matei II, 9—12).

«După plecarea Magilor, îngerul Domnului se arată în vis lui Iosif, zicînd: scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt și stai acolo pînă ce-ți voi spune, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă. Și Iosif, sculîndu-se, a luat, noaptea, Pruncul și pe mama Lui și a plecat în Egipt și au stat acolo pînă la moartea lui Irod; ca să se împlinească cuvîntul spus de Domnul prin proorocul: din Egipt am chemat pe Fiul Meu» (Matei II, 13—15). După moartea lui Irod, tot la porunca îngerului

Iosif a luat Pruncul și pe mama Lui și a venit în Galileea, la Nazaret, spre a se împlini, iarăși, ce s-a spus de alt prooroc, că Iisus «nazarian se va chema».

Iubiții mei fii duhovnicești,

Iată, v-am înfățișat cu cuvintele Scripturii Sfinte, toată istoria Nașterii Domnului pe care o sărbătorim astăzi.

Marele între prooroci Isaia, cu sute de ani înainte de Nașterea Domnului, se bucura văzînd cu mintea roadele împlinirii proorocirilor cu privire la venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu: «Poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare, spunea el, și voi, cei ce locuiți în latura umbrei morții, lumină va străluci peste voi» (Isaia IX, 1). Iar Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, dînd glas bucuriei celor din vremea sa, bucurie care este și a noastră, ca și a creștinilor din toate vremurile, spunea: «Dumnezeu «Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr» (Ioan I, 14). «Dumnezeu este lumină», spune tot el (I Ioan I, 5).

Insuși Iisus Domnul spune despre Sine: «Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămînă în întuneric» (Ioan XII, 46). Hristos, «pacea noastră» (Efeseni II, 14), a venit în lume, pentru ca «să ne facem părtași firii dumnezeiești» (II Petru I, 4) și «să dobîndim înfierea» (Galateni IV, 5).

Lumina care strălucește peste noi, de care vorbește Isaia proorocul, «Lumina lui Hristos care luminează tuturor», cum spune Biserica, este sfînta Sa învățătură pe care El ne-a lăsat-o venind în lume.

Să cugetăm, iubiții mei, la rostul întrupării Domnului Iisus Hristos, la lumina pe care El a adus-o și să rămînem, cei ce credem în El, în lumina Evangheliei Sale, făcîndu-ne împlinitori ai învățăturii cuprinse în ea și pe care ne-o propovăduiește Biserica noastră.

Rugînd pe Dumnezeu să reverse peste voi toți și peste cei dragi ai voștri și în anul 1974, în care vom intra peste cîteva zile, darurile Sale cele bogate, iar peste lumea întreașă duhul înțelegerii depline, al păcii și al înfrățirii tuturor oamenilor și popoarelor, — vă binecuvîntez cu toată dragostea Mea de Părinte sufletesc.

«Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi, cu toți» (II Corinteni XIII, 13), Amin!

Iustinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOȚ AL DE DUMNEZEU-PĂZITEI
EPARHII A BUZĂULUI

IUBITULUI NOSTRU CLER, EVSEVIOSULUI CIN MONAHAL ȘI BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI : HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL ȘI DE LA DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS, IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ BINECUVÎNTARE

«Cînd a venit plinirea vremii a trimis Dumnezeu pe Fiul Său, Unul-Născut, care s-a născut din femeie și a fost supus sub lege» (Galateni IV, 4).

Iubiții mei fii sufletești,

Iată, și în acest an al mîntuirii, darul Duhului Sfînt ne-a adunat în sfințele și dumnezeieștile locașuri ca să întîmpinăm cu dumnezeiască cuviință Nașterea trupească a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Minunea întrupării Fiului Tatălui Celui fără de început întrece toate minunile, căci este «Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută», cum citim în cărțile sfînte.

«Auzi cerule și ascultă pămîntule. Să se clatine temeliiile și să ia cutremur pe cele de dedesubt : că Dumnezeu Ziditorul în zidirea trupească s-a îmbrăcat » (din Minei).

«Minunea Nașterii Sale a o spune limba nu poate». Purtați însă pe aripile credinței și cu mintea curățită prin post și rugăciune, să auzim glasul proorocului Isaia care grăiește : «*Însuși Dumnezeu va veni și ne va mîntui* (Isaia XXX, 4).

Istoria acestei mari taine a Întrupării ne-o descrie Sfîntul Evanghelist Luca. Împăratul August de la Roma a dat poruncă ca toată lumea de sub stăpînirea sa să se înscrie în orașul de unde i se trăgea neamul. S-a suit atunci și Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David ce se chema Vitleem ... ca să se înscrie cu Maria, logodnica sa. Pe cînd erau ei acolo, Mariei i-a venit vremea să nască. Și a născut pe Fiul său, întîiul-născut. L-a înfășat și L-a culcat în iesle pentru că ei n-au avut loc în casa de oaspeți (Luca II, 1—7).

Îngerii stau de veghe pe bolta cerească să vadă semnul Stăpînului și să-I cînte cînt de «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace întru oameni bunăvoire*» (Luca II, 13—14) ↓

Totul este gata precum au grăit proorocii și Dumnezeu-Tatăl a rînduit : «Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri, întîmpinați-L» (din Catavasii). Să mergem la Peștera din Vitteem și, călăuziți pe aripile credinței, să intrăm cu sfială dumnezeiască ca să vedem cu ochii minții pe Pruncul Iisus și pe Preacurata Sa Maică și pururea Fecioară, Maica lui Dumnezeu, împreună cu Logodnicul și Păzitorul ei Iosif. Ne plecăm cu adîncă smerenie și frică, cu cutremur, căci «Un Dumnezeu a venit pe pămînt» precum ne grăiește Sfîntul Ioan Gură de Aur.

O nouă și mare minune sub soare. Vedem Prunc tînăr pe Dumnezeu cel mai înainte născut din veci din Tatăl, care se naște din Fecioară, nu cutremurînd pămîntul sau clătînd cerul, că : «*Prunc s-a născut nouă Fiul, și s-a dat nouă*» (Isaia IX, 6).

Bucuria Praznicului Crăciunului ne copleșește și se face tot mai vădită în Sfintele Scripturi, în cărțile de slujbă și în colinde.

Precum noaptea își întinde vâlul ei întunecat și acoperă munții, dealurile, văile, ponoarele și întinsele cîmpii și apoi se călătorește iar zările luminoase ale dimineții vestesc soarele strălucitor ce se ridică semeț pe bolta cerului, tot astfel și nașterea Domnului a venit pe pămînt în cea mai adîncă tăcere și s-a apropiat de noi pămîntenii în chip tainic spre a ne lumina și a ne izbăvi. «Răsăritul cel de sus», «Soarele Hristos», «Lumina lumii» ne-a răsărit întrupîndu-se din pîntecele cel fecioresc al Preacuratei Sale Maici.

Intrupîndu-se om, n-a încetat să fie Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Credem, mărturisim și recunoaștem în El două firi : pe cea dumnezeiască și pe cea omenească, dar numai o persoană căreia ne închinăm.

Cerul vestește pămîntului slava Fiului născut din veci din Tatăl.

Tatăl îl arată îngerilor, iar aceștia păstorilor. O stea minunată se arată pe cer. Magii de la Persida, călăuziți de ea, vin cu daruri : aur, smirnă și tămîie, să I se închine.

Irod cînd a aflat de la magi despre nașterea Pruncului, temîndu-se să nu-și piardă tronul, a ucis pruncii de doi ani și mai jos, sperînd ca printre aceștia să se afle și Pruncul Iisus. Purtarea însă de grijă față de Fiul Său s-a arătat prin aceea că a înștiințat pe Iosif și pe Maria, Maica Pruncului, să fugă în Egipt și să stea acolo pînă după moartea lui Irod.

Iubiților,

Sfînta Biserică ne unește acum în acest praznic. Împreună cu îngerii să cîntăm cu bucurie, venirea la noi a Fiului lui Dumnezeu. Ea ne îndeamnă să mergem cu păstorii și să vedem pe noul-născut, Hristos Domnul care a venit să ne mîntuiască și să ia asupra Sa păcatele noastre, dîndu-și viața pe cruce ca preț pentru mîntuirea noastră.

Să ne curățim simțirile și să-L vedem pe Domnul Iisus care se mai numește Emanuel ce se tâlcuiește : «cu noi este Dumnezeu». Să mulțumim cu bucurie bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit și în acest an să ne aducem aminte de toate cele rînduite de Dumnezeu în legătură cu nașterea trupească a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Ne temem însă că nu vom putea afunda ciutura învățăturilor în fînțina credinței pentru a scoate apa cea vie a duhovniceștilor sfaturi, învățături și îndemnuri pe care să le urmăm cu acest fericit prilej.

Din tilcul praznicului să ne îndulcim duhovnicește. «*Vă scriem acesta pentru ca bucuria voastră să fie deplină*» (I Ioan 1, 4).

Cum putem să ne apropiem de Domnul nostru Iisus Hristos? Numai prin și în sfînta noastră biserică strămoșească. Asemenea stelei celei minunate care a călăuzit pe magi, ne călăuzește și pe noi și ne arată căile mîntuirii prin sfintele taine și învățăturile descoperite de Dumnezeu și lămurite de Sfinții Apostoli și de Sfinții Părinți ai Bisericii.

Ea ne ferește de orice alunecări și alte greșeli de la dreapta credință. Cu drept cuvînt vă spunem și noi că «în afară de Biserică nu este mîntuire». Ea ne învață să ne învrednicim și să ne agonisim mîntuirea prin credință și fapte bune. Să nu fim creștini numai cu numele, să facem lucruri creștinești.

Sfîntul Ioan Gură de Aur prin Biserică înțelege voința și unirea credincioșilor și, de aceea, cei ce vor să aibă loc în Biserica Domnului Iisus Hristos trebuie să fie uniți unii cu alții, căci toți sîntem frați, toți avem un tată în cer care ne dăruiește atît cele pămîntești cît și cele cerești.

Să fim făpturi noi căci «*în Hristos nimic nu prețuiește ... ci numai făptura nouă*» (Galateni VI, 15).

Nu doresc fraților să nu vă aducem mereu aminte și de datoriile noastre de cetățeni devotați scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România. Am sărbătorit un pătrar de veac de la întemeierea ei. Sîntem în plin progres social și spiritual datorită înțelepților cîrmuitori ai patriei noastre, care veghează la bunul mers al treburilor obștești și ne sînt călăuză spre binele și fericirea tuturor.

În țara noastră cele vechi au trecut : «*Iată toate s-au făcut noi*» (Apoc. XXI, 5). Să fim oameni și făpturi noi. Să ne prîndem în hora muncii cu tot elanul spre binele și fericirea tuturor, cum ne îndeamnă ocîrmuitorii noștri.

Domnul Iisus este Domn păcii. Omenirea se străduiește pentru ca pacea să sălășluiască pe pămînt și între oameni să fie bunăvoințe. Dumnezeu nostru este Dumnezeul păcii și al îndurărilor. Evanghelia este testamentul dragostei.

«*Pacea este mai presus de minte*» (Filipeni IV, 7).

Cunoaștem toate eforturile neprecupețite pe care țara noastră le face pentru apropierea și pacea popoarelor. Nici Bisericile creștine nu stau nepăsătoare în fața realizării păcii în lumea toată. Biserica noastră,

condusă destoinic și cu jertfelnicie de Prea Fericitul Patriarh Justinian, a întreprins și duce o activitate susținută pentru apropierea dintre toate Bisericile creștine și alte confesiuni, tinzând la apropierea dintre popoare și pentru «pacea lumii».

«Încolo, frații mei, numai ce este adevărat, ce-i cinstit, ce-i drept, ce-i curat, ce-i vrednic de iubit, ce-i vrednic de laudă, orice faptă bună, numai aceea să gîndiți» (Filipeni IV, 8).

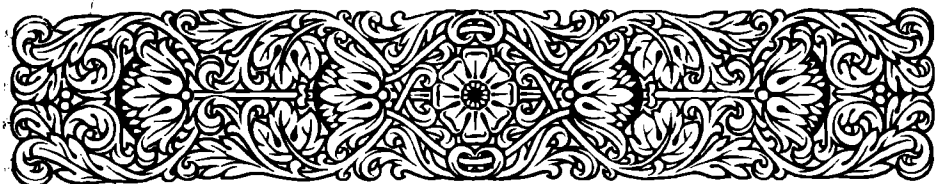
Fiți mădulare de laudă ale Sfintei noastre Biserici și împliniți-vă toate datoriile către scumpa noastră patrie. Voi, păstorilor sufletești priveghiați și duceți turma încredințată, la pășunea duhovnicească spre binele și fericirea tuturor.

Vă dorim din inimă și vă binecuvîntăm să aveți depline bucurii și îndestulări de Sfintele Sărbători ale Nașterii și Botezului Domnului. Rugăm pe cel Atotputernic să ne dăruiască Noul an 1974 cu pace, sănătate și sporite puteri de muncă pentru binele și fericirea obștească.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți.

Al vostru de tot binele rugător fierbinte către Dumnezeu,

† ANTIM
Episcopul Buzăului

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOAP AL EPARHIEI DUNĂRII DE JOS
INTREGULUI CLER ȘI TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI DIN ACEASTĂ
EPARHIE : HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL ȘI DE LA DOMNUL
NOSTRU IISUS HRISTOS, IAR DE LA SMERENIA NOASTRĂ ARHIEREȘTI BINE-
CUVINTĂRI

*«Că pentru noi s-a născut Prunc, Dum-
nezeu cel mai-nainte de veci» (Din Conda-
cul praznicului).*

Dreptmăritori creștini,

Praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos din acest an îmi prilejuiește aleasa bucurie de a ne întâlni pentru întâia dată cu voi, fiii mei sufletești, prin mijlocirea acestui cuvânt de învățătură.

Ca nou arhipăstor al acestei eparhii, la cîrmuirea căreia am venit prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu și în urma alegerii făcute de reprezentanții clerului și credincioșilor, am dorit fierbinte să vă împărtășesc dragostea mea părintească și să vă aduc arhierescă binecuvîntare. Totodată, am voit să mă adresez inimilor voastre calde cu nădejdea și încrederea că zidirea duhovnicească la care am fost chemat se va săvîrși cu sprijinul și împreună-lucrarea voastră, spre binele de obște al Bisericii și spre folosul vostru al tuturor.

Bucuria de a vă întîmpina pe această cale și a vă aduce mărturia prețurii ce vă port, este sporită de sărbătorirea mărîtului praznic al Nașterii Domnului pe care împreună îl cinștim astăzi. Sărbătoarea aceasta așezată din cele mai vechi timpuri pentru proslăvirea minunatei întrupări a lui Hristos și pentru înțelegerea slujirii Sale pe pămînt, ne dă ocazia unui însemnat popas în urcușul împlinirilor noastre creștinești.

Marele praznic de astăzi ne aduce vestea cea bună a Îngerului : *«Iată vă binevestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut astăzi Mîntuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David»* (Luca II, 10—11). Mesia, adică așteptarea neamurilor. Răscum-părătorul făgăduit strămoșilor noștri s-a născut în Betleemul Iudeei, precum au grăit prorocii.

Născut în peșteră în mare umilință, în mijlocul păstorilor și avînd ieslea ca leagăn, El a fost întîmpinat totuși cu imne de cinstire ca Împărat și Mîntuitor. Îngerii din ceruri l-au cîntat : «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca II, 14), iar magii veniți din depărtările Răsăritului i-au adus daruri împărătești : aur, smirnă și tămîie. A crescut apoi în smerenie și sărăcie, alături de toți cei trudiți și împovărați.

Iar la plinirea vremii, ieșind la propovăduire în Galileea, a rostit din cartea Prorocului Isaia : «*Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți cu inima ; să propovăduiesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea ; să slobozesc pe cei apăsați și să vestesc anul de îndurare al Domnului*». Apoi a adăugat : «*Astăzi s-au împlinit cuvintele acestea din Scriptură, pe care le-ați auzit*» (Luca IV, 16—21).

Venirea Sa pe pămînt, este înfățișată în Sfintele Evanghelii ca o slujire a lumii și oamenilor, potrivit cuvintelor Sale : «*Fiul Omului n-a venit să l se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața răscumparare pentru mulți*» (Marcu X, 45).

Intr-adevăr, pogorîrea Mîntuitorului a fost un act de cea mai adîncă smerenie, căci El fiind în chipul lui Dumnezeu «*s-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-se asemenea oamenilor și la înfățișare aflîndu-se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte și încă moarte de cruce*» (Filip. II, 7—8). «*Bogat fiind, El a sărăcit pentru noi, ca pe noi să ne îmbogățească*» (II Corinteni VIII, 9). Îmbogățirea pentru noi este că Fiul lui Dumnezeu, făcîndu-se Fiul al Omului a luat pe lîngă firea Sa dumnezeiască și firea noastră omenească, iar prin această unire, firea noastră s-a îndumnezeit și a devenit nemuritoare, pârtașă învierii și fericirii veșnice. Prin jertfa Sa pe cruce, prin moartea și prin slăvita înviere, El a izbăvit neamul omenesc din robia iadului și ne-a împăcat cu Dumnezeu, ne-a învățat cum să biruim păcatul și urmările lui.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Astăzi, cînd toată suflarea creștinească se alătură cinstirii îngerilor și, împreună cu păstorii și magii, preamărește nașterea din Fecioară a Fiului lui Dumnezeu, ne dăm seama de însemnătatea cuvintelor glăsuite de preot an de an, cînd umblînd din casă în casă, binevestește Nașterea lui Hristos : «*Că pentru noi s-a născut Prunc, Dumnezeu cel mai înainte de veci*» (Condacul praznicului).

Iar Biserica întărește această mărturisire prin simbolul credinței, zicînd : «*Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorit din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara și s-a făcut om*».

Și dacă, cu toată tăria credem și mărturisim că nașterea lui Hristos, împreună cu slujirea Lui au fost făcute pentru noi și pentru mîntuirea noastră, este firesc să ne întrebăm și în ce chip întîmpinăm noi această mare sărbătoare și cu ce daruri venim în fața Pruncului Iisus.

Darul cel mai de seamă pe care-l putem aduce lui Hristos este să împlinim în faptă, în viața noastră de toate zilele, învățăturile lăsate nouă de Mîntuitorul. Căci «*credința fără fapte este moartă*», ne spune Sfîntul Apostol Iacob (II, 26).

Credința noastră creștinească trebuie să se manifeste în viața fiecăruia dintre noi, precum și în viața noastră de familie. Nașterea Domnului este și sărbătoarea familiei, a părinților și a copiilor, adunați mai ales astăzi în jurul aceleiași vetre. Familia stă la temelia vieții umane și este cel dintîi așezămînt social, care a dus la dănuirea necurmată a neamului omenesc. Familia a fost întemeiată de Dumnezeu de cînd a zidit pe om. El a creat bărbatul și femeia, ca soț și soție și i-a binecuvîntat zicînd: «*Fiiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și îl stăpîniți*» (Facere I, 28). De aceea, familia ideală este cea care are mulți copii, căci copiii dau tărie părinților, sprijin și fericire în viață. «*Copiii sînt o moștenire de la Domnul și roada pîntecelui o răsplătire*», zice psalmistul David. «*Ferice de omul care și-a umplut casa de ei*» (Ps. CXXVI, 3, 5).

Poporul nostru a ținut ca sfîntă această binecuvîntare și fiecare familie a căutat să aibă cît mai mulți copii, să-i crească în dragoste de țară și de legea strămoșească, să-i învețe să muncească, să fie oameni de omenie și să ajute pe părinții lor la zilele bătrîneții. Iar familiile care, independent de voința lor, n-au avut copii, au înfiat copii din alte familii ca să nu se lipsească de binecuvîntarea lui Dumnezeu și să nu le fie casa pustie.

Problema familiei se pune și astăzi în același chip.

Poporul nostru vrea ca familia noastră a fiecăruia, să fie zidită pe temelie de piatră, pe dragoste, pe încredere și bunăvoință între soți, ca o unitate morală trainică și nedespărțită, căci «*ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă*» (Marcu X, 9). De asemenea, poporul nostru dorește ca fiecare familie să-și îndeplinească rolul ei sfînt și firesc de născătoare de prunci și educatoare, cu întreaga răspundere morală și materială, Statul nostru venindu-i în ajutor pe diferite căi pentru întreținerea și buna creștere a copiilor.

Copiii nu sînt numai ai noștri, ei sînt ai întregului popor. Viitorul țării noastre stă în mîinile lor, căci după generația noastră, ei sînt cei care vor duce mai departe munca și aspirațiile noastre spre noi împliniri pentru scumpa noastră patrie.

Drept aceea, se cuvine să iubim copiii, să-i creștem sănătoși în căminul nostru, să purtăm grijă de buna lor educație, cu respect față de părinți și de cei mai în vîrstă. Să învățăm pe fiii noștri să iubească Biserica strămoșească și rînduielele ei, căci veacuri de-a rîndul ea a fost reazem și lumină poporului nostru. Să-i deprindem să fie buni și ascultători și să se pătrundă cu tot sufletul de tradiția sănătoasă a poporului nostru, de munca lui cinstită și de năzuințele pentru o viață demnă, creatoare de valori spirituale și materiale.

Cu aceste gînduri despre rostul familiei în vremea noastră, să pășim înainte în trăirea vieții creștinești, sporind în dreapta credință și în dragostea către aproapele.

Iubiți credincioși,

Sărbătorile Nașterii Domnului fiind așezate spre sfârșitul anului calendaristic, în curînd ne vom lua rămas bun de la anul în curs și vom porni la brazdă nouă pe făgașul anului milei Domnului 1974. Aruncînd o privire în urmă asupra anului în care ne aflăm, constatăm cu bucurie că poporul nostru încheie acest an și întîmpină Anul nou cu bogate realizări, datorită cărora țara noastră s-a ridicat pe noi trepte de progres înăuntru și de cinstire în afară. Satele și orașele noastre sînt tot mai frumoase, iar nivelul de trai al oamenilor muncii este în continuă creștere. Avem bună nădejde că voi, fiii noștri sufletești, veți sprijini și de acum înainte cu aceeași rîvnă munca pe care o va desfășura întregul nostru popor pentru întinerirea patriei, pentru pacea a toată lumea.

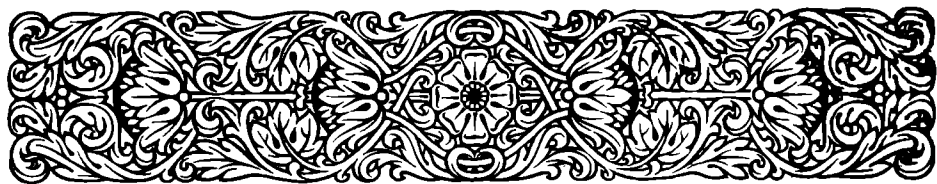
Cu prilejul acestor mari sărbători scumpe inimilor noastre vă îmbrățișez pe toți cu dragoste părintească și rog pe Tatăl nostru cel din ceruri să vă învrednicească a petrece prăznuirea Nașterii Domnului cu sănătate și cu toată mulțumirea. Iar Anul nou, pe care îl așteptăm, să fie bogat în împliniri folositoare pentru noi și pentru țara noastră, an de belșug, de prosperitate, an de bucurie, de bună înțelegere și de pace între toate popoarele.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți.

A! vostru către Domnul rugător și de tot binele voitor,

† ANTIM

Episcop al Dunării de Jos

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

DUMINICA A XXII-A DUPĂ RUSALII

Viața și moartea. Vorbindu-se despre moartea trupului și nemurirea spirituală — în Evanghelia Duminicii a XX-a după Rusalii — s-a arătat desigur că ea este despărțirea sufletului de trup. Și s-a mai spus — în lumina învățăturii creștine — că după această despărțire trupul se nimicește iar sufletul continuă să trăiască un nou fel de viață, într-o altă lume, plină de lumină, — după vrednicia faptelor — și fericire veșnică, în împărăția cerească (Matei VIII, 11).

Despre acest nou fel de viață, adică despre viața pe care o duce sufletul dincolo de mormânt — rai și iad — ne amintește și parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr (Luca XVI, 18—31). Ea ne spune limpede că după ce a murit dreptul Lazăr, el «a fost dus de îngeri în sinul lui Avraam» în societatea dreptilor și a îngerilor, ca o răsplată a nedreptății și suferinței purtate în viața pămîntească. Despre bogatul neîndurat ni se spune iarăși, că se chinuia în văpaia iadului la care era osîndit pentru păcatele și nedreptățile săvîrșite față de semenii. De aceea cînd a zărit el pe Lazăr, senin și liniștit, a strigat cu accente de disperare : «Părinte Avraame, fie-ți milă de mine și trimite pe Lazăr să-și ude virful degetului în apă și să-mi răcorească limba, căci mă chinuiesc în această vâpale. Dar Avraam a zis : Fiule adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta și Lazăr asemenea pe cele rele ; iar acum aici el se mîngîie, iar tu te chinuiești» (Luca XVI, 23—25).

Așadar, bogatul se chinuie pentru că s-a făcut robul bogăției uci-gătoare de semenii, nedrepte și neîndurate în fața mizeriei umane. Iar Lazăr e fericit pentru că prin luptă cu suferința și răbdarea vremelnică a cucerit neîndoielnic viața și adevărata avuție : comoara sufletului.

În conflictul neostoit dintre bogăție și sărăcie, vedem cum răutatea și nedreptatea omenească — izvorite din păcatul neascultării, în genere — au împiedicat în viața omenerii, starea de echilibru și de mulțumire generală printre oameni, adică bogăția pe care Ziditorul a dat-o lui Adam

și tuturor oamenilor în raiul pămîntesc. De aici dorința fierbinte după o mai cinstită repartiție a bunurilor, dorință care a persistat în viața popoarelor oropsite de-a lungul secolelor, de dreaptă luptă și adînci frămîntări. Învățătura bimilenară de credință și practică creștină ne arată, că se prețuiesc după cuviință bunurile materiale (Pilda talanților, unde lucrătorul cu un talant este aspru pedepsit, pentru că nu știuse să chivernisească bine cu el (Luca XIX, 12—24). Bogăția însă trebuie să fie privită ca simplu mijloc și nu considerată ca un scop în sine: omul deci să nu se alipească cu inima de ea, iar bunurile să fie cîștigate prin muncă, «pentru că cel ce nu muncește nici să nu mănînce», ne poruncește Sfînta Evanghelie.

În sensul acestei porunci, atît Mîntuitorul cît și Sf. Părinți merg mai departe, și anume pînă a ne da chiar sfatul evanghelic al sărăciei — cu excepția bunurilor materiale strict necesare traiului — pentru că prin aceasta se înlătură o însemnată piedecă din calea ce duce spre desăvîrșirea morală la care năzuim toți creștinii: «Nu vă adunați comori pe pămînt... (Matei IX, 19). Dovadă pentru aceasta este convorbirea Mîntuitorului cu tînărul avut (Matei XIX, 15—22), unde Iisus i-a zis: «Dacă voiești să fii desăvîrșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer; după aceea vino și urmează-Mi».

Bogăția în sine nu e rea, dimpotrivă, dar omul trebuie să o cîștige cinstit și să o stăpînească demn, iar stăpînirea nu-i cu puțință fără lăpădarea lăuntrică de ea. Aceasta și nu lăpădarea externă a bunurilor lumești poruncește Sf. Scriptură și morala creștină. Restabilirea armoniei lăuntrice a credinciosului, în locul ispitei de îmbogățire și a plăcerilor pieritoare, în locul egoismului neuman, manifestat în relațiile dintre semenii, ne ușurează mîntuirea sufletului și cimentează pacea în lume.

Bogatul nemilostiv n-a făcut milă cu Lazăr cel lipsit, n-a înțeles porunca iubirii jertfelnice și altruiste, n-a deschis poarta inimii în fața mizeriei, n-a împărțit de bună voie nici măcar din prisosul de bunuri și astfel și-a agonisit nu viața ci moartea și osînda chinurilor veșnice. În schimb dreptul Lazăr și-a ales — peste orice privațiuni și suferințe — viața triumfătoare, care dealtfel corespunde adîncilor tendințe ale naturii omenești.

Mîntuitorul ne-a învățat că lumea aceasta nu este nici o vale a plîngerii, dar nici un teren unde fiecare își poate da frîu liber egoismului și nedreptății în convingerea că la mormînt se sfîrșește totul.

Domnul ne-a spus că viața omenească e un dar de la Dumnezeu. Fiind dar de sus ea e bună și frumoasă. Ea trebuie trăită, dar nu oricum, ci trebuie trăită punîndu-o în slujirea adevărului, binelui, dreptății și fericii tuturor.

Făcînd acest lucru credinciosul se simte bine, se simte cu conștiința liniștită în urcușul spre viața adevărată. Viața ne este dată ca să o trăim constructiv, să nu o îngropăm sub lespedea rece a egoismului sau să o îngredim cu zidul urii și al vrăjmășiei față de aproapele.

Dar dreapta credință cînd vorbește de viață se gîndește nu numai la viața de pe pămînt ci și la cea de dincolo de glia gropii. Și fiindcă

viața din lumea cealaltă depinde de viața pămîntescă, credinciosul slujind cu orice preț idealul nobil și moral al vieții și viața de dincolo va fi pentru el o fericire. Cel ce trăiește numai să mănînce și să se desfete, cel ce-și fixează ca țintă distrugerea altuia pe orice cale pentru a-i răpi bunurile sale, acela nu se poate aștepta la o mulțumire sufletească, pentru că făcînd răul nu se poate aștepta la bine sau la fericire.

Domnul Iisus Hristos ne învață că El a venit în lume, ca lumea să aibă cît mai multă viață; ca toți oamenii să se simtă bine și să trăiască în pace unii cu alții. El ne învață că la masa vieții, au dreptul în măsură egală, toți credincioșii fără nici o deosebire.

În Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament avem nenumărate exemple de ținare a legăturii cu Dumnezeu și oameni prin suferință. Să ascultăm această rînduială a vieții creștine văzută de unii Sfinți Părinți: Astfel Sfîntul Ioan Gură de Aur spune: «Meritul suferințelor este cu mult mai mare decît al faptelor bune». Exemple de răbdare în suferință ne înfățișează pe Iov a cărui viață o știm cît de încercată i-a dat-o Domnul dar i-a și răsplătit credința și pe cei trei tineri, care au schimbat cuptorul cel de foc în casă de rugăciune, unde cîntă și binecuvîntează pe Dumnezeu care-i scapă întregi din miinile vrăjmașilor.

Însuși Iisus Hristos a fost răstignit și dat morții, dar adevărul vestit de El nu a putut fi întunecat. După Hristos, Biserica se naște, se dezvoltă și înflorește în mijlocul furtunilor și bucuriilor negrăite, căci puterea lui Dumnezeu în neputințe se arată (II Corinteni XII, 9).

Prin toate aceste pilde și altele multe Sfîntul Ioan Gură de Aur ne încredințează în Omiliile rostite, că «Tatăl permite suferința pentru a face să strălucească mai bine virtutea».

Răbdarea în suferințe aduce cu sine vrednicii, merite, care sînt mai de preț decît actele de binefacere. Ca și ceilalți sfinți ai Bisericii, Sfîntul Ioan Gură de Aur ne învață că prin îndelungă răbdare și rugăciune, prin virtuțile vieții, prin împlinirea legilor omenești și divine, prin muncă și iubire, suferințele sînt izvor de lumină și putere, de curățenie și vrednicie, de mîntuire și fericire.

Din cele descrise aici despre viață și moarte putem învăța că viața e o binecuvîntare de sus, trebuie trăită nobil și drept cu toți credincioșii, că ea continuă în lumea de dincolo.

Ea trebuie trăită nu oricum ci în legătura cu semenii, trebuie ca fiecare frate creștin să respecte și să iubească pe aproapele, iar atunci cînd este în strîmtorări să nu descurajeze; viața trebuie dusă optimist, cu încredere și înțelepciune. Să nu uităm că suferințele vin la toți, fie răi sau buni, curați, luminați sau desăvîrșiți. O inimă care iubește mult, suferă mult și cine suferă multe ispășește mult, învață, iartă, se curăță și se sfințește mult. «De aceea zice Sfîntul Nicodim Aghioritul, cînd îți vine o suferință — care e știută și îngăduită de Dumnezeu, consideră-o ca un prilej de adevărare a acesteia, înțelege că în Împărăția cerurilor se intră prin multe necazuri (Fapte XIV, 22), dă-ți seama că Fiul lui Dumnezeu și toți sfinții și dreptii pe calea aceasta au mers la biruință».

În încheierea învățaturii creștine, în problema morții și supraviețuirii sufletului să reținem, că moartea e un sfârșit dar și un început, că viața aceloră dintre noi, care socotesc că la mormînt se termină totul, va fi mai dezorientată, mai puțin echilibrată. Nu tot așa va fi pentru acei creștini, care consideră moartea un început al vieții veșnice.

Prin credință și fapte bune să ne învingorăm ființa noastră toată cu lumina vieții pe care o trăim din plin, ca puțin câte puțin zăriștea Împărăției de dincolo să ne inunde cu dulceața ei spirituală viața și mai mult, ca o mare de lumină neînserată, spre fericirea tuturor.

Pr. CORNELIU SAVA

LA DUMINICA A XXVIII-A DUPĂ RUSALII

«Și a trimis la ceasal Cinei pe sluga Sa ca să spună celor chemați: Veniți, că iată toate sînt gata» (Luca XIV, 17).

«Veniți, că toate sînt gata!» este chemarea pe care Dumnezeu o adresează fiecăruia în parte și nouă tuturor pentru Cina împărătească, împărăția lui Dumnezeu. Despre aceasta, Mîntuitorul ne-a vorbit în diverse prilejuri și în multe parabole, subliniind cu fiecare ocazie sensul adînc al acestei împărății cerești pentru creștini și relația strînsă care este între viața creștină a fiecăruia dintre noi și viața veșnică cu Hristos în împărăția Sa cea cerească.

Dobîndirea împărăției lui Dumnezeu este ținta ultimă a vieții noastre creștine și expresia mîntuirii noastre în Hristos și în Biserica Sa, care este, după spusa Sfîntului Apostol Pavel, Trupul tainic al lui Hristos și plenitudinea de viață și de har a Duhului Sfînt (Efeseni I, 23). Parabolele pe care le-a rostit Mîntuitorul, privind împărăția cerurilor, ca: Parabola semănătorului, a neghinei semănată de vrăjmași printre spini; a grăuntelui de muștar, a aluatului care a dospit toată frămîntătura; a comorii ascuse în țarină, pe care găsindu-o cineva vinde tot ce are ca să o dobîndească; a mîrgăritarului celui de mult preț pentru care neguțătorul vinde tot ce să-l cumpere; a năvodului din care peștii cei răi sînt aruncați; a lucrătorilor trimiși să lucreze în vie Matei XX, 1—16); a nunții fiului de împărat (Matei XXII, 2—14); a celor 10 fecioare, cinci înțelepte și cinci neînțelepte (Matei XXV, 1—13); a talanților (Matei XXV, 14—30) și altele subliniază, toate, realitatea acestei împărății dumnezeiești înțeleasă ca o împreună-trăire a creștinului adevărat cu Hristos în Duhul Sfînt, aici pe pămînt, în Biserica Sa, și dincolo în ceruri, în împărăția cea veșnică.

Împărăția lui Dumnezeu prin Hristos, Fiul lui Dumnezeu făcut om pentru mîntuirea noastră este aproape de noi (Marcu I, 15); este în mijlocul nostru și în inima noastră curată care se dăruiește lui Dumnezeu și se arată în fapte de iubire a aproapelui. De aceea Mîntuitorul Hristos

ne cheamă să căutăm împărăția Lui și viața împreună cu El în această împărăție și toate celelalte ni se vor adăuga nouă (Luca XII, 31).

Asupra acestei chemări pe care Mântuitorul ne-o face nouă tuturor vom stăruii în continuare.

Chemarea și îndemnul de a dobîndi împărăția cerurilor și de a cina cu stăpînul acestei împărții, Dumnezeu, ni le adresează Mântuitorul Hristos fiecăruia dintre noi și tuturor celor care au intrat în Biserică prin Sfînta Taină a Botezului. Fiindcă toți sînt creați de El în Adam și poartă chipul lui dumnezeiesc și sînt chemați la asemănarea tot mai mare cu El. Omul, făptura cea mai aleasă a lui Dumnezeu, prin firea sa tinde spre Dumnezeu, creatorul și Mîntuitorul său. El este creat să stea și să se realizeze ca om și ca moștenitor al fericirii și împărăției veșnice în relație cu Dumnezeu, prin Fiul Său făcut om, Hristos, stăruind și crescînd în aceasta, prin harul Sfîntului Duh.

Chemarea la împărăția cerurilor presupune deci din partea omului posibilitatea de răspuns la aceasta. Căci orice cuvînt provoacă în cel căruia îl este adresat, un răspuns de aprobare sau de dezaprobare. Răspunsul poate fi rostit cu voce tare sau în taină. Cuvîntul pe care îl adresăm unui semen al nostru presupune nu numai o intenție a noastră de a-i comunica ceva, ci și puterea de a provoca în cel căruia i-l adresăm o mișcare de răspuns. Cu atît mai mult presupune o putere de răspuns din partea creștinului cuvîntul Evangheliei. Căci cel ce ne vorbește și ne invită la împărăția Sa este Hristos însuși. El ne vorbește ca Dumnezeu și ca semen și frate al nostru după firea Sa omeniească luată din Sfînta Fecioara Maria, la plinirea vremii.

Cuvîntul Evangheliei lui Hristos exprimă un mesaj al lui Dumnezeu față de om, și o chemare la împlinirea acestui mesaj; de asemenea el comunică în același timp creștinului o putere ca să răspundă acestei chemări mîntuitoare. Calitatea acestui răspuns însă, de aprobare și împlinire a cuvîntului lui Dumnezeu, sau de dezaprobare și neîmplinire a cuvîntului lui Dumnezeu, sau de dezaprobare și neîmplinire a acestuia, aparține exclusiv creștinului. Acest lucru nu l-au arătat cei chemați la cină: primii, care fuseseră chemați în mod deosebit și erau prietenii Stăpînului, au refuzat, fiind răpiți de cele trei patimi care robesc pe om: lăcomia de avere, grijile pentru cîștig și plăcerile trușesti, cei de la răsplatii și necăjiții, fiind chemați, au venit și au cînat cu stăpînul casei aceleia.

Fiind înzestrat cu rațiune și voință liberă, omul este o ființă responsabilă în fața lui Dumnezeu al cărui chip îl poartă, în fața oamenilor semenii săi, cu care împreună poartă același chip dumnezeiesc și în fața lui însuși, ca unul care are de împlinit o chemare în această viață, ca să se bucure de împărăția și fericirea veșnică cu Hristos, Stăpînul acesteia.

Chemarea tuturor oamenilor la împărăția cerurilor își află un temei, apoi, în opera de mîntuire a neamului omenesc săvîrșită de Hristos prin întruparea, viața, patimile, jertfa pe Cruce și învierea Sa din morți și înălțarea la ceruri întru slavă, de-a dreapta Tatălui.

Mîntuitorul Hristos s-a jertfit pe Cruce și a înviat din morți pentru a ne împăca cu Dumnezeu și a ne așeza iarăși în comuniune de viață cu El și cu toți semenii noștri, în Hristos. Înnoți prin învierea Sa din morți și dăruindu-li-se harul dumnezeiesc al Sfîntului Duh prin Sfintele Taine ale Bisericii, creștinii sînt chemați să moștenească împărăția lui Dumnezeu împreună cu Hristos, Fiul Său.

Împărăția lui Dumnezeu începe de aici de pe pămînt, anume, în Biserica întemeiată de Hristos la Cincizecime, cînd Duhul Sfînt s-a coborît peste Sfinții Apostoli, împărțîndu-le lor și, prin ei, urmașilor lor, episcopii, plenitudinea puterii dumnezeiești, ca să predice Evanghelia lui Hristos la toate neamurile, botezîndu-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh (Matei XXVII, 19), ca cei ce vor crede și se vor boteza să se mîntuiască (Marcu XVI, 16) și moștenitori ai împărăției cerurilor să se facă.

În Biserică este prezent Hristos care se jertfește în chip nesîngeros pe Sfînta Masă și se unește cu noi prin Trupul și Sîngele Său cu care noi ne împărțîșim. Tot aici este prezent Duhul Sfînt, care ne împărțăște harul dumnezeiesc prin Sfintele Taine, administrate de episcopii și preoții Bisericii, cu ajutorul căruia ne dobîndim mîntuirea în Hristos și înaintăm pe drumul împărăției cerurilor. Alături de noi în Biserică, este prezentă întreaga obște-comunitate a semenilor noștri care se roagă cu noi lui Dumnezeu și față de care noi ne arătăm, prin fapte de slujire și iubire, slujirea și iubirea lui Dumnezeu.

Din cuprinsul aceluiași parabolă pe care le-am amintit mai înainte, învățăm că: «împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și băutură ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Romani XIV, 7). Ea nu este alcătuită din vistierii pămîntești care repede dispar, ci din vistierii pe care le adună în suflet creștinul adevărat în viața sa pămîntească, prin rugăciune, prin pocăință, prin fapte bune. Sînt acele bogății cerești pe care Dumnezeu le-a gătit copiilor săi credincioși și buni în viața ce nu cunoaște sfîrșit. Acolo, în împărăția cea cerească, dreptii vor străluci ca soarele în lăcașurile Tatălui creșc.

Cetățeni ai acestei împărății cerești sînt: mulțimile nenumărate de îngeri și de arhangheli, Sfinții Apostoli cu Sfînta Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, și sfinții bine plăcuți lui Dumnezeu precum și toți aceia care au trăit pe Hristos în viața lor pămîntească și s-au unit cu El prin Sfintele Taine și în mod deplin prin Sfînta Euharistie, împărțîșindu-se cu vrednicie cu Trupul și Sîngele lui Hristos și au crescut ca oameni noi în Hristos pînă la viața bărbatului desăvîrșit, Hristos (Efeseni IV, 13).

Împărăția lui Dumnezeu este deplină a oamenilor cu Dumnezeu și între ei în Hristos prin Duhul Sfînt care este Duhul comuniunii. Iar comuniunea de viață și de har a omului cu Dumnezeu începe de aici de pe pămînt, în Biserica Sa, și se continuă dincolo de țărnul acestei vieți pămîntești, în viața cea veșnică. Ca făptură comunitar-sobornicească, creștinul trebuie să arate comuniunea sa cu Dumnezeu în comuniunea de viață cu semenii săi, care se roagă cu el în Biserică și

care participă, într-un fel, la mîntuirea lui. Iubirea ei slujirea lui Dumnezeu se arată prin fapte de iubire și slujire a semenilor noștri. Aceștia dau mărturie despre noi în fața lui Dumnezeu ca unii care sînt și ei, într-un fel, coresponsabili de viața și faptele noastre. Căci fiecare faptă și acțiune a noastră au un îndoit aspect: privesc pe Dumnezeu și pe semenii noștri, oamenii. De aceea împărăția lui Dumnezeu este o împreună-trăire cu alții și cu întreaga comunitate a Bisericii, a lui Hristos, și a adevărului său dumnezeiesc, prin Duhul Sfînt care ne împărtășește, în Biserică, prin Sfintele Taine, harul dumnezeiesc.

Acesta, harul dumnezeiesc, ne susține și ne ajută în împlinirea cuvîntului Evangheliei împărăției cerurilor.

Trebuie să trăim pe Hristos în toată ființa noastră și să-L facem văzut în toate acțiunile și faptele noastre precum și în comunitatea semenilor noștri, văzînd în chipul Lui omenesc chipurile tuturor semenilor noștri, cărora le sîntem datori cu iubirea noastră, poruncită de Mîntuitorul Hristos: «Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi așa și voi să vă iubiți unul pe altul». Căci «întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei dacă veți avea dragoste unii față de alții» (Ioan XIII, 34—35).

Indemnul de a dobîndi împărăția cerurilor, spre a trăi în veac cu Hristos, se adresează astăzi, prin cuvîntul Evangheliei, tuturor oamenilor căci «nu mai este nici iudeu, nici elin, nici rob, nici slobod; nu mai este nici parte bărbătească nici parte femeiască, pentru că toți una sînt în Hristos Iisus» (Galateni III, 27).

Intrare și drum spre împărăția cerurilor ni s-a făcut nouă Hristos, prin întruparea, jertfa pe Cruce, învierea Sa din morți și înălțarea la cer de-a dreapta Tatălui. Hristos este calea, adevărul și viața noastră (Ioan XIV, 4).

Dar nu oricum putem avea acces la împărăția cerurilor. Sfînta Taină a Botezului ne încorporează în Biserica lui Hristos și în împărăția lui Dumnezeu, însă noi trebuie să creștem ca făpturi noi în Hristos, pînă la vîrsta deplinătății Lui (Efeseni IV, 13). Aceasta înseamnă să participăm intens la viața Bisericii, auzind și împlinind cuvîntul Evangheliei lui Hristos și unindu-ne tot mai strîns cu El prin Sfintele Taine ale Bisericii și în mod deplin prin Sfînta Euharistie pe care s-o primim cu vrednicie și cu frică. Căci la Cina Domnului din împărăția Sa cea cerească nu au pîrtășie cei răi și nemulțumitori, care s-au făcut aici, în viața aceasta, unelte ale păcatului și ale vrajbei între oameni și popoare.

Împărăția cerurilor este împărăția dragostei și a harului dumnezeiesc în care intră numai cei care au făcut fapte de iubire a semenului, printr-o slujire multilaterală a acestuia și a societății în care omul trăiește și se dezvoltă.

Împărăția cerurilor este viața cu Hristos în Duhul Sfînt, spre slava lui Dumnezeu-Tatăl. Amin.

Pr. Lector DUMITRU RADU

LA DUMINICA A XXX-A DUPĂ RUSALII

Plin de alese învățături, de frumoase și pilduitoare îndemnuri este cuvîntul lui Dumnezeu pe care Sfînta noastră Biserică îl propovăduiește în rîndul credincioșilor ei. Mărturisirea psalmistului ne încredințează că «Legea Domnului este desăvîrșită, ea întărește sufletele, învățătura Domnului este adevărată, ea înțelepțește pe cei neștiutori» (Psalmul XVIII, 7—8). Bogăția nesfirșită și măreția neprețuită a învățăturilor și îndemnurilor ce se desprind de pe fiecare filă a Sfîntei Scripturi, oferă totdeauna credinciosului cel mai deosebit îndreptar pentru credința lui, pentru viața lui și pentru rostul lui pe acest pămînt.

Din cuvintele Sfîntei Scripturi, credinciosul va ajunge oricînd să cunoască dezlegarea marilor probleme care-i frămîntă inima, să desprindă acele îndemnuri pilduitoare care să-i călăuzească pașii spre ajungerea și împlinirea chemării lui. Căci omul n-a fost creat de Dumnezeu la voia întîmplării, nici n-a fost lăsat să-și ducă viața să pămîntească fără nici un rost, fără un anumit scop pe care are suprema îndatorire să-l ajungă. În bunătatea și dragostea Sa nemărginită, Dumnezeu a creat această făptură atît de înzestrată, care este omul, cu un anumit rost și i-a trasat un anumit ideal spre care să tindă în toată viața lui de aici.

Din cele istorisite de Sfînta Scriptură referitor la crearea omului, se desprinde în primul rînd că Dumnezeu l-a făcut pe om la sfîrșitul operei Sale de creare a lumii, ca prin această făptură să se încununeze toată creatura pămîntească, tot ceea ce a fost creat în această lume. Această făptură a fost apoi creată de Dumnezeu în mod cu totul deosebit, căci hotărîrea divină a Creatorului pentru a face pe om este redată de autorul sfînt în cuvintele: «Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea Noastră» (Geneză I, 26). Odată cu crearea, Dumnezeu l-a rînduit pe om și ca stăpînitor peste toate cele create în lume, căci binecuvîntînd pe primii oameni le-a zis: «Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și stăpîniți... peste tot pămîntul» (Geneză I, 28). Atunci cînd Dumnezeu luînd țărîna din pămînt a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață, devenind omul ființă vie (Geneză II, 7), a rînduit acestei făpturi un rost în lume și un scop în viață.

Ținînd seama de scopul general al întregii creații divine, menirea omului, ca a tuturor făpturilor, este ca prin el să se preamărească Creatorul iar creatura să ajungă la desăvîrșire, la fericirea vieții celei veșnice.

Înzestrat de Dumnezeu cu trup și suflet rațional și nemuritor, omul are în primul rînd menirea de a preamări în ființa sa prin cuvinte și fapte pe Cel care l-a creat. De aceea Mîntuitorul, adresîndu-se mulțimilor, le spune: «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri» (Matei V, 16). Sfîntul Apostol Pavel îndeamnă pe corințeni: «Slăviți pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru,

care sînt ale lui Dumnezeu» (I Corinteni VI, 20), căci toate cite le veți face «spre slava lui Dumnezeu să le faceți» (I Corinteni X, 31).

Dar omului i-a fost statornicită de la început și îndatorirea de a ajunge la acea stare de desăvîrșire, la «asemănarea cu Dumnezeu», pentru care a fost creat. Dezvoltarea continuă și perfecționarea puterilor sale spirituale, spre a ajunge la Dumnezeu, pentru om este o chemare pe care Mîntuitorul o subliniază în cuvintele: «Fiți dar, voi desăvîrșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc desăvîrșit este» (Matei V, 48).

Problema desăvîrșirii omului, a mîntuirii sufletului său și a obținerii vieții celei veșnice a fost o problemă ce a frămîntat sufletul omenesc din vremi îndepărtate. Din cuvintele Sfintei Evanghelii, desprindem constatarea că și pe vremea Mîntuitorului, dorința de mîntuire, de obținere a vieții celei veșnice ca scop final al strădăniilor omului din viața lui pămîntească, ideal suprem al vieții oricărui creștin, a fost o preocupare care a frămîntat sufletul și cugetul omului. Întrebarea adresată Mîntuitorului de acel tînăr (învățător de lege, fruntaș): «Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenez viața cea veșnică?» (Luca XVIII, 18), este o mărturie nedesmințită a acestei preocupări. Întrebarea pusă de acel tînăr, n-a urmărit să-L ispitească pe Mîntuitorul, căci ea a izvorît din acea frămîntare sufletească continuă și din acea cugetare adîncă, cum se poate ajunge la obținerea fericirii supreme, a vieții celei veșnice.

Dacă chemarea creștinului este de a fi vrednic să moștenească viața cea veșnică, acest înalt și măreț ideal, el nu-l poate ajunge decît prin strădaniile pe care le depune în viața lui de aici. Mîntuitorul și Apostolii Săi au mărturisit prin cuvinte clare, de netăgăduit, că mîntuirea și viața cea veșnică și fericită, credinciosul le obține numai în împărăția lui Dumnezeu. În fața lui Pilat, Mîntuitorul mărturisește adevărul: «Împărăția Mea nu este din lumea aceasta» (Ioan XVIII, 36). Sfîntul Apostol Pavel afirmă apoi că credinciosul creștin nu are cetate stătătoare aici pe pămînt, ci caută pe cea care va să fie, cetățenia noastră fiind în ceruri (Evrei XIII, 14; Filipeni III, 20); de aceea îndeamnă pe creștini să cugete la cele de sus și nu la cele de pe pămînt (Coloseni III, 2). Potrivit făgăduinței făcute de Mîntuitorul, creștinii așteaptă «ceruri noi și pămînt nou, în care locuiește dreptatea», spune Sfîntul Apostol Petru (II Petru III, 13), «Căci știm — mărturisește Sfîntul Apostol Pavel — că, dacă acest cort, locuința noastră pămîntească se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mînă, veșnică, în ceruri. Căci de aceea și suspinăm în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din ceruri» (II Corinteni V, 1—2).

Dar dacă idealul creștinului din viața de aici este de a ajunge să moștenească viața cea veșnică, se pune întrebarea ce înseamnă viața cea veșnică și cum o putem obține?

În rugăciunea pe care o rostește către Tatăl înainte de jertfa Sa de pe cruce, Mîntuitorul arată clar ce este viața cea veșnică: «Și aceasta este viața veșnică: Să te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe care L-ai trimis» (Ioan XVII, 3). Dar a cunoaște pe Dumnezeu înseamnă a primi învățăturile Lui și a aplica în

viață poruncile Lui, căci «porunca Lui este viața veșnică» (Ioan XII, 50), declară Mântuitorul. Viața cea veșnică înseamnă a primi prin credință adevărul descoperit de Dumnezeu, a primi și a mărturisi prin cuvânt și faptă Evanghelia predicată de Mântuitorul Hristos. Căci Mântuitorul a venit în lume și a propovăduit noua învățătură «ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 15).

Sfântul Apostol Ioan ne încredințează chiar că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume ca să dea tuturor pricepere spre a-L cunoaște pe Dumnezeu cel adevărat care este viața cea veșnică (I Ioan V, 20). Iudeilor, care căutau să-L prigonească pentru vindicarea slăbănogului de la lacul Vitezda, Mântuitorul le mărturisește adevărul : «Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață» (Ioan V, 24). Peste tot, în învățătura propovăduită de Mântuitorul și aflată în cărțile Sfintei Scripturi se află viața cea veșnică, mântuirea și fericirea spre care nădăjduiește fiecare creștin (Ioan V, 39).

Izvorul vieții celei veșnice este însuși Mântuitorul Hristos, după cum mărturisește Sfântul Apostol Petru . «Tu ai cuvintele vieții celei veșnice» (Ioan VI, 68) ; și după cum spune el însuși că a fost trimis de Dumnezeu ca să dea tuturor celor încredințați Lui, viața cea veșnică (Ioan XVII, 2). Căci El este «apa cea vie» și «izvor de apă curgătoare spre viața cea veșnică» (Ioan IV, 14) ; de aceea și Sfântul Apostol Ioan va scrie că «Cel ce are pe Fiul are viața, cel ce nu are pe Fiul lui Dumnezeu nu are viața ; și acestea am scris vouă care credeți în numele Fiului lui Dumnezeu, ca să știți că aveți viață veșnică» (I Ioan V, 12—13).

Dacă fericirea și viața veșnică le putem obține de la Hristos și prin Hristos, nădejdea întru moștenirea acestei vieți ne-a fost dată prin mijlocirea și răscumpărarea adusă de jertfa de pe cruce (Evrei IX, 15). Prin eliberarea de sub jugul păcatului și prin revărsarea harului divin asupra noastră, s-au ivit zărilor nădejdiei noastre spre mântuire, a început să strălucească speranța în moștenirea vieții celei veșnice.

Dar ce cale trebuie să urmeze creștinul pentru a ajunge, la obținerea fericirii și a vieții celei veșnice.

Potrivit învățăturilor din Sfânta Scriptură, cel ce vrea să moștenească viața cea veșnică, să intre în împărăția lui Dumnezeu, trebuie să împlinească îndemnul suprem de a urma pe Hristos, de a crede în cuvintele Evangheliei, de a mărturisi prin viu grai pe Iisus Hristos și de a înfăptui prin fapte poruncile Sale.

Sfinților Apostoli trimiși la propovăduire, Mântuitorul le spune că numai «Cel ce va crede și se va boteza se va mântui» (Marcu XVI, 16) ; iar Sfântul Apostol Pavel va scrie mai târziu «că prin credință se îndreaptă omul» (Romani III, 28). Această credință trebuie să fie vie și puternică, să aibă la temelie ei o convingere deplină și să pornească dintr-o încredere totală și curată a cugetului, îmbrățișînd toată învățătura Mântuitorului. Ea nu trebuie să fie o simplă acceptare a acestei învățături, ci să fie o credință care edifică sufletul. Împotriva unei cre-

dințe rigide și nevrednice, Mântuitorul zicea : «Nu oricine îmi zice : Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, care este în ceruri» (Matei VII, 21).

Însăși legea creștină a Evangheliei nu este numai o simplă învățatură propovăduită de Biserică drept un simplu adevăr, ci este trăire și viață. Sfântul Apostol Pavel ne încredințează că : «nu cei ce aud legea sînt drepecți la Dumnezeu, ci împlinatorii legii se vor îndrepta» (Romani II, 13). Împlinirea Legii evanghelice se cere înfăptuită de către credincios în toată ființa lui. La lucrarea mîntuirii, spre a moșteni viața cea veșnică, creștinul trebuie să participe, atît cu sufletul, cît și cu trupul. Dacă sufletul acceptă adevărul evanghelic prin credință, de aici trebuie să pornească și imboldul către trup de a mărturisi prin grai viu și a aplica prin fapte bune, adevărul acceptat.

A te călăuzi în viață de Legea lui Hristos, săvîrșind fapta bună, înseamnă apoi a dovedi în orice împrejurare dragoste, dragoste față de Dumnezeu, față de Legea Lui și față de semenii noștri, căci împlinirea dragostei «cu fapta și cu adevărul» (I Ioan I, 18) este cea mai mare poruncă a Evangheliei lui Hristos (Matei XXII, 37—38). A împlini Legea lui Hristos înseamnă și a înfăptui dreptatea în lume, mai ales că cei drepecți vor moșteni viața cea veșnică (Matei V, 10 ; XXV, 46) ; iar împărăția lui Dumnezeu este «dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Romani XIV, 17). Pentru a-și agonisi buna răsplată în viața cea de dincolo, creștinul este dator să înfăptuiască numai binele (I Timotei VI, 18—19), să devină acea «făptură nouă» (II Corinteni V, 17), curățindu-și sufletul și trupul de orice păcat și ducînd o viață după sfințenia adevărului (Efeseni IV, 24), fiind slujitor al noului așezămînt, al Domnului, al Legii lui Hristos (II Corinteni III, 6 ; Evrei IX, 15). A împlini Legea lui Hristos înseamnă și a activa pentru pacea în lume și buna înțelegere dintre oameni. Mîntuitorul ne-a asigurat că împlinatorii păcii în lume vor fi moștenitori ai împărăției lui Dumnezeu (Matei V, 9). De altfel pacea și buna înțelegere dintre oameni înseamnă viață, progres, sporirea bunurilor materiale și spirituale, înseamnă bunăstare, liniște și fericire. Valoarea pe care o are pacea și buna înțelegere, îl face pe Sfîntul Apostol Petru să scrie : «Cine vofește să iubească viața și să vadă zile bune să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască viclesug, să se ferească de rău și să facă binele, să caute pacea și să o urmeze!» (I Petru III, 10—11).

Împlinind Legea lui Hristos, creștinul va nădăjdui să ajungă la viața cea veșnică, iar în ziua judecării de apoi să se împărtășească de sentința Dreptului Judecător : «Veniți binecurvîntații Tatălui Meu, de moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii» (Matei XXV, 34). Amin !

Preot M. CHIALDA

LA DUMINICA A XV-A DUPĂ RUSALII (Iubirea aproapelui dovada iubirii lui Dumnezeu)

În sfânta Evanghelie Mântuitorul Iisus Hristos spune că Legea și Proorocii, adică toată învățătura Vechiului Testament, se cuprind în două porunci : «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău» și «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Matei XXII 37, 39). Mântuitorul nu mai stăruie în acest loc asupra întregii dimensiuni a iubirii : față de Dumnezeu, față de sine și față de aproapele, dar în diferite rânduri a învățat și a dat un minunat exemplu, al trăirii Sale, în această privință.

Desigur, că porunca iubirii față de Dumnezeu, Care a făcut pe om «după Chipul și Asemănarea Sa» și care și-a arătat dragostea față de noi, încît «pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a trimis în lume, ca prin El viață să avem» (I Ioan IV, 9), este așezată întii între poruncile dumnezeiești, iar iubirea față de aproapele este așezată în al doilea rînd. În prima sa *Epistolă*, Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan spune însă următoarele : «De va zice cineva : iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său urăște, mincinos este, că acela ce nu iubește pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu l-a văzut, cum poate să-L iubească ? Și această poruncă avem de la Dînsul, ca cel ce iubește pe Dumnezeu, să iubească și pe fratele său» (I Ioan IV, 20, 21). Cu alte cuvinte, împlinirea dragostei către Dumnezeu, dovada acestei dragoste, se poate cunoaște numai în dragostea către aproapele. Meditînd asupra acestui lucru, observăm că în înconomia mîntuirii noastre, iubirea față de aproapele are un rol hotărîtor, de aceea socotim că este folositor să stăruim puțin asupra acestei virtuți.

Măsura dragostei către aproapele este dragostea către noi înșine, dragostea față de sufletul și de trupul nostru. «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Matei XXII, 38) spune porunca Legii, iar Mîntuitorul nostru Iisus Hristos adaugă : «Precum voiți să vă facă vouă oamenii și voi faceți lor asemenea» (Luca VI, 31). Adică, în măsura în care ne cunoaștem pe noi înșine, ne prețuim și ne iubim, tot așa putem și se cuvîna să cunoaștem, să prețuim și să iubim pe aproapele nostru, cum ne îndeamnă și Sfîntul Apostol Pavel cînd zice : «Cu dragoste frățească unul pe altul iubind, cu cinstea unul pe altul făcînd» (Romani XII, 10) și Sfîntul Apostol Petru : «Pe toți cinstiți, frăția iubiți» (I Petru II, 17). Dar ce este dragostea față de aproapele ? Este virtutea prin care creștinul dorește și voiește aproapelui binele vremelnic și veșnic și totodată, își dă silința de a-i face acest bine. Dragostea față de aproapele este socotită de Domnul nostru Iisus Hristos ca semnul de recunoaștere al creștinului, atunci cînd spune : «Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste între voi» (Ioan XIII, 35).

Se cuvîna, de asemenea, să cunoaștem că dragostea față de aproapele este sfîntă, răsărînd și odrăslînd din dragostea lui Dumnezeu, închinat în Treime, căci ne învață dumnezeiescul Apostol Ioan : «Iubiți-lor, zice, să iubim unul pe altul, că dragostea de la Dumnezeu este, și

tot cel ce iubește, din Dumnezeu este născut și cunoaște pe Dumnezeu. «Cel ce nu iubește, nu cunoaște pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire» (I Ioan IV, 7—8). Dragostea față de aproapele trebuie să izvorască din inimă curată după cuvîntul Sfîntului Apostol Petru: «Din inimă curată iubiți-vă unul pe altul cu tărie» (I Petru I, 22); să fie lucrătoare și jertfelnică, adică să se arate prin fapte: «Să nu iubim cu cuvîntul, nici cu limba, ci cu fapta și cu adevărul» (I Ioan III, 18) îndeamnă Sfîntul Ioan Evanghelistul, iar Sfîntul Iacob adaugă: «Că de va fi fratele sau sora goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele și va zice lor cineva dintre voi: mergeți în pace, încălziți-vă și vă săturați și nu le-ar da lor cele de trebuință trupului, ce folos ar fi?» (Iacob II, 15—16).

Dragostea față de aproapele trebuie să se întindă la toți semenii, pentru că toți sînt fiii lui Dumnezeu și Domnul nostru Iisus Hristos nu îndepărtează pe nimeni de la dragostea Sa. Acest lucru ne învață Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Care extinde legea dragostei la toți oamenii, atunci cînd spune: «Ați auzit că s-a zis: să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău. Iar eu zic vouă: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi și rugați-vă pentru cei ce vă supără și vă fac rău... că de iubiți pe cei ce vă iubesc pe voi, ce plată veți avea? Oare nu și vameșii fac același lucru? Și de veți îmbrățișa cu dragoste numai pe prietenii voștri, ce faceți mai mult? Oare nu și vameșii fac așa? Fiți voi dar desăvîrșiți precum și Tatăl vostru din ceruri desăvîrșit este» (Matei V, 43—48). Cugetînd asupra acestui lucru, Sfîntul Antonie cel Mare spune: «Fă bine celui ce te nedreptățește și-ți vei face prieten pe Dumnezeu, nu grăi de rău pe vrăjmașul tău către nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrînarea și cu cele asemenea. Căci aceasta este conștiința de Dumnezeu» (*Filocalia*, vol. I, p. 33).

Dragostea față de aproapele dă adevăratul sens al vieții creștine. Ea constituie semnul solidarității și legătura unirii tainice în comuniunea creștină și este imboldul activității creatoare. Sfîntul Apostol Pavel, vorbind despre Trupul tainic al Domnului nostru Iisus Hristos care este Biserica, arată că dragostea este aceea care integrează, menține și desăvîrșește pe fiecare membru al acestui Trup. Căci nici grăirea în limbile oamenilor și ale îngerilor, nici darul proorociei, nici cunoașterea tuturor tainelor, nici cunoașterea desăvîrșită a lucrurilor, nici credința atât de tare încît să miște, nici munții, nici facerea de bine, nici arderea trupului, — nici toate acestea laolaltă —, nu folosesc creștinului nimic dacă-i lipsește dragostea (I Cor. XIII, 1—3).

Iubirea creștină se arată în blîndețe, în bunătate, în suferire, în smerenie, în îndelungă răbdare. Pentru că blîndețea este opusă silniciei, smerenia este opusă orgoliului, jertfa este opusă egoismului. Cea mai mare putere este aceea manifestată în dragostea totală și aceea care poate cîștiga dragostea totală a cuiva. Este aceea dragoste în care cineva se dăruiește în întregime celuiilalt pentru a-l cîștiga în întregime. O

astfel de dragoste, spune tot Sfântul Apostol Pavel, rabdă îndelung, este binevoitoare, nu pizmuiește, nu se laudă, nu se mîndrește, nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie, nu gîndește răul, nu se bucură de nedreptate ci se bucură de adevăr, toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă (I Cor. XIII, 4—7).

Calea dragostei față de aproapele îl face pe creștin următor lui Dumnezeu, înălțîndu-l pe înalte culmi de trăire creștină. Iată ce spune în această privință, pe la sfîrșitul secolului I, un «ucenic al Apostolilor», al cărui nume a rămas pînă azi necunoscut, într-o frumoasă lucrare, intitulată : *Scrisoarea către Diognet*. «Și să nu te prîndă mirarea că omul poate fi următor lui Dumnezeu. Poate dacă vrea ; căci fericirea nu stă în a domni peste aproapele, nici în a voi să ai mai mult decît cei mai slabi, sau în a asupra pe cei pe care îi conduci. Nu în aceasta se arată cineva următor lui Dumnezeu, căci aceasta este în afară de mărirea Lui. Ci cel care ia asupra sa povara aproapelui, cine este gaba a ajuta pe cel mai slab, din tăria sa, cine împarte cu cei lipsiți din toate cîte a primit de la Dumnezeu și se arată ca Dumnezeu pentru cei pe care îi ajută, acela este următor lui Dumnezeu» (Cap. X, trad. de Pr. I. Mihălcescu, în *Scrierile Părinților Apostolici*, vol. I, Rîmnicu-Vilcea, 1936, p. 216).

Sfîntul Maxim Mărturisitorul (580—662), unul dintre cei mai mari cugetători creștini ai Bisericii Ortodoxe, a scris o lucrare numită *Cele patru sute de capete despre dragoste*. Este vorba despre patru sute de cugetări ale acestui Sfînt Părinte cu privire la dragostea față de Dumnezeu, față de sine și față de aproapele. Cel care citește aceste cugetări, nu se poate să nu fie cucerit de repetarea neîncetată a acestor cuvinte : «Să iubim pe tot omul, din suflet». «Cel ce iubește pe Dumnezeu, spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul, nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși... Cel ce vede în inima sa vreo urmă de ură față de vreun om oarecare, pentru vreo anumită greșeală, este cu totul străin de iubirea de Dumnezeu, deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă cît de puțin ura față de om». «Cel ce Mă iubește pe Mine, zice Domnul, va păzi poruncile Mele» (Ioan XIV, 15). «Iar porunca Mea aceasta este ca să vă iubiți unii pe alții» (Ioan XV, 12). Cel ce nu iubește, așadar, pe aproapele, nu păzește porunca, iar cel ce nu păzește porunca, nici pe Dumnezeu nu-l poate iubi, pentru că iubirea întreolaltă întemeiază iubirea de Dumnezeu. «Fericit este omul care poate să iubească deopotrivă pe tot omul» (*Filocalia*, vol. II, passim).

În vremurile noastre, datorită ușurinței cu care putem lua cunoștință de ceea ce se petrece în diferite părți ale lumii, ne dăm seama că aproapele nostru pe care avem datoria creștinească să-l iubim, nu este numai omul pe care-l întîlnim zilnic și cu care conviețuim, ci el se află pretutindeni. De aceea, atunci cînd aflăm că omul, fratele nostru, suferă, sîntem mișcați de compasiune și am dori să-l ajutăm. Atunci cînd Biserica Ortodoxă din Capadocia se afla în mare tulburare provocată de erezia ariană, Sfîntul Vasile cel Mare scria Bisericii din Apus ca aceea să se miște, adică să ajute la restabilirea adevărului și a păcii. Și noi sîntem chemați astăzi, de multe ori, să ne mișcăm, adică din dra-

goste față de aproapele, să fim alături cu cel ce suferă și să-l ajutăm, să-l cinștim și să-l prețuim, să-l slujim și să ne bucurăm atunci când el se bucură, într-un cuvânt, din iubire să fim solidari cu el. Biserica noastră dreptmăritoare, predicând învățătura mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos și urmînd pilda tuturor celor ce și-au petrecut viața în lumina iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele, se străduiește să împlinească porunca iubirii, ajutînd în diferite chipuri la ridicarea omului, făptură a lui Dumnezeu, pe treapta demnității sale, rugîndu-se și lucrînd pentru înfăptuirea unității creștinilor și a păcii, atît de necesară pentru dezvoltarea firească a familiei umane.

Mulț folos sufletesc avem dacă sîntem următori sfaturilor pe care le dă Sfîntul Maxim Mărturisitorul, cu privire la împlinirea poruncii iubirii, spunînd : «Să ne iubim, așadar, unii pe alții și vom fi iubiți de Dumnezeu. Să fim cu îndelungă răbdare întreolaltă și va fi și El cu îndelungă răbdare față de păcatele noastre. Să nu răsplătim răul cu rău și nu vom primi după păcatele noastre. Căci iertarea păcatelor noastre o aflăm în iertarea fraților. Iar mila lui Dumnezeu este ascunsă în milostivirea noastră față de aproapele. De aceea a zis Domnul : «Iertați și vi se va ierta vouă» (Luca VI, 37). Și iarăși : «De veți ierta oamenilor greșalele lor și Tatăl vostru cel din ceruri va ierta vouă greșalele voastre» (Matei VI, 14). Sau : «Fericți cei milostivi, că aceia se vor milui» (Matei V, 7). Sau : «Cu ce măsură veți măsura, cu aceea vi se va măsura vouă» (Matei V, 2). Iată, ne-a dăruit nouă Domnul chip de mîntuire și ne-a dat nouă putere veșnică de a deveni fii ai lui Dumnezeu. Prin urmare, în voia noastră stă mîntuirea noastră» (*Cuvînt ascetic, Filocalia*, vol. II, p. 33). Iar dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele stă în inima noastră. Amin !

Conf. Pr. ȘTEFAN C. ALEXE

PANEGIRIC LA SFÎNTUL ANDREI

«Cel ce între apostoli ești mai întii chemat și lui Petru frate adevărat, Andree apostole, roagă pe Hristos Dumnezeu, pace lumii să dăruiești și sufletelor noastre mare milă» (*Tropar*).

Iată-ne în plin spic de iarnă. Obiceiurile creștinești se împletesc cu cele populare. Elementele religioase se îmbină cu folclorul românesc. Este sărbătoarea Sfîntului Apostol Andrei «cînd ziua se face ca bobul de mei». Cînd pe meleagurile noastre ce erau stăpînite acum aproape 20 de veacuri de sciții cei aspri la chip și la comportare, Sfîntul Andrei, — după o veche și cunoscută tradiție — propovăduia strămoșilor noștri evanghelia iubirii și a păcii, a prieteniei, a dragostei dintre toate popoarele.

Răbojul vremii a lăsat să se așeze peste veacuri nu numai volbura unor simple amintiri istorice, ci mărturisirea și afirmația că atunci când Sfântul Andrei călca cu picioarele pământul Dobrogei, pînă dincolo spre Kiev, strămoșii noștri, dacii, schimbau la primirea evangheliei lui Hristos adorarea singurului zeu Zamolxes, cu închinarea la picioarele crucii lui Hristos.

Și azi, în ziua Sfântului Andrei, apostolul cel întâi chemat al lui Hristos, gîndurile noastre aleargă înapoi, peste veacuri, la Iordan, unde «glasul celui ce striga în pustie» cerea pregătirea căii Domnului. Printre cei ce se aflau la picioarele lui Ioan, ale ultimului mesager al venirii lui Hristos și cel mai mare dintre prooroci, se afla și Andrei din Betsaida, frate cu Simon Chefa, pescari, fiii lui Iona, amîndoi căutători de comori sufletești pentru ei și pentru viitorime.

Pescari cu meșteșugul, trăitori între ape și cer, departe de țărnișurile pămîntului cele adesea alunecătoare, Andrei și Petru aveau o viață deosebită. De mici ei trăiau zile și nopți pe valurile mării Tiberiadei, această mare a minunilor și a frumuseților evanghelice. Amîndoi erau pe urma marilor căutări pe care viața și istoria le așează în fața multor fii ai lumii. Căci fiecare om și fiecare generație are partea ei de căutare. Epocile toate au avut căutările și regăsirile lor; au avut cuceririle și decadențele lor; au avut bucuriile și amăgirile lor. Nici căutările spre putere, spre bogăție, spre plăcere sau spre frumusețe nu au rămas decît în pagini de istorie sau în muzee. Toate aceste căutări s-au succedat unele după altele și au lăsat în urmă de atîtea ori dezamăgiri amare. Dorul lui Andrei, cel întâi chemat și al lui Petru, căuta la picioarele lui Ioan «ceva» pe care îl doreau sufletele lor. De aceea cînd ei aud despre Mesia-Hristos ei găsesc începutul mării lor căutări. Andrei mai întâi, auzind din gura profetului cuvintele «iată Mielul lui Dumnezeu, acela ce ridică păcatele lumii» și văzînd pe Cel ce se apropia, simte această prezență deosebită în persoana lui Iisus. Inima lui tresaltă de bucurie. O fericire și o pace interioară coboară asupra sufletului său, și, ridicîndu-se, întrebă pe Mîntuitorul zicînd: «Doamne unde locuiești?» «Veniți de vedeți» a răspuns Hristos, și împreună cu alți prieteni au mers și au rămas o noapte împreună cu Domnul, ascultînd cuvintele Sale. Din clipa aceea Sfântul Andrei nu s-a mai despărțit de Hristos niciodată.

Pașii lui îl vor urmări pe toate drumurile Galileei, Samariei și Iudeei. El va fi martorul minunilor Sale. Va vedea cum din cinci pîini și doi pești Hristos a săturat cinci mii de bărbați în afară de femei și de copii; se va sui cu El în corabie și-L va auzi cum a certat vîntul și cum a salvat pe fiul văduvei din Nain din brațele morții, pe cînd era dus la groapă. S-a bucurat de învierea fiicei lui Iair și de a lui Lazăr cel mort de patru zile. Potirul sufletului său s-a umplut de licoarea sfîntă a Evangheliei mîntuitoare, sorbind nectarul divin al fericirilor și al parabolilor și s-a bucurat trecător la intrarea în Ierusalim; a luat parte la Cina cea de Taină și s-a cutremurat, odată cu pămîntul, în Vinerea Patimilor cînd Hristos și-a dat duhul. Clipa aceasta a luminat-o numai minunea din noaptea învierii «Celui ce a șters lacrimile de la toată fața». Martor al

activității mesianice, Sfântul Andrei a găsit în Hristos răspunsul la marea sa căutare, răspuns ce l-au aflat deasemenea generațiile de creștini și de sfinți, care onorează trecutul Bisericii noastre!

Acestea toate i-au dăltuit marelui apostol Andrei, o nouă personalitate, o nouă ființă, o nouă filozofie a vieții și a mântuirii. Poate că va fi mărturisit în taina sufletului său cum va scri mai târziu Sfântul Apostol Pavel Filipenilor : «Pentru mine a vieții este Hristos și a muri este câștigul» (Filipeni I, 21).

După înălțarea Domnului la cer și după pogorirea Sfântului Duh asupra tuturor apostolilor Mântuitorului, trebuiau să meargă cu toții la propovăduirea evangheliei, potrivit poruncii Mântuitorului : «Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățîndu-le să păzească toate cite am poruncit vouă» (Matei XXVIII, 19—20).

Trăgînd la sorti, Sfântului Andrei i-a căzut Ahaia, spre sud și Sciția spre nord, cu regiunile de la Dunăre. Toată munca și propovăduirea lui, toată viața lui de apostol misionar începe cu răstignirea lui Iisus și se încheie cu propria lui răstignire. Sufletelor aspre ale sciților, ale dacilor localnici pe meleagurile patriei noastre li s-a înfățișat evanghelia lui Iisus Hristos. Marele apostol, cel întii chemat, pionier al evangheliei Mântuitorului Hristos este pomenit azi de Biserica noastră cu pietate și cu adînc omagiu. Pașii săi a lăsat urme în istoria bisericii noastre. Străbătînd Niceea, Sinope, orașele Traciei și Macedoniei și înființînd peste tot comunități creștine, Sfântul Apostol Andrei a vindecat multe suferințe și a săvîrșit multe minuni în numele lui Iisus Hristos.

În Paleopatras din Pelopones a convertit la creștinism chiar pe soția guvernatorului, după ce a vindecat-o de boală grea. Aruncat în temniță de soțul ei, este cercetat de soția acestuia și de fratele ei Stratoclis pe care l-a creștinat și l-a făcut chiar episcop al bisericii de acolo. Creștinii din Paleopatras au vrut să-l scoată din închisoare, dar el le spunea : «Să nu faceți împiedicare muceniciei mele ; să nu se prefacă pacea lui Hristos în turburare diavolească». Ce sînt suferințele martirilor pentru credința în Hristos ? Cine ar putea să uite mucenicia Sfântului Andrei ? Pe drumul durerosului său calvar el nu a făcut altceva decît să aducă un imn, cel mai frumos imn și omagiu Crucii Mântuitorului Iisus Hristos. Văzînd împietrirea inimii guvernatorului, Sfântul Andrei i-a strigat : «Ascultă fiu al pierzării, gătit pentru focul cel veșnic ! Cu cît mai grele munci voi răbda, cu atît mai bine voi fi primit de Domnul meu. Eu sînt robul Crucii Lui. Nu pentru pătîmirea mea mă mîhnesc ci pentru pierzania ta».

Crucea Sfântului Andrei a rămas numai a lui. Dorința sa de a muri pe ea, ca și Marele său Învățător și Mîntuitor s-a împlinit. Acesta însă a dorit să fie altfel, așa cum o considera nevrednicia sa. De aceea a fost spînzurat pe capul în jos, pe o cruce în formă de X — care a rămas cunoscută sub denumirea de «crucea Sfântului Andrei». Și atunci bătrînul apostol Andrei a cinstit cu singele său, ca și fratele său Petru, murmurînd această rugăciune de taină : «Mă închin în fața ta, cruce sfîntă care ai fost sfințită de trupul Domnului și cu mădularele lui ca și cu niște

pietre de preț ai fost împodobită. Mai înainte ca Domnul să fi fost pironit pe tine eu mă îngrozeam când te vedeam, dar prin suferințele Domnului meu, tu ți-ai agonisit cerească și negrăită dragoste. Azi ești dorită de inima mea ca o binecuvîntare. Mă apropii de tine cu bucurie și fără de nici o sfială. De când te doresc! O cruce bună cea prea înfrumusețată și cu vrednicie prea împodobită! Tu, cea pe care te-am dorit, te-am așteptat și te-am căutat, smulge-mă din vâlmășagul oamenilor, și du-mă la Sfăpînul meu. El m-a răscumpărat prin tine, din brațele tale să mă primească».

De la înălțimea duhovnicească a acestei rugi să ne ridicăm și noi mintea și cugetul la Sfîntul Andrei apostolul și să-i aducem prinosul rugăciunii noastre. Să ne amintim de pătrunderea numelui său și a ajutorului său în viața creștinilor noștri. Încă din vremuri vechi în popor și în tradiția sa circulă multe întimplări cu Sfîntul Andrei apostolul. Astfel în Moldova există povestirea că Sfîntul Andrei cînd a venit aici să predice evanghelia lui Hristos, se lupta cu vînturile reci și cu asprimea vremii, cu noiănele de zăpezi și cu fiarele sălbatice. A vindecat pe mulți de mușcături de fiare sălbatice și a legat gura lupilor și în felul acesta gospodăriile credincioșilor erau salvate. Sînt tradiții locale, de o coloratură folclorică ce face cinste numelui Sfîntului Apostol Andrei.

Dar pentru noi, astăzi și pentru biserica noastră, sărbătorirea Sfîntului Andrei constituie nu numai o pioasă comemorare a morții sale martirice. Ea reprezintă o revizuire a conștiinței noastre creștine și, în același timp, un omagiu adus Sfîntului Apostol Andrei, cel întii chemat.

În același timp ea constituie un indemn de rugăciune în ajutorul și în puterea sa mijlocitoare pentru ocrotirea și paza bisericii noastre, pentru pacea și propășirea patriei noastre și pentru dragostea și înțelegerea între biserici și popoare.

Ca fii ai bisericii ortodoxe române și ca trăitori pe meleagurile pe care a predicat Sfîntul Apostol Andrei, să îngenunchem înaintea sfinței sale icoane și, odată cu omagiul nostru să-l rugăm să călăuzească destinul Bisericii și al credincioșilor ei pe drumul fericirii, al păcii și al mîntuirii.

Pr. DAVID POPESCU

LA DUMINICA DINAINTEA NAȘTERII DOMNULUI

La Sfînta Evanghelie de astăzi, am ascultat «genealogia Mîntuitorului», sau «cartea neamului lui Iisus Hristos, Fiul lui David, Fiul lui Avraam», rînduită de sfînta noastră Biserică să fie citită în duminica dinaintea Nașterii Domnului, pentru ca să-L întîmpinăm ca pe Cel Unul-Născut din Tatăl fără de Maică din veci și din Maică fără de părinte aici pe pămînt, și anume ca urmaș al lui Avraam, la plinirea vremii prorocilor Vechiului Legămînt.

Iar la «Apostol» ni se descopere pe de o parte că strămoșii lui Mesia au păstrat nestrămutată credința tare în venirea Domnului Iisus, iar pe de altă parte că această credință le-a dat puteri suprafirești pentru săvârșirea multor minuni, istorisite în Vechiul Testament. Ei alcătuiesc pentru noi norul de mărturisitori ai lui Iisus Hristos, Mesia cel așteptat atît de poporul ales, cît și de neamuri.

Aceasta însemnează că, potrivit făgăduințelor proorocești, noi *avem nevoie de Intruparea Mîntuitorului*; în acest sens a existat și o *pregătire* a omenirii pentru primirea Lui: e ceea ce vom arăta pe scurt în cele ce urmează.

1. Pentru a înțelege de ce *era nevoie* ca Împăratul Cerurilor să coboare în mizeria păcătoșeniei noastre, să ne gîndim ce însemnează pentru fiecare dintre noi Crăciunul, adică cu cîtă bucurie așteptăm ca o vizită înviorătoare venirea Celui ce se *întrepează* pentru noi, învăluindu-ne în frumusețea duhovnicească de nespus, aducîndu-ne pacea, legături noi de frățietate și de dragoste jertfelnică cu semenii noștri, în așa fel, încît să fim apți de a participa activ la bucuriile și durerile lor, de orice neam și religie ar fi, — ba încă la ale tuturor făpturilor lui Dumnezeu supuse nevoilor și suferințelor de tot felul.

Dar dacă ne înălțăm puțin pe planul gîndirii creștine, fără îndoială că ne putem aminti și de multele întrebări piezișe care se pot pune în legătură cu Intruparea Domnului. De pildă, se spune: De ce oare voia Dumnezeu să ne mîntuiască cu orice chip, adică chiar cu prețul de negrăit al coborîrii Sale printre noi? Avem impresia cîteodată că fiecare dintre noi am fi un Adam după cădere, care se ascunde de Făcătorul și Acesta ne strigă: «Adame, unde ești?» Mergînd pe dimensiunea aceasta a indiferenței și a impietății, putem ajunge chiar să spunem: dacă ne-a făcut oameni pămînteni și nu duhuri cerești, să ne trăim viața aceasta trupească potrivit rînduiei stabilite tot de El!

Da — ne-ar răspunde pe scurt sfința noastră Biserică — dar, din nenorocire, la capătul acestei vieți, oricît de lungă și oricum ar fi, ne pîndește moartea și după moarte vine sigur judecata și sentința nemîntuitorului Judecător: aceasta rămîne problema cea mare în centrul vieții creștine. Cum o rezolvăm, adică unde este scăparea, unde este mîntuirea?

Un lucru este sigur, și anume că nu ne putem mîntui singuri pentru că, dacă ne lipsim de harul dumnezeiesc, nici nu mai știm să facem deosebire între rău și bine, înăbușînd propriul glas al conștiinței și complăcîndu-ne într-o viață de păcat și de osîndă, fără nici o grijă de semenii noștri și de Dumnezeu, de suflet și de cele veșnice.

Cel ce judecă așa în orice vreme și oriunde, înțelege că are nevoie de cineva, care, pe de o parte să ofere plata păcatului în locul nostru, iar pe de altă parte să ne schimbe, să ne transforme în așa fel, încît după iertare să nu mai păcătuim. Un păcătos ajuns la conștiința păcătoșeniei sale poate cel mult plăti pentru sine — plata păcatului fiind moartea.

Iar Iisus Hristos vine ca să îndure nelegiuirile pentru toate păcatele întregii omeniri: «Eu, numai Eu șterg nelegiuirile voastre», strigă Domnul prin rostul proorocului Isaia (XLIII, 25).

Pentru a ne scăpa de osînda veșnică, trebuia însă să înceteze domnia urficiunii păcatului și să ne prefacem din păcătoși, dușmani ai lui Dumnezeu și ai semenilor noștri, în fiii ai lui Dumnezeu după har și să se refacă astfel chipul lui Dumnezeu în cei în chipul diavolului fiind. Pe lângă aceasta, nici învățătura unei vieți noi, dumnezeiești, în luptă cu păcatul și în legătură cu Dumnezeu n-o putea da decît Dumnezeu însuși, Dumnezeu făcut om. «Hristos s-a pogorît, ne învață Sfîntul Atanasie, pentru ca noi să ne înălțăm. Cuvîntul s-a făcut trup, pentru ca noi să devenim primitori ai dumnezeirii. Fiul a sărăcit pentru ca noi să ne îmbogățim. A luat chip de rob pentru ca noi să dobîndim libertatea deplină. A luptat pentru ca noi să biruim, s-a lăsat ispitit și umilit, pentru ca noi să triumfăm. A primit asupra sa toată răutatea acestei lumi pentru ca să ne lase nouă tot binele cerului».

«O, neam omenesc, ne strigă Fericitul Augustin, înalță treapta nădejdi tale, recunoaște superioritatea firii tale și vezi ce loc însemnat ocupă ea în lucrarea lui Dumnezeu. Oameni, nu vă disprețuiți : Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om. Femei, nu vă disprețuiți : Fiul lui Dumnezeu s-a născut dintr-o femeie. Nu iubiți ceea ce este trupesc : în Iisus Hristos nu sîntem nici bărbați, nici femei. Nu iubiți (prea mult) nici bunurile acestei lumi : Dacă trebuiau iubite, le-ar fi iubit Fiul lui Dumnezeu făcut om. Nu vă temeți nici de suferințe ... Dacă acestea ar fi fost atît de rele, Fiul lui Dumnezeu nu le-ar fi pătimit cu trupul...».

În Vechiul Testament se spune în mod dialectic că omul nu poate vedea fața lui Dumnezeu ; dar în același timp, se arată că dreptii ca Moise, vorbeau cu El ca față către față. Și iată că la plinirea vremii, Dumnezeu și-a întors fața Sa către noi prin Fiul, pe care-L putem vedea fără să murim. Mai mult, Domnul zice către Filip : «Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl» (Ioan XIV, 9).

2. Cînd vorbim despre *pregătirea* omenirii pentru primirea Mîntuitorului, ne referim la aceea a Neamurilor și a Vechiului Testament de o parte și a creștinilor de totdeauna în postul Crăciunului de altă parte.

Și astăzi omenirea simte mereu nevoia să i se repete, să i se strige cu putere : «Pe pămînt pace, între oameni bună voire!» — în haosul între-nimicirii proprii.

Nu este mai puțin adevărat că Providența dumnezeiască a pregătit popoarele pentru primirea unui Mîntuitor, nu numai prin conștiința vie a vinovăției față de Dumnezeu, ci și prin nevoia de izbăvire, manifestată mai ales prin jertfe — uneori omenesti —, miturile și legendele religioase învăluind într-o formă nostalgică năzuințele sufletelor celor mai alese spre «lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume».

La iudei, această pregătire este și mai evidentă prin făgăduința Protoevangheliului păstrată de Patriarhi : Avraam și urmașii săi păzesc prin credință, așa cum am auzit la Evanghelie, toate cele descoperite despre un coborîtor al lor, care va fi Răscumpărătorul și întru care se vor binecuvînta toate Neamurile pămîntului. Legea dată prin Moise dezvoltă conștiința păcatului iar Profeții amplifică Descoperirea privitoare

la Mesia cu proorocii surprinzătoare despre viața și moartea Sa și mustră cu cuvinte de foc pe iudeii călcători de lege.

Totuși, dacă scrutăm inimile și conștiințele noastre de creștini ai vremii noastre, n-am putea spune că praznicul Nașterii Domnului n-ar mai avea un sens și un scop precis :

Ca și în vremea lui Ieremia, vorbim mereu de pace și pace nu e ! Zăngănitul armelor se aude pretutindeni și omuciderea fără scrupule și fără cruțare este în toi, ca și în vremurile precreștine ; deosebirea este că ea se face cu mijloace tehnice mai perfecționate și cu justificări criminale mai rafinate.

De aceea, și bucuria suprapămîntească a Crăciunului parcă, pe de o parte a mai scăzut, și pe de altă parte a mai crescut. A scăzut cu timpul, fiindcă vedem că la două mii de ani după Nașterea lui Hristos influența Lui asupra noastră nu se resimte de ajuns ; a crescut, totuși, pe de altă parte, pentru că, cu cît sălbăticierea omului e mai groaznică, cu atît mai adîncă e nevoia ca Biserica creștină, adică fiecare dintre noi, nu numai preoții, ci orice creștin, să fie un creștin adevărat, să iradieze credința și bunătatea, să se socotească un misionar al Evangheliei lui Iisus Hristos și astfel, în noaptea sfîntă, să se facă auzit corul îngeresc : «Pe pămînt pace, între oameni bună voire !».

Pentru aceasta însă, este nevoie să se străvadă Hristos prin noi, în faptele și vorbele noastre, prin Duhul Sfînt, în așa fel încît să putem zice cu Apostolul : Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine.

Așa putem avea bucuria așteptării Nașterii Pruncului-Dumnezeu în cadrul praznicului din ciclul liturgic, care unește începutul cu sfîrșitul și temporalul cu veșnicia, știind că acest Prunc a venit, a pătimit și șade de-a dreapta Tatălui în slavă și vrea ca prin fiecare generație, în fiecare an și în fiecare clipă să proclame fericirile, în mesajul Lui de adevăr, dragoste și viață veșnică !

În aceste simțăminte și multe altele de nedescris ne-am pregătit prin post, milostenie și rugăciune pentru întîmpinarea Celui care se naște în Betleem, în cel mai sărăcăcios cadru, pentru ca să se identifice cu săracii și umiliții acestei lumi din epoca Sa și din toate epocile.

După ce ne-am curățit de păcate mărturisindu-le cu frîngere de inimă — fiindcă le ispășește Cel pe care Îl așteptăm —, primim prin dumnezeiască Împărtășanie, curățirea și iertarea păcatelor, unirea și asemănarea cu El, îndumnezeirea noastră.

Apoi, împreună cu Magii, Îi vom aduce trei daruri : aurul milosteniei, tămîia rugăciunii, smirna lacrimilor pocăinței.

Ca Magii, ne vom întoarce acasă *pe altă cale*, adică nu pe cea a patimilor și pieirii noastre sufletești de mai înainte, în depărtarea de Dumnezeu și de semenii noștri, ci pe calea nevoițelor pentru îndreptarea noastră, a dragostei de om și de Hristos, în cîntarea îngerească : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună voire», Amin !

Prof. N. CHIȚESCU

LA CUNUNIE

În viața noastră de credincioși ai dumnezeieștii Evanghelii auzim deseori amintindu-se la sfârșitul liturghiei: «Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorînd de la Tine, Părintele luminilor». Adevărul sfînt al acestor cuvinte este evident oricărui om, dar în chip deosebit îl arată dezvoltarea fizică și spirituală a unei familii.

Bogăția darurilor primite prin taina căsătoriei s-au revărsat și s-au înmulțit în chip binecuvîntat — vedem bine astăzi — și asupra familiei iubitului nostru frate întru Hristos. Mai ales în clipele de față, lingă urmașii pe care i-a dat societății luminați și sănătoși, putem conchide că acest cămin a fost binecuvîntat de Dumnezeu, căci s-a dezvoltat în frica lui Dumnezeu. După un sferț de veac de împreună-viețuire, de jertfelnicie vă puteți considera vrednici, înțelepți și fericiți părinți.

Rugăciunile pe care le-ați înălțat pentru fericirea copiilor au fost ascultate; ați biruit greutățile vieții, putîndu-vă socoti astfel printre eroii ei. În casa în care sălășluiește pacea, credința și iubirea acolo nu încetează darul și binecuvîntarea lui Dumnezeu.

«Ascultă, fiule, învățătura părintelui tău și nu părăsi ceea ce te-a învățat mama ta — citim în *Proverbele lui Solomon*. Căci cunună plăcută vor fi ele pentru capul tău și lanț prețios în jurul gîtului tău» (I, 8—9).

Intr-adevăr, veți fi avut în viața frățiilor voastre și alte momente însemnate, strălucite chiar. Momentele cununiei religioase însă și pasul căsătoriei sînt unice și efectul lor pe durata veșniciei. Pentru tinerii căsătoriți de astăzi s-a deschis cerul și s-a pogorît darul. O singură lumină, o singură fericire, o singură iubire i-a unit întreolaltă prin binecuvîntarea și sfințirea Bisericii.

Simțîndu-vă cu totul fericiți, și înconjurați de dragostea unanimă, vă puteți explica acum de ce albastrul cerului era așa de aproape, cînd îl priveați ca tineri logodiți.

Astăzi este ziua fericirii voastre celei mai înalte. De acum înainte pașiți pe cărările vieții cu inimile îngemănate și cu puterile unite, așa cum odinioară vă preumblați mină în mină pe aleile parcului primăvăritic.

Ca și Mîntuitorul Hristos, la Cana Galileei, tinerii căsătoriți realizează prin rînduiala cununiei un «început al minunilor», întrevăzînd taina unirii. De aceea Biserica se roagă ca mirii să-și păstreze fericirea lor și iubirea reciprocă și de asemenea să aibă parte de prunci buni «și să vadă pe fiii fiilor lor ca niște mlădițe de măsline împrejurul mesei lor».

O familie nu trebuie să se întemeieze doar pe simple capricii, pe poftă trecătoare și pe interese materiale egoiste. Cine păcătuiește împotriva bazelor familiei, prin imoralitate, prin nesinceritate, prin abandonarea cinstei de părinte, acela păcătuiește împotriva vieții, a datinilor strămoșești și a lui Dumnezeu.

Înainte Lui și a noastră, martori cu luminările aprinse în mîini ai jurămîntului vostru de astăzi, va trebui cîndva să răspundeți «cum v-ați purtat casa, cum v-a fost masa, cum v-a fost credința și dragostea» (Em. Elefterescu, *Predice*, II, p. 30).

Apreciînd după faptul că pînă acum v-ați distins în profesiunea aleasă, apreciînd după tineretea chipurilor și după dragostea cu care sînteți înconjurați, noi cre-

dem că veți ști să rămâneți totdeauna o inimă și un gând pe calea vieții și a cinstei. Să nu uitați niciodată această zi unică și sfântă, din viața voastră, ziua legământului celui luminos.

Felicitându-vă din inimă pentru noua voastră vrednicie, vă dorim zile fericite și pline de dragoste -- întru mulți ani !

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

SUFLETUL (MEDITAȚIE)

«Ce va da omul în schimb pentru sufletul său?» (Marcu VIII, 37).

Dumnezeu l-a făcut pe Adam din pământ, dar a suflat în fața lui «suflare de viață», făcându-l «după chipul său» (Facere II, 7, 27). Acesta nu poate fi înțeles deci decât ca o împletire dintre trup și suflet. Trupul lăcaș al sufletului, iar sufletul podoaba cea dinăuntru a omului. A îngriji numai trupul înseamnă a uita însă scopul existenței tale. Inseamnă a rătăci fără busolă pe un drum întortocheat și plin de roșcovele fiului risipitor. A uita de suflet înseamnă a lăsa ușa deschisă păcatului, înlăturînd din calea lui, singurul obstacol, sufletul.

Fără conștiința sufletului, nu poate fi biruință împotriva răului.

De obicei oamenii se mîndresc cu strămoșii lor și cu cît originea lor este mai veche, cu atît mai mult se socotesc îndreptățiți să se mîndească cu ea. Dumnezeiasca origine a sufletului este din veac, el este strălucitor, perfect în frumusețe, mai înainte de noi și după noi.

Și nu numai pe pământ, dar nici în cer, pentru că îngerii nu au fost făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Facere II, 26).

Omul avînd însă această zestre divină a depășit toate făpturile lumii, le-a devenit stăpîn și făcînd un salt enorm pe scara vieții, a transformat existența lui, într-o istorie a lumii devenind centru al universului.

Furați de ispitele pămîntului unii dintre noi însă uită acest adevăr și se fac robii păcatului. Dau cu coatele, se îndeasă, se frămîntă, vor avere și fală. Se uită dreptatea, se uită omenia, se uită bunătatea și sub povara păcatelor se uită adevărul de totdeauna al cuvintelor : «Ce-i folosește omului să ciștige lumea întreagă dacă își pierde sufletul?» (Marcu VIII, 36).

Iov a avut renume, avuții nenumărate, putere, prieteni, dragostea casei sale, dar la o vreme le-a pierdut ca și cum nu ar fi fost. Biblia arată că el a pierdut tot și stătea plin de răni pe gunoi împreună cu viermii și cu cîinii. Iov nu mai are nimic, nici prieteni, e gol, lipsit de fală și mai sărac decît toți săracii pămîntului. Și totuși Iov este plin de strălucire fiindcă i-a rămas frumusețea neîntinată a dumnezeiescului suflet. Pagubă și moarte ar fi fost pentru el, abia atunci cînd și-ar fi pierdut sufletul prin păcatul lepădării.

Păzindu-l însă neîntinat, el a înfruntat pe Satana, l-a biruit și a rămas pildă de-a pururi nouă, pentru că prin el Dumnezeu a ales pe cele nebăgate în seamă și pe cele slabe, ca să facă de rușine pe cei tari și să rușineze pe înțelepți (I Corinteni V, 27).

Flămîndul caută piine, insetatul apa, orbul lumina, bolnavul sănătatea, bătrînii tinerețea, Sufletul dorește și caută cerul, după care au suspinat mereu sfinții: «făcutu-ne-ai Doamne după Tine și neliniștită este inima noastră pînă ce nu ne vom întoarce din nou la Tine» (Fericitul Augustin).

Nici o osteneală nu este prea multă ca să ajutăm sufletul în această năzuință. De dragul lui să împlinim voia lui Dumnezeu ca să fim în stare să deosebim ce este bun, plăcut și desăvîrșit (Romani XII, 20—21).

Și voia lui Dumnezeu este de asemenea să ne iubim unii pe alții, toți fiind făpturile lui Dumnezeu și deci toți frați (Matei XII, 30; Ioan IV, 20—21 și Luca XIII, 34).

Să iubim apoi pacea și dreptatea și mai presus de noi pe Dumnezeu, pentru că el ne-a dăruit sufletul din sufletul său și viață din veșnicia vieții sale.

SFÎNTUL APOSTOL PAVEL ȘI CAPITOLUL XII DIN EPISTOLA CATRE ROMANI (MEDITAȚIE)

Plin de zel în slujba evangheliei și îndrăgostit pînă la identificare cu Iisus «nu eu ci Hristos trăiește în mine» și pînă la jertfă cu el: «semnele Domnului le port pe trupul meu.» (Galateni III, 20 și VI, 17), Apostolul Pavel ce-l chemat pe drumul Damascului la Apostolie, a înțeles ca nimeni altul gîndirea și învățătura Mîntuitorului. Și a predicat-o cu timp și fără timp, cuvîntul său pătrunzînd adînc în conștiința noastră, răscolind sufletul și dînd viață florilor credinței, nădejzii și dragostei.

Gîndurile acestea mi-au fost sugerate citind capitolul XII din epistola sa către Romani, unul din cele mai frumoase capitole ale scrisurii sale. Poate că nicăieri ca aici, Apostolul Pavel nu se identifică cu dascălul său, la care sentimentul dragostei creștine depășește toate celelalte sentimente.

Apostolul Pavel leagă mîntuirea omului de semenii lui. Toți sîntem fiii lui Dumnezeu și mădulare ale aceluiași trup (v. 4—5), avînd datoria de a ne iubi unii cu alții: «în cinste, în iubire frățească și dîndu-ne înțîietate unii altora» (v. 9—10). Nu ceea ce a fost, ci ceea ce trebuie să fie, să intereseze pe oameni (v. 2) urmînd să statornicească între ei prietenia, îngăduința și să înceteze pizma, ura și dezbinarea din mijlocul lor. «Iubiți-vă cu cinste, frățește iubiți-vă» (v. 8—10), «nu întoarceți nimănui răul cu rău și purtați grijă de cele bune față de toți oamenii, așa ca dragostea voastră să fie nefățarnică» (v. 17).

«Urgisiți răul, lipiți-vă de ce este bun» (v. 9).

Pentru Sfîntul Apostol Pavel, viața nu este decît o împlinire a vocii lui Dumnezeu și ea trebuie trăită după modelul lui Iisus. Fiți desăvîrșiți, spunea Mîntuitorul și așa vrea și Sfîntul Pavel să fie omul creștin. O viață de dăruire lui Dumnezeu și oamenilor ridicată deasupra propriilor noastre sentimente.

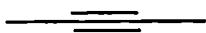
«Binecuvîntați pe cei ce vă prigonesc, binecuvîntați și nu blestemați. Nu întoarceți răul cu rău nimănui. Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu bine. Nu vă răzbunați singuri.

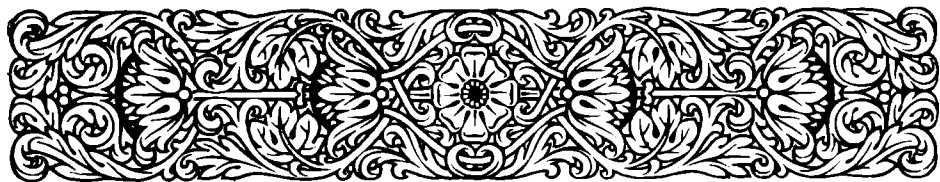
Vrăjmașului tău dacă îi este foame dă-i să mănînce și dacă e însetat, dă-i să bea» (v. 12, 14, 17, 20, 21).

Numai așa se va putea înfălișa în fața lui Dumnezeu ca: «o jertfă vie, sfîntă și bine plăcută» (v. 1).

Cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel este ca apa izvorului de munte, limpede, proaspătă și curată. Bucură ochiul, satură trupul și luminează sufletul. De aproape două mii de ani cuvintele lui bat la ușa omului chemînd pe oameni la o viață de pace și de bună înțelegere cu toată lumea (Evrei XII, 14). Bat și vor să le deschidem camera sufletului nostru ca să călcăm peste ciulinii și spinii păcatului. Luminează Doamne și gîndurile mele și fă să poposească cuvîntul apostolului tău și în inima mea.

Preot IOAN SPIRU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(noiembrie—decembrie)

VIZITE DE PACE. — La începutul lunii noiembrie o delegație a Comitetului pentru apărarea păcii mondiale din Republica Democrată Vietnam ne-a vizitat țara ca oaspeți ai Comitetului Național pentru Apărarea Păcii. Cu acest prilej s-a făcut un schimb util de păreri cu privire la situația internațională actuală. Delegația a vizitat obiective economice, social-culturale din Capitală, județele Argeș, Brașov și Prahova.

-- La invitația Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, o delegație a Mișcării de eliberare națională din Insulele Comore, alcătuită din Muhammad Ali Mbaye, secretar al Mișcării, și Kamal Addine, secretar federal al Mișcării, ne-a vizitat țara între 6—12 noiembrie. În cadrul acestui schimb de experiență oaspeții au vizitat orașul București și județul Dimbovița.

— Între 10—13 noiembrie, Comitetul Național pentru Apărarea Păcii a primit vizita unei delegații parlamentare argentinienne. După convorbirile avute cu conducerea Comitetului Național pentru Apărarea Păcii oaspeții au vizitat obiective social-culturale din Capitală, Casa memorială «Nicolae Grigorescu» din Cimpina, Muzeul Peleş din Sinaia, orașul Brașov și stațiunea Poiana Brașov.

CUNOAȘTEREA ÎNTRE POPOARE! PRIMA CONDIȚIE A PRIETENIEI. — În prima parte a lunii noiembrie țara noastră a primit vizita unei delegații parlamentare braziliene, sub conducerea senatorului Paulo Francisco Torres, președintele Congresului Național și al senatului din Brazilia. Răspunzând cu acest prilej, unor întrebări adresate, domnia sa și-a exprimat mai întâi admirația pentru seriozitatea cu care muncesc românii pentru progresul patriei lor — «cea mai solidă garanție a continuării ritmului înalt în care se dezvoltă economia românească».

România și Brazilia sînt țări cu regimuri diferite fapt ce nu constituie o piedică în calea prieteniei, a concucrării spre binele ambelor popoare, spre binele păcii și progresului — a spus în continuare vorbitorul. După exprimarea punctului de vedere privind problemele considerate prioritare în vederea unui ritm accelerat de dezvoltare a țării, senatorul brazilian s-a referit la perspectivele situației internaționale în cadrul actualei tendințe spre destindere. «Ne-ăm înșela dacă nu am vedea că, de fapt, chiar în perioadele liniștite, avem de-a face cu o «pace înarmată» — a spus dl. Paulo Francisco Torres. Realizarea unei păci durabile este indisolubil legată de dezarmare,

și în primul rând, de dezarmarea nucleară. În cadrul luptei pentru pace parlamentarii exprimând punctul de vedere al opiniei publice au rolul de «factori ai promovării intereselor poporului». Vizita delegației parlamentare braziliene în România se înscrie astfel în dorința de a contribui la înțelegerea și prietenia între popoarele brazilian și român. «Căci — a spus în încheiere vorbitorul — cunoașterea între popoare constituie prima condiție a promovării unor legături de prietenie și colaborare bazate pe respect mutual».

APEL HOTĂRÎT PENTRU PĂSTRAREA PĂCIM. — În ședința din 15 noiembrie 1973, în principalul Comitet al Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, s-a adoptat prin consens proiectul de rezoluție al României — «Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume». Documentul constatând că în ciuda apelurilor repetate ale Adunării Generale, cursa înarmărilor continuă, exprimă preocuparea deosebită a statelor pentru reducerea cheltuielilor acestei curse. Rezoluția apreciază că «sînt necesare acțiuni perseverente în vederea opririi și reducerii cursei înarmărilor» și, pentru aceasta, «O.N.U. trebuie să joace un rol efectiv în negocierile privind oprirea cursei înarmărilor, și reducerea cheltuielilor militare». Se exprimă totodată încrederea în faptul că raportul difuzat de secretarul general «va contribui la mai buna înțelegere de către toate guvernele și opinia publică a gravității pericolului pe care le prezintă pentru pacea și securitatea economică și socială a tuturor țărilor, accentuarea continuă a cursei înarmărilor». Aceasta cu atât mai mult cu cît — așa precum se arată în însuși titlul documentului — cursa înarmărilor are consecințe economice și sociale «profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume».

TINERETUL ȘI PACEA. — Din inițiativa României, agenda din luna noiembrie a O.N.U. cuprinde și punctul intitulat «Situația socială a tineretului lumii». Raportul pe această temă înaintat secretarului general al organizației menționează complexitatea problematicii tineretului în contextul vieții contemporane și al exigențelor lumii viitorului. Organizația Națiunilor Unite este chemată să găsească soluții și propuneri eficiente, să inițieze acțiuni care să fie punct de plecare pentru colaborarea fructuoasă între statele lumii. România consideră că Organizația Națiunilor Unite constituie un cadru adecvat de abordare a problemei tineretului — forță activă a lumii contemporane. De aceea consideră utilă și necesară examinarea de către organele competente ale O.N.U. a problemei elaborării unui instrument privind tînăra generație, care să sintetizeze principiile privitoare la drepturile și responsabilitățile fundamentale ale tineretului, la lupta sa pentru pacea și prietenia în lume.

UN EVENIMENT IMPORTANT ÎN LUPTA POPORELOR PENTRU PACE. — Conform Acordului dintre conducerea de Stat a țării noastre și O.N.U., la sfîrșitul lunii noiembrie 1974 va avea loc, la București, «Conferința mondială a populației». Referindu-se la acest eveniment, în cadrul unui interviu, ing. Jozef Ionescu, secretar general al Comisiei naționale de demografie sublinia semnificația Conferinței.

Creșterea populației planetei, a cerințelor individuale și colective, tendința tot mai accentuată spre o educație mai bună și sănătoasă ameliorată, a determinat O.N.U. ca să înscrie și aceste puncte alături de menținerea păcii — populație, dezvoltare și mediul ambiant — elemente de bază ale progresului economic și social. Încă din 1972 secretarul general al O.N.U. aprecia că anul 1974 — «Anul mondial al populației» și — în cadrul său — Conferința mondială a populației, «vor fi considerate în istoria națiunilor unite printre cele mai importante evenimente ale anilor '70».

Spre deosebire de reuniunile de acest fel din 1954 și 1965, când schimburile de idei au avut loc între specialiști de profil, Conferința de la București se va desfășura la nivel guvernamental. Totodată, spunea ing. Iozef Ionescu, această reuniune ce va avea loc în cel de al doilea deceniu al dezvoltării inițiate de O.N.U., va da posibilitatea întocmirii unui bilanț al realizărilor de până acum.

Conform recomandărilor O.N.U. obiectivele Anului mondial al populației sînt : 1) îmbunătățirea cunoștințelor științifice și difuzarea informațiilor privind tendințele și perspectivele populației ; 2) cunoașterea și aprecierea importanței problemelor populației și a implicațiilor lor ; 3) răspîndirea unor metode de educație a populației privind viața în familie ; 4) sprijinirea programelor naționale în domeniul populației ; 5) extinderea cooperării internaționale și oferirea asistenței corespunzătoare.

Țara noastră s-a încadrat în acest program printr-o serie de acțiuni practice sub egida O.N.U. Organizarea Conferinței în țara noastră reflectă — așa cum aprecia secretarul general al O.N.U. — o recunoaștere a rolului activ al României în cadrul acestui forum internațional.

MESAGERI AI MUZICII ȘI PRIETENIEI. — La sfîrșitul lunii noiembrie s-au desfășurat la Berlin «Zilele muzicii românești» — expresie a relațiilor de prietenie și colaborare în domeniul vieții spirituale dintre cele două țări. Fiecare concert desfășurat cu acest prilej s-a bucurat de un remarcabil succes. Manifestările au continuat la Erfurt, Weimar, Dresda, Leibzig, Heilingenstadt, Jena. Compozitorii, soliștii, dirijorii s-au transformat din mesageri ai artei în adevărați mesageri ai aspirațiilor de pace ale poporului român.

ÎN SPIRITUL IDEALURILOR DE PACE ȘI PROGRES. — Luni, 26 noiembrie, s-au deschis la București lucrările celei de a II-a Conferințe a miniștrilor educației din țările europene, membre ale UNESCO. Cu acest prilej Președintele Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu, a adresat un cald salut tuturor participanților la reuniune — miniștri ai învățămîntului și personalități universitare din țările membre ale UNESCO.

«Propunîndu-și să dezbată probleme de o deosebită importanță pentru dezvoltarea învățămîntului superior, pentru intensificarea colaborării universitare în scopul promovării tot mai largi a științei și culturii, conferința dumneavoastră dobîndește o semnificație majoră în viața internațională a continentului, în efortul general al națiunilor pentru progres și o viață mai bună» — se spune în mesaj.

Conștientă de rolul uriaș al școlii în lumea contemporană, «școala românească pregătește tineretul astfel încît să poată contribui cu succes la eforturile întregului popor» pentru construirea unei societăți bazate pe egalitate între oameni, pe echitate și justiție socială.

Învățămîntul a devenit astăzi «un element decisiv în dezvoltarea umanității, factorul fundamental care îl ajută pe om să devină cu adevărat stăpîn al naturii și societății». De aici necesitatea tot mai mare ca instrucția să devină un bun al tinerei generații de pretutindeni — indiferent de naționalitate, rasă sau stare socială. Numai astfel tînăra generație va duce mai departe făclia progresului pe planeta noastră, va realiza dorința popoarelor de a construi o societate umană bazată pe conviețuirea pașnică, pe prietenie și colaborare. «Instituțiile de învățămînt superior, toți cei ce lucrează în sfera vieții universitare, fără deosebire de concepțiile politice, filozofice, religioase, pot contribui, prin contactele, schimburile de experiență și de opinii pe care le realizează ... la continua apropiere a popoarelor» — se subliniază în mesaj.

În lumea contemporană există încă multe probleme majore. Intelectualitatea, tineretul studios — importantă forță socială — pot aduce o contribuție valoroasă la rezolvarea acestora în spiritul idealurilor de pace și progres ale popoarelor.

În încheiere, urînd deplin succes lucrărilor Conferinței, dl. Nicolae Ceaușescu și-a exprimat convingerea că — folosind prilejul șederii în România — oaspeții vor cunoaște toate aspirațiile și preocupările poporului nostru «apreciînd astfel dorința de a trăi în pace și colaborare cu toate națiunile din Europa și din lumea întreagă».

RELAȚIILE NOI — BAZĂ A UNEI PĂCI TRAINICE. — Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, dl. Nicolae Ceaușescu a primit, la 27 noiembrie, delegația parlamentară din Marea Britanie, condusă de Sir Fitzroy Maclean, membru al Camerei Comunelor. Parlamentarii britanici și-au exprimat, cu acest prilej, admirația față de progresele României. În cadrul schimbului de idei s-a subliniat importanța unor asemenea vizite pentru mai buna cunoaștere și înțelegere între popoare. Discuțiile pe marginea unor probleme internaționale au scos în evidență convingerea comună asupra necesității conviețuirii pașnice între state, indiferent de orînduirea lor socială și politică, instaurării unor relații noi, care să asigure pacea trainică în lume.

ÎN SPIRITUL PROGRESULUI ȘI PĂCII. — Cu prilejul vizitei la București la Conferința miniștrilor educației din țările membre ale UNESCO, dl. René Maheu — de peste zece ani director general al UNESCO — a acordat un interviu ziarului «România liberă».

Dl. René Maheu a subliniat mai întîi că desfășurarea lucrărilor Conferinței de la București este expresia ospitalității românilor dar, mai ales, a faptului că, din punct de vedere cultural și politic, România este «un loc deschis spre multiple orizonturi» și, avînd «legăturile sale foarte strînse cu țările europene, a manifestat, și cu succes, o voință de comprehensiune mutuală» — condiții esențiale pentru dialog. Alegerea acestui loc pentru lucrări se datorește totodată și faptului că, «colaborarea României cu UNESCO s-a dovedit întotdeauna a fi exemplară».

În continuare, referindu-se la elementele noi apărute pe agenda de zi a Conferinței, de la reuniunea asemănătoare ce a avut loc în 1967, la Viena, dl. René Maheu a subliniat că cea mai importantă schimbare este aceea că, în etapa actuală nu numai că s-a depășit «politica învățămîntului primar» dar se trece de la «politica învățămîntului mediu» la «politica învățămîntului superior».

Din lucrările Conferinței a reieșit încă o dată necesitatea unei intensificări a activității universitare pe plan național și internațional. Vorbitorii au relevat totodată rolul important al UNESCO, «singura organizație larg cuprinzătoare pe planul educației, culturii, științei». Conferința de la București este inclusă astfel în activitatea desfășurată pe plan internațional — deși ea a reunit numai reprezentanți ai țărilor din Europa. Dacă astfel de reuniuni s-ar ține mai des — a subliniat dl. René Maheu — legăturile ar fi mult mai strînse și ele ar constitui «un factor de mare însemnătate pentru promovarea cooperării, în spiritul progresului și păcii».

«UN PĂMÎNT PENTRU OAMENI TRĂIND ÎN PACE». — Sub această deviză s-au desfășurat, în luna decembrie, la Dakar, lucrările celui de al VIII-lea Congres al Federației Mondiale a Orașelor înfrățite. În cuvîntul său, dl. Marie Bressand, delegat-general al Federației Mondiale a orașelor înfrățite, a subliniat — printre altele — necesitatea participării mai largi a maselor populare la dezvoltarea colaborării între popoare, și în acest scop, necesitatea multiplicării relațiilor de cooperare pe calea înfrățirii orașelor.

CREȘTEREA ROLULUI O.N.U. ÎN MENȚINEREA ȘI CONSOLIDAREA PĂCII. —

În cadrul sesiunii din decembrie a O.N.U., România a prezentat o rezoluție cu privire la creșterea rolului O.N.U. în apărarea și întărirea independenței și egalității suverane a tuturor statelor, a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, să acționeze cu toată fermitatea pentru prevenirea oricărui act care, violînd Carta, ar primejdi pacea și securitatea internațională.

Rezoluția are, în calitate de coautori, alte 40 de state. Adunarea Generală a hotărît — menționează documentul — să înscrie pe ordinea de zi a viitoarei sale sesiuni punctul intitulat «Creșterea rolului O.N.U. în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea normelor dreptului internațional în relațiile dintre state».

PENTRU CAUZA ÎNȚELEGERII ȘI PĂCII ÎN LUME. — Între 4 și 7 decembrie 1973, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu a efectuat o vizită de stat în Statele Unite ale Americii, la invitația președintelui Richard Nixon. Au fost vizitate orașele Wilmington, în statul Carolina de Nord, Cleveland, în statul Ohio, Hartford, în statul Connecticut și New York.

În timpul vizitei, președintele Nicolae Ceaușescu a avut convorbiri cu președintele Richard Nixon cu privire la dezvoltarea relațiilor româno-americane și la unele probleme ale situației internaționale actuale. Așa precum se menționează în Comunicatul comun dat publicității, convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă de cordialitate, stimă și respect reciproc.

«În scopul de a adînci și dezvolta în continuare raporturile dintre Republica Socialistă România și Statele Unite ale Americii și de a întări contribuția lor la cauza păcii și securității internaționale — se spune în Comunicat — președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Richard Nixon au semnat declarația comună din 5 decembrie 1973, cuprinzînd principiile care stau la baza relațiilor dintre cele două state».

În Declarația comună, președinții celor două state au exprimat convingerea că «toate statele indiferent de mărime, de sisteme politice, economice sau sociale sau de nivelul de dezvoltare trebuie să contribuie la o pace durabilă în lume, bazată pe libertate, egalitate, justiție și respectarea drepturilor omului».

Reafirmînd hotărîrea ca relațiile dintre Republica Socialistă România și Statele Unite ale Americii să se bazeze pe țelurile și principiile Cartei O.N.U., cei doi șefi de state și-au exprimat totodată dorința de a acționa pentru «întărirea rolului Organizației Națiunilor Unite în menținerea și consolidarea păcii internaționale, în dezvoltarea cooperării dintre toate națiunile și în promovarea normelor dreptului internațional în relațiile dintre state». În acest sens de o importanță deosebită sînt măsurile efective de dezarmare, realizarea destinderii și cooperării în Europa — contribuție de seamă la pacea în lume — și rezolvarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase.

În încheiere, Declarația subliniază convingerea celor doi președinți că «dezvoltarea continuă a relațiilor prietenești dintre Republica Socialistă România și Statele Unite ale Americii bazate pe egalitate, respect reciproc și luarea în considerare a intereselor lor respective servește cauza păcii și cooperării internaționale».

IMPERATIVE ALE PĂCII ȘI SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE. — Sub acest titlu revista «Pentru Apărarea Păcii» publică, sub semnătura domnului Alexandru Damián, un studiu-sinteză asupra procesului specific lumii contemporane: creșterea și întărirea continuă a forțelor păcii și progresului. În lume, se afirmă astăzi tot mai

puternic aspirațiile de libertate și independență ale popoarelor, dorința lor de a se dezvolta pe drumul progresului și păcii. Paralel cu acestea există însă și «forțe ostile destinderii și colaborării». De aici necesitatea menținerii vigilenței, «activitatea și intensificarea eforturilor maselor populare, ale celor mai largi forțe sociale, în luptă pentru salvagardarea păcii».

În păstrarea păcii «o importanță deosebită prezintă, în desfășurarea evenimentelor, politica consecventă de coexistență pașnică între state cu orînduiri sociale diferite». Convinsă de aceasta România se pronunță și acționează ferm în spiritul coexistenței pașnice, pentru dezvoltarea multilaterală a colaborării cu toate statele, are largi contacte cu factorii de răspundere ale statelor. În acest sens sînt menționate vizitele, schimburile de vederi și tratativele pe care președintele Consiliului de Stat, dl. Nicolae Ceaușescu, le-a întreprins în Olanda, Italia, San Marino, Republica Federală Germania, Pakistan, Iran, în șase țări ale Americii Latine, Algeria și Statele Unite ale Americii.

Aceste contacte au dus la creșterea colaborării reciproc avantajoase, la promovarea destinderii și înțelegerii internaționale.

În lume continuă să existe probleme — stingerea conflictelor, decolonizarea, subdezvoltarea, dezarmarea etc. Rezolvarea lor este posibilă numai printr-o activă participare la viața internațională a tuturor statelor, indiferent de orînduirea socială, de mărirea sau forța lor. Aceasta pentru că toate popoarele lumii doresc să se instaureze un climat de pace, climat care să le asigure consacrarea liberă pe drumul progresului.

Țara noastră respectă cu strictețe — în relațiile sale cu alte state — principiile și normele legalității și eticii internaționale: egalitatea deplină în drepturi, respectarea independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajul reciproc, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța. Deși au caracter universal și se bucură de o adeziune tot mai largă, simpla enunțare nu implică totdeauna respectarea acestor principii. Se impun mijloace, instrumente care să asigure respectarea lor. În acest scop România a încheiat cu numeroase state acorduri și declarații comune prin care se proclamă dorința de pace, a dus o intensă activitate diplomatică pentru făurirea păcii și securității în Europa și pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, militează neabătut pentru dezarmare generală și, în primul rînd, dezarmare nucleară.

Un fenomen specific epocii noastre, prezentat în studiul de față, este acela al creșterii rolului și ponderii popoarelor, al creșterii spiritului lor de responsabilitate pentru soarta păcii în lume. Mai mult ca oricînd masele populare doresc să trăiască în pace și se pronunță tot mai hotărît pentru colaborare, pentru pace și progres general.

O CONTRIBUȚIE DE SEAMĂ LA ÎNTĂRIREA RELAȚIILOR ÎNTRE POPOARE.

— Printre laureații pe anul 1974 ai premiului «Gottfried von Herder» s-a numărat și compozitorul și muzicologul Zeno Vancea, vicepreședinte al Uniunii Compozitorilor din România. Premiile Herder, oferite anual de Universitatea din Viena unor personalități literare și științifice din țările est și sud-est europene, a fost atribuit muzicologului român pentru «contribuția sa importantă la îmbogățirea patrimoniului cultural european și la strîngerea colaborării pe tărîmul culturii între popoare».

IN SLUJBA PRIETENIEI ȘI COLABORĂRII CU TOATE ȚĂRILE. — Sub auspiciile grupului parlamentar Anglia—România și ale Comitetului parlamentar pentru comerț Est—Vest, la Palatul Westminster a avut loc, la 13 decembrie 1973, o întâlnire consacrată problemelor dezvoltării și diversificării relațiilor economice și tehnico-științifice româno-engleze.

Luând cuvîntul în cadrul întâlnirii, ambasadorul român la Londra, Pretor Popa, a vorbit despre succesele obținute de România, despre posibilitățile de dezvoltare a colaborării sale cu alte state.

În răspunsurile lor, deputații britanici și-au exprimat interesul pentru stabilirea unor legături tot mai strînse între firmele britanice și întreprinderile românești de comerț exterior. «Admirăm țara dumneavoastră, progresul ei, politica sa pusă în slujba prieteniei și colaborării cu toate țările» — a spus deputatul Barnaby Drayson.

Toate discuțiile ce au avut loc cu acest prilej, au reliefat necesitatea dezvoltării relațiilor dintre state — cale singură pentru apropierea și mai buna înțelegere între popoare, pentru asigurarea păcii în lume.

PENTRU O MAI BUNĂ CUNOAȘTERE ÎNTRE POPOARE. — Cu prilejul aniversării proclamării Republicii în România, într-o serie de orașe ale lumii au avut loc manifestări ce înlesnesc mai buna cunoaștere a realizărilor poporului român. În cadrul acestor acțiuni se înscrie deschiderea la Universitatea din capitala Braziliei, a vernisajului expoziției de reproduceri după frescele mănăstirilor din nordul Moldovei. Expoziția s-a bucurat de o deosebită atenție din partea specialiștilor, a cadrelor didactice și a studenților, a tuturor vizitatorilor.

În Italia a apărut un volum de fotografii dedicat țării noastre: «România, univers latin» al artistei italiene Mariapia Vecchi.

Cele 250 de fotografii alb-negru și color redau o imagine vie, amplă, a istoriei poporului român, a frumuseților țării noastre, a realizărilor harnicului popor.

«Numeroasele călătorii pe care le-am efectuat în țara dumneavoastră — a declarat presei autoarea volumului — mi-au facilitat cunoașterea și înțelegerea României contemporane, a oamenilor săi harnici și plini de voie bună. Aș fi deosebit de fericită ca această operă a mea să devină o sinceră și adevărată mărturie a ceea ce reprezintă marea dumneavoastră națiune și minunatul său popor».

TINERETUL ȘI PACEA. — Între 17 și 20 decembrie a.c. a avut loc, la București, reuniunea Comitetului Executiv al Federației Mondiale a Tineretului Democrat. Organizația — așa cum spunea dl. Nicolae Ceaușescu în cuvîntul de salut — «joacă un rol activ în unirea eforturilor tinerei generații în lupta pentru o lume mai bună, mai dreaptă, pentru pace și colaborare internațională». Actuala sesiune este expresia dorinței tinerei generații de a-și aduce contribuția sa la afirmarea idealurilor de pace și colaborare între popoare.

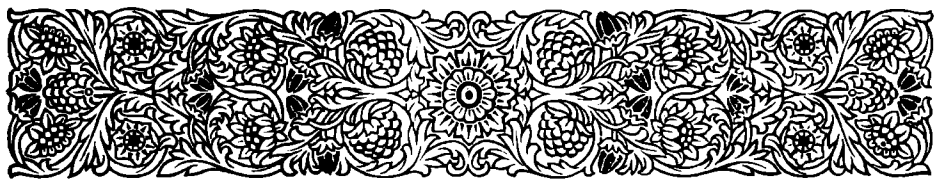
Exprimînd prețuirea pentru contribuția pe care o aduce tineretul român la dezvoltarea economiei, științei și culturii, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, dl. Nicolae Ceaușescu spunea: «Tinăra generație din România își va aduce și în viitor contribuția activă la întreaga activitate desfășurată de F.M.T.D., la lupta tineretului de pretutindeni pentru împlinirea aspirațiilor înaintate ale popoarelor, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră». Alături de celelalte forțe iubitoare de pace, tineretul lumi, «poate și trebuie să joace un

roj mai important în soluționarea problemelor cruciale ale lumii» — se spune, în continuare, în cuvântul de salut.

În încheiere, dl. Nicolae Ceaușescu și-a exprimat convingerea că această sesiune a F.M.T.D. «va deschide noi căi spre întărirea eforturilor în vederea unirii tineretului pe plan internațional împotriva imperialismului, pentru o politică de pace și colaborare internațională.

În *Mesajul* Comitetului Executiv al F.M.T.D. adresat tineretului din Republica Socialistă România, se exprimă mulțumirile pentru ospitalitatea și atenția acordată acestei sesiuni — expresie a atenției pe care o dă întregul popor locului și rolului tineretului în viața internațională. În încheiere, *mesajul* urează tineretului și poporului român noi și importante succese în lupta pentru progresul patriei, pentru înfăptuirea și întărirea păcii și securității în lume.

REDACTIA

ȘTIRI ECUMENICE

— La invitația Mitropolitului Nicodim (Patriarhia Rusă), președintele «Conferinței creștine pentru pace» (Praga), s-au întâlnit în Mănăstirea Zagorsk reprezentanții marilor comunități religioase, participanți la «Conferința mondială pentru pace», ținută la Moscova. Au participat creștini, mohamedani, budiști, șintoști, hinduși ș.a. Discuția: probleme de pace, grija omului pentru pace și dreptate.

— Comisiile ecumenice ale Bisericilor Romano-Catolică și Evanghelică, au organizat la Königstein-Taunus o conferință a Bisericilor Ortodoxe din R. F. Germania pentru a înlesni întâlnirea Bisericilor din Răsărit și Apus. «La această ocazie, Mitropolitul Irineu, exarhul Patriarhiei ecumenice din Constantinopol pentru Europa Centrală, a subliniat că trebuie intensificate legăturile existente între creștinii din apus și răsărit. Posibilitățile oferite teologilor ortodocși de a studia în Apus sînt primite cu mulțumire, dar cu aceasta încă nu se fac «relații pentru unificare». Teologii unei Biserici trebuie să cunoască bine dezvoltările din lăuntrul celorlalte Biserici. Astfel, pe cînd Bisericile apusului sînt impregnate din epoca «iluminismului» mai mult de raționalism, Biserica răsăritului a păstrat simțul pentru cele tainice. Notăm aici că la sesiunea anuală de lucru a prezidiului «Conferinței Bisericilor Europene» I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a cerut ca în «Secretariatul pentru studii» al «Conferinței» să se țină un echilibru confesional. Studiile să nu fie orientate numai din perspectiva teologiei apuseană, ci și din cea ortodoxă, fapt care a făcut ca în Comisia respectivă să fie ales și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal. La conferința menționată, Prof. Dr. Biedermann, titularul catedrei pentru istoria Bisericilor răsăritene de la facultatea teologică din Würzburg a susținut referatul: *Îmbogățirea dialogului ecumenic prin întâlnirea cu Bisericile răsăritului*, afirmînd că contribuția Ortodoxiei la dialog constă în primul rînd în faptul că ea prezintă totdeauna problemele cu deplină sinceritate. În afirmațiile Vaticanului II, se observă, în puncte esențiale, influența creștinismului răsăritean. În discuțiile privitoare la izvoarele revelației, Ortodoxia stăruie asupra «Tradiției», arătînd că ea nu-i moartă, ci este moștenirea sfîntă a părinților bisericești. «Tradiția nu-i literă moartă, ci este viața Bisericii. Asemenea, Ortodoxia este împotriva lucrurilor neclare sau lămurite numai pe jumătate cum sînt «intercomuniunea și intercelebrarea» (K. W. K., 45/1973).

— Mitropolia Ortodoxă (Exarhatul Patriarhiei Ecumenice) din Germania a decis să intre în «Comunitatea de lucru a Bisericilor creștine din Germania».

— Cu semestrul de vară 1974 Prof. ortodox Dr. Nikos Nissiotis părăsește directoratul Institutului teologic Ecumenic de la Bossey (Geneva), reluîndu-și catedra la Facultatea de teologie din Atena. Urmașul la Bossey este Prof. John Mbiti de la Universitatea Makerere din Kampala-Uganda.

— Ortodocșii, romano-catolicii și protestanții din Finlanda au prăznuit împreună, cu un serviciu divin ecumenic săvîrșit în catedrala luterană din Helsinki, jubileul de 25 ani al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. După o liturghie ortodoxă, Episcopul romano-catolic din Helsinki a citit din Sfînta Scriptură, iar Episcopul luteran a rostit predica. Coruri ortodoxe, romano-catolice și luterane au dat răspunsurile la serviciul divin. Au participat și reprezentanți ai altor comunități religioase din Finlanda (Opd., 29/1973).

— Ortodoxia, a afirmat secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. Philip Potter, cere Consiliului mai multă preocupare de țelul său: unitatea bisericească. Ea mai cere Consiliului Ecumenic o mai intensă activitate de natură socială și politică, și mai mult caracter liturgic și duhovnicesc în viață și activitate. Și problemele acestea, a spus secretarul general, trebuie cercetate acum cu curaj și sinceritate (Alt. Kz., 9—10/1973).

— În pronaosul «Bisericii Negre» din Brașov s-a organizat o expoziție pentru comemorarea a 475 ani de la nașterea reformatorului ardelean Iohannes Honterus. O bogată serie de exponate informează despre viața și activitatea lui Honterus, cunoscut nu numai ca reformator religios al sașilor ardeleni, ci și ca om învățat al timpului său. Sint aici facsimilii ale lucrărilor lui Honterus care a fost și editor și tipograf și om de știință. Sint și scrisori adresate lui Honterus de către Luther și Melancthon. Dar întâlnim în hîrțile lui Honterus și numele diaconului Coresi și Filip Moldoveanu. La inițiativa lui Honterus, s-a înființat în 1541 primul liceu umanist în sud-estul Europei, asemenea și o însemnată bibliotecă (*Kirchliche Blätter*, nr. 10, 1973, Sibiu).

— «Mișcarea ecumenică nu mai poate fi întoarsă înapoi», afirmă cardinalul belgian Suenens. «Orice pas făcut înainte ne apropie de intercomuniune» —, e vorba de progresul făcut în dialogul dintre Biserica Romano-Catolică și cea Anglicană.

— Cardinalul Leon Suenens — Arhiepiscop de Mecheln-Bruzelles, într-o conferință intitulată «Nădejdi în Biserica de azi» a afirmat că «Mileniul al treilea va aduce Bisericii întoarcerea la unitatea deplină». Nu deosebiri bisericești în sine sint ceva rău, ci devin astfel cînd se transformă în exclusivism. Ecumenismul nu trebuie să fie rezervat numai unui cerc de specialiști, ci trebuie să fie cunoscut pe toate nivelurile Bisericii. Adevăratul dialog ecumenic nu se face în primul rînd în linie orizontală, de la o confesiune creștină la alta, ci vertical, de la inima fiecărui creștin la Iisus Hristos (*In.*, 257/1973).

— Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a ales doi adjuncți ai secretarului general: Dr. Alan Brash, presbiterian din Noua Zeelandă și teologul german Dr. Konrad Raiser.

— Prof. P. Wilhelm de Vries (romano-catolic) se ocupă într-un articol publicat în buletinul «Kristischer Oecumenischer Informationsdienst» (nr. 30/73), de problema primatului papal ca impediment în dialogul ecumenic. «Partea catolică înțelege tot mai bine enigma dificultate pentru ortodocși de a accepta primatul papal, în formă concretă cum este el exercitat azi în Apus. A cere ortodocșilor această acceptare este ceva fără nici o perspectivă». De Vries cere de aceea să se cerceteze ce este în aplicarea primatului în mod real întemeiat în dreptul divin, și ce este adăugat din dreptul uman. Dar, pentru aceasta «e necesar o exactă cercetare istorică a papalității, ceea ce însă pînă acum se află în catolicism numai în stadiu incipient. Neîncrederea ortodocșilor își are rădăcinile în trecut, Biserica Romano-Catolică recunoaște că în decursul istoriei a făcut multe greșeli față de Ortodocși».

— Compozitorul și dirijorul polonez Edward Bury a compus o simfonie intitulată: «Pacem in terris», cuprinzînd cinci părți, numite: 1) adevăr, 2) dreptate, 3) dragoste, 4) libertate și 5) pace.

— Papa Paul VI a declarat într-un interviu că personal n-are nimic împotriva ca bărbați căsătoriți să fie admiși la hirotonie în preoți. N-a sosit însă încă timpul pentru a lua o hotărîre în privința aceasta.

— «Conferințele europene ale Episcopilor romano-catolici» au hotărît organizarea unui simpozion cu tema: «Misiunea Episcopilor în slujirea credinței».

— Conferința Episcopilor germani a hotărît ca toate parohiile romano-catolice din R. F. Germania să sărbătorească în ziua de 13 ianuarie «Ziua păcii mondiale» avînd ca temă «Și de tîne depinde pacea».

— La Zagorsk s-a ținut al șaselea dialog între teologi ai Bisericii Ortodoxe Ruse și a Bisericii Evanghelice Germane. Pentru tema generală «Sfînta Euharistie» s-au prezentat referatele: «Euharistia după Noul Testament», «Euharistia și schimbarea lumii», «Euharistia și omul secolului XX», «Doctrina și practica euharistică în contextul ecumenic de azi».

În declarația comună publicată la încheierea dialogului s-a subliniat importanța Sfintei Euharistii pentru unitatea Bisericii și pentru viața fiecărui credincios.

— În Atena a decedat Arhiepiscopul de Sinai Grigorie II Maniatopoulos. Era din 1968 Intfiistătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe din peninsula Sinai.

— «Acatistul Maicii Domnului», utilizat de peste 1200 de ani în Bisericile Ortodoxe a fost acum tradus în limba germană și întrebuințat la o «slujbă ecumenică» într-o biserică romano-catolică din Hildesheim (R. F. Germania), la care au participat și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse și Grecești.

— Episcopul ortodox srb pentru Europa Apuseană, Laurentie, a sfințit în Vest-falia un paraclis pentru comunitatea Ortodoxă srbă.

— Pentru integrarea în contextul problemelor timpului a temei principale : «Hristos eliberează și unește», fixate pentru proxima Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (CEB), ce se va ține la Djakarta (Indonezia), va servi pregătirea următoarelor teme în secțiuni : 1) «Credința în Hristos», adică în ce chip Bisericile pot spori credința enoriașilor în Hristos ; 2) «Unitate și comunitate în Biserică și lume», — căutarea unității vizibile a Bisericii pe plan local, național, internațional, universal ; 3) «Educare spre libertate și comunitate» — sistemele de educație pentru viitor ; 4) «Năzuința comună a oamenilor, aparținând unor religii și culturi diferite, după comunitate» ; 5) «Structurile nedreptății și lupta pentru eliberare» — problema relației între păcătoșenia omului, structurile nedreptății și între mntuirea în Hristos ; 6) «Dezvoltarea omului, calitatea vieții și dilema tehnologică» — încercarea de a forma o nouă conștiință și o nouă atitudine față de noțiunile «dezvoltarea» și «calitatea vieții».

— «Alianța mondială a societăților biblice» (Londra) publică, în toate limbile lumii, colecții de texte biblice într-o limbă accesibilă oricărui nivel cultural. Au apărut pînă acum texte biblice traduse în 82 de limbi.

— La constituirea «Conferinței bisericești vest-indiene» a participat, pe lângă cele 13 Biserici protestante și uniute, și Biserica Romano-Catolică, ceea ce marchează un eveniment însemnat în istoria mișcării ecumenice.

— Din 2½ milioane locuitori ai Libanului, 1.200.000 sînt creștini, ținînd de o duzină de confesiuni creștine. Mai mulți creștini au Biserica Ortodoxă Greacă, Biserica Ortodoxă Armeană și cea Maronită. În această țară sînt 7 Patriarhi și 41 Episcopi.

— Primatul papal procură teologiei ortodoxe încă «cele mai mari dificultăți» a afirmat, într-o conferință ținută la Regensburg, Mîtropolitul de Salonic, Dr. Stylianos Harkianakis, căci «Colegialitatea Episcopilor și independența Bisericilor locale sînt caracterele distinctive ale constituției bisericești ortodoxe. Exemplu în privința a-aceasta le servește Episcopilor ortodocși relația dintre cele trei persoane divine. Acestui model i se opune constituția bisericească romano-catolică cu al ei «pontifex maximus».

— Catedrala romano-catolică din Salzburg (Austria) își serbează jubileul de 1200 ani. Se prezintă în premieră opera «Magnificat» (Krzysztof Penderecki).

— Episcopul luteran Dr. Hanns Lilije (R. F. Germania) s-a declarat într-un interviu pentru intrarea Bisericii Romano-Catolice în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, căci «cine gîndește ecumenic în mod serios, trebuie să aibă dorința ca toate Bisericile creștine să formeze o închegată comunitate de lucru».

— Consiliul Ecumenic al Bisericilor participă cu suma de două milioane dolari la reclădirea unui spital din Hai Duong-Vietnamul de Nord, distrus în timpul războiului.

— «Conferința creștină pentru pace» (Praga) a anunțat un premiu pentru cea mai bună lucrare teologică-teoretică privind subiecte în legătură cu pacea. Sînt invitați să participe «toți cei care manifestă un interes pozitiv pentru pace și pentru activitatea «Conferinței creștine pentru pace».

— «Stimme der Orthodoxie» («Glasul Ortodoxiei») revista exarhatului Patriarhiei Ruse pentru Europa Centrală a început să publice explicarea foarte pe scurt a diferiților termeni bisericești ca : liturghie, potir, agnet, litie, omofor, orariu, condac, icos, octoih, minei etc. E ceva util pentru credincioși.

— Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și-a ținut sesiunea anuală la Geneva. Din partea Patriarhiei Ortodoxe Române, au participat I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și I. P. S. Arhiepiscop Victorin (America).

Din partea Bisericii Romano-Catolice (care nu-i membră a Consiliului Ecumenic, dar colaborează la problemele acestuia) au participat trei observatori oficiali, declarând că «Roma și în viitor este interesată pentru o strînsă colaborare cu această comunitate de Biserici neromane». În legătură cu această declarație, Dr. Lukas Vischer, directorul «Referatului pentru credință» a adăugat că «în multe cazuri Biserica Romano-Catolică principial își manifestă dispoziția la colaborare, dar aplicarea se cam lasă așteptată».

Sesiunea s-a caracterizat în primul rînd prin sărbătorirea jubileului de 25 de ani de existență a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

La începutul lucrărilor, Președintele M. M. Thomas (Bangalore, India) și secretarul general Dr. Philip Potter au prezentat referatul despre activitatea Consiliului Ecumenic. Astfel, președintele a subliniat că s-a făcut mult pentru apropierea între Biserici, ajungîndu-se la înțelegere, de pildă, cu privire la Biblie, botez și altele, iar în privința unor probleme mai dificile s-au înregistrat lămuriri promițătoare. Desigur, este însă mult de făcut pentru ca Consiliul Ecumenic definit (Dr. Visser't Hooft) în 1948 drept «o comunitate de Biserici neunite întreolaltă care tind spre realizarea unei unități vizibile a Bisericii «pe pămînt sau în cer» — să înfăptuiască unitatea vizibilă a Bisericilor. Din referatul secretarului general se desprinde că Consiliul Ecumenic (are membre 263 Biserici și Comunități religioase din 90 de țări) prin Bisericile membre și oficiile sale dezvoltă o multilaterală activitate utilă în urmărirea scopului fixat și în ajutorarea Bisericilor și Comunităților religioase în împlinirea misiunilor lor.

Dr. Lukas Vischer, directorul «Referatului pentru credință și constituție bisericească» a prezentat referatul intitulat «Unitatea Bisericii», subliniind că azi se țin cu tema aceasta tot mai multe discuții pe plan internațional, înregistrîndu-se lămuriri în privința punctelor deosebitoare între Biserici.

Problema «Fortă, neîntrebuințarea forței și lupta pentru dreptatea socială» care preocupă de cîțiva ani Consiliul Ecumenic și cu privire la care s-au prezentat diferite referate în actuala sesiune — va fi dată spre studiu tuturor Bisericilor membre, pentru viitoarea sesiune.

Tema centrală a viitoarei adunări generale va fi «Iisus Hristos eliberat și unit». Adunarea se va ține în 1975 la Djakarta (Indonezia).

«Consiliul național creștin» din India a decis să sărbătorească jubileul de 25 de ani al Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu o substanțială donație în bani făcută unui grup de leproși, ajutîndu-i să-și întemeieze un sat propriu, cu cele necesare pentru existență. Faptă cu adevărat creștină.

— Patriarhul Ecumenic de la Constantinopol, Demetrios I l-a felicitat, printr-o telegramă, pe Papa Paul VI la împlinirea unui deceniu de pontificat menționînd și de străduința Papei pentru unitatea creștinilor.

— «Academia duhovnicească Sfîntul Clement de Ohrida» din Sofia și-a sărbătorit jubileul de 50 de ani de existență.

— Săpături arheologice făcute la Mînăstirea Szava (Cehoslovacia), odinioară însemnat centru liturgic bizantin au dat la iveală rămășițele unei biserici datînd din secolul al XI-lea.

— În Mînăstirea Haghia Napa din sudul Ciprului s-a înființat o «mănăstire ecumenică», din care fac parte doi teologi ortodocși, un preot romano-catolic și unul anglican. Rolul acestei comunități ecumenice este de a mijloci împăciuirii între grecii și turcii din Cipru.

— Bisericile Ortodoxe, Conferința Episcopilor Catolici și Consiliul Național al Creștinilor din India au decis înființarea, cu sediul la Bangalore, a unei organizații comune pentru coordonarea străduințelor, privind înnoirea, unitatea și misiunea Bisericilor. În primul rînd, se va activa pentru cultivarea ecumenismului pe plan local și pentru înlăturarea tensiunii dintre Biserici.

— Un grup de creștini ortodocși romano-catolici și evanghelici a organizat o conferință în Academia Evanghelică din Hamburg, cu tema: «Misiunea Bisericii în epoca secularizării», insistându-se asupra elementelor comune între Bisericile creștine.

— În activitatea ecumenistă «Ortodoxia» să nu fie ignorată în favorul «Ortopraxiei», căci faptul acesta duce la «indiferentism» sau «pragmatism gol». Colaborarea practică trebuie să se asocieze cu dialogul teologic.

— Biserica Ortodoxă Rusă și Alianța Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană, pregătesc un «dialog teologic oficial comun».

— Un grup de episcopi, preoți și credincioși s-a despărțit de Biserica Romano-Catolică din Brazilia, constituind o comunitate aparte cu titulatura: «Biserica Apostolică Catolică Braziliană», începând și o serie de canonizări de sfinți, nerecunoscuți însă de «Conferința Episcopilor din Brazilia».

— Papa Paul VI a adresat un mesaj personal Consiliului Ecumenic al Bisericilor la jubileul său de 25 de ani de existență, cu sublinierea că urmărește activitatea sa pentru unitatea creștinilor.

— Pastorul Heinrich Puffert și Jens Timm de la «Das Diakonische Werk der Evangelischen Kirchen Deutschland» (secția burselor și schimbului de studenți) au fost oaspeții Bisericii noastre, vizitând Institutul Patriarhal central și Mitropolia din Sibiu.

— La Ierusalim s-a ținut al treilea Congres internațional pentru religie, arhitectură și arte. Referatul principal: «Artă și religie» (Prof. Dr. Rainer Volp, Marburg).

— Dr. Andre Appel, secretarul general al Alianței Luterane Mondiale a caracterizat «Mysterium ecclesiae» [recentul document al «Congregației Credinței»] (Vatican) care voințe să precizeze doctrina romano-catolică despre Biserică) — drept probă că Vaticanul respinge anumite poziții doctrinare luate de teologii romano-catolici, agree și în cercuri protestante. Îndeosebi, afirmă Dr. Appel, declarația Congregației poate fi privită drept critica unor poziții doctrinare în privința cărora s-au înțeles teologii catolici și luterani, ca reprezentanți responsabili ai celor două părți. În general, «declarația» menționată a produs nedumerire nu numai în cercuri necatolice, ci chiar și în catolici, căci nu mai este «Roma locuta, causa finita» ci «Roma locuta, audiatur ecclesia» (H. Küng). (I. 176/1973).

— Dr. Philip Potter, Secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor afirmă că «Mysterium Ecclesiae» vizează teologii romano-catolici care acționează în mișcarea ecumenică; ceea ce pune sub semnul întrebării posibilitatea continuării acestei activități comune (A. 196/1973).

— La Göttingen s-a înființat «Societatea științifică pentru teologie» urmărind promovarea cercetărilor științifice în toate disciplinele teologiei.

— De câțiva ani la Tokio sporește numărul tinerilor japonezi necreștini, care doresc să se cunune în biserici romano-catolice și protestante, «fiind un ritual mai impunător decât cel japonez vechi». Și dorința le este împlinită.

— În laboratorul de sub apă «Astero» din lacul Gordo (Italia), scafandru sportiv Don Annibale Francescotti a săvârșit primul serviciu religios sub apă. Au asistat mai mulți scafandri sportivi (Kath. K. 58/1973).

— La Washington s-a înființat o secție americană a Mișcării catolice internaționale pentru pace («Pax Christi»).

— După tratative îndelungate între teologi romano-catolici și anglicani aceștia au dat o declarație comună afirmând că «rezultatele obținute vor avea mare însemnătate pentru relațiile viitoare dintre Bisericile: Romano-Catolică și Anglicană». E vorba de recunoașterea reciprocă a hirotoniilor.

— Dalaj Lama, conducătorul spiritual politic al Budiștilor din Tibet, care din 1958 se află cu sediul în India, la Darmsghala, a făcut o vizită la Geneva, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, l-a vizitat pe primatul anglican Michael Ramsey, precum și Vaticanul (A. 211.189/1973).

— Dr. J. N. Ondra, fost secretar general al «Conferinței creștine pentru pace», directorul Institutului Ecumenic de la Facultatea Comenius (Praga), a fost numit pre-

ședințe al secțiunii ecumenice a Bisericii «Fratii Boemi» din Cehoslovacia. Ecumenismul sporește.

— Consiliul Ecumenic al Bisericilor a decis editarea unei «cărți de cîntări bisericesti» care să poată avea întrebuințare generală.

— Așezămîntul «Pro Oriente» din Viena a organizat a doua consultație ecumenică «între teologi, romano-catolici și vechi-orientali, cu tema: «Concil ecumenic și oficiul lui Petru» și «Infaibilitatea Bisericii și Conciliile ecumenice» (Epd. 31, 36/1973).

— «Academia Siriană», înființată în 1972 la Bagdad pentru cultivarea bisericească — și socială a creștinilor sirieni din Irak, pregătește un simpozion pentru cinstirea părintelui bisericesc și înnolog: Sf. Efreem Sirul.

— «Conferința Bisericilor Europene», a organizat la Engelberg (R. F. Germania) un seminar informațional cu tema: «Asigurarea păcii în Europa — contribuția specifică a Bisericilor», evident, în legătură cu conferința de la Helsinki pentru securitate în Europa. S-a afirmat că cu mijloacele de care dispun Bisericile trebuie să acționeze din plin pentru pace. Din partea Patriarhiei Ortodoxe Române a participat P. S. Episcop Vicar Patriarhal Dr. Antonie Ploieșteanul.

— «Institutul pentru cercetarea textului neotestamentar» de la Mînster, înființat în anul 1967, pregătește publicarea unei concordanțe complete a textului grecesc al Noului Testament. Publicația, desigur, va face bune servicii studiilor neotestamentare.

— La Riggisberg (Bern-Elveția) s-a organizat o expoziție de vechi obiecte și veșminte liturgice. S-au expus veșminte de mătase de factură orientală și o serie de veșminte bisericești din biserici și minăstiri elvețiene datînd din secolele VI—XIV.

— La Facultatea de teologie din Heerlen (Olanda) s-a ținut un «colocviu european al parohiilor» la care au participat 250 de parohii din diferite țări europene. Rezultatul discuțiilor: credinciosul trebuie «privit în situația sa concretă, iar punctul de plecare pentru activitatea pastorală trebuie să fie viața și nu teoria».

— La Facultatea teologică din Salzburg se predau și cursuri privind pregătirea studenților teologi pentru «mediile publicistice». Și la «săptămîna universitară» de la aceeași instituție tema de discuție a fost «libertatea omului».

Prof. O. BUCEVSKI

IMPRESII DINTR-UN PELERINAJ LA LOCURILE SFINTE

În vara anului 1973, cu înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Patriarh Justinian, am făcut o călătorie la Ierusalim, pentru a mă închina la Locurile Sfinte.

Animat de dorința de a călca pe urmele Mîntuitorului Hristos, am ajuns la Sfîntul Mormînt. Aici, alături de nenumărați alți pelerini creștini, am participat la Sfînta Liturghie, ridicînd apoi drumul spre Golgota, plecîndu-mi genunchii în locul unde Domnul Hristos a fost răstîgnit.

Pașii m-au purtat spre Betleem, la Peștera cea Sfîntă, unde, cu aproape 2000 de ani în urmă, glasul îngerilor în cor a vestit nașterea Pruncului Sfînt.

Sub arșita dogoritoare, am urcat pe Muntele Eleonului, locul unde, după slăvita înviere, Mîntuitorul s-a înălțat la Cer. În drum, am trecut pe la scîldătoarea Siloamului, acolo unde ochii celui fără de vedere s-au deschis, prin spălare, la porunca Domnului Hristos.

Am ajuns apoi pe Muntele Taborului, unde Mîntuitorul a luat cu Sine pe cei trei Apostoli: Petru, Iacob și Ioan și s-a schimbat la față. Incîntat de frumusețea ce se desfășura înaintea ochilor, am putut exclama, ca și Petru: «Ce bine și frumos este aici».

De pe Tabor, am coborît la riul Iordanului, trecînd pe lîngă lacul Ghenizaret, sau Marea Tiberiadei, și pe lîngă Muntele Fericirilor, cu un popas binevenit la Nazaret.

Am trecut prin pustiul Iordaniei, cu muntele Carmel, acolo unde Mîntuitorul a postit și a fost ispitit, și am văzut Marea Moartă și grottele de la Qumran, retrăgindu-mă apoi în grădina Ghetsimani pentru a admira în liniște Ierusalimul. Bătrînii măslini, prin freamătul frunzelor, vor să spună celor care poposesc, că Mîntuitorul de aici și-a început calvarul Său.

În centrul Ierusalimului, într-o clădire de piatră, cu două etaje, se află așezămîntul Bisericii Ortodoxe Române, avînd în interiorul său o frumoasă capelă.

Obștea este condusă de Arhimandritul Lucian Florea, superiorul bisericii ortodoxe române din Ierusalim, reprezentant permanent al Patriarhiei Române pe lângă Sanctitatea Sa Patriarhul Benedict al Ierusalimului și al întregii Palestine.

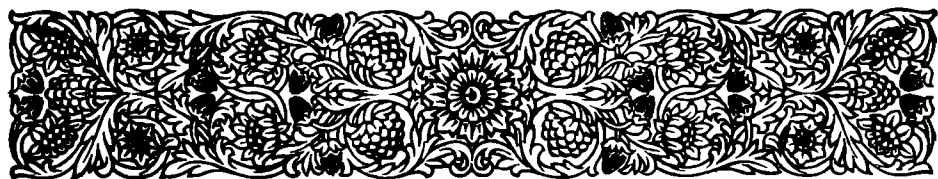
Pelerinii ortodocși români sînt primiți cu multă căldură de către personalul deservent, în frunte cu superiorul lor, în căminul românesc cu cele 20 de camere, bine întreținute și înzestrate cu mobilierul necesar.

Cei care primesc găzduire, pot asculta în limba română slujbele bisericești ce se săvîrșesc în fiecare zi de Arhimandritul Lucian Florea, răspunsurile la strană fiind date de corul maicilor, condus de monahia Eufrasia Sirbu.

Pentru orice teolog, vizitarea Locurilor Sfinte înseamnă adîncirea paginilor Sfinței Scripturi, plămădită pe aceste locuri.

Diac. M. PANĂ

ARTICOLE ȘI STUDII

SEMNIFICAȚIA COLINDELOR

Frumusețea colindelor poporului nostru dreptcredincios e o prelungire a frumuseții liturgice, a frumuseții cultului nostru divin. De altfel, conștiința Bisericii le-a și pus uneori împreună. În *Catavasierul* de la Râmnic din 1747 citim: «Aicea la sfârșitul cărții puserăm și stihurile ce le cîntă copiii cînd umblă cu steaua în seara Nașterii lui Hristos. Și, cetitorule ce vei citi și cu poetice vei socoti, și de nu vor veni la număr bine (silabisirile) să știi că noi precum le-am găsit așa le-am și tipărit, după cum s-au obicinuit a se cînta, și n-am umblat a le număra».

Și stau împreună — cîntul sfînt și colindul — pentru că împreună se și adapă din aceeași tradiție sfîntă, din același izvor al Revelației: Nașterea Dumnezeu-Omului Iisus Hristos pe pămînt.

Catavasia Bisericii:

*Hristos se naște, slăviți-L
Hristos din ceruri întîmpinați-L*

*Hristos pe pămînt, îndăptați-vă
Cîntați Domnului tot pămîntul*

se îngemănează ca și cu un ecou prelung, sonor, cu colindul:

*Astăzi s-a născut Hristos
Mesia chip luminos
Lăudați și cîntați și vă bucurați !...*

Același duh, același har, aceeași bucurie în Biserică și acasă. Cîntă unitate și egalitate în ea însăși, în viața creștinului ortodox.

Am petrecut cîndva o zi de «Sfîntul Ioan» în casa unor credincioși ardeleni. Toată seara ne-au desfășurat cu colindele lor. Și melodia și cuvîntul veneau lin, pătrunzător, din inimi care purtau istoria unui neam. Se simțea mireasma unei bucurii blînde, harismalice plină de pace în Duhul Sfînt. Nu uit nici astăzi gingășia versurilor:

*Fiuleț de maică
Fiu fără de taică
Din curată Maică...
Dumnezeu cel mîlttel*

*Curge mirul de pe El
Bun nume și-a pus
Dulcele Iisus...*

Ascultînd îmi venea în minte mărturia unui pastor A. Matheusius care prin 1647 consemna că tinerii din Cergăul Mic «umblă de Crăciun de la 3 noaptea, să cînte românește neleguitele lor colinde»! (Cf. *Istoria Liturghiei*, 1970, p. 15).

Originea colindelor care înveșmîntă în dragoste și bucurie marea sărbătoare a Crăciunului e străveche: unele din ele poate deodată cu viața creștină pe acest pă-

mînt de unde și identitatea mesajului. «Colindele mai cu seamă — spune cercetătorul Grigore Tocilescu — sînt documentele mai prețioase în care se citesc lămurit, în toată originalitatea lor, fel de fel de obiceiuri și credinți din epoca introducerii creștinismului»; iar un altul, T. Alexandru crede că «Vechimea colindelor se măsoară cu vechimea noastră în adîncul istoriei» (Cf. Pr. D. Bălașa, *Cuvîntul românesc Crăciun*, în «Mitropolia Olteniei» nr. 1—2, 1973, p. 101—130).

Cum au luat ființă? Dragostea în prea plinul ei se revarsă. Inimă atunci cîntă și creează. Întrupării mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu, semn de nesfîrșită iubire, străbunii i-au răspuns tot cu iubire, cu bucurie și cîntec și așa s-a născut întreaga artă inspirată a celor șapte laude, ca și colindele, toate punți de aur între pămînt și cer.

Așa la doxologia cerească a îngerilor: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace între oameni bunăvoire» închinătorii au răspuns tot în doxologie:

*Mărire-ntru-cele-nalte
Toate stele să salte
Salte cerul și pămîntul
Și să laude Cuvîntul*

*Întru cei de sus mărire
Și pe pămînt păciuire
La toți oamenii să fie
De acum pînd-n vecie.*

Ce dialog minunat răsună de la Hristos între cerul sfînt și pămîntul celor buni. De cîte ori n-a rostit Domnul acest mesaj: «Pace vouă»; această solie divină care e într-adevăr cum spune Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — «*piatra de temelie a credinței noastre, îndreptarul vieții noastre, cheazășia mîntuirii noastre*». Și această pace strălucește tot mai viu acum din leagănul noului născut «prunc tînar Dumnezeu cel mai înainte de veci».

Domnul a venit la noi în sîn de Fecioară și în chip de prunc. Un părinte al Bisericii tîlmăcește astfel icoana copilăriei: «Firea ne învață pe toți de valoarea și meritele copilăriei. Ce dragoste nu atrage? Ce afecțiune nu stîrnește? Ce grație nu dăruiește, ce bună dispoziție nu naște? Părinții o știu, mamele o simt, toți o încearcă în adîncul firii lor, oamenii o recunosc. Iată de ce Cel ce iubește și voia să fie iubit, a voit să se facă copil ca ceilalți oameni» (Petru Chrisologul).

*Să se nască
Și să crească
Să ne mîntuiască.*

Poate de aceea și bucuria Crăciunului e mai întii a copiilor, căci:

*Moș Crăciun cu plete dalbe
— Vine și-azi-de prin nămeți
Să aducă daruri multe
La fetițe și băieți...*

*Să se bucore-orice mîmă
Pruncuții toți împreună
Sînge-n lume nu măi cure
Om pe om să nu se-njure
Și să fie pe pămînt
Pace și frumos cuvînt.*

Crăciunul e sărbătoarea darurilor, căci Fiul lui Dumnezeu Însuși e darul cel mai de preț.

Dar cadrul Nașterii Domnului precum se știe e smerit. Familia pămîntească a Mîntuitorului era săracă. Iosif era teslar, iar după unii pietrar. Maica Domnului deși din neamul lui David nu avea rude ori cunoscuți, bogați ori săraci la Betleem. Un colind datorit filozofului poet Lucian Blaga zugrăvește în vers această icoană a simplității divine:

*Doarme colo în poată
Pruncușor fără de tată.
Și măicuța mama lui
Se tot plînge bouului
C-a născut în Vifleim
N-are scutece de în,
N-are apă n-are fașă
Nici opaiș nici nănașd...*

*Noaptea-i neagră ceasu-i lung
Stă măicuța lângă prunc
Să le ște de urit
Inger-nalt s-a coborît
Și în noapte înadins
Degetul și l-a aprins.
Arde ingerul lui Dumnezeu
Ca o luminare de său (Poemele Luminii, 1968).*

Dar în acest cadru atât de simplu și cu sens atât de adînc ia parte în schimbătura naturii toată. Evenimentului unic al Nașterii Mîntuitorului i se închină toate treptele zidirii: cerul cu îngeri, cosmosul corpurilor cerești cu stele și luceferi, lumea umană a cuvîntătoarelor prin viețuitoare, pomi, flori... Tatăl însuși din ceruri binecuvîntează acest moment, așa cum preamărește Biserica: «Tatăl a binevoit, Cuvîntul trup s-a făcut și Fecioara a născut pe Dumnezeu întrupat; steaua vestește, magii se închină, păstorii se minunează, făptura se bucură» (Minei, luna decembrie). Iar pietatea populară în colind adaugă și ea strălucirea ei și vestește:

*Sculaș sculaș oameni mari
Sculaș voi români plugari
Că pe cer s-a arătat
Un luceafăr de-mpărat
Stea cometă, strălucită
Pentru fericiri merită...
(din colindul Florile d-albe
cules de V. Alecsandri)
Pe la cîntători firziu
Prea săvîta naște fiu
Și cînd nașta Maica Sfîntă
Ingeri vîn în zbor și cîntă;
Mîi făcîli pe sus se-aprînd*

*Ca luceferii lucind.
Și cum Domnul s-a născut,
Iesled-n rat s-a prefăcut;
Peștera-n frumos palat.
Palat mare luminat.
Maica Sfîntă imi zîmbea,
Finu-n flori se prefăcea,
Paiele se aureau
Și prin iesle flori creșteau.
Soare, lund, mii de stele
Strălucesc mat cu putere.
Toate-n lume au săltat,
Pe Domnul cînd au aflat.*

Cît de sugestiv e exprimată, odată cu participarea cosmică și transfigurarea, sfîntirea firii prin prezența în mijlocul ei a Fiului lui Dumnezeu devenit om.

Ca și imnul păstorilor :

*Noi umbîm și colîndăm
Pe Dumnezeu cîdîm.
Alergarăm și-L aftarăm
In iesle la doi născut
Vîntul dulce trașgînd
Pruncul de mi-l leagînd*

*Ploaia caldă Fiul scaldă
Neaua ninge, nu-l atînge
Pruncul miștile-și întinde
Maica Sfîntă le săruîd
La pămînt plecîndu-ne
Și noi săruîndu-le.*

Și, în sfîrșit, prezența Tatălui Atotțiitorul care a urzit împreună cu Fiul în Duhul Sfînt «taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută» și acum coboară pe scară de argint, pe treptele harului să officieze la această sfîntă sărbătoare pe care o cîntorește :

*Toamna-n vîrfurile munților
La fîntîna sfinților
Este o scară de argint
De coboară Domnul Sfînt
Printre flori printre stîlpări
Printre sfînte lumîndri*

*Cum coboară de frumos
De frumos de cuvînt
Cu-n veșmînt pînd-n pămînt
Că El mi-este Domnul Sfînt
Și coboară arareori
La sfîntele sărbători.*

Așa cum glăsuiește un colind din Moldova de nord.

Ce privește sublimă în această plînată cosmică, în acest tot al existenței la care poate fi înălțată conștiința umană.

Și dacă întreaga zidire ia parte și proslăvește Nașterea Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, ce semnificație adîncă, ce revelație pentru omul de atunci și de totdeauna.

Atunci natura nu mai e obiect de închinare ca pentru atîta din lumea veche, ci ea se închină prin Hristos și omului care e chipul Lui. Ce mutație în conștiința umană! Și omul e chemat s-o stăpînească, s-o conducă, s-o transfigureze, s-o sfințească; și cu jertfe și cu bucurii. Și cum îi luminează acest destin, cum îl însoțește pe căi neumblate Steaua neapusă a Nașterii pe care genia! de simplu și negrăit de frumos o contemplă marele Eminescu:

*De dragul Mariei
Și-al Mîntuitorului*

*Lucește pe ceruri
O stea căldătorului (Opere, vol. II, București, 1973).*

Și la toate acestea mai trebuie amintit și celălalt eveniment festiv ce vom întâmpina curînd, al Anului nou pe care întreg poporul îl trăiește tot atît de intens și-l cîntă tot atît de frumos în plugușor și sorcovă:

*Sorcova de la bătrîni
A fost dată la români
Ca un semn de-mbelsugare
Și de viață cu onoare
Anul nou sosi în lume*

*Și mi-ă spus în al sdu nume
Să iau sorcova-n primire
Să mă duc să sorcovesc
Peste Țara ce iubesc
Tot de bine să-i vestesc.*

Cînd un popor cîntă și cîntă atît de frumos, cîntecul, poezia lui îi dezvăluie neîndoios elevația, universul spiritual, sensibilitatea la adevăr și frumos, curăția inimii, echilibrul și pacea lăuntrică, prospețimea spiritului capabil să cuprindă în cuvînt, în ritm, în armonie bogăția nesfîrșită de sensuri ziditoare a credinței lui.

Totodată în păstrarea și transmiterea cu grijă din neam în neam a acestor comori duhovnicești mereu îmbogățite, își descoperă și afirmă unitatea lui traică: o unitate în întindere cu toate laturile pămîntului străbun, iar în adîncime cu încetările insondabile, cu moșii și strămoșii ca și cu generațiile următoare, căci:

*Azi cu strămoși cînt în cor
Colindul sfinț și bun*

*Tot moș era și-n vremea lor
Bătrînul Moș Crăciun.*

De aici o concluzie, un îndemn al Sărbătorii: să nu uităm aceste scumpe moșteniri. Să le păstrăm și să le cultivăm cu sfințenia cu care inspirați le-au zămislit și ni le-au predat părinții, așa cum păstrăm tradiția sfințită a Bisericii. Ne țin legătura cu trecutul în care stau înfipte rădăcinile ființei noastre. Adevăresc și ele odată cu credința ortodoxă strămoșească și dăinuirea noastră pe acest pămînt sfințit al patriei și unitatea profundă cu trecutul sănătos al neamului.

Ascultîndu-le acum, să pășim cu duhul în lumea lor de har, de pace și bucurie-sfințită.

Pr. C. GALERIU

BIBLIOGRAFIE

- Prea Fericitul Patriarh Justinian, *Pastorală de Crăciun* — 1970.
 P. S. Iosif, Episcopul Rîmniceului și Argeșului, *Pastorală de Crăciun* — 1972.
 Pr. D. Bălașa, *Cuvîntul românesc Crăciun în antroponomie, toponimie, folclor și etimologie* în «Mitropolia Olteniei», 1—2. 1973.
 Pr. Prof. I. G. Coman, *Nașterea Domnului în Colinde*, în «Glasul Bisericii», nr. 11—12/1954.
 Mihai Eminescu, *Opere*, 1973
 Lucian Blaga, *Poemele Luminii*, 1958.
 Pr. Prof. P. Rezuș, *Folclorul religios și importanța lui pentru înțelegerea evoluției credințioșilor ortodocși*, în «Glasul Bisericii», 11—12 (1970), p. 1132—1145.
 Asist. Dr. Ștefan Alexe, *Bucuria colindelor de Crăciun*, în «Glasul Bisericii», 11—12 (1970), p. 1114—1118.
 Asist. G. Popescu, *Vremea colindelor*, în «Mitropolia Olteniei», nr. 11—12 (1971), p. 840—842.

CONTRIBUȚIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA EFORTURILE DE PACE ALE ȚĂRII NOASTRE

Participarea din ce în ce mai activă a Bisericilor creștine la eforturile de pace ale omenirii constituie unul din aspectele pozitive ale situației actuale din Europa. Aceasta se datorește și faptului că Bisericile au înțeles că istoria umană are, în perspectiva credinței creștine, un sens superior și pozitiv și că de aceea atitudinea de expectativă sau negativă față de ea nu are o justificare creștină.

Biserica Ortodoxă Română, considerând că în societatea care se edifică azi în țara noastră sînt puse în aplicare într-un mod specific istoric valori umane și principii etice pe care și credința creștină le promovează, s-a deschis de la început și în mod deplin față de spiritul de pace din România, sprijinind eforturile țării pentru consolidarea păcii în lume și în special pentru securitate și colaborare în Europa.

Această colaborare se sprijină în chip deosebit pe două temeuri :

Cel dintîi ar fi *aspectul social al mîntuirii*. În viziunea ortodoxă credința nu este o simplă experiență existențială subiectivă, ci un proces soteriologic care angajează pe credincios într-o solidaritate socială cu semenul său. Experiența mîntuirii personale este fundamental și indisolubil legată de experiența comunității umane și a contextului social în care se produce actul de credință. Prin urmare, Biserica însăși, ca o comunitate de credință, este implicată prin misiunea ei soteriologică în contextul social în care credincioșii fac experiența mîntuirii.

Al doilea temei ar fi de ordin local, istoric, și privește *raportul specific dintre Biserica Ortodoxă Română și poporul român*. Ca parte din organismul național, Biserica noastră este implicată organic în realitățile etice și sociale ale poporului român. Păstrîndu-și identitatea ei de credință, de organizare și de misiune, Biserica noastră a avut un drum comun și un destin comun cu poporul român, împreună cu care s-a născut și ale cărui aspirații le slujește ca pe propriile sale idealuri. Legătura strînsă cu poporul credincios constituie nu numai o trăsătură specifică a Ortodoxiei românești, ci și rădăcina care a dat și dă vitalitatea Bisericii noastre.

Pe aceste două temeuri principale Biserica Ortodoxă Română a avut totdeauna o înțelegere profundă a datoriei de sprijinire a acțiunilor poporului român în năzuințele lui de pace, dreptate și frățietate între oameni și între popoare. Ea nu s-a închis față de lume, nu a avut o atitudine negativă și de aversiune față de năzuințele de progres și de pace ale lumii.

Contribuția Bisericii noastre la eforturile de pace s-a concretizat în următoarele principii și elemente :

Pacea constituie o necesitate umană fundamentală și de aceea ea are un caracter sacru și în același timp realist, istoric. Pacea nu mai trebuie considerată ca în trecut doar o noțiune abstractă, un ideal metafizic sau o virtute subiectivă, ci o stare superioară a existenței umane, o condiție indispensabilă progresului material și spiritual. Străduința pentru consolidarea păcii este străduința pentru ridicarea omului pe treapta demnității sale. De aceea Biserica noastră consideră că lupta pentru pace este nedespărțită de lupta împotriva nedreptăților umane de orice fel, împotriva discriminărilor rasiale, împotriva folosirii sau amenințării cu forța în relațiile dintre oameni și dintre popoare, împotriva a tot ceea ce degradează viața și demnitatea umană. Războiul trebuie deci condamnat ca o crimă împotriva existenței și valorii omului, ca o răsturnare a sensului pozitiv al istoriei. Dimpotrivă, pacea ar fi semnul

că s-a depășit epoca individualismului, a dominației și discriminării între oameni și între popoare.

— Consolidarea păcii necesită relații interstatale permanente de colaborare și de solidaritate internațională, relații ce trebuie clădite pe principiile independenței și suveranității națiunilor, al egalității lor în drepturi, neamestecului în treburile lor interne, avantajului reciproc, nerecurgerii la forță în rezolvarea diferendelor, al respectării dreptului fiecărui popor de a-și decide soarta așa cum voințește. În condițiile istorice și politice de azi, strategia păcii implică mai presus de orice, respectarea egalității, suveranității și identității națiunilor, indiferent de mărimea lor, de situația lor geografică, de potențialul lor uman, militar, economic sau de altă natură, și exclude cu desăvârșire dominația marilor puteri asupra națiunilor mijlocii și mici.

Biserica noastră consideră de aceea că pacea în Europa este indisolubil legată de dezarmare și se pronunță în consecință pentru înfăptuirea securității europene în mod concret, prin dezangajare militară, prin retragerea trupelor în granițele naționale, prin desființarea blocurilor militare, prin crearea de zone demilitarizate, în diferite regiuni ale Europei. Toate aceste acțiuni pe care Conferința pentru securitate și colaborare în Europa trebuie să le consfințească, constituie pași concreți spre dezarmarea generală, spre pacea mondială. Căci omenirea din vremea noastră a ajuns la concluzia că pacea adevărată trebuie să fie înțeleasă și realizată ca pace a lumii întregi.

— Bisericile europene sînt coresponsabile cu statele europene, cu ceilalți factori sociali și politici europeni în promovarea și asigurarea păcii și securității pe continent. De aceea, Biserica noastră se pronunță pentru o colaborare mai strînsă și mai extinsă în acest domeniu, nu numai între Bisericile și organizațiile creștine de pe continent, ci și între acestea și statele respective, în vederea concentrării eforturilor pentru crearea unui climat de înțelegere și destindere. Biserica noastră face deja experiența pozitivă a unui ecumenism local, care constituie un mijloc direct și imediat de cooperare între confesiunile din țara noastră și națiunile conlocuitoare. De asemenea, ea sprijină mișcarea pentru pace în cadrul diferitelor organizații intercreștine, cu convingerea că refacerea unității creștine nu se poate despărți de refacerea unității lumii prin pace generală.

— Consolidarea păcii reclamă azi o creștere și o concentrare a energiilor de pace, pe care le-ar putea declanșa speranța într-un viitor mai bun și mai ales sentimentul de responsabilitate față de acest viitor. Biserica noastră pornește de la credința că relațiile dintre oameni au o substanță etică și o semnificație sfîntă, încît războiul constituie și un atentat la condițiile spirituale ale existenței umane, lovind însăși baza morală care ține împreună pe oameni. Bisericile creștine ar putea contribui la o nouă etică de responsabilitate a păcii, dezvoltînd cu mai multă vigoare spiritul de solidaritate umană, creînd atmosfera spirituală în care să aibă loc relații autentice, pozitive, între oameni și între popoare, indiferent de orientarea lor socială, politică sau religioasă. Ortodoxia vorbește de acea «liturghie cosmică», în care universul are un sens dinamic, de concentrare și de schimb de energii spirituale. Ori, în condițiile de azi, un asemenea schimb de valori și energii a devenit o condiție absolut necesară pentru progres și pentru conviețuire. Pentru că, în cele din urmă,

consolidarea păcii trebuie înțeleasă ca o problemă de solidaritate umană, ce se realizează nu prin simpla alăturare a indivizilor și a statelor, ci printr-o desăvîrșire continuă a relațiilor umane, a relațiilor de slujire reciprocă. Lupta pentru pace presupune așadar dezvoltarea spiritului comunitar, de responsabilitate și solidaritate umană, presupune înlăturarea barierelor pe care forța și amenințarea le ridică între oameni, înlocuirea tuturor relațiilor de încordare și neîncredere cu relații de frățietate și colaborare.

Pr. Prof. ION BRIA

PROBLEMA UNITĂȚII ÎN DIVERSITATE ÎN ECUMENISMUL CONTEMPORAN *

Printre evenimentele vieții bisericești de mare importanță ale anului 1962 care au atras atenția opiniei publice creștine în mod deosebit se numără și Conciliul II Vatican. Clerul și credincioșii Romano-Catolici și-au legat multe speranțe de hotărârile acestui Conciliu. Așteptau clarificarea poziției Bisericii Romano-Catolice în raporturile ei cu aspirațiile și problemele lumii contemporane.

Toate acestea au determinat Biserica Romano-Catolică să ia atitudine. Un merit important îl are Papa Ioan al XXIII-lea, care a înțeles situația în care se afla Biserica pe care o conducea. De aceea Conciliului II, nou convocat, îi revenea sarcina de a acomoda Biserica Romano-Catolică la cerințele contemporane.

Scopul acestui Conciliu l-a precizat Papa Ioan al XXIII-lea în enciclica «*Ad Petri Cathedram*»; că, va consta în promovarea, dezvoltarea credinței, reînnoirea morală a vieții creștine a credincioșilor, adaptarea disciplinei bisericești la necesitățile și metodele timpului nostru¹. Iar în enciclica «*Humanae Salutis*» Papa Ioan al XXIII-lea a arătat mai pe larg problemele pe care le va studia cel de al doilea Conciliu; de a face ca activitatea Bisericii Romano-Catolice să devină mai eficientă, mai aptă să contribuie la soluționarea problemelor ce se pun de lume și de a pregăti calea unității creștine². Dar moartea a pus capăt dorințelor Papei Ioan al XXIII-lea. Urmasul său Papa Paul al VI-lea a declarat că va continua drumul predecesorului său în cele două probleme principale care constituiau testamentul aceluia: Conciliu și pacea³.

Evident nu se cunoaște cât de departe mergeau înnoirile Papei Ioan al XXIII-lea. Însă în timpul său se formase în Conciliu o atmosferă de libertate, care crease așa zisa «dezordine» după opinia unor episcopi conservatori. Noul papă va pune în această

* Această lucrare de seminar, susținută în cadrul pregătirii pentru doctorat în teologie a fost întocmită sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, care a dat și avizul să fie publicată.

1. Enciclica *Ad Petri Cathedram* din 29 iunie 1959, în «*Acta Apostolicae Sedis*», 1959, p. 490—531. «*La Documentation Catholique*», 1959, p. 897—922. Traducerea franceză se află în «*Nouvelle Revue Théologique*» 81 (1959), nr. 8, sept.—oct., p. 846—853.

2. Enciclica *Humanae Salutis* (25 XII 1961) «*L'Osservatore Romano*», 1961, 26—27 dec. : R. Rouquette, *L'Indication du Concile*, «*Etudes*», t. 311 (1963), nr. 2 febr., p. 256—258.

3. Pr. Barbu Gh. Ionescu, *Conciliul II Vatican. Dezbaterile și hotărârile sesiunii a II-a*, în «*Ortodoxia*», XVI (1964), nr. 2, p. 187.

operă începută mai multă pondere. Deci indirect libertatea creată își va strânge porțile. Cu toate acestea unii observatori au lăsat să se întrevadă că Papa Paul al VI-lea este preocupat mai mult de problemele interne ale Bisericii Romano-Catolice, față de Papa Ioan al XXIII-lea care a deschis «larg porțile Bisericii spre lume»⁴.

Cele mai aprinse discuții din timpul Conciliului II s-au purtat în jurul episcopatului și a raportului cu papa⁵. Demult episcopatul catolic dorea o nouă orientare în raport cu papalitatea. S-au iscat o serie întreagă de certuri între cei ce doreau ca și colegiu să participe la conducerea Bisericii și cei care susțineau cu tărie primatul papal. Discuțiile acestei probleme, s-au încheiat destul de târziu fără nici un rezultat. A existat un calm mai mult aparent decât real. Pentru că nici o problemă n-a fost rezolvată⁶. Se pare că Papa, Paul al VI-lea a folosit această ceartă la Conciliu pentru a lua o atitudine din care să iasă învingător. La sfârșitul sesiunii a II-a a Conciliului a declarat mai departe că papa este singurul «fundament al Bisericii»⁷, capul ei. Deci colegiul episcopal rămâne în continuare la discreția papei. Dar o serie întreagă de episcopi au socotit ca și colegiu episcopal să fie coresponsabil cu papa la conducerea Bisericii. Doreau ca Biserica locală să i se dea un drept care de fapt îl avea — independența.

Până la Vatican II teologia Bisericii locale era puțin schițată în reflecția teologiei catolice. Preparată și anunțată de Conciliul II chiar în același timp, puțini erau acei care au sesizat imediat puterea de înțelegere a citorva texte care se refereau la Biserica locală. Toată atenția era îndreptată asupra problemei majore, colegialitatea și primatul. Teologia Bisericii locale nu neliniștea, nu se percepea o viziune a ei, acceptată mai mult sau mai puțin de atâtea secole⁸. Ea devine astfel o problemă nouă. Pentru că astăzi când se vorbește despre creștinism se are în vedere Biserica, natura și viața reală a ei⁹. Deci o problemă de definiție a Bisericii locale, pentru că în final la nivel local se adună creștinii ca «Popor al lui Dumnezeu» formînd astfel Biserica¹⁰, care nu-i izolată fiind în comuniune cu toate Bisericile, formînd unica Biserică a lui Dumnezeu.

Conciliul II Vatican nu a elaborat o învățătură despre teologia Bisericii locale. Însă anumite documente vorbesc despre Biserica locală în relație cu Biserica lui Dumnezeu considerată catolică și apostolică¹¹. Termenul folosit nu este întotdeauna Biserica locală, se mai spune în mod cu totul indiferent și Biserica particulară, cu predilecție pentru ultimul termen.

Astfel în Constituția «Despre Liturghie» la numărul 41 ne dă primul text despre Biserica locală ca principală manifestație a Bisericii cînd ea este în act de adunare liturgică în jurul episcopului său. Paragraful arată aici rolul atribuit episcopului și mai puțin al Bisericii locale. Se poate spune că Constituția despre Liturghie nu-i un tratat despre ecleziologie, ea arată rolul Liturghiei, ca sursă de viață a Bisericii¹². Dar ceea ce a început Constituția altele documente vor completa noua perspectivă ecleziologică.

În «Eucharisticum Mysterium» din 13 aprilie 1967, la nr. 6 se spune că misterul euharistic este centrul a toată viața Bisericii, iar la nr. 7, acest mister este centrul

4. *Ibidem*, p. 189. 5. *Ibidem*, p. 199.

6. «*L'Osservatore Romano*», 9 noiembrie 1963.

7. *Ibidem*, 23—I—1964.

8. D. E. Lanne, *L'Eglise locale et l'Eglise universelle*, în «*Irénikon*» 1970, nr. 4, p. 401.

9. *Ibidem*, p. 404. 10. *Ibidem*.

11. Emmanuel Lanne, *L'Eglise locale : sa catholicité et son apostolicité*, în «*Istina*», nr. 1, Paris, 1960, p. 53. 12. *Ibidem*, p. 54.

Bisericii locale¹³. Și Constituția dogmatică «Lumen Gentium» la nr. 26 abordează tema Bisericii locale dar în relația cu rolul sanctificator al episcopului¹⁴, fără ca, catolicitatea ei să fie menționată explicit. Accentul este pus pe prezența lui Hristos în actul liturgic și euharistic și nu pe caracterul catolic și apostolic al acesteia în relație cu Biserica una¹⁵.

De asemenea și Decretul «Ad Gentes» vorbește de Biserica locală dar în conjunctura ei cu anunțarea Evangheliei. Teologia Bisericii locale trebuie să fie o teologie a comuniunii, bazată pe credință pe mesajul primit, trăit și transmis în realitatea cotidiană a vieții eclesiale¹⁶.

Textele Conciliului II Vatican când vorbesc despre Biserica locală o pune în legătură cu universalitatea sacramentului euharistic. Aceasta pentru a se preciza că ea stă în legătură cu Biserica catolică și apostolică, adică indirect sub ascultarea Romei. Toată teologia Bisericii locale reflectă ascultarea față de Papă.

Datorită acestor formule destul de echivoce, în care se complace Conciliul II Vatican în loc să satisfacă aspirațiile membrilor Bisericii Romano-Catolice a produs dezbinări. Pe de o parte a dat curaj aspirațiilor să se manifeste, iar pe de altă parte a dat naștere unor adinci contradicții. Aceste contradicții au avut darul de a produce în sinul Bisericii Romano-Catolice o vastă mișcare de contestare¹⁷, a tot ceea ce era imutabil în catolicism.

Aducerea Bisericii la zi a fost înțeleasă de clerul romano-catolic altfel decât și-a propus papa. Punerea în acord cu lumea modernă a fost înțeleasă ca eliberare de autoritatea papală¹⁸.

În Olanda a luat ființă un «Conciliu pastoral olandez»¹⁹, forul suprem al acestei Biserici, arătându-se foarte categoric în privința unor hotărâri luate de scaunul papal, ca cel al reglementării nășterilor și al divorțului. Iar «Catehismul olandez» 1966, evită pentru papă numirea de «cap al Bisericii» dându-i-l pe cel de cap al colegiului episcopal²⁰.

Nu numai în Olanda sînt tendințe de autonomie ci și în alte țări ca Belgia, Austria, Franța, Italia etc., care a cuprins și clerul și laicii²¹. În urma acestor acte de înnoire, Roma încearcă să le stăvilească. Papa continuă să ceară conferințelor episcopale înființate după al II-lea Conciliu, dar tot la discreția papei, să vină la ascultare. Fără succes însă. Preoții și laicii care contestă acele forme medievale care se mai găsesc în Biserica Romano-Catolică, socotesc că omenirea are nevoie de Hristos profund uman.

A venit timpul cînd Roma nu va mai putea numi și depune episcopi în diferite Biserici naționale fără să țină cont de aspirațiile credincioșilor din țările respective. În Biserica Ortodoxă, la alegerea ierarhilor și a preoților se ține cont de dorința credincioșilor.

13. *Ibidem*, p. 55. 14. D. E. Lanné, *op. cit.*, p. 495.

15. *Idem*, *L'Eglise locale : sa catholicité...*, p. 55.

16. *Idem*, *L'Eglise locale et l'Eglise universelle...*, p. 496.

17. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Vasta mișcare de contestare în romano-catolicism*, în «Ortodoxia», XXI (1969), nr. 2, p. 304.

18. Ierom. Antonie Plămădeală, *Biserica Romano-Catolică într-un ceas de neliniște*, în «Ortodoxia», XXI (1969), nr. 3, p. 466. 19. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 304:

20. *Idem*, *Început de revizuire și de lupă deschisă în Biserica Romano-Catolică*, în «Ortodoxia», XX (1968), nr. 4, p. 626.

21. Vezi Pr. Prof. D. Stăniloae, *Vasta mișcare...*, art. cit.

În sinul Bisericii Romano-Catolice începe să se afirme Biserica locală-națională care este conștientă că păstrează învățătura de bază și că decurge din prima Biserică primară. Provine din istorie așa cum Avraam a ieșit din patria sa pentru a intra în alta, «Într-o nouă istorie»²². Se știe și i se zice Biserică pentru că face cunoscut pe Mântuitorul prin mesajul Evanghelic. Biserica locală recunoaște eclesiologia altei Biserici locale pentru că se recunoaște pe sine. Recunoaște confesiunea de credință a alteia. Ea este însăși Biserica, dar în alt loc²³. Biserica locală provine din voința lui Dumnezeu nu de la oameni, așa cum Pavel este apostol nu de la oameni ci direct de la Mântuitorul²⁴.

Bisericile locale naționale recunoscându-și reciproc eclesiologia elimină caracterul egoist din sinul lor. Dacă în trecut se observa, că Bisericile erau cuprinse de acest egoism, faptele istorice o dovedesc — schisma de la 1054, reforma etc. și asta datorită Bisericii Romano-Catolice care voia să-și impună punctele sale de vedere — primatul, infailibilitatea, astăzi se pare că încet, încet minate de dorul după unitate. Încep să se apropie să se deschidă una față de alta. Bisericile locale colaborează împreună și aceasta în special în Ortodoxie unde deja spiritul național s-a format. Fiecare Biserică păstrând unitatea dogmatică prin Tradiția Apostolică, dar totodată își are și felul propriu nu numai în anumite tradiții ci și libertatea de a-și spune punctul de vedere. Biserica Romano-Catolică care n-a vrut să înțeleagă, acest lucru face eforturi pentru a întâmpina formarea unei Biserici locale cu vederi moderne. Se pare, după cum prevestesc evenimentele că nu va reuși. Trebuie remarcat faptul că deși încearcă acestea, Biserica Romano-Catolică totuși s-a deschis dacă nu total cel puțin pe plan local. Sint demne de amintit schimbul de vizite între anumite delegații ortodoxe și romano-catolice ceea ce în trecut nu se întâmpla.

Vizite la nivel de Biserici locale naționale ca cea făcută de cardinalul König Arhiepiscopul Vienei și Primat al Bisericii Romano-Catolice din Austria, Bisericii Ortodoxe Române. Vizita cardinalului Dr. Julius Döphner cardinalul Republicii Federale Germania. Răspunsul la vizite făcute de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian acestor două Biserici. Vizita făcută în Belgia la invitația cardinalului L. J. Suenens a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Am amintit numai câteva spre a arăta poziția Bisericilor astăzi una față de cealaltă. Toate acestea constituie un pas înainte pentru pregătirea condițiilor favorabile a dialogului în vederea unirii. Pentru că toate Bisericile același lucru doresc ca toți să fie una (Ioan XVII, 21).

Unitatea este un dar de la Dumnezeu, o țintă spre care se îndreaptă Bisericile. Ea este o recucerire. De-a lungul anilor istoria Bisericii arată că au fost tot felul de certuri și dezbinări cu privire la unitate. Însăși unitatea apostolică a fost zdruncinată de opoziția diferitelor erezii, schisme. Dar forța unității a învins, Biserica lui Hristos a rămas una pe întreg pământul.

Vremurile istorice fiind vitrege cu Biserica au dus-o în situația de a se împărți în trei, devenind tot atâtea confesiuni: romano-catolici, ortodocși și protestanți.

Cum fiecare dintre noi luptă să-și mențină unitatea ființei sale cu toată diversitatea tendințelor corpului și a sufletului, la fel și Bisericile să lupte²⁵ pentru unirea lor, mai ales că-n toate se face simțită lucrarea Duhului care îndeamnă pe credin-

22. J. J. von Allmen, *L'Eglise locale parmi les autres Eglises locales*, în «Irenikon», 1970, nr. 4, p. 514. 23. *Ibidem*, p. 517. 24. *Ibidem*, p. 519.

25. Mgr Elias Zoghby, *Unité et diversité de l'Eglises* în «L'Eglise de Vatican II», tom. II, Paris, 1966, p. 485.

ciosi la unitate. Biserica ar păcătuî împotriva misiunii și interesului său dacă în loc să contribuie la apropierea și împăcarea oamenilor ar menține dezbinarea și vrajba chiar în snul ei²⁰. Pentru aceasta Biserica trebuie să fie împăcată în sine²¹.

Cele trei confesiuni creștine sînt întru totul de acord că Biserica este Trupul lui Hristos prelungirea întrupării lui Hristos²². Deci există o unitate creștină. Putem spune că sîntem în aceeași unitate creștină. Dacă unitatea creștină admite mai multe Biserici, unitatea bisericească cere o singură Biserică. Ca să fie înțeleasă mai bine, unitatea Bisericii este nevoie de a cerceta Noul Testament și Tradiția Apostolică în care se găsesc elementele ce o alcătuiesc; o învățătură de credință apostolică la porunca Mîntuitorului «mergînd învățați toate neamurile» (Matei XXVIII, 19), o ierarhie bisericească care își găsește formarea la apostoli și rugăciunea în comun pornită din dragoste. Între aceste unități există o strînsă legătură. Unitatea creștină este o umbră a unității bisericești din primele veacuri cînd întreaga lume creștină era într-o singură Biserică²³.

Dacă în primele veacuri ele se indentificau astăzi sînt două noțiuni care deși au legătură nu mai pot fi identificate. Una există, adică unitatea creștină — purtăm același nume de la Hristos, cea de a doua, unitatea bisericească — un deziderat la care tind cele trei confesiuni. Dar cum am mai spus fiecare confesiune are punctul său de vedere.

Protestanții au meritul de a fi inițiat Consiliul Mondial al Bisericilor, definindu-se ca o asociație de Biserici, care mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mîntuitor. Biserica Protestantă tinde spre unire prin diferite alianțe și federalizări în sinul ei mai ales prin Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Cer ca unitatea să se realizeze uitînd trecutul istoric care a dus la despărțire. Să se treacă peste acele «autoapărări, autojustificări», foste deosebiri și să se realizeze unanimitatea în fundamental «ca pe urmă să se ajungă la o unitate vizibilă²⁴. Să se accentueze trăirea practică a Evangheliei, ieșind din istoriile particulare ale Bisericilor. Cer o unire vizibilă a Bisericilor și apoi să se facă argumentarea ei²⁵. Lăsînd la o parte unitatea de credință protestanții susțin că datorită comuniunii spirituale, rugăciunii comune, este cazul să ne împărtășim de la un singur potir — mergînd spre unitate. Dacă prin împărtășirea de la un singur potir se realizează o comuniune deplină se disprețuiește unitatea de credință. Dacă dimpotrivă se admite că prin împărtășirea de la un singur potir nu se urmărește o comuniune ontologică cu Hristos, se disprețuiește Euharistia. Ei au această atitudine fiindcă prin Euharistie nu cred că se împărtășesc cu însuși Trupul și Sîngele Domnului Hristos și că nu înseamnă o prezență reală a lui Hristos ci ceva simbolic.

O intercomuniune care nu are ca premisă credința comună în împărtășirea cu Trupul și Sîngele real al Domnului Hristos în Euharistie nu duce la unitatea cea mult dorită a Bisericilor²⁶.

26. Prea Fericitul Patriarh Justinian, *Una, Sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică*, în «Ortodoxia», VI (1954), nr. 2—3, p. 6—7. 27. *Ibidem*.

28. Pr. Prof. N. Mladin, *Adevărata cale spre refacerea unității Bisericii lui Hristos*, în «Ortodoxia», XV (1962), nr. 3, p. 338.

29. Idem, *Pe calea unității Bisericii lui Hristos*, în «Ortodoxia», XV (1963), nr. 3—4, p. 463.

30. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Iubire și adevăr pentru o depășire a dilemel ecumenismului*, în «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 2, p. 284. 31. *Ibidem*, p. 285.

32. Vezi pe larg Pr. Prof. D. Stăniloae, *În problema intercomunității*, în «Ortodoxia», XXIII (1971), nr. 4, p. 561—504.

Biserica Romano-Catolică timp îndelungat s-a ținut departe de Mișcarea Ecumenică, iar prin Enciclica «Mortalium animos» a Papei Pius al XI-lea din 1928 a interzis clerului și credincioșilor săi să aibă contact cu această acțiune intercreștină. Vatican II s-a situat pe o poziție opusă față de Enciclica «Mortalium animos» cu privire la Mișcarea Ecumenică.

Deși o recunoaște, totuși Conciliul II lasă să se întrevadă că are o concepție proprie despre ecumenism. Concepția despre ecumenism este strins legată de problema unității³³.

Unitatea Bisericii se întemeiază după Conciliul II pe unitatea trinitară. Unitatea persoanelor divine și participarea fiecărui creștin la viața lor intimă trebuie să fie sursa unității creștine³⁴. «Unitatea credincioșilor trebuie să aibă exemplu unitatea Tatălui cu Fiul»³⁵. «Realizată după Sfânta Treime și în Sfânta Treime unitatea creștină trebuie să participe la modalitățile unității trinitare» «credeți în Mine a zis Iisus Apostolilor Săi», «Eu sînt în Tatăl și Tatăl este în Mine»³⁶ (Ioan XIV, 11).

Pe lângă unitatea Trinitară, unitatea Bisericii se mai întemeiază pe principiul euharistic. Fiul trimis de Dumnezeu oamenilor răstignindu-se pentru răscumpărarea lor «ca toți să fie una» (Ioan XVII, 21) a constituit în Biserica Sa, admirabilul sacrament al Euharistiei, care exprimă și realizează unitatea Bisericii³⁷.

Ecumenismul romano-catolic nu netezește căile spre unitatea creștină ci le îndreaptă spre Roma. Decretul «De Oecumenismo» cere credincioșilor romano-catolici să expună clar doctrina Bisericii lor, fiindcă numai Biserica Romano-Catolică posedă mijloacele necesare pentru mîntuire iar celelalte Biserici separate sînt considerate victime ale deficiențelor³⁸ și că toți creștinii aparțin de drept și de fapt prin botez Bisericii Romano-Catolice lipsindu-le comuniunea cu ea³⁹.

Bisericile care s-au separat de Roma «ca niște oi rătăcite au datoria de a se întoarce de unde au plecat, fiindcă numai creștinii cei păstoriți de papă ar face parte din Trupul aîninc al lui Hristos. Ecumenismul romano-catolic dobîndește caracterul ofensiv de catolicizare treptată, Biserica Romano-Catolică rămîne în continuare bazată pe principiile vechi de a aduce pe toți sub ascultarea Romei, ca apoi să li se impună primatul și infailibilitatea. Ca un fapt concludent este că Papa Paul al VI-lea prin discursul său ținut cu ocazia sărbătoririi Sfinților Apostoli Petru și Pavel la 30 iunie 1968 îndeamnă pe toți creștinii să vină în staulul Romei. Conciliul II Vatican încercă să monopolizeze ecumenismul atunci cînd îl concepe ca pe o metodă de atragere a credincioșilor celorlalte confesiuni. Deci, Biserica Romano-Catolică accentuează partea văzută a Bisericii, trece centrul de greutate de la Dumnezeu la om. Unitatea Bisericii devine unitate juridică.

Biserica Ortodoxă dorește unirea în unitatea doctrinară completă în Hristos deplin. Chiar Consiliul Mondial al Bisericilor a făcut un progres spre unitatea de credință. Dacă pînă la Adunarea generală de la New-Delhi — 1961, Consiliul Ecumenic al Bisericilor preconiza o unitate spirituală, socotită suficientă în vederea colaborării practice, acum și-a lărgit sfera unității introducînd credința în Sfînta Treime,

33. Pr. Asist. D. Popescu, *Ecceologia romano-catolică după documentele celui de al II-lea Conciliu de la Vatican și scurtele ei în teologia contemporană*, teză de doctorat în teologie, în «Ortodoxia», XXIV (1972), nr. 3, p. 397.

34. Mgr Elias Zoghby, *Unité et diversité...*, p. 466.

35. *Ibidem*.

36. *Ibidem*.

37. *Unitatis redintegratio*, 2, după Pr. Asist. D. Popescu, *op. cit.*, p. 398.

38. Diac. N. Nicolaescu, *Decretul romano-catolic asupra ecumenismului și problema unității creștine*, în «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 2, 299.

39. *Ibidem*.

adică cele două dogme din primele veacuri creștine — dogma trinitară și dogma hristologică. Întoarcerea spre credință în Sfânta Treime înseamnă întoarcerea implicit spre Biserică⁴⁰. Prin credință Biserica își păstrează principiul ei trio-dogmatic. Dar Sfânta Treime nu este o unitate despersonalizată, și nici suma părților unui întreg⁴¹, cum spun romano-catolicii ci iubirea între persoane. Nu vedem în Sfânta Treime ființa în sine ci persoanele în care există comuniunea iubirii. Sfânta Treime este Taina comuniunii și a iubirii reciproce⁴².

Biserica prin credință, rămâne deschisă și principiului ei pnevmatologic⁴³ pentru că prin Duhul Sfânt Hristos este în Biserică. Prin Taine «alcătuită un singur trup» (I Corinteni XII, 13), ne identifiicăm cu Hristos și Biserica.

Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție sînt pline de argumente pentru unitatea de credință. Moise era conștient că numai datorită păstrării credinței celei adevărate, poporul evreu va intra în pămîntul făgăduinței (Deut. IV, 23—27; V, 32—33) și orice încălcare de credință era aspru pedepsită. Mintuitorul a trimis apostolii să învețe popoarele și să păstreze ce le-a poruncit (Matei XXVIII, 19—20). La rîndul lor apostolii în comunitățile unde rînduiau prezviterii îi îndemneau să păzească credința (Coloseni I, 23), să rămînă în credința veche apostolică (Evrei XIII, 17). Sfîntul Apostol Pavel le spune Galatenilor: «Dacă vă propovăduiește cineva altfel decît ați primit să fie anatema» (Galateni I, 9). Le cere să apere unitatea Evangheliei și al Adevărului, fiindcă adevărul zidește Biserica și devine temeliea comunității. La rîndul ei Biserica păstrează adevărul. Deci ele, Biserica și Adevărul se condiționează, la fel se condiționează unitatea Bisericii cu unitatea de credință, deoarece unitatea Bisericii presupune unitatea de credință.

«Biserica și învățătura lui Hristos n-au existență separată, mai mult chiar învățătura pămîntească a lui Hristos tocmai pentru aceasta a fost dată; ca Biserica în existența ei să realizeze învățătura, s-o pună în practică»⁴⁴. Unitatea în învățătura Mintuitorului înseamnă unitatea în Adevăr «căci nimeni nu poate pune o altă temelie, decît cea pusă, care este Iisus Hristos» (I Corint. III, 11). Adevărul este Hristos, Hristos și adevărul nu este doar o învățătură ci o normă ce trebuie să fie trăită, împărtășită⁴⁵.

Continuatorii Sfinților Apostoli, Sfinții Părinți s-au preocupat în mod special de unitatea internă a Bisericii adică de unitatea credinței: Sfîntul Ignatie Teoforul cerea credincioșilor din Filadelfia să fie «toți în unire cu inima neîmpărțită... căci unde este dezbinare, acolo, nu este Dumnezeu»⁴⁶. Păstorul lui Herma arată că Biserica este una fiindcă păstrează unitatea de credință⁴⁷. Sfîntul Irineu accentuează unitatea Bisericii pe baza unității credinței: «unde este Biserica acolo e și Duhul lui

40. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Mișcarea Ecumenică și unitatea creștină în stadiul actual*, în «*Orthodoxia*», XVI (1963), nr. 3—4, p. 549. 41. Pr. Asist. D. Popescu, *op. cit.*, p. 403.

42. Sfîntul Grigorie de Nysa, *Despre mărturisirea creștină*, în P. G. XLIV, 244.

43. Pr. Asist. D. Popescu, *op. cit.*, p. 404.

44. Serghie Lerin, *Învățătura ortodoxă despre Biserică* (Rezumatul unui referat ținut la seminarul catehetic din Naumberg, în ziua de 12 mai 1963) tradus de T. Popescu, în «*Mitropolia Moldovei și Sucevei*», XL (1964) nr. 5—6, p. 203.

45. Episcop Anthony Bloom, *Dialogue east and west (symposium)*, Londra, 1963, p. 17.

46. *Scrierile Prinților apostolici*, trad. de Pr. I. Mihălcescu, Econ. M. Pîslaru și Econ. Gh. M. Nițu, 1927, p. 177.

47. *Păstorul lui Herma*, în «*Scrierile Părinților Apostolici*»..., p. 220—221.

Dumnezeu și unde este Duhul lui Dumnezeu acolo e și Biserica și tot harul, iar Duhul este adevărul»⁴⁸.

Sfântul Ciprian cerea credincioșilor să respecte credința în Dumnezeu fiindcă ea este fundamentul Bisericii. «Există un Dumnezeu și un Hristos cu o Biserică a Sa, o credință și un popor unit cu legământul armoniei în unitatea solidă a trupului»⁴⁹.

Sfântul Ioan Gură de Aur socotește că Sfânta Evanghelie este unul din factorii esențiali ai unității, iar cei ce se împărtășesc să aibă credința cea adevărată⁵⁰.

Deci, Ortodoxia din punct de vedere al credinței n-ar putea accepta niciodată primatul și infailibilitatea papală în vederea unirii.

Pentru că Biserica Ortodoxă nu poate fi de acord cu Conciliul II Vatican care caută să prezinte Biserica Romano-Catolică ca fiind unica Biserică a lui Hristos zidită juridic pe papalitate⁵¹, Biserica este zidită pe credința apostolică cea adevărată nu pe Petru și urmașul său Papa. În felul acesta Biserica Romano-Catolică socotindu-se ca fiind unica Biserică ea devine automat universală iar Bisericile particulare se referă la episcopi fiind părți din întreg, reprezentant de papă ca urmaș a lui Petru. După Biserica Ortodoxă, Bisericile particulare subzistă Bisericii universale cea bazată pe credința apostolică. Biserica Ortodoxă nu este o simplă Biserică particulară, ea este «identică în mod esențial cu Biserica tuturor veacurilor, cu Biserica Veche»⁵². «Numai Biserica Ortodoxă a păstrat, aprofundând, întreagă și nealterată învățătura apostolică și patristică despre Biserică»⁵³. Biserica Ortodoxă recunoscând Bisericile particulare ca fiind păstrătoare ale credinței celei adevărate a unei Biserici a lui Hristos nu este animată și de a-și întinde autoritatea ierarhiei asupra Bisericilor de alte confesiuni, așa cum încearcă Biserica Romano-Catolică. Ea caută să colaboreze cu ele. Dacă Biserica Romano-Catolică prin ecumenism înțelege de a determina celelalte Biserici de a intra în staulul Romei, Ortodoxia «ține să facă din întreaga creștinătate o comunitate soborniciască largă în care toate Bisericile să rodească, în frățietate și iubire»⁵⁴.

Pe lângă unitatea de credință, de care am amintit, este necesară și iubirea pentru a se ajunge la unitatea Bisericii. Bisericile trebuie să lase deoparte vanitatea omenească și să caute prin dragoste să răspundă la dialogul ecumenic. În dialogul ecumenic iubirea trebuie să fie cea care să angajeze discuțiile teologice. Teologii de astăzi trebuie să țină legătura strinsă atât cu prezentul cîi și cu trecutul Bisericii, pentru care iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat și se revărsă⁵⁵. Pentru că dragostea leagă totul într-o unitate prin legătura desăvîrșirii. Iubirea dă aripi credinței, creindu-i ambianța proprie stabilirii unei comuniuni pe cale de circulație spirituală. Trăind credința în unitatea dragostei, se trăiește în Hristos și Hristos trăiește în cel ce crede⁵⁶. Acest spirit de iubire ar putea duce la realizarea refacerii trupului tainic

48. Sfântul Irineu, *Adversus haereses*, III, 24, 1 P. G. VII, 1966.

49. Sfântul Ciprian, *De unitate Ecclesiae*, cap. XXIII, 87, P. G. IV, p. 534.

50. *Omiliile la Ioan*, 46, 2 P. G. LIX, p. 260.

51. Pr. Asistent D. Popescu, *Ecleziologia romano-catolică...*, 407.

52. G. Florovsky, «*The Ecumenical Review*», XII (1960), nr. 2, p. 183, după Pr. Asist. D. Popescu, op. cit., p. 408.

53. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Aspecte ecleziologice*, în «*Mitropolia Ardealului*», VI (1961), nr. 7-8, p. 426-427. 54. Pr. Asist. D. Popescu, *Ecleziologia romano-catolică...*, p. 408.

55. J. Patinot, *Dopo la quinta conferenza panortodossa di Chambesy*, în «*Unitas*», 1969, nr. 1, p. 52.

56. Pr. Prof. Liviu Stan, *Ecumenicitate și Ortodoxie ecumenică*, în «*Mitropolia Olteniei*», VII (1955), nr. 5-6, p. 267.

a lui Hristos⁵⁷. De aceea toate Bisericile au înțeles că trebuie să se încadreze în mesajul dragostei lui Hristos nu numai în viața personală cât și în structurile sociale, care pot fi pentru om instrumente de deservire și mijloace de libertate⁵⁸.

Dar unirea poate fi și rău înțeleasă. Biserica Romano-Catolică pretinde că din dragoste critică Biserica Ortodoxă, Protestantă sau Anglicană. Iubirea aceasta este cu totul greșită, favorizează numai Biserica Romano-Catolică și le subapreciază pe celelalte Biserici. Iubirea adevărată, cea care a practicat-o Mântuitorul, este cu totul sub altă formă. Iubind pe cineva trebuia să-l aduci la nivelul tău să nu-l subapreciezi. Iar ca să ajungi aici trebuie să-l cunoști, fiindcă cunoașterea în iubire este nu numai o premiză ci și un rezultat⁵⁹. Numai dacă iubirea întrunește aceste condiții ne face să ne simțim toți legați ca-ntr-un trup a lui Hristos, avindu-l pe El cap, avind același Duh⁶⁰. Prin iubire se renunță la orgoliu, la unele neadevăruri ce nu au în esență iubirea, ca primatul papal, uniectismul. Adevărata dragoste este cea care îndeamnă pe credincioșii tuturor Bisericilor la unire⁶¹.

Am spus ca să ajungi să iubești pe cineva trebuie să-l cunoști. Și nu poți să cunoști pe cineva până nu intri în dialog cu el. Dialogul te apropie unul de altul, chiar dacă la început sînt unele suspiciuni. De aceea Bisericile creștine în vederea apropierei au început să vorbească de un «Dialog» care este cerut tot mai frecvent.

În Conferințele panortodoxe de la Rodos și Chambesy, Biserica Ortodoxă și-a exprimat dorința unui dialog cu Biserica Romano-Catolică, în vederea unirii dar pe picior de egalitate. La Conferința a III-a, 1964, de la Rodos⁶², s-a insistat asupra pregătirii amănunțite a dialogului și asupra stabilirii unor condiții apte, lăsînd Bisericilor Ortodoxe locale posibilitatea de a întreține în numele lor propriu și nu al întregii Ortodoxii relații frățești cu Biserica Romano-Catolică.

Perspectivile de dialog sînt astăzi posibile din partea Bisericii Ortodoxe, dar nu cum îl concepe Biserica Romano-Catolică. El nu ar fi decît acceptarea fără, condiții a pretențiilor Romei. Deși Roberto Tucci în cuvîntarea sa în cadrul Adunării Generale de la Upsala (1968) a arătat că Biserica Romano-Catolică acceptă dialogul pe picior de egalitate «între Bisericile care mărturisesc pe același Domn»⁶³. Dar la scurt timp după cuvîntarea lui Tucci, Papa Paul al VI-lea a reafirmat între cuvîntarea sa primatul și infailibilitatea, care sînt piedici în calea dialogului și unirii din punct de vedere ortodox.

Nu se poate începe tratative în vederea unui dialog teologic atît timp cît Biserica Romano-Catolică nu anulează Constituția «De Ecclesia» și Enciclica «Eclesiam Suam» în care Papa Paul al VI-lea a cerut tuturor creștinilor să vină în staulul Romei pentru a putea să se mîntuiască. Și să-și retragă Decretul «De Oecumenismo» și Constituția «Despre Bisericile Orientale» în care dialogul cu celelalte Biserici este socotit un mijloc de lămurire «a fraților despărțiți». Pînă atunci Biserica Ortodoxă

57. J. Patinot, *Dopo la quinta conferenza...*, p. 53.

58. Philippe Liessens, *Lambeth*, 1969, în «Unitas», 1969, nr. 81, p. 29.

59. Pr. Prof. Dr. D. I. Belu, *Despre iubire*, Timișoara, 1945, p. 22.

60. Pr. Prof. Haralambie Roventza, *Iubirea creștină*, București, 1936, p. 16.

61. M. J. Le Guillon, *Essor ou déclin de l'Oecumenisme*, «La Croix» din 25 I 1969, p. 2.

62. Diacon N. Nicolaescu, *A treia Conferință panortodoxă de la Rodos*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVII (1964), nr. 11—12, p. 1006—1016.

63. Textul întreg în revista «Valdense Nuovi tempi Roma», 1968, 20 Iulie, p. 5.

consideră posibil un dialog în vederea unei colaborări pe terenul creștinismului practic un «dialog al slujirii», «fără chemarea unor Biserici la sinul altor Biserici, ci în adunarea tuturor Bisericilor creștine în Consiliul Ecumenic al Bisericilor»⁶⁴.

Se poate vorbi de un progres în cadrul mișcării pentru unitatea Bisericilor dar cu rezultate modeste, cum ar fi conversațiile oficiale dintre reprezentanții diferitelor confesiuni. Ori «Mișcarea poate să aducă roade numai dacă are o perspectivă comună... un scop concret care este recunoscut și acceptat de către toate Bisericile»⁶⁵.

Deci problema unirii capătă noi forme astăzi. Nu se mai pleacă de la dezbinările care au fost în trecut — doctrinal, dimpotrivă Bisericile sînt chemate să răspundă împreună la noile probleme ale lumii, la noile perspective, care se degajează din studiile actuale asupra Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții⁶⁶. Se cere Bisericilor să pună la baza unității, diversitatea, să aibă o concepție mai largă despre diversitate.

Dumnezeu este adevărat că a dorit unitatea Bisericii Sale dar această unitate probează și o diversitate într-o unică comuniune de credință. În Sfînta Scriptură găsim indicații asupra unității și diversității.

Vechiul Testament arată că din Avraam, Dumnezeu va face un mare popor și prin el va binecuvînta toate neamurile pămîntului (Geneza XII, 2—3), reiese că din Avraam va ieși un unic popor, dar toate neamurile se vor raporta la Avraam. Pe lângă unitatea poporului ales a existat și diversitatea celorlalte popoare, care tot prin unicul Avraam se vor binecuvînta. Poporul ales era format din 12 triburi care exprimă pe de o parte unitatea poporului iar pe de altă parte că unele din aceste triburi erau privilegiate prin voința lui Dumnezeu ca Levi, Iuda etc., deci se remarcă și diversitatea care se exprimă în tipologii diferite⁶⁷.

În Noul Testament diversitatea nu se accentuează se pune accent pe unitatea în Hristos. Totuși faptul că Evanghelia să fie predicată la toate popoarele «presupune o conjuncție între unitatea care se produce în Hristos și diferitele tipologii unde ... va fi trăită comuniunea în Hristos»⁶⁸. Comunitatea adunată care trăiește comuniunea este Biserica, manifestarea unicii Biserici a lui Hristos într-o Biserică locală⁶⁹. Dar Bisericile locale nu sînt separate din punct de vedere al credinței, toate conservă unitatea Duhului și au un singur Domn, o singură credință și un singur botez (Efeseni IV, 3—6). Ele au totuși o conducere proprie, au un episcop în fruntea unui sinod care răspunde de viața religioasă. Se poate vorbi că fiecare Biserică locală are deci propria sa tipologie, devenind Biserică națională cu rit și ceremonii proprii care nu duc la rup-tura dintre ele. «Diversitatea formulelor întrebuintate pentru a exprima același adevăr relevant sau pentru a se închina lui Dumnezeu nu constituie prin ea însăși un obstacol împotriva unității Bisericii»⁷⁰.

O altă mărturie că există o diversitate în cadrul unității este exemplul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Sfîntului Pavel i-a fost încredințată Evanghelia s-o propovă-

64. *Apostolat social*, IX, p. 259—260.

65. Dr. Lukas Vischer, *Report on Church Union* în «The Ecumenical Review», XXIII (1971), nr. 2, p. 143—151.

66. Diac. I. Bria, *Probleme și preocupări*, în *Mișcarea ecumenică azi*, în «Ortodoxia» XXIII (1971), nr. 3, p. 490.

67. Emmanuel Lanne, *Pluralisme et Unité. Possibilité d'une diversité de typologies dans une même adhésion ecclésiastique*, «Istina», 1969, nr. 1, p. 172—173.

68. *Ibidem*, p. 175. 69. *Ibidem*.

70. Pr. Prof. Ene Braniște, *Schisma și cultul creștin*, în «Ortodoxia», VI (1954), nr. 2—3, p. 291.

duiască la cei netăiați împrejur iar Sfîntului Petru celor tăiați (Galateni III, 7). Prin aceasta nu se produce dezbinare între cele două comunități distincte ci ele trăiesc sub același Duh Sfînt în unitate⁷¹ iar fiecare păstrîndu-și propriul lor patrimoniu: «civilizația lor, tradițiile lor care constituie sufletul lor propriu»⁷².

Dacă la început Biserica Romano-Catolică în concepția sa despre ecumenism punea accentul mai mult pe unitate lăsînd diversitatea, astăzi se observă că se încearcă, la nivel local să se aducă unele înnoiri ale vieții bisericești în duhul tradiției apostolice. Este de amintit «coresponsabilitatea» pe care o propune Cardinalul Belgiei L. J. Suenens, care, dă expresie nu numai unui simplu element de bază, ci unei adevărate și largi platforme pentru înțelegerea, apropierea și împreună lucrarea Bisericilor⁷³. Aceasta s-a observat și în urma convorbirilor avute între Prea Fericitul Părinte Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și Cardinalul Fr. König al Austriei, Julius Döpfner al Republicii Federale Germania și L. J. Suenens al Belgiei. În urma convorbirilor avute s-a constatat și nevoia de a realiza unitatea în diversitate iar colegialitatea și coresponsabilitatea nu trebuiesc luate ca obstacole în calea ecumenismului. Ele trebuie să fie înțelese ca puncte de legătură pentru realizarea unității⁷⁴.

Coresponsabilitatea din punct de vedere ortodox este «purtătorul unei eclezilogii autentice apostolice. El angajează în răspundere pentru mintuire toată suflarea încorporată în Trupul lui Hristos, întregul corp eclezial fără ocolirea sau nesocotirea nici unei mlădițe din cuprinsul lui»⁷⁵.

Biserica Ortodoxă Română s-a condus și se conduce în chip sinodal sau coresponsabil prin participarea atît a clericilor cît și a mirenilor din cele mai vechi timpuri. Ea s-a păstrat de-a lungul anilor pînă-n zilele noastre de la cea mai mică unitate Bisericească locală — parohia pînă la cea mai mare — eparhia. Aceleași principii canonice stau la baza de organizare atît a parohiei cît și a eparhiei. Episcopul și preotul sînt ajutați de credincioși care participă activ la conducere. Chiar femeile au rol în lucrarea Bisericească. Toate acestea dau posibilitatea episcopului și preotului de a cunoaște modul cel mai simplu al nevoilor și dorințelor credincioșilor din eparhia sau parohia pe care o conduc.

Biserica Ortodoxă este o Biserică a tradiției care este aplicarea practică și vie a Revelației⁷⁶. Deși rămîne o Biserică a Tradiției, Tradiția suferă de-a lungul veacurilor unele înnoiri, care se fac din interiorul deplinătății ei ineseși din înnoirea legăturii cu Hristos prin Duhul Sfînt⁷⁷. Înnoirea face ca Tradiția să devină transparentă, adică omenescul din ea devine transparent pentru Hristos. Descrierea esenței Tradiției trece prin descoperirea omului — Spune-mi ce crezi despre om și-ți voi spune care este concepția ta despre Tradiție⁷⁸. Înnoirile duc evident la un progres. Dar acest progres în cadrul Tradiției nu se trece dincolo de ceea ce e dat în Tradiție, care a păstrat pe Hristos integral mărturisit⁷⁹.

71. Prof. Istvan Juhász, *Unitate în pluralitate*, în «Ortodoxia», XXIII (1971), p. 145.

72. Mgr. Elias Zoghby, *Unité et diversité de l'Église...*, p. 500.

73. Cf. Cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Justinian cu ocazia vizitei în Belgia, în «Biserica Ortodoxă Română», XC (1972), nr. 5—6, p. 468. 74. *Ibidem*, p. 481.

75. *Ibidem*, p. 469.

76. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Unitate și diversitate în Tradiția Ortodoxă*, în «Ortodoxia» XXXII (1970), nr. 3, p. 337. 77. *Ibidem*, p. 339.

78. *Écriture et Tradition, un problème résolu ?*, în «Irênikon», nr. 4, 1969, p. 448.

79. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 340.

Diferențele care apar în cadrul Tradiției nu afectează Biserica, nu-i scoate pe credincioși din legătura cu Hristos, rămânând în El, în diversitate. În Biserica Ortodoxă diversitatea nu afectează Tradiția. Biserica Ortodoxă a transfigurat unele Tradiții care urcă pînă la istoria precreștină⁸⁰. La fel face și cu unele creații folclorice care se ivesc în mod continuu. Tradițiile și creațiile folclorice pun o amprentă pe etosul creștin și mai ales pe unele practici legate de anumite sărbători. Credinciosul însă cu toate noile adaosuri nu iese din legătura cu Hristos, ci mai mult o accentuează. Diversitatea se mai poate observa și din împrejurările istorice specifice în diferite Biserici creștine. La români din Transilvania sau alți ortodocși care au căzut sub dominația unor state străine, Biserica a sprijinit viața lor națională⁸¹. În acest caz laicii au fost integrați în conducerea Bisericii Ortodoxe Române. Ceea ce nu există la unele Biserici Ortodoxe și totuși Tradiția Apostolică a rămas astfel neștirbită datorită faptului că Bisericile Ortodoxe se află în deplină comuniune. Dacă la început numai Biserica Ortodoxă Română și Sîrbă aveau în conducere laici, astăzi se tinde să ajungă generală, adică și celelalte Biserici Ortodoxe să admită laicilor să facă parte din conducere și asta pentru că Ortodoxia se unifică mergînd înainte spre un spirit care este deschis viitorului.

Același fenomen se observă și între Bisericile creștine. Ele se apropie din ce în ce cu propriul lor specific. Ele merg înainte împreună cu omenirea spre unitate în diversitate.

Din cele relatate se poate observa că Bisericile creștine tind spre unire. Se fac eforturi din toate părțile ca spusele Mîntuitorului să devină realitate «ca toți să fie una». Dar această unire trebuie să fie înțeleasă la fel de toate cele trei confesiuni. Să aibă un crez comun. Astăzi unitatea nu mai poate fi pusă fără diversitate. Trebuie plecat mai întîi de la unitate în diversitatea Bisericii și apoi la unire, fiindcă «unirea întîlnește multe piedici, pe cînd unitatea în diversitate oferă posibilități pentru lucrarea Bisericilor⁸². Se vor putea apropia mai repede și în special problemele practice⁸³, avînd ca scop slujirea marilor străduințe și idealuri ale omenirii contemporane⁸⁴. Slujind lumea, Bisericile creștine își îndeplinesc menirea lor și vor putea să stabilească relații deoarece totul se va face pe picior de egalitate. Nici o confesiune creștină n-ar mai subaprecia pe alta, n-ar mai exista tendințe de prozelitism. Toate obiceiurile specifice vor fi respectate, mergînd la o unitate în diversitate avînd în vedere puncte ce le apropie. După ce se va ajunge la această unitate în diversitate se va putea trece la unire. Pentru că nu se poate realiza unirea «decît pe calea întoarcerii la punctul comun de unde s-au despărțit unii de alții; ajunși acolo se va examina de către toți contribuția fiecărei Biserici la promovarea adevăratelor învățături creștine»⁸⁵.

Drd. LAURENȚIU BĂRBULESCU

80. *Ibidem*, p. 342.

83. *Ibidem*, p. 291.

81. *Ibidem*, p. 343.

84. *Ibidem*, p. 302.

82. *Apostolat social*, X, p. 246.

85. *Apostolat social*, VIII, p. 200.

ICOANE VECHI MAI IMPORTANTE DIN MUZEUL MĂNĂSTIRII SINAIA *

Sinaia — «perla Carpaților», cum este numită foarte frecvent —, este astăzi unul din principalele obiective turistice ale țării și unul dintre locurile de odihnă preferate, atât ale oamenilor din diferite regiuni ale țării noastre, cât și ale turiștilor străini care ne vizitează¹.

Așezată într-o zonă incintătoare, pe cunoscuta Vale a Prahovei, renumita stațiune climaterică de astăzi are marele avantaj de a fi inconjurată de întinse păduri de conifere, de poieni liniștite și de înălțimile pline de farmec ale munților Bucegi, care o străjuiesc cu crenelul lor ascuțit și creștetul de cremene acoperit până-n toiu verii de nesfârșite întinderi de zăpezi, sub bolta cerului albastru. Farmecului și liniștii locurilor pe care se întinde orașul Sinaia, i se adaugă și renumite așezăminte istorice, ca de pildă Castelul Peleş² sau Mănăstirea Sinaia.

Ridicarea mănăstirii Sinaia³ este legată de numele spătarului Mihail Cantacuzino (1650—1716)⁴, un demn reprezentant al familiei Cantacuzino, reprezentantul cel mai

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, alcătuită sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Ene Branîște, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Despre întemeierea și istoricul orașului Sinaia vezi: Bauer, *Memoires historiques et géographiques sur la Valachie*, Frankfurt—Leipzig, 1778, p. 132; N. Cîlcova, *Sinaia*, în «Literatură și arta română», București, XIII (1909), p. 127—135; D. Fotino, *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesci și a Moldovei*, tradusă de George Sion, vol. III, București, 1859, p. 155; Nicolae Iorga, *Țara Românească*, vol. I, Vălenii de Munte, 1910, p. 68—72; Idem, *Sate și mănăstiri din România*, București, 1905, p. 67 și 301; N. D. Popescu, *Sinaia*, în «Calendarul ilustrat român», 1884, p. 55—66; Nifon ieromonahul, *Preumbăriile la Sinaia sau descrierea pe scurt a pozițiilor celor mai frumoase ale Sinaiei care se pot vedea fiind în apropiere*, Ploiești, 1885; Sinaia, în «Minerva», Enciclopedia Română, Cluj, 1930, p. 878; *Istoria politică și geografică a Țerei Românești de la cea mai veche a sa întemeiere pînă la 1774*, dat mai întâi la lumină în limba grecească la anul 1806 de frații Tunusli, traducere de George Sion, București, 1863, p. 173; Alex. Vlahuță, *România pitorească*, Editura «Minerva», București, 1972, p. 110—111.

2. Ridicată între 22 august 1875—1883, fostă reședință de vară a familiei regale, astăzi muzeu.

3. Relativ la întemeierea mănăstirii și la viața monahală anterioară secolului al XVII-lea vezi: Pr. Dr. Dimitrie D. Bădăceanu, *Mănăstirea Sinaia* — teză de doctorat în teologie, București, 1960; Constantin Bușe, *Mănăstirea Sinaia*, București, (1967), Editura Meridiane, p. 5—9; Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Istoria sfintei mănăstiri Sinaia lucrată după documente vechi și noi și adăusă cu tradițiunile locale respective*, București, 1881; «*Crtitoricescul așezămint al Mănăstirii Sinaia*» — document, aflat în copie, la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, ms. românească nr. 1055; Alexandru G. Găleşescu, *Sinaia 1865—1895*, București, 1895; Idem, *Ejoria Spitalelor civile din București*, București, 1890, p. 917—1044; Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria României*, publicate sub auspiciile Academiei Române și ale Ministerului Culeților și Instrucțiunii Publice, vol. XIV, partea I-a, București, p. 352—353; Nicolae Iorga, *Genealogia Cantacuzinilor*, edată de... București, 1902, p. 343—344; Idem, *Cartea patriarhală pentru Sinaia*, în «Studii și documente privind istoria românilor», vol. XXI, p. 85—80; Prof. Victor Brătulescu, *Inscripții și însemnări din biserici și mănăstiri românești*, în « *Glasul Bisericii*», anul XXV (1866), nr. 7—8 (iulie-august), p. 658—660; Arhimandrit Nifon, *Monastirea Sinaia (12 august 1695—1895). Aniversare jubiliară*, (București, 1895); Arhim. Serafim Georgescu, *Monografia sfintei mănăstiri Sinaia*, Ploiești, 1836, p. 1—14; Petru Pavlov monahul, *Locașuri sfinte din județul Prahova*, Ploiești, fără an, p. 42—84; Idem, *Călduza istorică despre sfintele mănăstiri și schituri ale județului Prahova*, Ploiești, 1926, p. 5—9; Diac. Prof. Gheorghe I. Moiescu, *Mănăstirea Sinaia*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXII (1954), nr. 2—3 (februarie-martie), p. 213—318; D. Stănescu, *Schiță istorică a mănăstirii Sinaia la 1695—1895*, București, 1895.

4. Spătarul Mihail Cantacuzino, nepot, frate și unchi de domn, a fost unul dintre cei mai strălucți reprezentanți ai familiei Cantacuzino. Despre viața și activitatea lui, legată de in-

de seamă al fracțiunii boierești a Bălenilor, ctitor a numeroase locașuri de cult în Țara Românească și în Oltenia ⁵.

Zidirea ei a început la anul 1690 și s-a terminat în vara anului 1695, când a și fost sfințită, la 15 august, cu mare pompă. Noua ctitorie de la poalele Bucegilor avea, potrivit dorinței întemeietorului ei, înfățișarea unei adevărate fortărețe, de forma unui patruleter (30 m × 40 m), cu ziduri puternice, groase și înalte. Pe fiecare latură a incintei au fost construite chiliile, iar în mijloc biserica — o construcție de proporții modeste, cu o lungime de 15 m și o lățime de 6 m, cu un pridvor deschis, sprijinit pe arcade frumos sculptate, ce sînt susținute de coloane cu capiteluri. Biserica este prevăzută cu un turn-clopotniță, ea fiind una din primele construcții de acest fel din țară la care apar unele elemente noi, ce se vor integra stilului muntean din secolul al XVIII-lea ⁶.

Tot în 1695 s-a construit și paraclisul, cu hramul «Schimbarea la față» ⁷, aflat în partea de nord-vest a incintei vechi și avînd împărțirea obișnuită: sfîntul altar, naosul și pronaosul. Din punct de vedere arhitectonic, el se deosebește puțin față de corpul chiliilor din care face parte integrantă.

Afît biserica cît și paraclisul au fost zugrăvite de la început de cunoscutul zugrav al Cantacuzinilor, Părvu Mutu-Zugravul. Între anii 1792—1795 pictura din biserică și paraclis a fost refăcută, așa cum dovedește inscripția săpată în placa de piatră de deasupra ușii ⁸.

fințarea minăstirii Sinaia, vezi » C. Bușe, op. cit., p. 6—8; Nicolae Iorga, Țara Românilor, op. cit., p. 68—69; Alex. G. Găleşescu, Spătarul Mihail Cantacuzino (1650—1716), întemeietorul minăstirii și a spitalului Colțea și al minăstirii Sinaia, în anul 1695, București, 1906; Diacon. Prof. Gh. I. Moiesescu, art. cit., în rev. cit., p. 312—313; Cronica Țării Românești, 1260—1690. Letopisețul Cantacuzinesc, editat de Constantin Grecescu și Dan Simonescu, București, p. 61—78.

5. Printre ctitorii spătarului Mihail Cantacuzino se numără: Minăstirea Sinaia (1690—1695), Minăstirea Rîmnicul-Sărat, pe care o închină, în 1694, Minăstirii Sinai (Arabia), schitul Titireciu din Oltenia, biserica «Fundeni Doamnei» de lângă București (1699), cu fațadele decorate de sus pînă jos în tehnica stucului, cu ornamente florale de vădită inspirație orientală, apoi biserica fostei Minăstiri Colțea din București (1700), bisericile din Filipești de Tîrg și de Pădure etc. Cf. Bușe C., op. cit., p. 7—8.

6. E vorba de stilul arhitectonic numit «brîncovenesc», stil care își face acum debutul și va domina întreg secolul; Cf. George Oprescu, Manual de istoria artei, ed. a III-a, vol. II, București, 1946, p. 246; Arhitect Grigore Ionescu, Istoria arhitecturii românești din cele mai vechi timpuri pînă la 1900, București, 1937, p. 382—385; Istoria Bisericii Române (Manual pentru uzul studenților Institutelor teologice), vol. II, 1632—1949, București, 1958, p. 39—42; Nicolae Ghika-Budești, Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, partea a IV-a: Noul stil al secolului al XVIII-lea în «Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice», XXX (1936), fasciculele 87—90; p. 48—50; C. Bușe, op. cit., p. 14—19; Prof. Victor Brătulescu, Elemente de artă picturală și sculpturală la biserica minăstirii Sinaia, în «Glasul Bisericii», XXI (1962), nr. 1—2, p. 47—73; Vezi și «Studii și materiale de istorie medie», București, IV (1960), p. 206.

7. Că el a fost construit odată cu biserica și chiliile o dovedește, între altele faptul că la 12 mai 1792, mitropolitul țării luase cunoștință că «paraclisul de la m-rea Sinaia, ot sud Prahova s-ar fi curățat», deci acesta existase, iar acum fusese pregătit pentru o nouă înfrînșire. Cf. C. Bușe, op. cit., p. 21.

8. Textul acestuia este următorul: «Zugrăvitu-s-au această sfîntă biserică în zilele prealuminatului Domn Io Alexandru Constantin Moruzi voievoda, fiind mitropolit prea Sfîntul Dositei și s-a săvîrșit prin toată osteneala și cheltuiala părintelui Egumen Damaschin, ano 1795 septembrie 16». Această inscripție se referă la cea de a doua zugrăvire, acțiune cerută și întreprinsă în urma distrugerilor pe care biserica le suferise cu cîțiva ani mai înainte. Cf. Nicolae Iorga, Inscripțiile din bisericile României, în «Studii și documente...», op. cit., vol. XV, 2, București, 1907, p. 97; C. Bușe, op. cit., p. 16.

Chilile ce împrejmuesc biserica, avind aceeași vechime ca și acestea din urmă, fac spre exterior comp comun cu zidurile întărite ale incintei⁹. Într-una din ele a fost amenajat, în secolul nostru cavoul marelui bărbat de stat și om politic român Take Ionescu (1858—1922). Fragmente din discursurile sale rostite în Parlamentul țării, între 1908—1916, sînt reproduse de jur împrejurul criptei funerare¹⁰.

În partea de sud-vest a incintei vechi, a fost construită între 1843—1846 (sau 1842—1847, după alții) *biserica mare a minăstirii Sinaia*, cu hramul «Sfînta Treime», ridicată prin stăruința și din inițiativa stareților Ioasaf și Paisie, o biserică impunătoare ca proporții, construită din piatră de rîu fasonată și din cărămidă. Ridicată în stil bizantin, avînd un plan treflat sau trilobat, ea este surmontată de trei turla, una mare și două mai mici — servind drept clopotniță. Deteriorată în cîteva rînduri, ea a fost — parțial — reconstruită, între 1900—1903 și apoi complet renovată după planurile arhitectului George Mandrea, primind înfățișarea pe care o putem admira și astăzi.

Biblioteca și muzeul Mînăstirii Sinaia

În anul 1892, sub starețul Nifon Popescu, arhimandrit-mitrofor, Eforia Spitalelor Civile din București, care patrona minăstirea după secularizarea din 1863, a zidit din temelie, la intrarea dinspre miazăzi din curtea bisericii mari, *clopotnița falnică de piatră*¹¹. Cu acest prilej s-au reparat și cele două rînduri de case din curtea bisericii mari, care încadrează biserica dinspre nord și sud. În aceste case, situate în partea de miazăzi a bisericii, au fost așezate atunci, la 1892, *muzeul și biblioteca*, nou înființate prin strădania inimosului stareț Nifon Popescu, utilate și inzestrate cu odoare bisericești vechi, cu manuscrise și cărți vechi de slujbă, strînse de pe la toate mînăstirile și schiturile — metoace ale Eforiei Spitalelor Civile¹².

Deci, muzeul mînăstirii Sinaia a luat ființă la anul 1892, el păstrînd, în sălile sale, o interesantă colecție de stampe, tipărituri, argintărie, broderii, obiecte de cult și icoane, obiecte dintre care unele de valoare istorică și artistică incontestabilă.

Rolul covârșitor și aproape exclusiv, în organizarea muzeului și a bibliotecii mînăstirii Sinaia, l-a avut starețul Nifon Popescu, arhimandrit-mitrofor, al 14-lea stareț al mînăstirii, cunoscut și sub numele de Nifon al II-lea¹³.

9. Ridicate din piatră și cărămidă, de proporții reduse, chilile au ferestre și uși mici, unele păstrău-se pînă astăzi; în interior, bolțile joase cu penetrații sînt similare cu cele de la mînăstirile Cotroceni. Urez etc. Cf. *Ibidem*, p. 20.

10. Cf. Milton F. Lehler, *Sinaita* (în limba franceză), Editions «Meridiane», Bucarest, 1967, p. 29.

11. Ea dispune de un clopot mare, în greutate de peste 800 kg., datînd din 1775. A fost turnat în anul 1914.

12. Cf. Nicolae Iorga, *Icoanele de la muzeul Sinăii*, în «B.C.M.I.», anul XXIV (1931), fascicula 68, p. 61—65; Idem, *Guide historique de la Roumanie*, II-e edition, Bucarest, 1936, p. 93; Vezi și inventarul mare al obiectelor din muzeu, aflat în cancelaria Sfintei Mînăstiri.

13. A fost confirmat în această funcție la 2 iulie 1888. Cu dînsul se completează numărul de 14 stareți, în decurs de 200 de ani — (1695—1895) — împliniți la 15 august 1895, în timpul stareției lui, dată la care s-a făcut aniversarea a două secole de la sfîntirea așezămîntului și sărbătorirea hramului mînăstirii-vechi «Adormirea Maicii Domnului». Lista tuturor stareților o găsim la: Arhim. Serafim Georgescu, *op. cit.*, p. 41—49; Cf. Arhim. Nifon, *op. cit.*, p. 20.

El a condus minăstirea Sinaia cu pricepere multă și devotament din 1888 și pînă în 1909, luna ianuarie, cînd a plecat la locurile sfînte din Palestina. Din cauza oboreselii și a greutății drumului, starețul Nifon a încetat — subit — din viață, în drum spre Marea Tiberiadei, unde a și fost înmormîntat, anul precis nefiind încă stabilit.

Era o persoană distinsă, cultă, un om bun, cu suflet mare, bun organizator, cu un înalt spirit gospodăresc, deși nu era trecut prin școli înalte; a călătorit mult, atît în țară cît și în străinătate și a reprezentat minăstirea în chip deosebit, fiind mult apreciat de conducerea politică de atunci a țării¹⁴.

*Muzeul minăstirii Sinaia*¹⁵ se află, după cum am mai amintit în clădirile de la sud de biserica mare, construite sub starețul Nifon Popescu. Colecția de obiecte este astăzi adăpostită în două încăperi mari și ea numără peste 600 de exponate diverse, ca de exemplu: stampe, manuscrise și tipărituri vechi, icoane pe lemn și pe sticlă, argintărie, sculpturi în lemn și piatră, o colecție de monede vechi (greco-romane, bizantine, românești ș.a.m.d.), o altă de medalii comemorative românești și străine, broderii, mozaicuri, tablouri diverse, o interesantă colecție de mari cruci pectorale, confecționate din aur și sîdef, o altă de cruci de mină etc.

Repartizate pe încăperi, le-am putea enumera astfel:

— a) *În prima sală*: tablourile cîtorva dintre egumenii care au condus minăstirea Sinaia, între care, cel al arhimandritului-mitrofor Nifon Popescu, care impresionează prin mărimea și calitățile artistice ale picturii, și un altul al arhimandritului Eufrosin Poteca, fost egumen al Minăstirii Snagov (Ilfov) și al celei de la Cîrja-Motruului (Mehedinți) sînt cele mai reușite din punct de vedere artistic; cîteva tablouri cu caracter istoric; veșminte de cult din secolul al XVIII-lea; o centură de argint aurit și avînd la mijloc o pafta mare, rotundă, care poartă pe ea, în centru, o plăcă de fildeș, galbenă, sculptată în arabescuri. La cîrligul cu care se împreună paftaua, se află o altă plăcuță de fildeș, sculptată cu motive florale, iar broșa se sfîrșește într-o mică pară de argint. Cîngătoarea aceasta este făcută dintr-o țesătură de mătase foarte rezistentă, lucrată cu fir. Se pare că ar fi aparținut chiar spătarului Mihail Cantacuzino: ea datează din secolul al XVI-lea și i-a fost oferită, în dar, în anul 1682, pe cînd el se afla în Egipt¹⁶. Aici, în vitrinele din partea de vest a acestei săli, sînt expuse vestigiile unor animale ce trăiseră odinioară în munții noștri: un craniu de urs — ursul cavernelor și un corn de cerb lopătar, găsite în Peștera Ialomicioara.

— b) *În sala a doua* a muzeului se găsesc, între altele, numeroase tablouri înfățișînd ctitoria spătarului Mihail Cantacuzino în diferite epoci: se poate vedea turnul de apărare construit în 1695 și dărîmat de turci în 1716, în timpul războiului austro-turc (1716—1718), turn din care se dădea alarma în caz de pericol.

Această sală conține în egală măsură și numeroase obiecte de cult, lucrate din aur sau argint, constituind ceea ce numim tezaurul minăstirii: diferite broderii, lucrate în mătase și fir de aur; cîteva evanghelii, dintre care una, îmbrăcată în argint aurit și datînd din 1776, se găsește în biserica veche (mică) a minăstirii, iar o altă brodată în perle și o a treia din aur cu portretele Sfinților Evangheliști lucrate în email,

Menționăm în mod deosebit: o cruce cu piedestal (picior) datînd din anul sfințirii vechii biserici (15 august 1695); un evangheliar slavon, tipărit la Moscova în

14. Arhim. Serafim Georgescu, *op. cit.*, p. 48—49.

15. Vezi și: D. Karnabat, *Valea Prahovei*, în «Calendarul Minervei», 1910, p. 196—203; G. Strempel, *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, vol. I, București, 1959, p. 215—216.

16. C. Bușe, *op. cit.*, p. 21—23; Cf. Milton F. Lehrer, *op. cit.*, p. 29.

1698; două icoane, pictate de renumitul pictor-iconar Pârnu-Mutu; o cruce mare de iconostas, datînd din 1572; cîteva cruci în filigran, executate în atelierele minăstirii Neamț; potire din argint aurit și alte numeroase obiecte de cult.

Muzeul minăstirii Sinaia dispune, de asemenea, de un exemplar original al primei Biblii tipărite în românește, *Biblia* lui Șerban Cantacuzino, datînd din 1688. Dintre tipărituri, o serie de stampe și obiecte cu caracter documentar, sînt legate de istoria minăstirii.

Obiectele de argintărie se disting prin finețea cu care sînt lucrate. Dintre acestea, cele mai importante sînt: o cruce de mină, frumos sculptată în lemn și îmbrăcată în argint, de circa 22 cm înălțime, dăruită de spătarul Mihail Cantacuzino; ea oferă privitorilor o încîntătoare dantelărie ferecată în argint și pietre scumpe. De asemenea, atrage atenția o altă cruce, tot de mină, datînd din anul 1718, lucrată tot în lemn, de 15 cm înălțime și îmbrăcată tot în argint și pietre scumpe. Dintre potirele aflate aici, nu putem să trecem cu vederea pe unul, executat în argint aurit, datînd din secolul al XVIII-lea. Se mai remarcă și cîteva cădelnițe argintate și o frumoasă cruce din sidf.

Într-o vitrină se pot admira două frumoase chivote de argint aurit, unul reprezentînd minăstirea Curtea de Argeș — biserica episcopală a lui Neagoe Basarab Voievod (1632—1654), aduse aici de la Biserica fostului schit Măxineni, de lângă Râmnicul Sărat, județul Buzău.

Tot aici se mai află și o pereche de rucavițe (mînecuțe) de catifea verde, cusute cu fir de aur, epitrahile, sînte antimise, precum și alte veșminte preotești. Dintre epitrahilele păstrate în colecția muzeului vom remarca, în mod deosebit, pe cele datînd din anul 1649, de pe timpul voievodului Matei Basarab. Cîteva dintre broderiile existente, lucrate în fir de aur și argint, datează chiar de la întemeierea minăstirii — 1695 — fiind danii ale ctitorului și ale familiei Cantacuzino.

În colecția muzeului se păstrează ca o mărturie a excepționalei arte populare românești în sculptura lemnului la care ajunseseră meșterii români, anonimi de cele mai multe ori, două sfesnice împărătești, ușa și crucea catapetesmei, toate împodobite cu diferite ornamente florale, de o rară valoare și frumusețe, aduse aici de la biserica fostului schit Cobia-Găiești, județul Dimbovița, zidit la 1608. În 1972, ușa a fost luată la Muzeul de istorie al R. S. România din București (fosta Poștă Centrală de pe calea Victoriei).

Tot aici se păstra, pînă de curînd, pisania bisericii fostului schit Măxineni (Râmnicul Sărat, jud. Buzău), pisanie care descrie împrejurările în care voievodul Matei Basarab a zidit, la 1639 această biserică — azi dispărută. Pisania are în mijloc stema lui Vodă Matei — vulturul cu crucea în cioc —, iar deasupra o coroană voievodală cu cruce în vîrf; de-a dreapta și de-a stînga, doi îngeri cu aripi larg desfăcute, încadrați de o inscripție în piatră¹⁷.

În muzeu mai putem admira: un iconostas sculptat artistic în lemn, foarte interesant din punct de vedere artistic; o icoană încadrată de o ramă înflorată în relief, cu o vechime de circa 250 de ani, adusă aici de la minăstirea Susana; macheta Bisericii episcopale a lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș, lucrată în lemn de un țaran de prin împrejurimi, iconografia tuturor sfinților ortodocși — în cîteva tablouri

17. Textul inscripției la: Nicolae Iorga, *Inscripții...*, în «Studii și documente...», *op. cit.*, p. 97. Pisania, împreună cu ușa schitului Cobia, se află astăzi la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România din București.

dăruite de fostul mitropolit primat Iosif Gheorghian; un interesant tablou, pictat pe pânză, de dimensiuni mari, reprezentînd «Adormirea Sfîntului Efreim Sirul»; decorațiile principelui Dimitrie D. Ghika (1816—1897) zis și Beizadea Mitică, întemeietorul orașului Sinaia, a cărui statuie se află în parcul orașului; stema familiei Cantacuzino; o fotografie a actului de întemeiere a minăstirii artoforul spătarului Mihail Cantacuzino; o copie, de mari dimensiuni pe hîrtie pînzată, a Columnei lui Traian¹⁸ și o colecție foarte valoroasă de icoane pe lemn și sticlă, datînd din secolele al XVII-lea — XIX-lea.

Icoanele din muzeu

În muzeul minăstirii Sinaia se păstrează și o bogată, interesantă și frumoasă colecție de icoane, lucrate pe lemn sau pe sticlă, icoane care provin din secolele al XVII-lea — XIX-lea și au aparținut bisericilor minăstirii Sinaia ori altor biserici de pe Valea Prahovei. În total, muzeul are un număr de 56 de icoane pe lemn și 10 icoane pe sticlă.

(A) *Icoane pe lemn*. — Grupul icoanelor pe lemn — 56 la număr — s-ar putea subîmpărți în trei grupe, după cum urmează :

— a) icoane din secolul al XVII-lea; b) icoane aparținînd secolului al XVIII-lea și; c) icoane din secolul al XIX-lea.

Le vom cerceta pe rînd, în ordinea de mai sus.

— a) *Icoane din secolul al XVII-lea*. În această grupă formată din șase icoane, se cuvine a aminti, în primul rînd, pe cele două icoane aparținînd renumitului pictor portretist Părvu Mutu-zugravul, pictorul de curte al Cantacuzinilor¹⁹. Este vorba de vestita icoană «Sfînta Treime la stejarul lui Mamvri», adusă aici de la biserica fostului schit «Lespezi» din orașul Comarnic, jud. Prahova²⁰ icoană care datează din a

18. Una din primele de acest fel realizate în țara noastră. Are următoarea însemnare, în partea din dreapta — jos : «Procurată Bibliotecii M-rii Sinaia prin Dl. Dr. Constantin Chircescu, Profesor Universitar și Directorul Cultelor din Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor», București, 1900.

19. Pentru viața și activitatea lui vezi : Teodora Voinescu, *Părvu Mutu-zugravul*, Editura «Meridiane», București, 1968 ; Aceeași, art. *Zugravul Părvu Mutu și școala sa*, în «Studii și cercetări de Istoria Artelor» (SCIA), nr. 3—4, 1955, p. 133—157 ; Idem, *Părvu Mutu portretist*, în «Arta Plastică», nr. 12, 1966, p. 3—9 ; Paul I. Cernovodeanu, *Casa zugravului Părvu Mutu din București*, în «SCIA», 1960—1962, p. 195—198 ; Pr. Constantin Bobulescu, *Vieți de zugrav (1657—1785) și Autobiografia lui Ghenadie Părvulescu — arhimandrit (23 octombrie 1805 — septembrie 1873)*, București, 1940 ; Virgil Drăghiceanu, *Casa Cantacuzinilor din Măgureni*, în «BCMI», anul XVII (1924), p. 12—15 ; Alexandru Tzigara-Samurças, George Balș și Nicolae Ghika-Budești, *Biserica din Filipeștii de Pădure*, în Publicațiile Societății «Arta Românească», vol. I, București, *Pictura românească în imagini*, București, 1972, p. 90—92 ; P. Năsturel și N. Vătamanu, *Icoana de hram a paracletului de la spitalul Colțea din București — operă a lui Părvu Mutu*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1969), nr. 1—2 (ianuarie-februarie), p. 183—188 ; Alexandru Lapedatu, *Cercetări istorice cu privire la meșterii din Țara Românească*, în «BCMI», V (1912), p. 181—182 ; Nicolae Iorga, *Icoana românească*, în «BCMI», XXVI (1933) fasc. 70, p. 7—10 ; Ioana Cristache Panait, *Părvu Mutu-zugravul*, în «Glasul Bisericii», XXIV (1965), nr. 7—8 (iulie-august), p. 691—700.

20. Schitul «Lespezi» din Comarnic, ctitoria lui jupan Părvu Cantacuzino, vel logofăt și a tatălui său Drăghici, vel spătar, datează din 1661. El este socotit «mama» minăstirii Sinaia, pentru că de aici au plecat, la Sinaia, primii călugări, care au pustnicit prin pădurile și munții Sinaiei, fiind primii ctitori ai celei dintîi bisericețe de lemn din Sinaia — schitul «Sfînta Ana» — de pe muntele Molomă (Azi Furnka). Amănunte vezi la : Pr. Dimitrie Bădiceanu, *Schitul Lespezi*, București, 1939, p. 10—11 ; George D. Florescu, *Despre*

doua jumătate a veacului al XVI-lea²¹ și de o alta, atribuită aproape în unanimitate tot lui Pârveu-Mutu-zugravul, reprezentînd pe sfîntul apostol și evanghelist Matei și datînd din aceeași perioadă.

1) Icoana «Sfînta Treime la stejarul lui Mamvri». Într-un studiu, publicat în anul 1931, cu privire la icoanele din muzeul mînăstirii Sinaia, Nicolae Iorga²² arată că, între aceste icoane, sînt cîteva cu adevărat remarcabile. «Cea mai veche — și desigur cea mai frumoasă icoană românească — zice Nicolae Iorga — reprezintă pe cei trei îngeri veniți la Avraam, la stejarul lui Mamvri. E fără îndoială din veacul al XVII-lea, din prima jumătate²³. În calitate și buna orînduire a colorilor, în finețea faldirilor veșmîntului, în expresia cu adevărat îngerească a figurilor, sînt însușiri care nu se mai pot regăsi aiurea. Inscricția e slavonă (CB), dar literele n-au nimic rusesc. Iar țesătura de pe masă e vădit românească. Un mare pictor a lucrat aici și va trebui ca opera lui, bine reproducă, să se găsească în toate casele noastre»²⁴.

Pr. Constantin Bobulescu, într-o lucrare consacrată vieții și operei unor zugravi²⁵ după o vizită la mînăstirea Sinaia, avea cuvinte de admirație pentru icoana «Sf. Treime», a lui Pârveu Mutu, pe care o văzuse în muzeul mînăstirii: «Înfățișarea acestei scene (a ospătului dat de Avraam și Saara în cinstea dumnezeieștilor oaspeți) te captivează prin proporționalitatea ansamblului, în general și prin delicatețea figurilor așa de mînănat conturate de pictor. Se simte mîna sigură și dibace a unui maestru de talent, care, în afară de liniile convenționale cerute de desenul erminiei pune căldură, pune patimă și interes în mînuirea coloritului plăcut ochilor, fără a depăși, însă, prea

Schitul Lespezi, extras din «Inchinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani», Cluj, 1931; Ștefan-Vlăduț Vasiliu, *Biserica fostului schit «Lespezi» din Comarnic-Prahova*. Studii de arheologie, istorie și artă creștină (Teză de licență în teologie, București, iunie — 1970), lucrare aflată în manuscris în Arhiva Institutului teologic de grad universitar din București.

Inventarul mînăstirii Sinaia precizează, doar, că această icoană a fost adusă — într-adevăr — de la schitul «Lespezi» din orașul Comarnic, fără a arăta, însă anul aducerii și nici motivele care au determinat această acțiune.

21. Datarea acestei icoane se poate stabili, datorită unui act scris în 1694 de însuși Pârveu Mutu, în care citim că lui i se datoresc picturile schitului «Lespezi» din Comarnic, operă terminată cu ajutorul bănesc al țaranilor moșneni comărnicești, după moartea ctitorului — jupân Pârveu Cantacuzino. Iată cuprinsul acestui act: «La 8 martie 1694, moșnenii comărnicești, Radu Sbirnea, cu frații lui Ion și Dumitru și cu nepotul lui, Stoica, sfin Oancea Sbirnea, dăruiesc Schitulul Lespezi, partea lor de moșie ce se zice «Piscul Cernichii...». Mai ajutat-am încă și la zugrăvitul Sfîntei mînăstiri cu talere 20, tot pentru pomana noastră... și am scris eu, Pârveu Mutu-zugravul, cu zisa numiților»; Cf. Arh. Stat. Buc. mss. nr. 793, f. 2; Vezi și Pr. Dimitrie Bădiceanu, *op. cit.*, p. 11, nota 1.

22. Icoanele de la Muzeul Sinaia, în «BCMI», XXIV (1931) fasc. 68 (aprilie-iunie), p. 61—62.

23. Trebuie să facem precizarea că această icoană a lui Pârveu Mutu datează din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, iar nu din prima cum afirmă Nicolae Iorga. Dovada o poate constitui faptul că a fost icoana de hram a schitului «Lespezi» din Comarnic, pictat în anul 1694, după care a fost adusă aici, la Sinaia. Din însemnările făcute de Pârveu Mutu însuși într-un catastiv — ceea ce dovedește că era un mare iubitor de rînduială, deoarece ținea socoteală de toate bisericile pe care le înfrumuseța cu zugrăvelile lui —, într-o listă a bisericilor zugrăvite de el, la nr. 6 este trecută — «Mînăstirea Lespezi» a Pârvelului Cantacuzino, pictată la 1694. Tot acum, credem — că a fost pictată și această vestită icoană, care reprezintă «Sfînta Treime» la stejarul lui Mamvri»; cf. Dimitrie Bădiceanu, *op. cit.*, p. 11; George D. Florescu, *art. cit.*, în *rev. cit.*, p. 1, 4 și 8.

24. Nicolae Iorga, *art. cit.*, în *rev. cit.*, p. 61—63.

25. *Vieți de zugravi...*, p. 13.

mult ținută ieratică cerută de tipic. Carnația figurilor se topește sub mlădierea liniilor de stilizare, iar desăvârșita armonie dintre idee și formă, scapără din ținuta personajelor cu delicatetele lor ovale, plăsmuită din lumea inchipuirilor. Icoana «aceasta dă naștere la reculegere și adincă evlavie».

Icoana aceasta domină acum peretele de nord al celei de a doua camere a muzeului minăstirii Sinaia. Ea înfățișează vizita celor trei îngeri la Avraam și Saara, la stejarul lui Mamvri (cf. Geneza XVIII, 1—15), deci Sfânta Treime cunoscută în terminologia iconografică sub denumirea de Filoxenia lui Avraam (adică primirea de străini sau oaspeți). Icoana are ca model pe una dintre cele mai reușite înfățișări ale acestei teme, operă a vestitului pictor rus Andrei Rubliov²⁶.

Icoana lui Părvu Mutu-zugravul are următoarele dimensiuni: 80 cm înălțime / 62 cm lățime. Ea dă dovadă de o mare măiestrie în execuție și de o înaltă concepție compozițională. Icoana a fost foarte mult gândită înainte de execuție și ea este expresia unei preocupări pentru gândirea abstractă în plastica iconografică.

Tabloul are o axă de simetrie verticală prin mijlocul picturii distribuind masele plastice la distanțe egale, cu mici variațiuni, care au ca scop să strice monotonia geometrică și să aducă variație prin mișcare și detaliu²⁷. Simetria este valabilă, de asemenea, și pentru planurile doi și trei, cu aceleași observații. Cele două personaje, din planul al doilea al icoanei, Avraam și Saara, înaltă considerabil masele primului plan și rup monotonia zidului din fund.

Fundalul acestei scene atrage, în mod deosebit, prin bogata arhitectură de case și prin minunata perspectivă pe care o dau; lângă zidul gospodăriei lui Avraam și al Saarei, soția lui, se vede silueta stilizată a stejarului de la Mamvri. Patriarhul Avraam are o barbă, creionată de artist într-o superbă răsucitură, arătând — după o veche tradiție de zugravi — greutatea unei bărbății încercate; Saara ascunde sub învelitoarea capului un gingaș chip. Amândoi stau într-o atitudine de umilință cerută de o atare împrejurare, gata de a sluji pe cei trei distinși oaspeți și exprimând bucuria cea mare, a unor vremuri de mult apuse, pentru binecuvântarea unei case.

Legătura dintre cele trei suprafețe ale icoanei se face prin curbele aripilor, care repetă, de trei ori, simetria la două nivele diferite. Acest joc de legătură al aripilor este extrem de frumos și interesant; el a mai fost folosit și altă dată, de către alți pictori, dar nu cu atîta dibăcie ca în cazul acesta. Aripile celor trei îngeri — care au multă asemănare cu cele ale Sfântului Arhanghel Gavriil din icoana «Bunei-Vestiri», aflată în biserica «Doamnei» din București —, veșmintele lor, care îmbracă forme corecte și, mai ales, chipurile lor dulci și mîinile, frumos creionate, care binecuvîntează un popor dumnezeiesc, în gospodăria unor suflete atît de credincioase, atrag pe privitor, cîștigîndu-l pentru totdeauna.

În partea de jos a icoanei legătura se face printr-un dreptunghi de o tentă mai închisă; lava pe care se vede un vas în formă de fructieră și celelalte lasă să se strecoare pe te mai deschise la margine, pentru a obține contrastul puternic cu draperia hainelor personajelor din icoană. Este interesant de urmărit cît de savant este realizată ruperea monotoniei la partea de jos a tabloului: jocuri de linii frînte, întreprupte de două romburi și patru triunghiuri.

26. Icoana lui A. Rubliov (cca. 1360—cca. 1430), creată pentru a împodobi catedrala minăstirii Troița Serghieva, pictată la începutul secolului al XV-lea, se găsește astăzi la Galeria «Tretiakov» din Moscova; Cf. Mihail V. Alpatov, *Istoria Artei*, vol. I, București, 1962, p. 383, 385.

27. Vezi planșa nr. 1, fig. a.

Pe masa ospățului este întinsă o draperie, care cade în falduri, ornată cu dungi ondulate și diseminată într-o ordine estetică frumos organizată, care nu obosește ochiul privitorului și care la prima vedere face impresia că este jocul hazardului. Privind timp îndelungat această icoană, poți constata că atît pata, cît și liniile sînt concepute cu multă chibzuință, după un studiu serios.

În afară de compoziția maselor ca suprafețe și ca pete, este interesantă caligrafia desenului în detalii prețioase și foarte armonioase din punct de vedere estetic. Meșterul se dovedește un mare cunoscător al compoziției iconografice, un desăvîrșit desenator al mișcării, al grației și al amănuntului. Momentul pe care îl reprezintă icoana, aceasta este foarte solemn; miinile celor trei personaje sînt într-un concert psihologic bine susținut. Figurile sînt interiorizate, dar mai puțin expresive decît miinile. Mișcarea degetelor demonstrează, din partea zugravului, multă înțelegere anatomică și putere de sugerare.

Cu excepția influenței străine în dezvoltarea draperiilor, atît de caligrafiate — pînă la amănunt — și obositoare pentru privitor, lucrarea aceasta este o mare realizare în iconografia românească²⁸.

2) *Icoana «Sfintului Evanghelist Matei»*. Ea a fost atribuită de specialiști tot lui Părvu Mutu și datează tot de la sfîrșitul secolului al XVII-lea. De dimensiuni ceva mai mici (77 cm înălțime / 47 cm lățime), ea oferă ochiului atent aceleași caracteristici ale unei picturi sigure, dibace, cum au fost toate lucrările lui Părvu Mutu (vezi planșa 1, fig. b).

Icoana, care îl reprezintă pe Sfintul Apostol și Evanghelist Matei, este realizată cu mai puține detalii decît cea care înfățișează Sfînta Treime la stejarul lui Mamvri, dar liniile esențiale ale desenului sînt aceleași cu ale icoanei descrise anterior. Chipul sfîntului evanghelist, cu barba răsucită frumos, modul deosebit de redare a îmbrăcămîntei în falduri, cu linii și hașuri, aripile îngerului cu forme corecte etc.²⁹.

Pe cartea evanghelistului sînt slove cu caractere românești încă o dovadă a faptului că icoana aceasta aparține aceluia sfîrșit de secol al XVII-lea, care a însemnat introducerea limbii române ca limbă oficială în biserică și în cult, în cancelarie etc., cu alte cuvinte, biruința scrisului românesc asupra celui slavon.

În aceste două icoane, zugravul și «dascălul» Părvu Mutu, cum îi plăcea să se mai numească³⁰, a împletit tipuri iconografice de veche tradiție cu o factură nouă, realizînd sinteze artistice noi, care vor deveni trăsăturile caracteristice de mîine ale icoanelor brîncovenești (cum ne arată studiul atent al icoanelor împărătești care împodobesc astăzi tîmpla bisericii din Filipeștii de Pădure).

Lucrate pe un strat subțire de preparație, desenate cu finețe și intens colorate în armonii de roșu și verde măsliniu, așternute pe un fond strălucitor de aur, icoanele descrise mai sus pun în valoare, o dată mai mult, complexa personalitate a artistului Părvu Mutu — zugravul.

3—4) *Două mari icoane împărătești*, donații ale spătarului Mihail Cantacuzino, ctitorul Mînăstirii Sinaia. Aceste două icoane, datînd — după cum se pare — tot din

28. După o descriere făcută în 1970, de domnul profesor Dimitrie Euseblu Mironescu, șeful cabinetului de desen din cadrul Institutului de Arheologie din București, căruia îi mulțumesc, și pe această cale; Cf. Pr. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 13—14; *Pictura românească...*, p. 91—92.

29. Constantin Bușe, *op. cit.*, p. 21—23; Cf. Nicolae Iorga, *art. cit.*, în *rev. cit.*, p. 62—64.

30. Vezi: Teodora Voinescu, *Părvu Mutu-zugravul*, p. 23; *Pictura românească...*, p. 91.

a doua jumătate a veacului al XVII-lea, încadrate într-un luxos cadru de bagă³¹ cu ivoriu³² sînt lucrute îngrijit, dar de un tipism banal.

*Prima dintre ele, reprezintă pe Mîntuitorul Iisus Hristos stînd pe tronul arhieresc, încadrat fiind, de-a dreapta de Maica Domnului, și, de-a stînga, de Sfîntul Ioan, înainte Mergătorul și Botezătorul Domnului*³³. Dimensiunile acestei icoane sînt următoarele: 77 cm înălțime / 50 cm lățime.

Iisus Hristos, în chipul arhierelui suprem, stă pe un tron măreț, purtînd în cap mitră arhierescă, de culoare alb-gri și vernil auriu, cu o cruce aurită în virf. Veșmintele sale sînt cele specifice treptei arhieresti: mantie roșie, cu omofor vernil, pe care sînt pictate cruci albe, cu margini negre; de gît îi atrînă o cruce mare pectorală (engolpion), de culoare alb-crem spre gălbui, cu margini, de asemenea, negre. Crucea este legată cu un șnur de culoare roșu deschis. Iisus are părul și barba cafenie, de un cafeniu închis, barba tunsă scurt și mustață cafenie. Ochii mari, negri, pătrunzători au o privire blîndă, părintească.

Genunchiul drept este mai jos, iar cel stîng puțin mai ridicat. Pe el ține o carte mare, deschisă — Sfînta Evanghelie, vestea cea bună — pe care se vede o inscripție cu caractere românești. Marginile mîneilor mantiei sale — sacosului — sînt de culoare albă, cu model verde deschis; fondul căptușelii este verde închis, iar poalele hainei sînt, de asemenea, albe, cu același model ca și la mîneci. Picioarele, puțin depărtate spre virfuri, stau pe un covor de culoare roșie.

Cealaltă icoană împărătească o reprezintă pe Maica Domnului stînd pe tron, cu pruncul Iisus în brațe³⁴. Figurile centrale, din planul întii a icoanei, sînt încadrate de chipurile — reușite din punct de vedere artistic — ale Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. Dimensiunile icoanei sînt aceleași ca și la icoana descrisă anterior: 70 cm înălțime / 50 cm lățime.

Maica Domnului poartă pe cap o cunună voievodală, fără cruce, de culoare alb-argintie, iar capul este nîmbat de o aureolă aurită. Veșmintele sînt de culoare verde, iar mantia de deasupra, roșie. Picioarele, care odihnesc pe un covoraș verde, sînt la același nivel, pe genunchi, Sfînta Fecioară ține pe pruncul Iisus, reprezentat copil cu capul nîmbat de o aureolă aurită. Cu mîna dreaptă, El binecuvîntează, iar stînga o ține pe genunchiul stîng. Mîna stîngă a Maicii Sfinte se sprijină pe umărul stîng al pruncului Iisus, iar dreapta ei susține mîna dreaptă cu care El binecuvîntează. Jițul, bogat ornamentat cu motive sculpturale, este în întregime aurit.

Sfinții Arhangheli, care încadrează figurile centrale, sînt redați în picioare, cu aureole aurite, cu veșminte de culoare verde deschis și cu arpile mari, strînse lingă trupurile bine proporționate. Ei se sprijină cu mîinile pe jițul pe care stă Maica Domnului cu pruncul Iisus.

Înscriptiile de pe icoană sînt românești, cu caractere chirilice, specifice epocii din care provine această icoană.

31. Bagă = (o. f.) — materie obținută din carapacea broaștelor țestoase, din care se fabrică diferite obiecte de uz comun, ca: piepteni, brățări, tabachere etc. sau rame de tablouri și icoane; — turcește — bagha; Cf. *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei R. P. R., București, 1958, p. 63.

32. Ivoriu (s. n.) — fildeş. Substanță amorfă, solidă, care acoperă pulpa dentară — după francezul *ivoire*; Cf. *Ibidem*, p. 596.

33. *Vezi: planșa nr. 2, figura a.*

34. *Ibidem, figura b.*

Ambele icoane par a fi executate de unul și același meșter iconar, nidentificat pînă acum, deoarece caracterele tipologice și desenul sînt foarte asemănătoare la amîndouă.

5) *Icoană reprezentînd pe Iisus Hristos.* Cea de-a cincea icoană din grupa celor provenite din secolul al XVII-lea este o icoană de mari proporții, avînd următoarele dimensiuni: 94 cm înălțime / 68 cm lățime. Ea reprezintă pe Mîntuitorul Iisus Hristos, pictat bust, cu capul înconjurat de o aureolă aurită. Figura Sa este foarte expresivă, severă chiar, ca a unui bărbat matur. Ochii mari, nasul subțire și prelung, cu gură mică. Barba, de culoare cafeniu închis, părul lung, de aceeași culoare, și mustața scurtă, încadrează și completează o figură severă, mai puțin întîlnită în reprezentările lui Iisus Hristos. Veșmintele sînt vernil deschis, iar mantia de deasupra de o culoare roșu închis spre grenă. Mîna dreaptă, redată de pictor la nivelul mijlocului pieptului, binecuvîntează, iar stînga, pictată mai jos ține o carte deschisă, pe care sînt inscripții în românește, cu caracter chirilic.

Sus, încadrînd aureola care nimbază capul Mîntuitorului, în două cercuri se pot citi inscripțiile: «IC» și respectiv «XC». Icoana este destul de bine păstrată, cu toate că, în unele părți, mai ales jos și pe la mijloc, în planul al doilea, culorile sînt puțin șterse de patina necruțătoare a vremii.

6) *Icoană reprezentînd pe Maica Domnului cu pruncul Iisus.* Ultima icoană, cea de-a șasea, din grupa de față, reprezintă pe Maica Domnului cu pruncul Iisus în brațe și are următoarele dimensiuni: 90 cm înălțime / 60 cm lățime. De la început trebuie să facem precizarea că ea se află, în general, într-o stare de avansată degradare, în foarte multe locuri culorile fiind aproape șterse. Pruncul Iisus, reprezentat în întregime, este ținut pe mîna dreaptă, a Maicii Sale, iar mîna stîngă se sprijină de picioarele pruncului.

Se poate totuși observa, deși vopseaua lipsește în unele porțiuni, că Maica Domnului stă pe un jîlt, deoarece în partea de jos a icoanei se mai observă — încă picioarele sale, cam pînă la genunchi. Capul Maicii Domnului, puțin aplecat spre dreapta sa, are ochii mari, adînci și pătrunzători, cu o privire blîndă, maternă. Acoperămîntul capului este de culoare roșie închis-grenă (vișiniu) cu marginile albe. În aceeași culoare este redată și mantia Maicii Domnului, care are, de asemenea, marginile de culoare albă. Capul său este nimbă de o aureolă mare, argintie, cu modele frumos executate. Iisus ține în mîini un sul de hîrtie, pe care se pot citi cuvintele următoare: «Bucură-te, Marie!» Inscripțiile din partea de sus a icoanei sînt complet distrușe. Marginile acestei icoane mai păstrează urmele unor încrustații deosebit de frumos executate.

b) *Grupa icoanelor din secolul al XVIII-lea.* Din această grupă, alcătuită din mai multe icoane, reține atenția privitorului o icoană din 1703, una dintre puținele icoane datate cu precizie, din întreaga colecție a muzeului mînăstirii Sinaia.

Icoana aceasta, din 1703, reprezintă «Schimbarea la față a lui Iisus Hristos pe muntele Taborului». Este o icoană frumos lucrată, al cărui autor și a cărei proveniență ne sînt, pînă astăzi, necunoscute. Dimensiunile icoanei sînt următoarele: 78 cm înălțime, / 59 cm lungime.

Personajele care apar în icoană, Iisus Hristos — în primul plan, Moise și Ilie — în al doilea, sînt realizate în chip desăvîrșit, ceea ce dovedește că pictorul — anonim — a avut serioase cunoștințe de pictură, el respectînd, pînă la amănunt, erminia bizantină.

Icoana s-a păstrat, pînă astăzi, în foarte bune condiții de conservare.

c) *Grupa icoanelor din secolul al XIX-lea.* Între acestea, puține la număr, putem să cităm o icoană frumos lucrată, cu dimensiunile: 75 cm înălțime / 54 cm lățime, datînd din anul 1806. Icoana aceasta reprezintă pe «Iisus Hristos pe tron» și are un colorit deosebit de proaspăt păstrat aproape intact pînă astăzi. Icoana este destul de bine păstrată, deși, în unele locuri, pictura este ștearsă și prezintă urme ale unei încercări de refacere.

B) *Icoanele pe sticlă.* — În afara icoanelor pe lemn, amintite mai sus, colecția muzeului mînăstirii Sinaia cuprinde și un număr de 10 icoane pe sticlă.

Aceste icoane, provenind din diferite școli și centre de pictură populară, pe sticlă, cum ar fi, de exemplu, Nicula, Gherla-Maramureș, Mureșeni-Bîrgăului, Lancrăm, Laz și Maier din zona Sebeș-Alba, Poiana Sibiului, Țara Bîrsei, zona Făgărașului ori de la Scheii Brașovului³⁵, sînt caracterizate printr-o vădită notă naivă, cu figuri mari și trupuri de cele mai multe ori neproporționate cu capul. Icoanele sînt, în marea lor majoritate, redată în culori foarte vii, în care predomină roșul, verdele și negrul.

Pictura aceasta pe sticlă (Hinterglass malerei) este prin excelență, o pictură populară, naivă, executată așa cum poporul din mijlocul căruia au ieșit acești pictori — înțelege și poate să exprime artistic sentimentul religios. Dacă cercetăm cu luare-aminte aceste icoane pe sticlă, niciodată nu vom găsi respectată erminia bisericască, cu prevederile ei atît de precise.

Icoanele pe sticlă, constituie unul dintre capitolele cele mai specifice ale artei populare, atît la noi, românii, cit și la alte popoare europene.

Muzeul mînăstirii Sinaia are în colecția sa, cum arătăm anterior, 10 icoane pe sticlă. Tematica acestor icoane este destul de variată: icoane praznicale (Maica Domnului, Iisus Hristos, Învierea Domnului), icoane reprezentînd diferiți sfinți din calendarul creștin ortodox (Sfîntul Prooroc Ilie Tesviteanul, Sfîntul Ierarh Nicolae, Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe) și icoane ale altor sărbători din cursul unui an bisericesc (Duminica Mironosițelor). Iată-le, împreună cu dimensiunile lor: 1) Maica Domnului, 32 cm înălțime / 27 cm lățime; 2) Sfîntul Prooroc Ilie, 55 cm înălțime / 49 cm lățime; 3) Învierea Domnului, 37 cm înălțime / 36 cm lățime; 4) Maica Domnului încoronată, 56 cm înălțime / 51 cm lățime; 5) Sfîntul Nicolae 46 cm înălțime / 42 cm lățime; 6) Iisus Hristos cu vița de vie, 68 cm înălțime / 58 cm lățime; 7) Sfîntul Gheorghe, 47 cm înălțime / 42 cm lățime; 8) Sfîntul Ilie, 46 cm înălțime / 42 cm lățime; 9) Tînguirea Maicii Domnului, 43 cm înălțime / 39 cm lățime; 10) Duminica Mironosițelor, 50 cm înălțime / 45 cm lățime.

Ca vechime, după informațiile primite la Sinaia, se crede că cele mai vechi icoane pe sticlă din muzeu ar fi următoarele patru:

1. nr. 1 — Maica Domnului; 2. nr. 2. Sfîntul Prooroc Ilie³⁶; 3. nr. 5 — Sfîntul Nicolae³⁷ și 4. nr. 8 — Sfîntul Prooroc Ilie.

Ele datează, se pare, din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

Ca proveniență, vom arăta că două dintre acestea aparțin centrelor de pictură pe sticlă din Maramureș — nr. 2, Sfîntul Ilie și nr. 8 — Sfîntul Ilie; una din renu-

35. Despre toate aceste centre, caracterele specifice și meșterii lor mai de seamă, vezi îndeosebi monografia de Cornel Irimie și Marcela Focșa, *Icoane pe sticlă*, București, 1971 (Editura «Meridiane») și bibliografia de acolo (p. 23—26). În plus: Augustin Bidian, *Despre vechile icoane românești pe sticlă și tematica lor*, în «Biserica Ortodoxă Română» LXXXIII (1967), nr. 11—12, p. 1229—1239; Pr. R. Gîrșeciu, *Un centru de pictură pe sticlă în Transilvania rămas necunoscut: Rădău (jud. Alba)*, în «Mitropolia Ardealului», 1972, nr. 1—2, p. 71—82; Prof. I. Ap. Popescu, *Elemente de colindă în icoane pe sticlă*, în «Mitropolia Olteniei», 1970, nr. 7—8 p. 843 ș. u.

36. Vezi: *planșa a III-a, fig. a.*

37. *Ibidem, fig. b.*

mitul centru de la Nicula, județul Cluj și anume cea care îl reprezintă pe Sfântul Nicolae și, în fine una din zona Făgărașului — Iisus Hristos cu viața de vie ieșind din coasta sa.

Dacă ar fi să încercăm a face o succintă concluzie a celor expuse, trebuie să arătăm, în primul rând, că mănăstirea Sinaia, zidită într-o epocă de înflorire artistică a Țării Românești, este un monument caracteristic stilului muntenesc din vremea Cantacuzinilor și a lui Constantin Vodă Brâncoveanu (1688—1714).

Complexul mănăstiresc de la Sinaia, însumând biserica mică-veche (1695), paraclisul (1695), chilia care adăpostește astăzi sicriul cu rămășițele pămîntesti ale lui Tache Ionescu, biserica mare (1843—1847), biblioteca și muzeul, este unul din acele obiective turistice care, împletite cu farmecul și liniștea locurilor pe care este zidit și care-l înconjoară invită călătorul la clipe de adîncă și aleasă meditație³⁸.

Va găsi aici, alături de minunate fresce, realizate de renumitul pictor Părvu Mutu, care datează de aproape trei secole, un muzeu cu obiecte bisericești, strînse cu multă migală, pasiune și dragoste de frumos. Iar în colecția acestuia, va afla, printre altele, un grup de frumoase icoane românești, pictate pe lemn sau pe sticlă, de o mare valoare istorică și artistică.

În trecutul artistic și spiritual al țărilor române, ca și în întreaga Europă răsăriteană, icoanele au jucat un rol important ca obiecte de cult, în biserici și în mănăstiri, alături de ansambluri sub forma iconostaselor sau tîmplelor, care separau încăperea altarului (absida principală a unui locaș de cult) de naos. Ele nu lipseau, de asemenea, din palatele domnești și mitropolitane, din paracлизele curților, din locuințele celor avuți și din casele modeste ale țăranilor. Ele alcătuiau uneori singura podoabă interioară a bisericilor de lemn, lipsite de pictură murală.

Privite în ansamblu, icoanele românești dețin un loc de seamă în arta noastră veche, în primul rând prin varietatea de interpretare și modalitățile de realizare a unor vechi teme de o nebănuită bogăție. Icoanele sînt, de asemenea, valoroase documente de reconstituire a mediului artistic dintr-o anumită epocă unele fiind legate direct de pictura murală, unde-și găsesc izvorul.

Împreună cu pictura murală și cu broderiile, icoanele întregesc pretiosul tezaur al artei vechi românești³⁹.

Preot doctorand VASILIU ȘTEFAN-VLĂDUȚ

ÎN LEGĂTURĂ CU PIETRELE DE MORMÎNT ALE CTITORILOR BISERICII MĂNĂȘTIRII ARGEȘ

Bogatul repertoriu ornamental al fațadelor bisericii lui Neagoe Basarab de la Mănăstirea Argeșului, prezentînd mai cu seamă motive geometrice, pe care le întîlnim în mod frecvent în argintăria și broderia Țării Românești, nu a acoperit și suprafața pietrelor de mormînt din groznița strălucitului voievod.

38. Cf. Constantin Bușe, *op. cit.*, p. 23.

39. Cf. Corina Nicolescu, *Icoane vechi românești*, București, 1971 (Editura «Meridiane»), p. 13—14 și 16—17; Aceeași, *Studii recente despre icoane*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLV (1969), nr. 5—6 (mai-iunie), p. 302—311.

Este adevărat că unele elemente de detaliu ale decorației acestor pietre s-au inspirat, fie de la motivele ornamentale, fie de la tehnica sau «paginația» suprafețelor bisericilor de la Dealul sau Curtea de Argeș, dar de fapt aceste înrudiri sînt nesemnificative față de reprezentările cu adevărat importante, cu un sens simbolic bine determinat. A vorbi despre problema ornamentației la pietrele de mormînt din Țara Românească este a pune o falsă problemă (spre deosebire de cea a lespezilor funerare din Moldova, unde horbota decorativă nu urmărește să sugereze un conținut), deoarece această ornamentație nu trăiește prin ea însăși, ea are o existență ancilară, ca și benzile decorative din pictura murală din biserici. Prin urmare, accentul în analiza pietrelor de mormînt din Țara Românească nu poate cădea pe ornamentică, ci pe simbolistică, care impune alte căi de investigare și prezentare.

De fapt, sculptura pietrelor de mormînt, de la Neagoe Basarab înainte, nu face decît să reia o tradiție mai veche. Încă din secolul al XIV-lea, putem constata la piatra de mormînt a lui Vladislav I un simbol pe care îl vom regăsi pînă tirziu în sculptura funerară din Țara Românească: soarele. Această constantă nu este întimplătoare, deoarece în cîmpul pietrei, soarele este așezat în partea superioară, pe locul divinității, care domină întreg ansamblul de reprezentări. Dar și un alt element important, crucea, se menține în două ipostaze diferite: în secolul al XIV-lea, «cruce vie» sau «arboarele vieții», «crucea cea dătătoare de viață» sau «lemnul roditor» (prezentîndu-se așadar, prin patimile lui Iisus, ca simbol al vieții, al mîntuirii), iar în secolul al XVI-lea, crucea ca instrument de supliciu propriu-zis, cu unele reprezentări anexe, care sugerează de asemenea rolul său în mîntuire. În primul caz, metafora modifică însăși esența obiectului, în al doilea, ea este indicată prin detalii secundare, crucea rămînînd ea însăși. La sfîrșitul secolului al XVI-lea, crucea, sub forma «arborelui vieții», revine în Țara Românească (pietrele de mormînt de la Lapoș-Tisău), de data aceasta de un alt tip, legat de o altă arie de cultură decît cel din secolul al XIV-lea. Aceste constante — dincolo de variațiile explicabile — ne vădesc că îndărățul simbolurilor au stat anumite texte liturgice care, cu siguranță, le-au inspirat. Dar în afară de monumentele funerare cu simboluri legate de jertfa lui Iisus — promisiune de mîntuire pentru sufletul celui pecetluit de lespede — constatăm, în 1629 și 1602, trei pietre de mormînt, ale voievodului Radu de la Afumați și ale boierilor Albul Golescu și Stroe Buzescu, cu portretele ecvestre ale celor înmormîntați, opere semnificative, am putea spune definiții, nu numai pentru arta lespezilor funerare din secolul al XVI-lea, dar și pentru viziunea artistică a acestui interval. Dacă pietrele despre care am scris mai sus, ilustrînd texte liturgice, se leagă mai puțin de evenimentele din epocă, cele cu reprezentări antropomorfe ne permit să desprindem unele atitudini de viață propriu-zisă, pe care le-am constatat și la alte scrieri sau documente artistice.

*

* *

O temă, care apare încă în secolul al XIV-lea, de care am amintit mai sus, este «crucea vie» sau «arboarele vieții», figurată pe piatra de mormînt a lui Vladislav I din biserica Sf. Nicolae Domnesc, din Curtea de Argeș. Simbolurile de pe lespedele lui Vladislav I ne evocă capitolul 22 din Apocalips: «Și mi-a arătat un rîu cu apa vieții, limpede ca cristalul, care ieșea din scaunul de domnie al lui Dumnezeu și al Mielului. În mijlocul pietii cetății și pe cele două maluri ale rîului era pomul vieții rodind douăsprezece feluri de rod și dînd rod în fiecare lună... Acolo nu va mai fi

noapte. Și nu vor mai avea trebuință nici de lampă, nici de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu fi-va lumina... Eu Iisus am trimis pe ingerul meu să vă adeverească aceste lucruri pentru biserici. Eu sînt rădăcina și urmașul lui David, steaua cea luminoasă a dimineții»¹.

Constatăm că figurația de pe laturile pietrei de mormînt a lui Vladislav I din biserica Sf. Nicole Domnesc din Curtea de Argeș corespunde întru totul pasajului de mai sus. Într-adevăr, pe cele două suprafețe laterale ale pietrei sînt reprezentați pomii de «pe cele două maluri ale riului». Pe partea superioară, un singur «pom al vieții». Pentru Dumnezeu mai luminos ca soarele s-a figurat un soare, izvod nesecat de lumină. Acest simbol al soarelui este însă compus din două părți: un vîrtej central, de inspirație populară, care poate fi găsit frecvent în arta Țării Românești, din preistorie pînă în prezent² și în jurul acestuia, pentru a se marca mai precis razele, deci identitatea obiectului de reprezentat, o serie de baghete încruciate, care au ținut de inspirația meșterului și nu se regăsesc în arta populară.

Probabil că și steaua lui David, sculptată — mai tîrziu³ — pe latura vestică a pietrei, ca și crucea de pe cea estică, sînt inspirate tot de cap. 22 din Apocalips.

I. D. Ștefănescu arată că dendolatria este un fenomen universal, copacul însemnînd, în genere, viața însăși. Tema, pe care o găsim în Caldeea și Siria, a trecut în Persia, apoi la musulmani și, în sfîrșit, în arta romanică. În țara noastră, încă și astăzi, la înmormîntări, un brad ori un alt copăcel împodobit cu năframe este purtat cu prapurile, în cortegiu, înaintea sicriului și înfipt pe mormînt. În limba română veche, crucea se numea «lemn» și tot «lemn» i se spunea și sicriului. Citim astfel pe epitafe: «Iosif cel cu bun chip de pe lemn luînd sfînt trupul tău», ceea ce reprezintă începutul unui text liturgic, pronunțat în taină de preot la Vohodul cel Mare. Atît liturghierul grecesc, cît și cel slavon, întrebuițează tot cuvîntul «lemn» pentru a numi crucea⁴.

Iată o explicație generală a reprezentării «arborelui vieții» pe piatra de mormînt a lui Vladislav I. Dar care este modelul meșterului, model pe care I. D. Ștefănescu îl consideră a fi aparținut stilului romanic, propunînd ca datare a monumentului secolului al XIII-lea?⁵. Am văzut care este textul liturgic care ne pare să fi inspirat (direct sau preluat de o altă scriere) figurația acestei lespezi funerare. În privința modelului, el pare să fi fost un «sanduk» sud-Dunărean, poate din Bosnia.

E. Costescu⁶ a arătat că o serie de motive decorative de pe aceste monumente (atît de apropiate ca aspect de piatra lui Vladislav I și, mai tîrziu, de aceea a lui Mircea cel Bătrîn) au putut fi explicate cu ajutorul simbolisticii indoeuropene legate de cultul soarelui (cerul, roata, rozeta și crucea gramată). Aproximarea ni se pare cu atît mai ambietoare, cu cît la mormîntul lui Vladislav I, cu blocul de piatră și simbolul soarelui (care domină «arborele vieții») s-a găsit și un giulgiu decorat cu motivul crucei gramate⁷.

1. Biblia (ed. Patriarhul Nicodim), București, 1944, p. 1379 și 1395.

2. Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*, București, 1971, p. 27.

3. Vezi Pavel Chihaia, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, în curs de apariție.

4. I. D. Ștefănescu, *Cu privire la stema Țării Românești. Arborele din peceșile și bulele siglare de aur*, în *Studii și cercetări de numismatică*, I (1957), p. 375 sq.

5. *Ibidem*, p. 380.

6. Eleonora Costescu, *Considerații despre pietrele funerare din Bosnia medievală*, în *S.C.I.A.*, serie Artă plastică, tom 16 (1969), nr. 2, p. 225.

7. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș*, București, 1923, p. 60: «Pe Negru-Vodă, în fine, s-a găsit și giulgiul decorat cu «crucea gramată...». Vezi și pl. XL.

Să nu uităm însă că «arborele vieții» apare și pe monede sârbești și bulgărești din secolul al XIV-lea și că aria de răspândire a acestui motiv era foarte largă. Presupunerea că decorația pietrei lui Vladislav I nu aparține unei tradiții autohtone pornește de la observația că piatra nu pare a fi lucrată de un meșter local și că nu se leagă stilistic de niciunul din monumentele funerare ale primilor voievozi ai Țării Românești care ni s-au păstrat⁸.

Un fapt cert este însă persistența «arborelui vieții» ca simbol al veșniciei în ritualul înmormintării din timpuri străvechi pînă în prezent ca și reprezentările solare. Textul preluat din *Biblie* (cum am dedus mai sus) a fost ilustrat cu o compoziție care se va fi găsit probabil în sudul Dunării, dar ale cărei elemente erau familiare și tradiției populare din Țara Românească.

Dovada acestui consens este că la sfîrșitul secolului al XVI-lea, «pomul vieții» reapare pe lespezile funerare⁹, de astădată inspirat de sculpturi din Moldova, lucrate de meșteri cu o altă viziune¹⁰ decît aceea de pe aria țărilor nord-vestice medievale din Balcani.

Este de asemenea semnificativ faptul că mai în toate reprezentările solare de pe pietrele de mormînt din Țara Românească, din secolul al XIV-lea pînă în al XVI-lea, «morișca» (virtejul solar) apare negreșit. Paul Petrescu arată că «morișca» cu raze curbate viețuiește din preistorie¹¹.

Domniile lui Vladislav I și Radu I, înfățișat ca «gisant» pe piatra sa de mormînt, ne-au lăsat monumente deosebite. Radu I pune să se sculpteze piatra fratelui său Voislav cu același «pom al vieții» ca și pe monumentul lui Vladislav I, dar timbrat cu un scut, așa cum era moda în occident¹².

Între lespezea funerară a lui Mircea cel Bătrîn de la Mînăstirea Cozia și cea a stolnicului Neagoe, de la Mînăstirea Căscioarele (Ilfov), din 1504, constatăm un hiatus de opt decenii.

Piatra stolnicului Neagoe ne înfățișează un arabesc, al cărui motiv constă din două cercuri concentrice, întretăiate de împletituri, foarte asemănător cu cel care împodobește turla cea mare de la mînăstirea Dealul. Inscripția dispusă ca un chenar în jurul cîmpului este încadrată la rîndul ei de o ramă imitînd două funii răsucite¹³.

Merită să amintim și piatra funerară a lui Mihnea cel Rău (mort în 1512) din ferula bisericii ev. din Sibiu, prezentînd o cruce cu capetele superioare treflate, înfiptă într-un semicerc în care se înscrie un profil uman. V. Vătășianu consideră că «Vechea temă, a capului lui Adam în mormînt, apare aici contaminată cu reprezentarea lumii» și arată că pietrarul, un meșter sibian «a lucrat după indicații care corespund uzanțelor stabilite în Țara Românească»¹⁴. Dar constatăm că semiluna în care se înscrie un profil uman aduce mai puțin cu dealul Căpățîinii cuprinzînd craniul lui Adam, semănînd în schimb cu reprezentarea clasică a lunii antropomorfizată,

8. Vezi nota 3.

9. V. Drăghiceanu, *Săpăturile din Buda, Lapoș și Tisău (Buzdu)*, în *B.C.M.I.*, XXIV (1931), fasc. 70, p. 159—176.

10. Paul Petrescu, «*Pomul vieții*» în *arta populară din România*, în *S.C.I.A.*, VIII (1961), nr. 1, p. 50—51; idem, *Motive decorative...*, p. 28. 11. *Ibidem*, p. 27.

12. Vezi nota 3.

13. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României...*, II, p. 51. Observațiile aparțin colegel Rada Teodoru, care ne-a împrumutat cu amabilitate materialul relativ la această piatră.

14. V. Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, I, București, 1959, p. 743 și fig. 705. Vezi și p. 713.

care are de obicei ca pandant soarele. Și pe piatra lui Mihnea cel Rău apar lângă lună trei simboluri solare. O figurație asemănătoare, cu luna și soarele lângă baza crucii, descoperim la lespedea funerară, apropiată în timp (sfârșit secol XV-lea), provenită de la biserica sașilor din Baia¹⁵, ceea ce vădește că simbolurile de pe piatra funerară a lui Mihnea cel Rău sînt de inspirație occidentală. Se știe că reprezentarea lui Iisus pe cruce este adesea însoțită de imaginile soarelui și a lunii¹⁶.

O piatră de mormînt de la începutul secolului al XVI-lea, anterioară celor ale familiei lui Neagoe, interesantă deși nu prezintă decît inscripție, este aceea a lui Vlăduț, din biserica mînăstirii Dealul, de dimensiuni reduse, bogat profilată, lucrată nu mult după 1512, cînd Vlăduț este decapitat¹⁷. De asemenea, piatra de reînhumare pe care banul Barbul și Pîrvul Vornicul o așează deasupra osemintelor lui Vladislav II la începutul domniei lui Neagoe Basarab (între 23 ianuarie 1512, data urcării pe tron a lui Neagoe și 3 iunie 1512, data morții vornicului Pîrvul I Craiovescu) este mai puțin obișnuită, atît prin dimensiunile sale reduse, cît și prin forma sa¹⁸. S-a raportat acest monument la masivul bloc al lui Mircea cel Bătrîn de la mănăstirea Cozia, dar forma sa ar imita mai degrabă capacul unei racle de reînhumare, atît de asemănător sicriilor de zestre populare și acoperișului caselor¹⁹. Am vedea, prin urmare, o expresie artistică locală, într-un gen unde volumele, simbolistica, decorația sînt atît de diverse, dar mereu în acord cu tradiția multiseculară a țării, cum am constatat și la monumentul funerar al lui Vladislav I.

În sfîrșit, o piatră de mormînt foarte interesantă, atît prin importanța personalului căruia îi era hărăzită, cît și prin figurația sa, este aceea a marelui vornic Pîrvul I Craiovescu, din biserica mănăstirii Snagov²⁰. Este probabil că însuși Neagoe Basarab a hotărît mormîntul tatălui său adoptiv în ctitoria pe care o termină către sfîrșitul vieții și căreia îi acordă astfel o importanță deosebită, precum și piatra de mormînt lucrată la scurt interval după moartea marelui Vornic, survenită la 3 iunie 1512. Faptul că Pîrvul I Craiovescu este îngropat de către Neagoe Basarab, la începutul domniei sale la mănăstirea Snagov — unde a existat paraclisul lui Vladislav II²¹, căruia același mare Vornic Pîrvul, împreună cu fratele său banul Barbul îi așează piatra de reînhumare de la mănăstirea Dealul — și că spre sfîrșitul domniei, zidește din temelie biserica mănăstirii Snagov, ridică întrebarea dacă Neagoe Basarab nu construiește acest din urmă locaș în onoarea tatălui său adoptiv²², în care se afla mormîntul acestuia. Așadar voievodul nu reînsumează în gropnița familiei de la Argeș pe tatăl său adoptiv, dar îi ridică o nouă și splendidă biserică deasupra mormîntului de la Snagov.

15. *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, București, 1965, nr. 609, p. 503, fig. 82.

16. Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien*, tome second, II, Paris, 1957, p. 485—486.

17. Imaginea la N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia, Partea întâia*, București, 1927, pl. LXIV.

18. Constantin Bălan, *Mănăstirea Dealu, București*, 1965, p. 9 și fig. 9, p. 23.

19. Roswith Capelus, *Die Stollentruehe in Rumänien. Beitrag zu ihrer Entwicklungsgeschichte im Donau-Karpatenraum*, in *Revue roumaine d'histoire de l'art*, tome VII (1970), p. 65—74.

20. Vezi N. Iorga, *Inscripții din bisericile României...*, I, p. 159; N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*, București, 1971, p. 18.

21. Șt. Ștefănescu, *Bănta în Țara Românească*, București, 1965, p. 130—131.

22. Dan Pleșia, *Neagoe Basarab. Originea, familia și o scurtă privire asupra politicii Țării Românești la începutul veacului al XV-lea (I)*, în *Vlahica*, I (1969), p. 45—61.

Știm că încă din secolul al XVII-lea piatra de mormint a lui Pîrvul II Craiovescu de la mănăstirea Bistrița Olteană a fost atribuită pe nedrept tatălui său Pîrvu I²³. Unul dintre motivele pentru care datăm piatra vornicului Pîrvu la începutul domniei lui Neagoe și nu o considerăm monument al reinhumării, este profilul marginal al acesteia (două baghete la același nivel și o a treia la nivel inferior), asemănător celui de pe lespedea funerară a stolnicului Neagoe de la Căscioarele, din 1504, pe care am amintit-o mai sus. Mai târziu, pietrele de mormint din Țara Românească nu mai prezintă ramă profilată, iar inscripția marginală nu mai apare despărțită de cîmpul propriu-zis al lespezii.

Figurația monumentului funerar al marelui vornic Pîrvu I Craiovescu este cu deosebire demnă de cercetat, deoarece putem constata la ea trecerea către pietrele de mormint ale familiei lui Neagoe Basarab. Într-adevăr, faptul că Neagoe s-a interesat personal de monumentul tatălui său adoptiv poate fi dedus din prezența simbolului solar, vîrtejul, pe care îl vom regăsi și pe pietrele din gropnița bisericii Argeșului. Acest simbol este preluat de pe piatra lui Vladislav I din biserica Sf. Nicolae Domnesc, pe care așadar Neagoe a avut-o în cinste încă de la începutul domniei sale.

Este posibil, de asemenea, ca în locul vîrtejului cu baghete întretăiate (soarele) înconjurat de coroana pomului vieții, pe care îl constatăm pe lespedea lui Vladislav I, meșterul să fi figurat, pe piatra marelui vornic Pîrvu, un vîrtej înconjurat de frunze de viță (în realitate palmete cu circei la bază, asemănătoare celor de pe pietrele funerare puse de Ștefan cel Mare în biserica Sf. Nicolae de la Rădăuți). Sub «strugurele vieții» nu mai găsim «lemnul crucii», cu accentul căzînd pe primul termen al metaforei (adică pe «pomul vieții») ca la piatra lui Vladislav I, ci pe al doilea, ca și la monumentele funerare de mai târziu ale familiei lui Neagoe Basarab; în jumătatea inferioară a lespezii se află sculptată o cruce (patriarhală, cu titulus, un suppedaneum oblic și un postament), purtînd între cantoane inițialele obișnuite IC XC și NH KA.

Am arătat că Neagoe Basarab preia simbolul soarelui de pe piatra de mormint a lui Vladislav I, încă de la începutul domniei sale, din respect pentru ctitorul vechii biserici din Curtea de Argeș. Dar el însuși vădește înclinare pentru metaforele solare, pe care le folosește deseori în *Invățăturii*, pentru a exprima un superlativ. Iată, de pildă în capitolul III (poate cel mai liric și mai personal din *Invățăturii*), un pasaj în legătură cu sentimentele mamei sale — Neaga: «Că eu eram înaintea ochilor tăi mai luminat decît razele soarelui și niciodată n-ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decît pre mine»²⁴. Soarele ca simbol al Dumnezeirii (de pe piatra lui Vladislav I, transpus pe aceea a tatălui voievodului Pîrvu I Craiovescu) este dedus în zugrăvirea chipului lui Iisus, în același capitol III din *Invățăturii*: «Și pentru dragostea noastră fața obrazului tău cea dulce și luminată o ai dat spre lovire...»²⁵. În capitolul XII, găsim o adevărată apoteoză a soarelui: «Pentru-aceia, fraților, să ne nevoim pînă avem vreme, ca să nu ne apue soarele și să nu fim întrați întru împărăția ceriului și să nu ne încungiure întunericul ... și să strigăm din întunec cînd să vor incuia porțile cele cerești și soarele va apune»²⁶.

De fapt acest mit solar al voievozilor Țării Românești, preluat de la piatra de mormint a lui Vladislav I se va continua, prin monumentul lui Pătrașcu Vodă (1558)

23. Pavel Chihaiia, *O emblemă cantacuzină la Muzeul național de antichități*, în *Revista muzeelor*, V (1968), nr. 4, p. 357—359.

24. *Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* (ed. Minerva), București, 1970, p. 237. 25. *Ibidem*, p. 242. 26. *Ibidem*, p. 239.

de la mănăstirea Dealul²⁷, unde constatăm același vârtej, apoi prin cel al lui Alexandru II Mircea din biserica Mănăstirii Radu Vodă (1576) din București²⁸, pe piatra căruia se desface o iradiere de petale scurte, ca și pe aceea care pecetluiește mormintul lui Neagoe Basarab însuși. Această feroare nu are ca suport însăși popularitatea motivului solar, moștenit de la fondul tracic, acela care a dat lumii pe Orfeu, cântărețul care înfruntă tenebrele infernului pentru a o salva pe Euridice?

Piatra funerară a tatălui adoptiv al lui Neagoe Basarab, Pîrvu I Craiovescu, care se leagă prin profilele sale de monumentele contemporane, prezintă elemente simbolice, preluate de la piatra lui Vladislav I (simbolul soarelui înconjurat de frunze), dar și un element nou, crucea, apărind ca atare.

Pe pietrele de mormint ale familiei lui Neagoe Basarab, elementul simbolic vegetal va dispărea cu totul, iar crucea se va înscrie pe o mare parte din câmpul pietrei. Insemnul soarelui, vârtejul, asociat cu diferite forme dispuse radiant pentru a se sublinia sursa de lumină, este singurul menținut, din motivele pe care le-am arătat mai sus. Acest simbol, aflat deasupra crucii, arată pe Iisus transsubstanțializat. Pe la jumătatea secolului al XVI-lea, la piatra de mormint a lui Udrea — fiul lui Dragomir Postelnicul — îngropat în 1552 la Snagov²⁹, s-a sculptat simbolul soarelui sub cruce, dar aceasta se datorește unei confuzii a donatorului sau meșterului, care a notat ГЛАЗА Адама lângă acest cerc cu baghete întrelăiate, pe care l-a asimilat cu semicercul care indică de obicei Locul Căpăținii.

Deoarece inscripția de pe piatra funerară a lui Neagoe, scrisă la persoana I-a, este concepută în același spirit ca și pasajul din *Invățăturii*, la care ne-am referit mai sus iar reprezentările de pe câmpul acestei pietre corespund legendei lui «Adam la picioarele crucii» din *Invățăturii*, considerind și faptul că tot Neagoe a indicat personal unde să se zugrăvească chipurile viitorilor citori, deducem că simbolurile de pe lespedea sa funerară au fost gândite tot de el.

Oricum, monumentele funerare ale întregii sale familii (piatra lui Ioan, Anghelina și Petru, cea a Neagăi, mama sa, cea a Stanei, a Despinei, a Ruxandrei)³⁰, prezintă aceleași elemente simbolice³¹.

*

* * *

Piatra de mormint a lui Neagoe Basarab, pusă în dreptul tabloului votiv al familiei sale, reprezintă o cruce cu două bare, precum și un pedestal. În partea superioară, crucea este continuată de o rozetă care umple tot câmpul rămas, compusă dintr-un vârtej, înconjurat de petale înguste care, la rîndul lor, sînt încadrate de petale bogate și scurte, dispuse concentric. Cu acest centru care pare a se învîrți permanent, și cu desfacerea tot mai largă a petalelor, se realizează imaginea unui focar activ de lumină. Patru cercuri decorative înconjoară, în unghiurile rămase libere, acest simbol

27. Vezi nota 17.

28. N. Iorga, *Piatra de mormint a lui Alexandru-Vodă Mircea*, în *B.C.M.I.*, XXII (1929), fasc. 62, p. 161.

29. Victor Brătulescu, *Frescele din bisericile lui Neagoe de la Argeș*, București, 1942, fig. 30, p. 28.

30. Identificarea pietrei de mormint a Roxandei la Emil Lăzărescu, *Biserica mîndștirii Argeșului*, București, 1967, p. 17.

31. Imaginile acestor pietre de mormint la V. Brătulescu, *Frescele din biserică lui Neagoe...*, *passim*.

solar. Crucea ne apare încadrată de simbolurile patimilor, lancea și trestia cu buretele. În sfârșit, sub postament găsim «craniul lui Adam».

Pentru întâia oară simbolurile de pe pietrele de mormânt din Țara Românească apar însoțite de inițialele unor texte, care ne pot ajuta să înțelegem nu numai semnificația acestor reprezentări, dar și a altora mai vechi, asemănătoare — după cum am văzut — cu cele constatate pe lăspede de funerară a lui Neagoe Basarab. Iată de ce se cuvine să considerăm cu toată atenția aceste inițiale.

Cele patru cantoane ale crucii prezintă inițialele IC XC NH KA, dispuse în patru stele formate din două patrate suprapuse cruciș. În dreapta și stînga craniului de sub pedestal, în partea superioară, se pot constata de asemenea inițialele M.J.P.B., La alte pietre ale familiei lui Neagoe Basarab (la aceea a copiilor Ioan, Anghelina și Petru, apoi a Stanei, a Despinei, a Ruxandrei), se mai află, încadrînd craniul, inițialele GA sau GL GD (Glava Adama) ceea ce se traduce prin «Căpățîna lui Adam», fiind vorba așadar despre craniul strămoșului neamului omenesc.

Propunerile pentru descifrarea inițialelor M.J.P.B., de pe piatra de mormânt a lui Neagoe, care se repetă apoi pe un mare număr de piese din Țara Românească, datează de puțină vreme, dar au căpătat adesea un caracter polemic.

În lucrarea sa din 1942 despre frescele și pietrele de mormânt de la Curtea de Argeș, cu remarcabile contribuții documentare, V. Brătulescu consideră că inițialele M.J.P.B., de pe pietrele de mormânt ale familiei lui Neagoe Basarab ar însemna «Manole robu Bojiu» (meșterul «Manole robul lui Dumnezeu») ³². Faptul că aceste inițiale apar și pe piatra de mormânt a Chiajnei, din 1641, soția marelui armaș Ivașcu, este interpretat de V. Brătulescu ca «o reproducere fără sens» ³³ a inițialelor care ascundeau numele meșterului lui Neagoe.

Un an mai târziu, N. M. Tuță, în studiul *Sfîntul antimis* ³⁴ și Constantin Georgescu-Munteanu, în lucrarea *Un antimis rar la mănăstirea Brădetul* ³⁵, descifrează — independent unul de celălalt — enigma celor patru inițiale puse în discuție de V. Brătulescu, arătînd că M.J.P.B., vor să indice primele cuvinte din sedelna de miercuri și vineri, a glasului al 5-lea din *Marele Octoih*: «Mesto lobnoe mai Cîsti», adică «Locul crucii este rai».

Într-o recenzie din 1947, P. Năsturel reproduce această interpretare dată de N. M. Tuță inițialelor M.J.P.B., ³⁶ iar într-un studiu asupra unor odoare de la mănăstirea Putna din 1960, el citează din nou pe același autor ³⁷. Într-un amplu studiu intitulat *Considerații referitoare la interpretarea formulei slave M.J.P.B.*, I. C. Chițimia reia interpretarea acestor inițiale, arătînd că ele sînt începutul următoarei fraze: «Locul Căpățîinii rai s-au făcut, că numai cît s-au înfipt Lemnul Crucii, îndată și au odrăzlit strugurul vieții, pe tine, mîntuitorule, spre a noastră veselie, slavă ție» ³⁸. Autorul arată că și colina pe care a fost răstignit Iisus, în apropierea Ierusalimului, a fost denumită Locul Căpățîinii, în grecește *κρᾶνιον τόπος*, iar în slavă, mai târziu

32. Victor Brătulescu, *Frescele din biserica lui Neagoe...*, p. 11.

33. *Ibidem*, p. 12.

34. N. M. Tuță, *Sfîntul Antmis*, București, 1943.

35. Constantin Georgescu-Munteanu, *Un antimis rar la Mănăstirea Brădetul (Argeș)*, în *R. I.*, XXXIX (1943), p. 151—158.

36. Petre Năsturel, recenzie în *Revue des études byzantines*, 1947, p. 262.

37. Idem, *Date noi asupra unor odoare de la mănăstirea Putna, II*, în *Romanoslavica*, IV, 1960.

38. I. C. Chițimia, *Considerații referitoare la interpretarea formulei slave M.J.P.B.*, în *Romanoslavica*, XII (1965), p. 302.

39. *Ibidem*, p. 300.

ΛΟΓΟΙ ΜΥΣΤΕΡΩ. Apoi explică inițialele de pe titulusul crucii «Iisus Nazarineanul împăratul iudeilor». De asemenea, cuvântul NIKAI din propoziția ΝΙΚΑ ΟΥΧ ΕΙΜΙ (în traducere latină «in hoc vinces»), pe care împăratul Constantin cel Mare, într-un moment de revelație, le-ar fi văzut deasupra soarelui și a unei cruci de foc⁴⁰. Acestea sînt inițialele care se găsesc de obicei în partea superioară a crucii. În cea inferioară se află inițialele textelor referitoare la contactul crucii cu pămîntul, la păcatele omului, la ispășire, cum este și cel din glasul 5, sedelna de miercuri dimineața din *Marele Octoih*. I. C. Chițimia arată în continuare că explicația care s-a dat numelui Locul Căpățîinii, cu o mare răspîndire în masele populare creștine, a fost aceea pusă în legătură cu capul lui Adam. Pornind de la textul scriitorului religios Epifaniu, explicația a căpătat un aspect apocrif, intrînd în legendă. După această explicație, crucea de răstignire a lui Iisus ar fi fost infiptă pe locul unde fusese îngropat Adam. În momentul în care sîngele ar fi țîșnit din coasta lui Iisus, stîncă de dedesubt s-a despiciat în două și a lăsat să se vadă un cap de mort, capul lui Adam. De aici ar veni numele de Golgota — în arameică — sau Locul Căpățîinii. Scena crucii infiptă deasupra căpățîinii lui Adam s-a perpetuat pe reprezentări de pe cruci propriu-zise, pe pietre de mormînt, pe antimise, în picturi murale, miniaturi, epitafe⁴¹ etc.

Louis Réau scrie că evangheliștii nu vorbesc de Adam: este o născocire a teologilor, dornici să stabilească un raport între păcatul original și moartea celui care mîntuiește pe păcătoși. La Daphni, craniul lui Adam este stropit de sîngele care curge din picioarele lui Iisus. Uneori, acest craniu este răsturnat la picioarele crucii și îndeplinește funcția de potir unde picură sîngele Mîntuitorului. Pe un mozaic, datînd din secolul al XII-lea din Focida, Adam, înviat de sîngele divin, deschide ochii la picioarele crucii. Adesea în Occident, Adam nu este prezentat numai cu craniul său la picioarele crucii, ci este înfățișat ridicîndu-se din mormînt sau culegînd într-un potir sîngele lui Iisus⁴².

Tema de mai sus, ilustrată în Țara Românească pe lespezile funerare ale familiei voievodului Neagoe Basarab, este denumită în iconologie «Adam la picioarele crucii»⁴³. O altă temă înrudită, pe care o constatăm încă din secolul al XIV-lea la lespezea funerară a lui Vladislav I și de care am amintit mai sus, este «crucea vie» sau «arboarele vieții»⁴⁴. Ambele teme, urmărind să pună în lumină faptul că, dintr-un instrument de tortură, crucea a devenit simbol al vieții veșnice a credincioșilor, a urmașilor lui Adam. Este firesc ca speranța în reînviere, prin jertfa lui Iisus, transpusă în imagini simbolice, să fie figurată pe pietrele de mormînt din Țara Românească, atît în secolul al XIV-lea, cît și al XVI-lea.

În tema «Adam la picioarele crucii» nu se evocă o cruce simplă, abstractă, ci crucea patînilor, pe care a suferit Iisus. Precizarea merge mai departe, indicîndu-ne că este vorba chiar de momentul în care s-a despiciat pămîntul și s-a văzut craniul lui Adam, descris astfel de evanghelistul Ioan (34): «Cînd au venit la Iisus și au văzut că murise, nu i-au zdrobit fluierile picioarelor, ci unul din ostași i-a străpuns coasta cu o suliță; și îndată a ieșit din ea sînge și apă».

Așadar legenda lui Adam este legată de momentul care a urmat imediat după expierea lui Iisus, cînd iudeii au rugat pe Pilat să grăbească moartea celor sacrificați, zdrobindu-le fluierile picioarelor, deoarece se apropia ziua Sabatului. Împunge-

40. *Ibidem*, p. 301.41. *Ibidem*.42. Louis Réau, *Iconographie de l'art chrétien...*, p. 489.43. *Ibidem*.44. *Ibidem*, p. 483.

rea cu sulita a trupului lui Iisus a urmat supliciuului cu buretele muiat în oțet, întins celui crucificat, care a murit îndată după această încercare.

Iată de ce pe piatra de mormînt a lui Neagoe Basarab, unde găsim «craniul lui Adam», putem constata reprezentate trestia cu buretele, evocîndu-ne momentul morții lui Iisus și sulita, împungerea lui după moarte, cînd sîngele a țîșnit deasupra capului lui Adam, mîntuindu-l. Prezența celor două instrumente de supliciu ne evocă și patimile lui Iisus, precum și trupul lui de pe cruce, pe care nu îl mai vedem, deoarece în momentul împungerii în coastă, esența lui trecuse pe tărîmul ceresc, se afla deasupra crucii, ca un soare. Pe piatra lui Neagoe se poate citi așadar atît suferința, cît și apoteoza lui Iisus, care mîntuiește neamu lui Adam, spălîndu-l de păcatul strămoșesc. Înțelegem de ce, la extremitatea inferioară a cîmpului pietrei, vedem craniul lui Adam, iar în partea superioară, desfășurîndu-se pe toată suprafața, «soarele», simbolul lui Iisus, transsubstanțializat. Între Adam și Iisus, legătura o face crucea și instrumentele de supliciu, jertfa lui Iisus, care ridică pe Adam din condiția sa, stabilește așadar o legătură între om și divinitate.

Ni se pare firesc ca pe piatra de mormînt a lui Neagoe Basarab să apară simbolurile speranței în reînvierea pentru Judecata supremă prin jertfa lui Iisus. Pe o lespede funerară ceva mai tîrzie și care ilustrează o altă viziune, după cum vom vedea, aceea a lui Radu de la Afumați, găsim următorul final de inscripție: «...Acum zac singur aici în mormînt mic, așteptînd glasul arhanghelului, cea de pe urmă trîmbiță, învierea a toată lumea, prefacerea stihilor. Rog pe cel ce Dumnezeu va binevoi să vină după noi, să păstreze acest mic lăcaș de odihnă și casă oaselor mele, ca să fie nestrîcat»⁴⁵.

Ultîma frază este preluată din inscripția de pe piatra funerară a lui Neagoe Basarab. În prima parte a pasajului de mai sus — subînțeles și în inscripția lui Neagoe — este invocată starea de decompoziție în care este reprezentat și Adam sub piedestalul crucii. Apoi se vorbește de înviere, despre glasul arhanghelului, speranța unei așteptări, legitimată numai de jertfa lui Iisus. Instrumentele de supliciu ale lui Iisus reprezintă însă și aceste simboluri ale salvării celui care așteaptă «învierea a toată lumea».

De unde a preluat Neagoe ilustrarea legendei «Adam la picioarele crucii», însoțită de inițialele **M.A.P.E.**?

I. C. Chițimia atrage atenția că aceste inițiale pot fi găsite încă din 1512 în *Evangheliarul* lui Macarie⁴⁶. Nu credem că acesta a fost modelul lui Neagoe pentru pietrele de mormînt ale familiei sale, deoarece frontispiciul din *Evangheliar* prezintă o cruce formată din vrejuri în partea superioară, iar în mijloc crucea Țării Românești, plantată între doi pomi (crucea ca «pomul vieții, deci), ținută în cioc de pasărea contornată a Țării Românești.

Marele Octoih, în care se află glasul ale cărui prime patru cuvinte încep cu inițialele **M.A.P.E.**, fusese el însuși tipărit de către același Macarie, în 1510, la mănăstirea Dealul⁴⁷, dar este evident că Neagoe Basarab văzuse întreaga figurație, împreună cu inițialele care o explică (dar nu o reprezintă în întregime).

Poziția pietrei de mormînt a lui Neagoe Basarab ne arată că lespede funerară, așezată peste rămășițele pămîntești ale copiilor săi Ioan, Anghelina și Petru, la scurt

45. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, *Literatura română veche...*, I, p. 162—163.

46. I. C. Chițimia, *Considerații referitoare la interpretarea formulei slave M.A.P.E.* p. 302—303 și fig. 3 și 4.

47. Academia R. P. Române, *Istoria literaturii române* I, București, 1964, p. 250—256.

interval după 15 iunie 1520⁴⁸, a fost comandată și — desigur — concepută de Neagoe însuși, ca și propria sa piatră, unde întâlnim același simbol al soarelui (virtelul) care ne apare și pe lespedea tatălui său adoptiv, Pirvu I. Craiovescu de la mănăstirea Snagov.

Nu cunoaștem încă nicio piatră de mormânt din intervalul 1418—1504 din Țara Românească și prea puține din preajma domniei lui Neagoe Basarab — doar cele câteva, trecute în revistă mai sus — pentru a putea preciza dacă acest voievod a preluat o figurație mai veche pentru lespezile funerare ale familiei sale sau a fost primul care a poruncit să se sculpeze simbolurile legendei lui Adam. Un fapt cert este că monumentele dintre anii 1504 și 1517, de care am amintit mai sus, nu reprezintă această temă și aceasta ne încredințează — fie și în eventualitatea că tema a apărut pe pietre de mormânt din secolul al XV-lea — că Neagoe Basarab s-a oprit la ea și a considerat-o cea mai grăitoare pentru propria sa viziune.

Știm, de asemenea, că giulgiurile funerare din secolul al XVII-lea înfățișau legenda lui Adam, precum și cele patru inițiale M.A.P.E.⁴⁹. Este posibil ca aceeași figurație să fi însoțit giulgiurile din secolul precedent și, în acest caz, pietrele de mormânt ale familiei lui Neagoe au reprodus la suprafața pământului primul înveliș al celui înmormântat.

De asemenea trebuie să mai amintim de faptul că legenda lui Adam se afla brodată și zugrăvită pe antimisele care acopereau prestolul din altar. Pe antimisele din Țara Românească apar scenele «Așezarea lui Iisus în mormânt», «Cina cea de taină» dar și legenda lui Adam, cu inițialele pe care le întâlnim și la pietrele funerare ale familiei lui Neagoe⁵⁰. Poate este cazul să amintim că la schitul Brădet, metohul mănăstirii Argeș, s-a găsit un antimis, dăruit de mitropolitul Luca în 1604⁵¹, care prezenta o cruce cu două bare (cea superioară mai scurtă) și un pedestal simplu, ca și crucea de pe piatra de mormânt a lui Neagoe. Este posibil ca acest antimis să fi fost copiat după acela al bisericii lui Neagoe. Vom vedea că, pentru pomelnicul schitului Brădet, din 1634, zugravul Calohna va transpune lista domnilor și pe aceea a arhierilor din pomelnicul aceleiași biserici a lui Neagoe⁵², unde se afla desigur antimisul hotărât de însuși acest voievod: «Iară prestolul, în altariu, tocmi-l și-l așează însuși Neagoe vodă cu mâinile sale spre sfințiri și așează și făcătoarele de minuni icoane a lui Pantocrator și a Precistii în bisericii la locul lor...»⁵³.

Așadar, deși nu cunoaștem reprezentările de pe pietrele de mormânt care au precedat celor ale familiei lui Neagoe Basarab, cu excepția celor câteva exemplare rămase de la începutul secolului al XVI-lea, putem deduce, fie și în cazul că voievodul nu a înfățișat pentru întâia oară în sculptura funerară din Țara Românească legenda lui Adam, că el a hotărât-o deliberat pentru lespezile de mormânt ale familiei sale. Trebuie să subliniem și faptul că niciunul dintre voievozii din secolul al XVI-lea, ale

48. Dan Zamfirescu, Prefață la *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 45.

49. N. Constantinescu, Cristian Moisescu, Dardu Nicolaescu-Ploșor, *Considérations sur les tombes princières de Tirgoviște*, în *Dacia*, XI (1967), fig. 8, p. 312.

50. I. C. Chițimia, *Considerații referitoare la interpretarea formulei slave M.A.P.E.*, p. 303.

51. N. Iorga, *Un antimis al Mitropolitului Luca (1604)*, în *B.O.R.*, LIII (1905), p. 408—487; I. C. Chițimia, *Considerații referitoare la interpretarea formulei slave M.A.P.E.*, p. 303. și fig. 6.

52. Vezi nota 3.

53. *Viața și traiul sfințelii sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului...* La G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, *Literatura română veche*, I, București, 1969, p. 96.

căror monumente funerare se cunosc (Radu de la Afumați, Moise, Pătrașcu, Alexandru II Mîrcea) nu au această temă sculptată pe pietrele lor.

Totodată ne pare semnificativ faptul că toate pietrele de mormînt ale familiei lui Neagoe Basarab (a voievodului, a copiilor săi Ioan, Anghelina și Petru, a Stanei, Despinei și Ruxandrei) prezintă aceeași figurație, a cărei schemă — cu un alt înțeles — o vom găsi și la lespedele mamei sale, Neaga Craiovescu.

Dar cum se explică fervoarea manifestă a lui Neagoe Basarab pentru patetica temă a izbăvirii neamului omenesc prin jertfa lui Iisus, care evocă totodată suferințele de pe cruce și trîmbița deșteptătoare din morți a arhanghelilor?

Răspunsul îl vom găsi în *Invățăturile* lui Neagoe, în capitolul XII, cu care se încheie probabil un prim manuscris al voievodului, numit în chip semnificativ «Pentru pecetluirea cărții aceștia, că aceste cuvinte sîntu în loc de peceti cărții aceștia»⁵⁴.

Este firesc să găsim pasaje despre legenda lui Adam la picioarele crucii și despre speranța în viața viitoare a lui Neagoe în capitolul final al cărții sale, tot astfel cum aceeași temă este figurată pe piatra sa de mormînt, care îi pecetluia existența terestră, deschizîndu-i perspectivele vieții în veșnicie.

Este interesant de observat că la începutul capitolului XII al *Invățăturilor*, Neagoe roagă pe succesorii săi să aibă grije de sufletul său⁵⁵ într-o formulare asemănătoare — după cum observă Dan Zamfirescu⁵⁶ — aceleia prin care îi conjură, în inscripția de pe piatra de mormînt «să păzească adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor ... ca să fie nestrîcat»⁵⁷.

Dar în același capitol XII găsim explicit expusă legenda lui Adam la picioarele crucii (după cum observă îngrijitorul ediției)⁵⁸, pentru care Neagoe vădește un deosebit interes în acest sfîrșit al manuscrisului său inițial.

Intr-adevăr, prezentînd istoria lui Adam, de la creația sa paradisiacă și pînă la mîntuirea finală, Neagoe invocă sacrificiul lui Iisus: «Pentru Adam te-ai înălțat pe cruce și pentru dînsul te adăpară cu oțet și cu hîiere. Pentru Adam ai luat piroane prin palme și cînd te împunseră cu sulița prin coaste, Doamne, atuncea eși sînge și apă și să boteză capul lui Adam. Și zise așa Dumnezeu: «O, Adame, dentii te făcui din tină cu mîinile mele și-ti dedei suflet din gura mea și viețuși; iar acum a doua oară, iar te răscumpăr din pușcăriile iadului cu sîngele meu. Că pentru călcarea și neascultarea la toți dreptii merseră în pușcăriile iadului, iar pentru sîngele meu eșră toți din iad și intrară întru împărăția cerurilor»⁵⁹.

Acest motiv al mîntuirii lui Adam prin jertfa lui Iisus, revine din nou către sfîrșitul capitolului XII: «Să ne temem ... pînă nu vor fi porțile cerești încuiate și pînă grăiaște Dumnezeu către noi cu blîndețe și cu multă umilință ne întrebă și zice ... «Pentru dragostea voastră, zidirea mea, eu vârsai sîngele meu. Pentru Adam sîngele meu să varsă, iar trupul cel căzut a lui Adam se ridică și firea lui Adam cea întunecată o schimbaiu și nu numai a lui Adam, ci a toată zidirea mea, care mă va iubi și au fost din rădăcina lor, care o am izbăvit eu și pre voi, pre toți, de fața satanii cea scîrnavă și spurcată. Și v-am dăruit fața mea cea luminată ca să vă lumi-

54. *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 316.

55. *Ibidem*: ... «pre acela-l rog ca pe un frate al meu să-l înțeleptească Dumnezeu și să-l învețe să-l fie milă de sufletul meu, în urma mea».

56. Dan Zamfirescu ne-a atras atenția asupra acestei asemănări. Îi mulțumim și pe această cale.

57. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României...*, I, p. 146.

58. Dan Zamfirescu, *Prefață la Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 52 și la text, p. 320, nota 2.

59. *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 321.

nați de dinsa toți, în toată vremea»⁶⁰. Remarcăm în acest pasaj atât ideea de mîntuire a lui Adam prin singele lui Iisus, cît și metafora solară a acestuia din urmă, dominînd păcatul, primului strămoș al omenirii.

Ideea mîntuirii care străbate *Invățăturile*, căpătînd o deschidere de perspectivă tocmai în capitolul final al primei redacții al acestei opere, este figurată de Neagoe pentru întia oară pe piatra de mormînt a fiilor săi Ioan, Anghelina și Petru, așezată la extremitatea estică a încăperii mormintelor sudice. Schema aceleiași teme, din care s-a păstrat însă numai simbolul solar, este sculptată, cam în aceeași vreme, cu puțin înainte de moartea voievodului, pe piatra funerară a mamei sale Neaga. Dar acest puțin obișnuit monument, merită o atenție deosebită.

Una dintre cele mai enigmatice pietre, găsită de Gr. Tocilescu la săpăturile efectuate în biserică, cu prilejul restaurării din 1875—1885, a fost aceea așezată deasupra mormîntului notat de el cu nr. 8, piatră al cărei desen l-a și reprodus în cartea publicată în 1885⁶¹. Lespedea anepigrafă, era compusă din trei tronsoane, din care se mai păstrează două — ale căror fotografii au fost reproduse de V. Brătulescu încă din 1942⁶² — în Muzeul de Artă al R. S. România.

Pentru a înțelege poziția mormîntului nr. 8, vom reaminti că, înainte de «restaurare», gropnița familiei lui Neagoe prezenta următoarele lespezi funerare: către vest, aceea a copiilor Ioan, Anghelina și Petru. Către est, piatra anepigrafă nr. 8, nr. 9, a Ruxandrei și nr. 10, a Chiajnei, pusă în 1641, care, deci, nu interesează studiul de față. Între ele, patru mari lespezi dispuse astfel: către vest, piatra lui Neagoe (spre nord) și a Stanei (spre sud); către est, piatra lui Radu de la Afumați (spre nord) și a Ruxandrei (spre sud)⁶³.

Emil Lăzărescu a fost primul care a arătat că lipsa numelui de pe piatra de mormînt, pe care el o atribuie Roxandei, s-a datorat faptului că fiica cea mai mare a lui Neagoe s-a căsătorit succesiv cu doi frați, Radu de la Afumați și Radu Paisie, comițînd astfel, după canoanele bisericești, unul dintre cele mai grave păcate. Dar cu protecția duhovnicului ei, mitropolitul Anania, a putut avea parte de o inscripție, în care însă numele ei nu poate fi decît dedus⁶⁴.

Piatra de mormînt anepigrafă, găsită de Gr. Tocilescu lângă aceea a domnei Ruxandra (la nordul ei), vădește o asemănare izbitoare cu aceea a lui Neagoe Basarab. O cruce mare, cu trei bare însă, cea de la mijloc coborîtă spre stînga (privitorului) și cu un simbol solar, aproape identice ca aspect cu acelea de pe piatra lui

60. *Ibidem*, p. 329.

61. Gr. Tocilescu, *Biserica episcopală a mîndștirii Curtea de Argeș*, București (f. d.), p. 80 și 62. Comparația acestui desen cu fotografiile celor două tronsoane rămase (vezi nota următoare) ne îndreptățește să credem că desenul pietrei anepigrafe de la p. 62 prezintă o greșală: bara inferioară a crucii (suspendaneum) apare coborîtă spre dreapta (privitorului). În realitate, ea este coborîtă spre stînga, acolo unde constatăm și rozeta compusă din două patrate suprapuse cruci. O greșală asemănătoare a desenului, la piatra doamnei Despina (*ibidem*, p. 61), unde este omisă bara din mijloc a crucii.

62. Victor Brătulescu, *Frescele de la Argeș...*, fig. 18 și 19. Autorul prezintă cele două tronsoane, atât în legendele fotografiilor, cît și în text (*ibidem*, p. 21), ca pe două pietre de mormînt, cînd în realitate, așa cum ne îndreptățește și desenul din lucrarea lui Gr. Tocilescu (vezi nota anterioară), ele nu sînt decît părți ale unei singure piese.

63. Gr. Tocilescu, *Biserica episcopală a mîndștirii Curtea de Argeș...*, p. 80 (schema dispoziției mormintelor) și Emil Lăzărescu, *Biserica mîndștirii Argeșului...*, p. 16 și 17 și, în deosebi, fig. 3 (pronaosul) și fig. 4 (înfățișîndu-ne o reconstituire în perspectivă axonometrică a pronaosului). 64. Emil Lăzărescu, *Biserica mîndștirii Argeșului...*, p. 17.

Neagoe. Sub postament lipsește reprezentarea craniului lui Adam. Între cantoanele crucii se aflau trei rozete : una în cantonul mijlociu din stînga, formată din două pătrate suprapuse cruciș și alte două în cantoanele inferioare : una compusă din creștături, iar cealaltă din petale dese, închise de trei cercuri, cu patru bucle.

O deosebire față de figurația de pe piatra lui Neagoe este că pe lespedea anepigrafă, în jurul rozetei mari, un cerc săpat în adînc, se întoarce în trei bucle mici și patru mai mari, în acestea din urmă fiind închise cercurile satelite. Ornamentele acestor cercuri mai mici sînt diferite : două dintre ele, una împodobită cu șase romburi, iar cealaltă cu două triunghiuri și trei drepte încrucișate, sînt aiodoma celor de pe piatra de mormînt a lui Neagoe, dar și celor de pe cea a lui Radu de la Afumați. Celelalte două (din partea inferioară) reprezintă virtejuri, așa cum găsim în mijlocul simbolului solar de pe piatra lui Neagoe putînd fi constatate și la cele de pe monumentul funerar al lui Radu de la Afumați. Tot la piatra acestuia din urmă constatăm că cercurile satelite sînt realizate prin patru bucle ale cercului mare, ca și pe piatra anepigrafă, găsită pe mormîntul nr. 8.

Pe considerente iconografice putem afirma așadar că piatra anepigrafă de pe mormîntul nr. 8 a fost lucrată la scurt interval, alături de lespedea funerară a lui Neagoe Basarab, cît și de aceea a lui Radu de la Afumați. Totodată, observăm că, în contrast cu pietrele mai tîrzii ale familiei lui Neagoe — cele ale Stanei, Despinei și Ruxandrei —, lespedea funerară de pe mormîntul nr. 8, cea a lui Neagoe și a lui Radu de la Afumați par a fi fost lucrate de meșteri deosebiți, aceiași sau de o măiestrie egală cu aceea a celor care sculptaseră decorația în piatră a bisericii mănăstirii. Calitatea sculpturii, punerea în pagină a simbolurilor și decorației ne dezvăluie viziuni artistice foarte apropiate : rotundul soarelui deasupra crucii de pe piatra mormîntului nr. 8 și cea a lui Neagoe aduce izbitor cu rozetele trafoare de pe fațada bisericii care supraînalță torurile verticale din registrul inferior, aflate între ferestre ; sateliiții decorativi care încadrează simbolul soarelui sînt asemănători cu micile discuri care alternează cu rozetele din registrul superior al fațadei. Chenarul marginal de pe piatra de mormînt a lui Radu de la Afumați prezintă un motiv ornamental, apropiat de unul din arabescurile pe care îl întîlnim de asemenea la biserica lui Neagoe.

Piatra anepigrafă de pe mormîntul nr. 8 se încadrează prin urmare în epoca care începe în ultimii ani de domnie ai lui Neagoe și primii ai ai succesorului său Radu de la Afumați.

Asemănarea izbitoare a acestei pietre fără inscripție cu monumentul funerar al lui Neagoe ne îndreptățește, de asemenea, să ea nu putea aparține decît unei rude foarte apropiate a voievodului. Pornind de la această observație, Emil Lăzărescu consideră că piatra a putut aparține Neagăi Craiovescu, mamei lui Neagoe, pe care voievodul a reînhamat-o în ctitoria sa, îndată după moartea fiului său Petru (decî după 15 iunie 1520), în preajma propriului său sfîrșit. Lipsa inscripției de pe piatră se datorește faptului că Neaga a murit oălugăriță, iar poziția excentrică, în afara încăperii mormintelor voievoedele propriu-zise, poate fi explicată prin rangul Neagăi care nu a fost doamnă, ci numai boieroaică. Faptul că doamna Ruxandra a fost înhamată, nu lîngă zidul sudic al naosului — unde locul a rămas liber pînă la 1641 — ci lîngă lespedea preexistentă a Neagăi — ne îndreptățește să mormîntul Neagăi fusese săpat pe acel loc încă înainte de a se umple cu lespezi încăperea funerară a familiei lui Neagoe⁶⁵.

⁶⁵. Comunicare a lui Emil Lăzărescu, făcută în Secția de Artă veche românească la 10 aprilie 1972.

Identificarea pietrei de mormint a doamnei Neaga și precizarea locului unde a fost reînhumată, ne permit să înțelegem de ce, sub piedestalul crucii de pe piatra ei de mormint nu apare craniul lui Adam. Elementele acestei legende nu puteau figura pe mormintul unei foste călugărițe, care nu își însoțește trecerea în lumea viitoare de reprezentări deosebite, nici de mențiunea numelui. Adesea călugării sînt înmormîntați cu o cărămidă sub cap, fără a lăsa altă urmă a trecerii lor pe pămînt⁶⁶.

Alăturarea celor două misterioase pietre de mormint — una cu inscripție enigmatică, cealaltă fără nicio însemnare, care de-abia în vremea din urmă, datorită cercetărilor lui Emil Lăzărescu au ajuns a fi identificate — ne vorbesc despre două existențe ciudate, Roxanda și Neaga, al căror zbcuim este înecat în pulberea vremii.

Totodată, asemănarea lespezilor funerare ale Neagăi Craiovescu și fiului ei, Neagoe Basarab, ne vorbește de puternica dragoste care i-a legat, pe care voievodul a dorit să o reprezinte și în acest fel. De altfel și cunoscutul pasaj din capitolul III al *Invățăturilor* ne face dovada aceluiași atașament filial: «Acum, o, maica mea și născătoarea mea, <iau> erăciune de la părinți de la frați, că voi să încep a grăi către tine cu multe lacrimi și cu grele suspini și nenumărate. Ci te rog să mă ascuți cu dragoste, că voi să îndrăznesc să fac orăție către oasele tale cele ostenitoare. O, maica mea și dulceața inimii mele și roaba Dumnezeului meu, Neago, cîtă dosadă ai avut pentru mine...»⁶⁷.

Cîteva observații de amănunt se impun în legătură cu lespezile de mormint ale Despinei și celor două fiice ale sale. Piatra funerară a Stanei, în călugărie Sofronia. (moartă în 1531), prezintă aceeași cruce cu două bare paralele și un postament simplu cum constatăm și pe piatra lui Neagoe. Dar, deasupra crucii, în locul vârtejului, rozetei și petalelor scurte ca niște solzi, care alcătuiesc simbolul solar, apare sculptată o altă imagine solară, realizată din semicercuri, patrate și cercuri care se întretaie; modelul se găsește pe aceeași piatră a ctitorului bisericii Sf. Nicolae Domnesc, Vladislav I. Pietrele de mormint ale doamnelor Despina și Roxanda (respectiv «Platonida» și «doamna mitropolitului Anania»), sculptate la un sfert de veac de la moartea doamnei Stana, prezintă cruce cu trei bare, în afară de postament. Una dintre bare (cea inferioară, (suppedaneum), la monumentul Despinei, cea din mijloc, la cel al Ruxandrei), este oblică. Postamentul se arcuiește ca un semicerc la primul monument, urcă pe trei trepte la cel de al doilea. La ambele pietre funerare, soarele este figurat ca două cercuri concentrice cu vârtejuri în sensuri diferite. Așa îl vedem și pe piatra de mormint a Neagăi (la două dintre cercurile «satelit») care a inspirat, probabil, pe meșterul celor două pietre (lucrate puțină vreme după moartea Despinei din 1554).

Crucea de pe piatra funerară a doamnei Stana se prezintă ornamentată cu impletituri ca și aceea de pe piatra lui Neagoe, lîngă care a fost așezată. Crucile de pe monumentele doamnelor Despina și Roxanda sînt împodobite cu o panglică în zigzag pe care o putem vedea și pe lespezea funerară a copiilor lui Neagoe, Ioan, Anghelina și Petru, primii înmormîntați în gropniță. Mai observăm, în sfîrșit, că piatra de mormint a Roxandei prezintă lancea și trestia cu buretele, ca și aceea a lui Neagoe. De asemenea, că la piatra de mormint a copiilor lui Neagoe — Ioan, Anghelina și Petru — deși soarele nu capătă locul de simbol dominant, el apare totuși ca ornament al crucii din chenarul inscripției despre Petru. Prin urmare, cele trei elemente principale ale legendei «Adam la picioarele crucii» — craniul lui Adam, crucea și

66. *Ibidem.*67. *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 236—237.

lisus reprezentat ca soare — apar pe toate pietrele de mormint ale familiei lui Neagoie Basarab, cu excepția celei a domnei Neaga, unde este reproducă doar schema acestor reprezentări, cu simbolul cel mai important: soarele.

*

* *

Cînd nu prezintă simple inscripții în chip de chenare, pietrele de mormint din secolul al XVI-lea urmează tradiția reprezentărilor de pe piatra de mormint a lui Neagoie Basarab. La sfîrșitul secolului al XVI-lea, la monumentele funerare găsite la curtea de la Buda (Buzău), remarcăm prezența «pomului vieții», preluat desigur de la modele din Moldova, dar care nu aparțineau localnicilor de baștină⁶⁸.

Dar în figurația pietrelor de mormint din Țara Românească, la care putem constata, într-o proporție hotărîtoare, elemente geometrice sau vegetale, găsim cîteva excepții pe care le-am considerat drept definiții (cu tot numărul lor restrîns), cu reprezentări cavaleresti.

Așa cum în secolul al XIV-lea a apărut printre pietrele funerare ale primilor noștri voievozi un «gisant» pe care l-am identificat ca reprezentînd pe Radu I, iar în secolul al XVII-lea pe cel care — legat de sarcofagul pentru care a fost lucrat — l-am putut atribui lui Mateiaș, fiul lui Matei Basarab, secolul al XVI-lea a avut și el lespezi cu imagini antropomorfe, prezentînd «chipuri cioplite», foarte rare în biserica răsăriteană. Este evident că relațiile lui Radu I cu Occidentul (care ne explică și figurația de pe piatra fratelui său Voislav sau propria sa reprezentare de pe monede) sau pătrunderea stilului baroc în Țara Românească (din Transilvania) în timpul lui Matei Basarab și importanța pe care o aveau la curtea sa slujbașii apuseni, explică asemenea reprezentări puțin obișnuite pentru țările române pe pietrele de mormint. Cu totul altul este însă motivul apariției silueteilor omenești care apar pe cele trei monumente funerare dintre 1529 și 1602: a lui Radu de la Afumați de la mănăstirea Argeș, a boierului Albul Golescu de la mănăstirea Vieroși și a boierului Stroe Buzescu de la mănăstirea Stănești.

O trăsătură comună a celor trei reprezentări în piatră, care le deosebește de «gisanții» din secolele al XIV-lea și al XVII-lea este relieful plat în care sint lucrate și care le apropie oarecum de operele zugrăvite.

Observăm apoi că aceste reprezentări antropomorfe nu fac decît să ilustreze un text, care ocupă cea mai mare suprafață din cîmpul pietrei: de aceea nu există intenția de portret, nu distingem chipul personajelor sau vreun element important de costum. Am putea afirma, dimpotrivă, că cei care au inspirat aceste reprezentări au urmărit să dea un contur plastic unei idei dominante din text și nu să ne înfățișeze pe cel decedat. Ca și în ilustrația de carte, textul determină imaginea.

Dar să trecem în revistă pe fiecare dintre aceste trei monumente funerare. În succesiunea pietrelor familiei lui Neagoie Basarab din gropnița bisericii sale, monumentul lui Radu de la Afumați este o apariție deosebită. El ține să ilustreze o altă realitate spirituală a primei jumătăți a secolului al XVI-lea decît aceea mărturisită de pietrele familiei lui Neagoie (a cărei semnificație am dedus-o raportînd-o la *Învățăturile* acestui voievod), fără ca aceasta să însemne că cei doi voievozi au avut o orientare diferită. Trebuie să subliniem de la început că a existat un consens al celor

68. Vezi nota 23.

două trăsături ale epocii, ilustrat și de icoanele cu fața dublă dintre stlpii pronaosului propriu-zis din biserica lui Neagoe⁶⁹.

Constatăm însă pe piatra de mormânt a lui Radu de la Afumați că crucea nu mai apare ca simbol al patimilor lui Iisus care mîntuiește pe Adam (sugerat prin cunoscutul craniu). Aici găsim crucea patriarhală, însoțită de obișnuitele inițiale IC XC și NHKA. Sub această cruce, a victoriei creștinismului, nu a patimilor, se află, în locul craniului lui Adam, cel care are nevoie de jertfa lui Iisus pentru izbăvire, umbra în piatră a lui Radu de la Afumați, învingător, ținînd în sus buzduganul. Nu se mai reprezintă, prin urmare, scena mîntuirii prin sacrificiul lui Iisus, ci a luptei pentru impunerea crucii, asemănătoare celei pe care o purtaseră sfinții militari din primele secole ale creștinismului. Această imagine poate fi raportată firesc la scena cavalcadei de la biserica din Pătrăuți, zugrăvită în 1475, ilustrarea legendei după care împăratul Constantin, pornit la luptă pentru apărarea creștinătății, ar fi văzut, în drumul său spre Roma, deasupra soarelui în asfințit, o cruce luminoasă însoțită de cuvintele «Învinge prin aceasta»⁷⁰.

Insuși textul de pe piatra de mormînt a lui Radu de la Afumați, care se desfășoară sub relieful plat care reprezintă pe voievod, glăsuiește despre nenumăratele lupte ale acestuia cu «agarenii». Din cele 20 de războaie ale voievodului între anii 1522 și 1524, numai două nu au fost purtate cu turcii: «Să vă fie știute războaiele ce vă voi povesti, pe care le-am făcut eu: 1-ul război cu agarenii, al 2-lea la Gub<avi>, al 3-lea la satul Ștefeni pe Neajlov, al 4-lea la C<lejani>, al 5-lea la Ciocănești... al 10-lea la A<lămănești pe Teleorman,> al 11-lea, cel mai iute și mai aprig <din toate războaiele, la Gruma>zi, cu 7 sangeacuri...»⁷¹.

Așadar, Radu de la Afumați ne apare reprezentat ca un apărător al crucii, împotriva islamismului cotropitor. Sub un alt portret al său, cel zugrăvit, care se afla la numai cîțiva pași de piatra de mormînt, voievodul pusese încă din timpul vieții să se zugrăvească următoarele cuvinte: «În Hristos Dumnezeu, credinciosul și binecinstitorul Io Neagoe voievod ... a înălțat din temelie această sf. biserică a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și neisprăvind-o s-a mutat către veșnicile lăcașuri. Iar eu, Io Radu voievod, din mila lui Dumnezeu domn, m-a înălțat Domnul Dumnezeu pe tron; și au năvălit turcii cu multe greutăți, ca să ia țara noastră, Țara Românească; și m-am ridicat domnia mea și cu boierii, multe războaie apărînd, cîte odată fiind gonit și cîte odată gonind <pe dușmani>, pînă cînd puterea și ajutorul preafîntului Dumnezeu ... de la Domnul și ne-a dat Dumnezeu pace...»⁷².

Este firesc să punem în legătură imaginea lui Radu de la Afumați, nu numai cu textul de pe piatra de mormînt și din inscripția tabloului său votiv, dar și cu pomelnicul acelor boieri care «au murit tăiați de agareni, sub Radu voievod»⁷³ și care arată grija cu care erau ei cinstiți după moarte.

Dar simbolul devine și mai evident dacă stabilim unele analogii care ne pot ajuta să determinăm ce fel de model a imitat meșterul pietrei de mormînt a lui Radu de la Afumați.

69. Vezi Emil Lăzărescu, *O icoană puțin cunoscută din secolul al XVI-lea și problema pronaosului bisericii mîndștirii Argeșului*, în S.C.I.A., tomul 14 (1967), nr. 2, p. 201.

70. Vezi Sorin Ulea, *Originea și semnificația ideologică a picturii exterioare moldovenești*, în S.C.I.A., 1963, nr. 1, nota 1. p. 75.

71. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, *Literatura română veche...*, I, p. 162-163.

72. *Ibidem*, p. 161-162.

73. Șt. Andreescu, *Observații asupra pomelnicului mîndștirii Argeșului în «Glasul Bisericii»*, XXVI (1967), nr. 718, p. 801.

Într-adevăr, dacă privim relieful scund, reprezentînd pe Sfîntul militar Dimitrie, de pe ușile de la Snagov, constatăm o mare asemănare cu relieful plat al lui Radu de la Afumați, la acesta din urmă renunțîndu-se la unele detalii, din cauza tehnicii în «*champ levée*» în care este lucrat.

Aceeași mișcare a calului, cu piciorul drept din față ridicat, cu cel stîng încordat, aceeași coapsă stîngă anterioară prelungită neverosimil, același frîu care forțează gura întredeschisă, aceeași mantie a voievodului, ferestruită de falduri mărunte, care îi flutură pe spate. Evident, coroana și buzduganul aparțin secolului al XVI-lea. Să nu uităm că un Sf. Dimitrie, zugrăvit pe una din marile icoane care delimitau încăperea pronaosului propriu-zis⁷⁴ — astăzi grosolan repictată⁷⁵ — se afla deasupra lespezii funerare a lui Radu de la Afumați.

Faptul că pentru chipul lui Radu de la Afumați s-a ales ca model un sfînt militar nu este întîmplător. Radu de la Afumați era socotit un luptător împotriva semilunei. Imaginea de pe piatra de mormînt de care ne ocupăm este a unui cruciat, în sensul răsăritean, așa cum fuseseră și sfînții militari, așa cum l-au văzut probabil urmașii pe Ștefan cel Mare.

Desigur, același spirit de ofensivă antiotomană domnește atît în vremea lui Neagoe — după cum ne dovedește, în primul rînd, stema sa de la mănăstirea Argeșului — cît și în aceea a lui Radu de la Afumați. Dar Neagoe, care și-a cucerit nemurirea prin *Invățăturile* sale și nu a fost silit să scoată sabia împotriva turcilor, luptînd doar ideologic împotriva lor, a ilustrat pietrele de mormînt ale familiei sale cu tema patetică a mîntuirii: scrisoarea sa către marele retor al Patriarhiei din Constantinopol, în care îi cere lămuriri cu privire la diferențele de credință dintre catolici și ortodocși⁷⁶, vădește înclinarea sa teoretică, în vreme ce Radu de la Afumați se prezintă pe sine în timpul vieții și este considerat și după moarte — așa cum am dedus din inscripțiile de mai sus — ca un apărător cu sabia al crucii.

De altfel este semnificativ faptul că în timpul domniei lui Neagoe apare scrierea cu caracter teoretic *Invățăturile*, în ale cărei peceți regăsim legenda mîntuirii lui Adam, în vreme ce în scurta și zbuciumată domnie a lui Radu de la Afumați se alcătuiește prima operă istoriografică din Țara Românească, *Cronica despre Radu de la Afumați* din 1525, o înșiruire precipitată a numeroaselor sale bătălii dintr-un scurt interval de timp, înșiruire pe care o regăsim și pe piatra sa de mormînt. Și nu întîmplător lucrarea lui Neagoe este raportată la modele din repertoriul atît de bogat al literaturii bizantine, în vreme ce scrierea domniei lui Radu de la Afumați a avut ca pildă cronică moldovenească a vitejiilor lui Ștefan cel Mare. Pregătirea ideologică din vremea lui Neagoe pentru eliberarea popoarelor din Balcani subjugate de turci, este încununată de acțiunea ofensivă a lui Radu de la Afumați, acțiune al cărei simbol îl regăsim tocmai pe piatra de mormînt a voievodului.

Este semnificativ faptul că celelalte pietre de mormînt cu reprezentări antropomorfe la care ne-am referit mai sus, cele ale lui Albu Golescu și Stroe Buzescu, prezintă și ele ilustrarea a două pagini de cronică, în care ni se relatează vitejia celor dispăruți. Se confirmă astfel interpretarea pe care o dăm chipului lui Radu de la Afumați de pe lespezea sa funerară. De fapt, asocierea inscripției și a imaginii a putut

74. Emil Lăzărescu, *O icoană puțin cunoscută...*, p. 201.

75. Icoana se află în depozitul de la mănăstirea Cozia.

76. Petre Năsturel, *Manuil din Cortni către Neagoe Basarab*, în *România Literară*, II (1969), n. 4. 51 (63), p. 13.

fi constatată de noi și pe pisanile de pe fațada bisericii lui Neagoe⁷⁷, unde caracterul lor era însă exclusiv religios.

Piatra lui Albul Golescu de la Vieroși se apropie mai mult de «punerea în pagină» a uneia dintre cele două pisanii de la biserica lui Neagoe, aceea unde ctitorii apăreau în partea inferioară, sub scriere. Deoarece pe această piatră de mormânt nu apare figurată crucea (decît ca Invocatio simbolica, la începutul inscripției, ca și în pisania de la Argeș), meșterul a săpat chipul boierului sub rindurile care evocă faptele sale de vitejie, în aceeași poziție ca și a ctitorilor de pe pisania de la Argeș. De fapt — așa cum observă V. Brătulescu⁷⁸ — inscripția pietrei de mormânt a lui Albu Golescu nu reprezintă decît transpunerea unor pasaje din hrisovul lui Alexandru II Mircea din 30 ianuarie (probabil 1575). (Am văzut că și textul pisanilor de la biserica lui Neagoe nu reprezintă decît pasaje din hrisovul solemn emis cu prilejul sfîntirii mănăstirii de la 15 august 1517)⁷⁹.

În inscripția de pe piatra de mormînt a lui Albul Golescu nu este vorba de un război antiotoman, ci de indignare împotriva trădării, în spiritul creștinesc al fidelității cavaleresti: «A răposat dumnealui Albul, marele clucer. Să știe, cînd a venit Ion voievod și cu oaste și cu înșelăciune asupra capului Domnului nostru Io Alexandru Voevod ... atunci toți credincioșii boieri ai Domniei lui l-au lăsat să-și piardă capul și într-alt chip n-a fost cum e martor unul Dumnezeu, iar eu n-am uitat pînea Domniei lui, ci singur mi-am întors fața aspra vrăjmașilor Domniei lui și m-am făcut însumi pavăză capului Domniei lui și așa m-am săvîrșit ... și am avut atunci ani 23»⁸⁰.

Textul este la persoana întii, ca și cel de pe piatra funerară a lui Radu de la Afumați, deși el împrumută idei din hrisovul dăruit de voievodul Alexandru II Mircea, căruia Albul Golescu îi salvase viața, cum s-a arătat mai sus. Interpretarea noastră că textul inscripției a fost inspirat de cavalerismul creștinesc, este încurajată și de epitaful soției sale Erina Golescu, înmormîntată alături de soțul ei: «Răposat-a doamna Erina, fiica răposatului Ion Miloș Voevod și soția marelui viteazului Albul veș clucer, cel împodobiț întru tot cu fapte bune, creștinești, în zilele bine cinstitorului Ion Alexandru Voevod, în anul 708 ... luna februarie a 6-a zi»⁸¹.

Cea de a treia piatră funerară cu figurație antropomorfică — în relief scund — este a lui Stroe Buzescu, pusă de soția sa Stana la scurtă vreme de la moartea acestuia, din 1602, în biserica mănăstirii Stănești⁸². Ca și piatra lui Albul Golescu, piatra lui Stroe Buzescu este concepută ca un hrisov, prezentînd, tot în partea inferioară, imaginea cavalerului, de astă dată în luptă cu adversarul, un tătar. Este foarte probabil, judecînd după dispoziția rîndurilor scrise și a celor doi cavaleri în luptă, că modelul să fi fost piatra funerară a boierului Albul Golescu de la Vieroși, deși găsim și la castelul Belhien din Criș un relief asemănător, sculptat — cîteva decenii mai tîrziu — de Elias Nicolai, în mijlocul unei steme heraldice⁸³. Meșterul pietrei lui

77. Vezi nota 3.

78. Victor Brătulescu, *Monumente de arhitectură din Tirgoviște*, în «Glasul Bisericii», XXVI (1967), nr. 3—4, p. 302—303, nota 29. 79. Vezi nota 3.

80. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României...*, I, p. 145.

81. Șt. Nicolaescu, *Măndstirea Vieroș din județul Muscel*, București, 1936, p. 11 și imagine. Piatra prezintă un chenar, cu motiv ornamental frunză stilizată de chiparos.

82. Reproducere a pietrei în *Istoria României...*, II, fig. 290, p. 1007.

83. Aceste pietre din Criș se află în prezent la Muzeul Brukenthal din Sibiu.

Stroe Buzescu a fost un artist local, mai puțin dotat și cu o slabă pregătire profesională, animat însă de ambiția de a reprezenta pe cei doi adversari, înfruntându-se călare. Această scenă, puțin reușită din punct de vedere artistic, este extrem de interesantă, prin semnificația sa simbolică. Ea ilustrează «în direct» lupta fără cruțare dusă de secole între două popoare, două religii, două mentalități, despre care vorbește și inscripția: «Această piatră pre groapa jupinului lui Stroe Buzescu, ce-au fost Stolnic la Mihai-Vodă, și au fost la toate războaiele dinpreună cu domnul-său, ca o slugă credincioasă domnului-său, și la războiul dintii dobîndi rană la mîna stîngă de turci, și la războiul de la Giurgiu, cînd se loviră cu hanul, se răni în ochiul stîng de săgeată... <la războiul de la Teiușani, n.n.> văzînd jupînul Stroe atîta nevoie pre creștini, stătu împotriva tătarilor, de se lovi cu Mîrza, nepotul hanului, și-l junghie pre tatar. Și dintr-acel război se răni la obraz în luna lui octombrie 2 zile, vleit 7110 <1602, n.n.>. Și nu fu pre voia cîinilor de tătari: Dumnezeu-l erte. — Scrie <am scris, n.e.> eu jupîneasa Sima a Stolnicului Stroe: dacă voi muri, să mă îngropați lîngă dumnealui aicea»⁸⁴.

De data aceasta, textul nu mai este scris la persoana întâia, dar caracterul de cronică ne apare foarte evident, ca și la celelalte două pietre funerare, pe care le-am prezentat mai sus.

Dan Zamfirescu observă că, alît în *Cronica lui Mihai Viteazul*, în versiune Buzzească, cît și în inscripția de pe piatra de la Stănești, «boierul despre care se vorbește cu mare admirație este Stroe Buzescu, cumnatul lui Theodosie Rudeanu»⁸⁵. Totodată, faptul că în textul pietrei de mormînt apare și amănuntul cu rănirea lui Stroe Buzescu la mina stîngă, în prima ciocnire cu turcii, vădește aceeași intenție de a înnemuri faptele acestui viteaz luptător împotriva turcilor.

Am arătat că *Cronica lui Mihai Viteazul* a lui Theodosie Rudeanu este o replică peste veacuri dată *Cronicii despre Radu de la Afumați* din 1525⁸⁶, după cum inscripția de pe piatra lui Stroe Buzescu ne apare ca un ecou al celei de pe lespedea funerară a lui Radu de la Afumați.

Admirația soțiilor celor a căror vitejie a fost consemnată pe pietrele de mormînt, pentru soții lor, a Erinei Goleșcu, a Simei Buzescu, merită de asemenea a fi puse în lumină.

Constatăm, prin urmare, în secolul al XVI-lea, tradiția pietrelor de mormînt inspirate de lespedea voievodului Neagoe, ale căror simboluri se leagă de legenda mîntuirii lui Adam, și totodată continuarea reprezentărilor cu mesaj militant. După stema voievodului Vlad Dracul din 1439, aceea a lui Neagoe Basarab din 1517, apoi pietrele de mormînt ale lui Radu de la Afumați (1529), Albu Goleșcu (1568) și Stroe Buzescu (1602). Cu sculptura de pe piatra de mormînt a lui Stroe Buzescu se încheie de fapt șirul chipurilor de militari apărători ai ideii de Bizanț din nordul Dunării.

PAVEL CHIHALA

84. Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967, nota 1, p. 229. 85. *Ibidem*, p. 228. 86. Vezi nota 3.

EPOCA PATRIARHILOR EVREI ÎN LUMINA DESCOPERIRILOR ARHEOLOGICE MAI NOI *

Viața patriarhilor istorisită în Sfânta Scriptură a constituit pentru teologi, iar în timpul din urmă și pentru arheologi, un obiect de studiu și cercetare, mai ales că poporul evreu, descendent din acești patriarhi, își are originea într-o epocă destul de îndepărtată și a viețuit în concurența unor popoare orientale dispărute din istorie. Cercetările arheologice care s-au făcut în Orient începând din secolul al XIX-lea și până în zilele noastre, vin să scoată la lumină, prin monumentele și inscripțiile descoperite, o serie de date și obiceiuri din viața popoarelor orientale vechi contemporane cu evreii. Astăzi arheologia ne oferă mărturii care vin să pună în evidență existența și modul de organizare statală și socială, viața economică și politică, precum și stadiul de cultură al popoarelor antice din Orient. Cercetările arheologice făcute cu multe strădanii n-au rămas fără un rezultat pozitiv, căci datorită zelului și tenacității marilor arheologi au fost descoperite multe cetăți vechi și așezări omenesti. Este cazul să menționăm aici munca depusă de unii arheologi ca: Rich, Botta, Place și apoi Henry Layard, care au reușit prin strădanii neobosite să descopere în dealul Kuyundjik capitala veche a Imperiului asirian, Ninive¹. La fel este cazul și cu munca desfășurată de arheologul Schaeffer în dezgroparea și cercetarea vechii cetăți Ugarit, din dealul de la Ras Shamra. Această descoperire a oferit oamenilor de știință posibilitatea de a cunoaște unul din cele mai vechi și mai înfloritoare orașe ale seminiilor canaanene și în același timp scrierea protofeniciană, precum și vechile culturi ale omenirii, începând cu epoca de piatră². Fără îndoială că aceste descoperiri sînt de mare importanță și pentru studiul vieții patriarhilor și pentru istoria poporului evreu relatate în Sfânta Scriptură. Însăși viața patriarhilor și a poporului evreu așa cum este istorisită în Sfânta Scriptură arată că atât Avraam, Isaac și Iacov cît și poporul evreu au stat în strînsă legătură cu diferite popoare orientale și au împrumutat de la acestea datini și obiceiuri pe care astăzi vin să le confirme descoperirile arheologice. Succesele cercetărilor arheologice de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea confirmă existența și topografia orașelor prin care au trecut patriarhii, sau au locuit, dovedind în același timp că Sfînta Scriptură are dreptate³.

Pentru istoria patriarhilor și a poporului evreu, sînt de mare importanță rezultatele obținute de arheologi în descoperirile făcute în Babilonia și Asiria, Palestina și Egipt. Săpăturile făcute și documentele descifrate de specialiști au dus în ultimul timp în general la părerea că «țara dintre cele două fluvii» (Tigris și Eufrat) a fost cunașii civilizației. Se știe azi că vechea civilizație sumeriană existentă în partea de sud a Mesopotamiei, s-a format înaintea celei egiptene ca împreună să alcătuiască un capitol nou în istoria omenirii și să se dezvolte în condițiile specifice ale realităților economice și sociale locale⁴.

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, întocmită sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Mircea Chialda, care a dat și avizul pentru publicare.

1. L. Lipin și A. Brelow, *Cărțile de lut*, trad. de V. V. Struve, București, 1960, p. 72.

2. Ivar Lissner, *Culturi enigmatice*, trad. Victor H. Adrian, București, 1972, p. 41.

3. Zenon Kosidowski, *Povestiri biblice*, trad. de Anda Mareș și Nicolae Mareș, București, 1970, p. 86.

4. S. N. Kramer, *Istoria începe de la Sumer*, trad. de Cornel Sabin, București, 1962, p. 7.

Săpăturile făcute în regiunea dintre Tigru și Eufrat, care este leagănul popoarelor semite, au scos la lumină numeroase inscripții și monumente, uneori chiar biblioteci întregi, care ne dau posibilitatea să cunoaștem țara, viața și ocupația caldeilor, în mijlocul cărora a trăit Avraam pînă la plecarea lui spre Canaan. Vechea cetate Ur, locul de naștere al familiei lui Avraam a fost centrul unei culturi și al unei civilizații înfloritoare care n-a rămas fără urme în istoria patriarhului evreu. În același timp Codul lui Hammurapi, rege babilonean contemporan cu Avraam, ne oferă o mărturie vie despre viața socială, politică și economică din regatul babilonean din acea vreme.

Descoperirile arheologice făcute în vechea Sirie, ca și în ținuturile învecinate ne ajută să urmăm călătoriile pe care le-a făcut familia lui Avraam atunci cînd Dumnezeu l-a chemat pe Avraam, care a părăsit cetatea Ur și a poposit pentru un timp la Haran, de unde și-a continuat călătoria spre Canaan. Săpăturile arheologice făcute pe teritoriul Palestinei informează despre viața socială, religia și cultura semințiilor canaanite în mijlocul cărora au trăit și și-au desfășurat activitatea cei trei patriarhi ai evreilor: Avraam, Isaac și Iacov⁵.

Considerăm deci, că o prezentare a istoriei patriarhilor evrei în lumina descoperirilor arheologice mai noi este importantă pentru cei ce se ocupă cu studiul Sfintei Scripturi și cu istoria poporului evreu, începînd de la originea lui. Valoarea acestor descoperiri crește cu atît mai mult cu cît ele, după cum vom vedea, vin să confirme istoria biblică a Vechiului Testament și ne dau posibilitatea să explicăm unele datini și obiceiuri din viața celor trei patriarhi ai evreilor.

1. Istoria lui Avraam

a. *Patria lui Avraam.* — Din cartea Facerii XI, 10—27 aflăm că Avraam a fost descendent din Sem, în a zecea generație, ca fiul al lui Terah, care a avut trei fii: pe Avraam, Nahor și Haran, dintre care ultimul a decedat în localitatea în care s-a născut, Urul Caldeei. Ascultînd de chemarea lui Dumnezeu, Terah a luat pe Avraam, pe Sarai, nora lui și pe Lot, fiul lui Haran, și împreună au plecat din Ur pentru a veni în țara Canaan. Mențiunea orașului Ur și a populației caldeene în epoca lui Avraam poate să apară de la bun început ca un anacronism, deoarece această populație nu este atestată de documentele cuneiforme decît începînd din secolul al XI-lea î.Hr., deci de la o dată posterioară epocii patriarhale⁶. În secolul al XIX-lea, în general, Urul din Caldeea a fost identificat cu Urfa⁷, din cauza unei asemănări aparente de nume. Arheologul Rawlinson și unii exegeți, care au emis îndoieli asupra acestei identificări, au fost de acord să admită că Urul din Caldeea ar trebui să fie recunoscut în orașul sumerian Ur, din partea de sud a Mesopotamiei, oraș regăsit în ruinele numite de arabi Mugayyar sau Mugheir⁸. Mai tîrziu au avut loc discuții în legătură cu această identificare, așa cum s-a întîmplat cu ocazia descoperirii unei tăblițe de către M. Schaeffer la Ras Shamra. Este vorba de o scrisoare trimisă de regele hitit Hattusil al III-lea lui Niqmepa, regele din Ugarit, în care negustorii din Ur sînt numiți «fiii lui Una». Localitatea Ur, capitala

5. Zenon Kosidowski, *op. cit.*, p. 76.

6. André Parrot, *Abraham et son temps*, Neuchâtel Suisse, 1962, p. 15.

7. Localitate în Mesopotamia de nord, la aproximativ 50 km. spre nord de Haran. astăzi pe teritoriul turc. La André Parrot, *op. cit.*, p. 15.

8. La Ur săpăturile au fost executate de Taylor, apoi de Hall și la urmă de Sir Woolley. cf. André Parrot, *op. cit.*, p. 16.

anticilor sumerieni, număra pe atunci mai bine de o mie de ani și era un puternic centru comercial. Gordon a văzut în aceasta un nou argument pentru a susține recunoașterea localității Ur din Caldeea în Ura hitită, care, după Gordon s-ar fi aflat la nord, la est sau la nord-est de Haran⁹. Termenul de caldeu sau caldeian (în ebraică *kasdim*, grecește *Χαλδαίον*) se aplică locuitorilor din sudul Mesopotamiei, cum se vede și din Isaia: XXIII, 13: «Iată țara caldeilor! — Acest popor nu sînt asirienii —; ei a dat-o pradă fiarelor de cîmp. Ei și-au înălțat turnuri, au dărfîmat palate, făcut-au totul o ruină». C. H. Gordon consideră că în sudul Mesopotamiei poate fi regăsit regele Urartu, dar de fapt textul citat nu se poate referi decît la Babilon. După cum se vede, este destul de greu de a regăsi Urul Caldeei în nordul Mesopotamiei. Indiferent de ipotezele și obiecțiile ce se fac în legătură cu locul unde s-a aflat vechea cetate Ur, ea rămîne totuși punctul de plecare al familiei lui Terah¹⁰.

Epoca patriarhilor evrei trebuie să fie situată la începutul mileniului al II-lea î. Hr., în timpul primei dinastii din Babilon, între anii 1894—1595 î. Hr., fiind legată îndeosebi de domnia unuia dintre cei mai mari regi din această dinastie, regele Hammurapi (1792—1750) î. Hr.¹¹.

Între rîurile Tigru și Eufrat s-a descoperit Codul lui Hammurapi, unul dintre cele mai prețioase opere ale trecutului, care conține cea mai veche legislație pe care o cunoaștem. În Sfînta Scriptură regele Hammurapi este cunoscut sub numele de Amrafel (Facere, XIV, 1)¹². Codul a fost descoperit la Susa (Persepolis) de arheologul francez Morgan, între anii 1901—1902. Astăzi stela pe care a fost săpat Codul lui Hammurapi se află la muzeul Luvru din Paris. Legile sînt scrise pe o piatră care are o înălțime de 2,25 m și 1,90 m lățime în partea de jos, iar 1,65 m lățime în partea de sus¹³. Codul conține aproximativ 8 000 de cuvinte scrise în limba asiro-babiloneană cu caracter cuneiform. În Cod sînt 285 de legi¹⁴. Codul lui Hammurapi este de o mare însemnătate întrucît el a constituit pentru juriști un document important oferindu-le posibilitatea de a întocmi istoria evoluției dreptului. El prezintă o valoare deosebită nu numai pentru juriști, ci și pentru cei care studiază teologia, deoarece prezintă o asemănare cu unele legi din Pentateuh. Asemănarea este explicabilă prin faptul că acest Cod a luat naștere în mijlocul unui popor în care a viețuit patriarhul Avraam. La începutul celui de al II-lea mileniu patriarhul Avraam și-a părăsit patria îndreptîndu-se spre Canaan, unde poporul evreu s-a dezvoltat independent de cei rămași în Mesopotamia. Poporul evreu, deși a trăit departe de Babilon, a păstrat totuși anumite tradiții. Așa se explică de ce multe legiuri din Codul lui Hammurapi se aseamănă cu cele din Pentateuhul lui Moisi. Din cauza acestor asemănări, mulți asirologi au susținut că legislația lui Moisi este un împrumut după Codul lui Hammurapi sau după celelalte instituții babilonene. Alul este însă spiritul legislației babilonene în care predomină ideea umanitară de respectare a proprietății materiale a individului, față de spiritul religios din legislația mozaică, în care toți sînt considerați ca frați avînd un singur părinte, pe Dumnezeu¹⁵.

b. Călătoria lui Terah de la Ur la Haran.

9. André Parrot, *op. cit.*, p. 17. 10. *Ibidem*, p. 18.

11. Albright, *The Archeology of Palestine and the Bible*, New York, 1932, p. 133.

12. Dr. Nicolae Neaga, *Facerea, text și scurte note explicative*, Sibiu, 1945, p. 73.

13. Ath. Negoită, *Codul lui Hammurapi*, București, 1935, p. 19.

14. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Descoperirile arheologice în Orientul Biblic*, în «*Mitropolia Ardealului*», II (1957), nr. 9—10, p. 632. 15. Ath. Negoită, *op. cit.*, p. 3—5.

b. Călătoria lui Terah de la Ur la Haran.

În drumul lor de la Ur spre Canaan, Terah și Avraam s-au oprit pentru un timp în localitatea Haran, unde Terah moare. Astăzi în Turcia, în apropierea graniței cu Irakul se află o localitate cu numele de Haran. Acest nume este menționat pe obeliscul regelui asirian Salmanasar I (pe la 1330 î. Hr.) într-o inscripție în care regele se laudă că a întreprins o campanie de cucerire, începând din țara Mahiran pînă la orașul Kalab din țara Haran¹⁶. Dacă această localitate este menționată în secolul al XIV-lea î. Hr., probabil că a existat și cu patru secole mai înainte. Dar să vedem ce mărturii ne oferă cercetările arheologice mai noi în acest sens.

Mult timp s-a crezut că acest orașel ar fi existat la cîțiva kilometri de Haranul modern. Între anii 1951—1952, o expediție anglo-turcă, care a făcut cercetări la 15 mile nord de Haran, a ajuns la concluzia că vechiul Haran nu se găsește acolo, ci dimpotrivă trebuie căutat pe locul Haranului modern¹⁷. În anul 1957 arheologul D. S. Rice a venit în partea de sud a Turciei unde a descoperit ruinele Haranului. S-a stabilit că orașul lui Terah se află pe râul Nahr Balik, afluent al Eufratului de sus, la cca 500 km nord de Ur¹⁸. Săpăturile lui Rice, începute în anul 1951 și continuate în 1952, au dus la descoperirea, în cea mai mare moschee, a stelelor funerare ale lui Nabunide, ceea ce pare să demonstreze că sub sanctuarul islamic se află templul zeului Sin (zeul lunii) din Haran¹⁹.

În tăblițele din argilă cu inscripții cuneiforme, descoperite la Mari între anii 1936 și 1939 de arheologul francez André Parrot, s-au găsit mențiuni despre Haran și despre existența unui templu în Haran, închinat zeității Sin²⁰. În tăblițele de la Mari sînt însă menționate și unele nume identice cu anumite nume din familia lui Avraam ca: Pelep, Serug, Nahor și Terah²¹, nume care ne sînt cunoscute și din cartea Facerii (XI, 16—24). Și în tăblițele descoperite la Ras Schamra (Ugarit) în Siria, Haranul este menționat ca loc de adorare al zeității lunii²².

Ținînd seama de descoperirile arheologice mai noi se poate deci afirma că Haranul biblic s-a aflat pe locul Haranului de astăzi și că acolo a poposit familia lui Terah. Popasul familiei lui Terah aici se poate explica în diferite moduri. În mileniul al II-lea î. Hr., Haranul se găsea pe o mare arteră comercială care lega Răsăritul cu Apusul și era centrul regiunii numită de evrei mai tîrziu «Padan-Aram». De altfel în-șuși cuvîntul «Haran», de origine babiloneană, derivat de la termenul «harranu» înseamnă drum, cale²³. În vechime Haranul s-a aflat la intersecția marilor drumuri de circulație siro-mesopotamiene, pe de o parte pe ruta Alep-Ninive, iar pe de altă parte pe ruta Babilon-Anatolia. În vremea aceea acest orașel era și un centru vizitat de pelerini din cauză că aici se afla sanctuarul închinat zeului lunii, Sin. Iată deci că la Haran se regăsește zeul patron de la Ur, ceea ce înseamnă că în cele două orașe se adora același zeu și între ele existau anumite relații²⁴.

16. M. Iancu, *Geneză XII, 1—10, în lumina descoperirilor arheologice în «Studii Teologice», XI (1959), nr. 5—6, p. 332.*

17. Cercetările conduse de Bay Nuri Görce, director al muzeului arheologic din Ankara și de Seton Lloyd, director al Institutului britanic de arheologie de la Ankara, cf. André Parrot, *op. cit.*, p. 37. 18. Zenon Kosidowski, *op. cit.*, p. 87.

19. André Parrot, *op. cit.*, p. 37.

20. W. F. Albright, *Die Religion Israels in Licht der archäologischen Ausgrabungen*, München—Basel, 1956, p. 120.

21. Werner Keller, *Und die Bibel hat doch Recht*, Düsseldorf, 1958, p. 58.

22. M. Iancu, *op. cit.*, p. 333. 23. *Ibidem*.

24. E. Dhorme, *Abraham dans le cadre de l'histoire*, în «Revue Biblique», 1928, p.

În legătură cu itinerarul parcurs de Avraam de la Ur la Haran, sint astăzi două ipoteze: a) Potrivit primei ipoteze, Avraam a urmat ruta ce urca pe Tigru, ajungea la Kut-el-Amarna și ducea spre Assur. În apropiere de Djezireh-Ibn-Omar, această rută părăsește râul și se îndreaptă spre vest, traversează localitatea Djezireh, iar prin regiunea Khaburnelul de Sus ajunge la Haran²⁵. b) După o altă părere, patriarhul evreilor a urmat ruta care urma pe Eufrat trecea pe la Ragga, pentru a merge apoi prin valea Balik și de aici direct la Haran. Ruta Eufrat-Balik pare a fi mai verosimilă, în primul rând pentru că și la Mari — conform descoperirilor — există un templu închinat zeului Sin, iar în al doilea rând pentru că rutele comerciale pentru caravane erau marcate cu sanctuare identice. De altfel arheologii sint de acord cu această rută²⁶. Deoarece la începutul mileniului al II-lea erau puține drumuri și nu așa de bine cunoscute ca astăzi, este ușor de înțeles că Terah a preferat un drum bine cunoscut și anume pe acela de-a lungul Eufratului, unde circulația era mai intensă, iar râul nu constituia o problemă.

c. Călătoria lui Avraam de la Haran la Sihem.

Din Haran Dumnezeu îl cheamă din nou pe Avraam să-și continue drumul spre Canaan, mai ales că Haranul, ca și Urul, a fost un centru religios al adoratorilor zeului lunii. Spre a ajunge din Haran în Canaan existau două căi: a) Prima cale pleca din Haran, urma valea râului Balik pînă la Eufrat, cam 100 km, apoi se îndrepta spre vest, pe cursul Eufratului și mai departe spre izvoarele râului Oronte din Siria de nord. De aici drumul trecea prin cîmpia siriană, cunoscută astăzi sub numele de Bega, iar mai departe pe malul râului Litani, pînă în Galileea. b) A doua cale ducea de la confluența râului Balik cu Eufratul prin pustiu, pe la oaza Palmira (denumită în Sfînta Scriptură Tadmor. II Cronici VIII, 4), spre Damasc, de unde prin Bet-Sean se îndrepta spre Sihem²⁷. Este uimitor faptul că pe această rută este menționat Damascul, fiindcă el nu apare niciodată în tăblițele de la Mari. Singura explicație că Damascul exista și în mileniul al II-lea î. Hr. este, după Albright și Basor, că figura sub un alt nume și anume sub acela de Apum. Există două argumente pentru a situa Damascul pe drumul patriarhului. În primul rând Damascul era un popas obligatoriu pentru oricine venea din nord și dorea să-și continue călătoria spre sud. În al doilea rând, printre oamenii lui Avraam se afla și un anume Eliezer din Damasc (Facere XV, 2) și se presupune că patriarhul l-a luat cu el cu ocazia trecerii sale prin Damasc²⁸. Că un drum cunoscut trecea prin Damasc, reiese și din faptul că armatele învinse ale lui Chedarlaomer (Facere XIV, 15) se retrag tot pe drumul Damascului. În sprijinul adevărului că Avraam a trecut prin Damasc în drum spre Canaan este și textul din Iosif Flaviu, în care se vorbește despre trecerea lui Avraam prin Damasc și oprirea lui temporară acolo²⁹.

Potrivit celor relatate de Sfînta Scriptură, Avraam a sosit în Canaan și a poposit în apropiere de Sihem la stejarul lui Mamvri (Facere XII, 6). Din unele inscripții egiptene și din unele documente cuneiforme descoperite la Tell-el-Amarna (o mică localitate situată pe malul râului Nil) rezultă că prin Canaan se înțelegea pe acea vreme teritoriul Palestinei, Siriei și Feniciei. În tăblițele din arhiva faraonilor egipteni descoperite la Tell-el-Amarna întîlnim pentru Canaan denumirea de «Țara Purpurei»,

25. Denumirile Kut-el-Amarna, Djezireh-ibh-Omar, Djezireh reprezintă localități noi pe care le menționăm pentru a putea descrie itinerarul antic.

26. André Parrot, *op. cit.*, p. 40.

27. M. Iancu, *op. cit.*, p. 335.

28. André Parrot, *op. cit.*, p. 58.

29. M. Iancu, *op. cit.*, p. 336.

iar dintr-o inscripție găsită la Abidos, pe cursul superior al Nilului, rețese că pe vremea migrațiunii lui Avraam, egiptenii numeau Canaanul, «Retenu»³⁰. Din cartea Facerii (XIV, 13; XV, 16) aflăm că în timpul sosirii lui Avraam în Canaan, țara era locuită de o populație cu numele de amorei, de unde vine și denumirea Canaanului de «Amurru», în inscripțiile cuneiforme³¹. Avraam a străbătut țara Canaanului până la localitatea Sihem Chu-Sebek; adjutantul faraonului egiptean Sesostriș III, istorisind războiul purtat de faraon contra Canaanului, spune că acesta a ajuns până la locul numit Sikmen³². De fapt Sikmen era denumirea egipteană a orașului Sihem. În lăblițele de la Tell-el-Amarna, Sihemul este menționat cu numele de «Țara Sakmu», într-un text în care Putihepa din Urusalimu se plînge faraonului că Sihemul s-a predat habirilor, care acum amenință Ierusalimul³³.

În anul 1913, la Tell-Balatah, lângă Nablus, în Samaria, au fost întreprinse cercetări arheologice conduse de profesorul german Ernest Sellin. Rezultatul săpăturilor a fost descoperirea ruinelor vechiului oraș biblic Sihem³⁴.

d. Despărțirea lui Avraam de Lot și așezarea lui la Hebron.

De la Sihem, patriarhul Avraam s-a îndreptat spre Betel, în căutare de pășune pentru turmele sale și a poposit între Betel, la vest și Ai, la est (Facere XII, 8). În acei timp localitatea nu avea numele de Betel, ci de Luz, iar Iacob l-a schimbat în Betel (Facere XXVIII, 19). În zilele noastre la o depărtare de 20 km nord de Ierusalim, pe locul vechiului oraș canaanit, se află orașelul modern Beitin. În 1934 W. F. Albright a dezgropat la Beitin ruinele orașului Betel. Construcția datează din epoca mijlocie a bronzului (2000—1600 î. Hr.). Aceste lucrări începute în 1934 au fost re-luate în 1954 de J. L. Relso³⁵.

La venirea lui Avraam în Canaan a fost o foamete în țară, din care cauză Avraam a plecat în Egipt. La întoarcerea sa din Egipt s-a îndreptat direct spre Betel, unde are loc discuția dintre păstorii turmelor lui Avraam și Lot. Din această cauză ei s-au despărțit, Lot îndreptându-se spre răsărit. După ce Avraam s-a despărțit de Lot, Dumnezeu îi împărtășește făgăduința că el și urmașii lui vor lua în stăpânire Canaanul: «Ridică-ți ochii și din locul în care ești acum caută spre miazănoapte, spre miazăzi și răsărit și spre mare, că tot pământul, cât îl vezi, ți-l voi da ție și urmașilor tăi de veci. Voi face pe urmașii tăi mulți, ca pulberea pământului; de va putea cineva număra pulberea pământului va număra și pe urmașii tăi. Scoală și cutreieră pământul acesta în lung și în lat, că ți-l voi da ție și urmașilor tăi de veci» (Facere XIII, 14—17). Avraam și-a luat corturile și a venit să locuiască lângă stejarul lui Mamvri, care este lângă Hebron, unde a zidit un altar lui Dumnezeu (Facere XIII, 18). Între Betel și Hebron este aproape aceeași distanță ca și între Sihem și Betel. Avraam s-a oprit lângă stejarul Mamvri și acolo a rămas mai mult timp decât în altă parte. Pentru a doua oară, Avraam poposește pe un loc marcat de un arbore, un stejar, prima oară la Sihem la stejarul lui Mamvri, iar a doua oară la stejarul lui Mamvri. Localitatea stejarului Mamvri nu s-a putut stabili în mod precis. După o tradiție a evreilor, Stejarul lui Mamvri s-ar fi aflat la 3 km spre nord de Hebron. Arabii denumesc acest loc Haram-Ramet-el-Chalil (ridicătura sfântă a prietenului lui Dumnezeu),

30. *Ibidem*, p. 336. 31. Dr. Vasile Tarnavschi, *Arheologia Biblică*, 1930, p. 52.

32. Werner Keller, *op. cit.*, p. 65.

33. Alfred Jeremias, *Das alte Testament iur Liche das alten Orients*, Leipzig, 1930, p. 301.

34. M. Lancu, *op. cit.*, p. 339. 35. *Ibidem*, p. 340.

adică a lui Avraam³⁶. Acest loc a fost în decursul secolelor obiect de mare venerație. Dacă Irod cel Mare a ordonat să se ridice acolo clădiri impozante, se înțelege ușor că acolo a fost oprirea și șederea lui Avraam și n-a existat nici o îndoială în acest sens. Istoricul iudeu Iosif Flaviu semnalează și el existența unui stejar în istoria lui Avraam, stejarul lui Mamvri, unde a poposit Avraam³⁷. În Sfânta Scriptură stejarul lui Mamvri este localizat în Hebron, care pe timpul patriarhilor evrei purta numele de Chiriati-Arba (Facere XXIII, 2; Iosua XIV, 15; XV, 54) și ar putea fi găsit pe dealul localității Er-Rumer, unde există câteva ruine care nu au fost cercetate. Vechiul nume de Chiriati-Arba a fost schimbat în Hebron în secolul al XVIII-lea î. Hr. iar stejarul lui Mamvri de lângă Hebron a constituit pentru Avraam ultimul punct al staționării lui în Canaan. La stejarul lui Mamvri i-a fost anunțată lui Avraam, atât nenorocirea care a venit asupra lui Lot, cât și făgăduința de la Dumnezeu că urmașii lui vor lua în stăpânire Canaanul și vor supune toate neamurile de acolo: «Urmașilor tăi voi da pământul acesta de la râul Egiptului pînă la râul cel mare al Eufratului, voi da pe chenei, pe chenezei, pe chedmonei, pe hetei, pe ferezei, pe refaimi, pe amorei, pe canaanei, pe hevei, pe gherghesei și pe iebusei» (Facere XV, 18—21). Cheneii și chenezeii au trăit în Negheb, adică în sudul Palestinei și au fost absorbiți de seminția lui Iuda. Chedmoneii nu sînt menționați în altă parte, dar înșirarea lor aici ne dă dreptul să presupunem că ei au trăit în pustiiul din sudul Palestinei³⁸. La stejarul lui Mamvri, Dumnezeu a făgăduit lui Avraam de două ori că Sarra va avea un fiu, care va purta numele de Isaac (Facere XVII, 17—19).

Cînd Avraam a ajuns la vîrsta de 99 de ani, Dumnezeu i s-a arătat din nou și l-a încunostiințat că va încheia legămîntul cu el și cu urmașii lui ca legămînt veșnic. În acest legămînt, pentru patriarhul evreu se prevăd următoarele: Avraam va deveni părintele unui popor, de aceea Dumnezeu i-a schimbat numele din «Avram» (părinte înalt), în «Avraam» (părintele mai multor neamuri); că din neamul lui vor ieși regi și că îi va da drept moștenire veșnică țara Canaanului. Din partea lui Avraam și a urmașilor lui se statornicește obligația de a respecta strict acest legămînt (Facere XVII, 4—9). Din conținutul acestui legămînt reiese că legătura stabilită între Dumnezeu și Avraam are în vedere pe toți urmașii patriarhului și că această legătură are o valabilitate veșnică, nemărginită³⁹.

Din istoria lui Avraam, Sfânta Scriptură menționează în cartea Facerii (XIV, 17—18) și întîlnirea dintre Avraam și Melchisedec, în valea Save. Melchisedec este preot rege al Salemului (al Ierusalimului), fiindcă numele Uru-Salim este atestat tot așa de timpuriu ca și corespondența de la Tell-el-Amarna⁴⁰, iar la Iosua X, 1 găsim menționat un împărat amoreu la Ierusalim cu numele de Adoni-Tedec, un nume de aceeași formă ca Melchisedec. Cetatea Ierusalim este una din cele mai vechi așezări din Orientul biblic. Pe vremea patriarhului Avraam, pe la 2000 î. Hr., se numea Salem, iar mai tîrziu i se zicea Ur-Salim apoi Ierusalim. Astăzi este recunoscut că prin Salem se înțelege Ierusalimul, care mai tîrziu a devenit capitala și centrul religios al poporului evreu⁴¹. Divinitatea căreia îi slujește regele Melchisedec ca preot este denumită «El-Elion» (Dumnezeu cel Preainalt) (Facere XIV, 18). După ce a adus piine

36. Zenon Kosidowski, *op. cit.*, p. 89.

37. André Parrot, *op. cit.*, p. 71.

38. Arthur S. Peake, *Commentary on the Bible*, London, 1931, p. 150.

39. Rolland De Vaux, *Bible et Orient*, Paris; 1967, p. 201.

40. Arthur S. Peake, *op. cit.*, p. 149.

41. Pr. Prof. Mircea, Chialda, *Melchisedec*, Caransebeș, 1946, p. 5.

și vin, Melchisedec l-a binecuvântat pe Avraam (Facere XIV, 19—20), iar patriarhul i-a răspuns oferindu-i zeciuială din toate. Melchisedec, preotul-rege, are o însemnătate mare în planul iconomiei divine. Personalitatea lui este o dovadă că din întunericul adânc în care trăiau popoarele idolatre se ridică ca o lumină purtătoare de adevăr simbolul unei preotii adevărate și universale. Melchisedec apare în Sfânta Scriptură ca un rege deosebit de toți cei contemporani cu el, deoarece are alte calități personale și nu are legături de rudenie cu nici unul dintre regii timpului. În afară de calitatea sa de rege, Melchisedec este și preot. În această calitate săvârșește un cult al Dumnezeului celui adevărat, binecuvântînd pe patriarhul din care se va naște poporul preoției lui Iahve. Personalitatea lui Melchisedec prin însuși numele său și funcția sa dublă de preot-rege, ne apare ca o adevărată prefigurare a marelui arhieru, Iisus Hristos. Caracterul tipic al personalității sale ni-l redă Sfântul Apostol Pavel în Epistola sa către Evrei (cap. VII)⁴². În calitate de preot, Melchisedec aduce ca jertfă lui Dumnezeu, pîine și vin, jertfa lui fiind total deosebită de jertfele mozaice, deoarece el nu stă pe fundamentul legămîntului de pe Sinai, ci pe acela al legămîntului lui Noe. Jertfa lui nu este adusă numai pentru un popor, ci are caracter de universalitate, este simbolul jertfei aduse de omenirea întreagă. După cum Melchisedec a adus jertfă pîine și vin, Mîntuitorul a instituit Sfînta Euharistie, trupul și sîngele Său, sub forma pîinii și a vinului, ca această jertfă să fie repetată zilnic în cadrul sfintei liturghii, preoția Lui devenind universală și netrecătoare, împlinindu-se astfel cuvintele psalmistului: «Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (Psalmul CIX, 4)⁴³.

Cu ocazia întîlnirii lui Avraam cu Melchisedec, patriarhul evreu este numit «Avraam evreul», aceasta fiind prima mențiune a termenului «evreu» în Vechiul Testament. Septuaginta are doar cuvîntul bărbat de dincolo (sau de dincolo de rîu) ceea ce arată că interpretarea tradițională a termenului l-a derivat de la rădăcina ebraică «eber», de dincolo. Aplicată la Avraam, denumirea avea să sublinieze că el a venit de dincolo de rîul Eufrat. Este îndoielnic dacă acesta este adevăratul înțeles al termenului «evreu». Menționarea în scrierile de la Tell-el-Amarna a unor popoare numite «habiru» sau «habiri», prezentate drept popoare care au invadat și s-au așezat în Palestina în timpul domniei faraonilor Amenofis al III-lea și al IV-lea, a determinat pe mulți cercetători să identifice aceste popoare cu evreii și să situeze intrarea evreilor în Canaan în secolul al XIV-lea î. Hr. Dar din descoperirile mai noi aflăm că «habirii» sînt menționați în documentele babilonene din perioada de dinainte de regele Hammurapi. Nolle texte de la Mari, menționează activitatea lor în timpul domniei lui Zimri-Lim, ultimul rege din Mari, contemporan cu Hammurapi⁴⁴. Dar să ne oprim la cîteva dovezi prin care se susține identificarea evreilor cu «habiru» sau «apiru». În locul unde au fost evreii pentru o perioadă de timp, acolo au fost și apirii. Evreii ca și apirii sînt străini în ținuturile în care au locuit. Apirii ca și evreii au slujit în armata străină (I Regi XIV, 21; XXIX, 3). Situația evreilor din Egipt arată multe lucruri identice cu acelea ale apirilor, ca munca silnică din Egipt, impusă atât evreilor cît și apirilor. Toate acestea sînt în sprijinul identificării apirilor sau hapirilor cu evreii. Cercetătorii Sfintei Scripturi și unii savanți consideră că sub denu-

42. *Ibidem*, p. 15.

43. *Ibidem*, p. 17.

44. H. H. Rowley Peake, *Commentary on the Bible*, London, 1962, p. 189.

mirea de hapiru sau apiru se ascund evreii în timp ce alții văd în acest termen unele popoare nomade aliatae («haber» = soț, aliat), iar astăzi se acceptă în general teza că evreii constituiau numai o grupă a apirilor ⁴⁵.

3. Istoria lui Isaac

Dumnezeu și-a adus aminte de promisiunea făcută Sarrei (Facere XVII, 19; XVIII, 10) și o împlinește. Astfel Sarra, soția lui Avraam, naște la bătrânețe un fiu (Facere XXI, 2), care a primit numele de Isaac, pe care, conform poruncii divine, Avraam îl circumcide la vârsta de 8 zile. Deoarece la nașterea lui Isaac, Avraam era în vîrstă de 100 de ani, a dorit să găsească pentru fiul său o soție, nu din Canaan, ci din țara în care locuiau rudele sale. Viitoarea soție a lui Isaac s-a numit Rebeca, fata lui Bettuel, fiul Milcâi, soția lui Nahor, fratele lui Avraam (Facere XXIV). Rebeca a fost deci nepoata lui Nahor, fratele lui Avraam. Sluga trimisă de Avraam în Mesopotamia spre Aram — Naharaim, spre orașul lui Nahor, în căutarea unei soții pentru Isaac, s-a oprit lângă o fîntină, unde astăzi există o întindere de apă, în Siria de sus, între Ras-el-Ain și Tell-Ahied, numită Ain-el-Arons (locul logodnei), iar folclorul arab situează aici oprirea slugii lui Avraam ⁴⁶. După Deuteronom (XXVI, 5) israeliții aveau să recunoască înaintea lui Iahve, că strămoșul lor a fost un «aramean pribeg», un nomad. Este un lucru precis în tradiția veche ebraică existența unui amestec de popoare aramaice, chiar la începuturile istoriei lui Israel. S-a afirmat că există o deosebire între genealogia semințiilor (Facere X, 22) și genealogia lui Iacov (Facere XXII, 22—24). Deosebirea însă poate să existe numai din cauza unei confuzii ce se face între arameii stabiliți în Haran și arameii seminomazi care locuiau în deșertul siro-arab. Potrivit altor date din Vechiul Testament deșerturile siro-arabe sînt denumite «pămîntul fiilor Răsăritului» (bene-kedem, Facere XXIX, 1) ⁴⁷. Iar despre Iacov se menționează că s-a dus în țara celor ce locuiesc la răsărit să-și găsească soție. Tradiția biblică nu omite niciodată de a-l numi pe Laban, nepotul lui Avraam «arametul» ⁴⁸.

Toluși tradiția care-l leagă pe Avraam cu Urul și Haranul este prea puternică pentru a fi înlăturată, deci pare a fi cert că este un fapt istoric al celor două faze ale așezării evreilor în Canaan. Prima fază fiind reprezentată de mișcările lui Avraam și ale descendenților lui, iar a doua este reprezentată de Iacov și de descendenții lui. Cele istorisite în cartea Facerii (cap. XXIV), vin să lege istoria lui Avraam de istoria lui Iacov prin figura lui Isaac și a soției sale Rebeca. Căutarea unei soții pentru Isaac este episodul care se încadrează în epoca lui Avraam, în timp ce istorisirea nașterii lui Iacov și Esau introduce ciclul epocii lui Iacov. Importanța lui Isaac pentru istoria mîntuirii stă în faptul că el este purtătorul făgăduințelor divine.

Din cartea Facerii (XXV, 11) rezultă că Dumnezeu l-a binecuvîntat pe Isaac și că el locuia pe lângă fîntina Lahai-Roi, spre sud, într-o regiune în care se afla și Beer-Șeba ⁴⁹. Și Agar cu Ismail izgonită în deșert de Sarra — stăpîna ei — s-a oprit la puțul care va primi numele de Lahai-Roi, probabil la Birmayn, puț cu apă situat între Cadeș și Bered, după ipoteza lui P. Jausen ⁵⁰. Din cauza unei secete, fiind foame în Canaan, ea și pe vremea lui Avraam, Isaac se vede obligat să emigreze spre

45. V. Herbert Haag, *Biblisches Wörterbuch*, Freiburg im Breisgau, 1971, p. 156; V. Tarnavski, *op. cit.*, p. 24; T. Negoită, *Studii biblice*, V. București, 1940, p. 15—27.

46. André Parrot, *op. cit.*, p. 109.

47. H. H. Rowley, *op. cit.*, p. 194.

48. André Parrot, *op. cit.*, p. 85.

49. Alfred Jeremias, *op. cit.*, p. 348.

50. André Parrot, *op. cit.*, p. 75.

sud, dar Dumnezeu îl oprește să se ducă în Egipt. În același timp Isaac primește de la Dumnezeu binecuvîntarea prin care îngăduința făcută tatălui său Avraam, trece acum asupra lui (Facere XXVI, 2, 5). În felul acesta Dumnezeu respectă legămîntul pe care l-a făcut cu Avraam, deoarece Avraam a ascultat și a păzit porunca Lui. Plecînd spre sud, spre Beer-Șeba, Dumnezeu i se arată lui Isaac din nou la Beer-Șeba și îl binecuvîntează pentru meritele tatălui său Avraam, iar Isaac a zidit aici un altar, invocînd numele lui Dumnezeu (Facere XXVI, 23—25).

În istoria lui Avraam (Facere XXII) se întîlnește episodul prin care Dumnezeu pune la încercare lăria credinței lui Avraam, atunci cînd cere patriarhului jertfirea propriului său fiu. Din punct de vedere literar această istorisire este una dintre cele mai frumoase bucăți ale prozei ebraice a Vechiului Testament. Această jertfă poate fi considerată ca un protest profetic împotriva unor practici care au dăinuit mult timp în Israel, după cuvintele profetului Miheia (VI, 7): «Oare îl voi da pe cel născut al Meu ca preț pentru fărădelegea mea și rodul pîntecelui meu pentru păcatul suflului meu?» «Jertfa» lui Isaac a constituit un moment deosebit în formarea spirituală a lui Avraam. Dumnezeu l-a pus la încercare pe Avraam și i-a zis: «Avraame, Avraame!» Iar el a răspuns: «Iată-mă». Și Dumnezeu i-a zis: «Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe unicul tău fiu, pe care-l iubești, și du-te în pămîntul Moria și adu-l acolo ardere de tot pe un munte, pe care ți-l voi arăta eu!» (Facere XXII, 1—2). Se vede clar (vers 1) că răspunsul lui Avraam este dat din toată inima. Acest răspuns de totală supunere subliniază structura sufletească și încredințarea deplină a lui Avraam, credința lui vie și puternică în adevăratul Dumnezeu. Tatăl își dăruiește pe unicul său fiu ca jertfă, iar fiul este gata să facă voia tatălui. La începutul istoriei mîntuirii, prin credința și supunerea unui om este prefigurată întreaga operă de răscumpărare⁵¹.

În legătură cu locul unde Avraam urma să-l aducă pe Isaac drept jertfă lui Dumnezeu, în pămîntul Moria, se pune întrebarea unde a fost acest ținut? În acest sens a fost sugerată părerea că numele original al locului de care a fost legat evenimentul jertfei a fost Ieruiel sau Ieriel, însemnînd: «Domnul va purta de grijă!» Numele de Ieriel apare în I Cronici (VII, 2) ca nume al unui trib aparținînd semînței lui Isahar iar în II Cronici (XX, 16) Ieruel este numele dat unei regiuni pustii. Situația de mai tîrziu s-ar potrivi cu condițiile epocii în care Avraam face un drum de trei zile pentru a ajunge la locul destinat. Ulterior locul de jertfă a fost identificat cu muntele pe care Solomon a construit templul (II Cronici III, 1). Ca și Betel, Lehai-Roi și probabil Penuel, Ieruel poate să fi fost un vechi loc sfînt a cărui sfințenie pentru evrei a fost explicabilă printr-un mare eveniment din viața lui Avraam⁵².

4. Istoria lui Iacov

Isaac era în vîrstă de 40 de ani cînd s-a căsătorit cu Rebeca și s-a rugat lui Dumnezeu ca să-i dea un fiu pentru că soția lui era stearpă. Dumnezeu a ascultat rugămîntea lui Isaac și Rebeca a rămas gravidă. În timpul sarcinii Rebeca a avut dureri și de aceea se adresează lui Dumnezeu, de la care primește dezlegarea acestor dureri: «În pîntecetele tău sînt două neamuri și două popoare se vor ridica din pîntecetele sînu; un popor va ajunge mai puternic decît celălalt și cel mai mare va sluji celui mai mic» (Facere XXV, 23). Cînd gemenii s-au născut, primul avea pielea roșie

51. H. H. Rowley, *op. cit.*, p. 193.

52. *Ibidem*, p. 194.

(«admoni» de unde avem cuvîntul Edom) și era păros («sear» de unde derivă Seir), de aceea a fost numit Esau. La naștere fratele său îl ținea pe Esau de călcii, de aceea a fost numit Iacov. Esau îndrăgea mult viața plină de aventuri, de vînat, iar Iacov era liniștit, stătea mai mult acasă cu mama lui, îndeletnicindu-se cu păstoritul. Deosebirea dintre cei doi fii se explică și din cauza alitudinii părinților, deoarece, în timp ce Isaac a iubit pe Esau, Rebeca l-a îndrăgit pe Iacov. Iacov era plin de viclenie și fără milă față de fratele său Esau, care și-a vîndut dreptul său de întii născut pentru un blind de linte. Iacov l-a înșelat pe Isaac, pregătindu-i o mîncare bună de ied, primind binecuvîntarea în locul fratelui său Esau⁵³.

Istoria lui Iacov și a lui Esau reflectă vechi tradiții istorice despre legăturile dintre evrei și un popor vecin înrudit cu ei și a nume «edomiții». Din istoria edomiților relatată în cartea Facerii (XXXVI), aflăm că acest popor a fost condus de opt regi înainte ca în Israel să se statornicească monarhia. Acest lucru este evidențiat în forma că Esau a fost primul născut, dar în cursul istoriei, Iacov (Israel) a devenit politic mai puternic decît Esau (Edomul). Cursul relațiilor între Iacov și Esau arată o serie de schimbări: a) Tranzacția prin care Iacov reușește să obțină pentru el atît dreptul de întii născut cît și dreptul la binecuvîntare. b) O perioadă în timpul căreia Iacov este silit să fugă de mînia lui Esau pînă ce el și-a adunat destulă forță în Aram spre a putea opune rezistență fratelui. Incidentul se încheie cu împăcarea celor doi frați. Iacov s-a așezat la Sihem, unde a ridicat un altar pe care l-a numit «El-Elohe-Israel-Domnul este Dumnezeuul lui Israel» (Facere XXXIII, 20).

În istoria lui Iacov găsim un nou amănunt care dovedește legătura evreilor cu arameii, așa cum găsim un eveniment și în istoria lui Avraam. În primul rînd misiunea lui Eleazar de a găsi o soție pentru Isaac îndeplinită cînd ajunge la Aram-Naharaim, unde întîlnește familia lui Batuel arameul, fiul lui Nahor, fratele lui Aram, care avea drept fii pe Laban și Rebeca. Din cartea Facerii (XXVIII, 5) rezultă că patria acestora a fost Aramul situat în Mesopotamia de nord-vest. În al doilea rînd Iacov, în fuga sa de Esau, află pe Laban și familia lui trăind în țara popoarelor de răsărit (Facere XXIX, 1). În Vechiul Testament denumirea de «pămîntul fiilor răsăritului» se referă totdeauna la partea de nord-vest a deșertului arab, iar fragmentul genealogic din cartea Facerii (XXII, 20—24) în care apar numele copiilor lui Nahor. dovedește că acestea sînt nume de locuri sau nume de triburi, care aparțin deșertului siro-arab, sau regiunilor din Siria de Nord. De aici rezultă că două regiuni sînt desemnate drept patrie a arameilor, una în Mesopotamia de nord-vest, în Haran și cealaltă în deșertul arab de nord-vest, patria popoarelor de răsărit⁵⁴.

Descoperirile arheologice recente au dovedit că cele două precizări în legătură cu patria arameilor se bazează pe fapte istorice. Acum se știe că poporul denumit în vechile izvoare «Ahlamu» și identificat de asirieni cu arameii au jucat un rol important în istoria vechiului Orient apropiat și că în diferite perioade li găsim așezați în Naharin, adică regiunea dintre Eufrat și Oront, care corespunde cu localitatea biblică Aram-Naharaim, dată în mod incorect Mesopotamiei. Pentru un timp ei ocupă regiunea dintre Eufrat și Tigru și ajung chiar, pentru un scurt timp, la un control asupra Babiloniei. Datorită imigrării popoarelor din Asia Mică spre sud li vom găsi pentru un timp în deșertul sirian. Din secolul II î. Hr. începe formarea statelor mici, ca cetăți, rezultat al dezbinării triburilor mai mari ale arameilor⁵⁵. Sursele mai noi arată de asemenea relațiile strînse dintre «habiri» și «ahlamu» sau arameii. Habirii

53. Arthur S. Peake, *op. cit.*, p. 157.

54. H. H. Rowley, *op. cit.*, p. 196.

55. *Ibidem*, p. 196.

venind ca și arameii din partea de nord-vest a deșertului arab, au fost primii care s-au mutat spre nord și vest și astfel este explicabilă legătura lui Avraam cu habirii. Mai târziu însă sub presiunea mișcării populației cauzată de izgonirea hiksosilor din Egipt, arameii au început să emigreze spre nord și vest cam în secolul al XVI-lea î. Hr. Epoca lui Iacov îl aduce pe acesta în contact cu arameii, în nordul și răsăritul Galaadului, el și cu Laban Arameul fiind menționați în legătură cu fixarea tratatului în care lanțul muntos din Galaad vrea să fie graniță între ținuturile locuite de cei doi (Facere XXXI, 44—53)⁵⁶.

În drumul său de la Beer-Șeba spre Haran, Iacov a rămas peste noapte într-un loc numit Betel, unde, în vis, i s-a arătat o scară rezemată de pământ al cărei vîrf ajungea tocmai la cer. Îngerii lui Dumnezeu se suiau și coborau pe ea, iar deasupra ei stătea Domnul. Această scară este o imagine neobișnuită și nu mai apare în Vechiul Testament, dar întîlnim un ecou al acesteia în Noul Testament: «Veți vedea cerul deschis și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborîndu-se peste Fiul Omului.» (Ioan I, 51). Piatra pe care Iacov își sprijinise capul în somn, o așează drept stîlp peste care toarnă undelemn, iar «locul» care se numea mai înainte Luz, primește de la el numele de Betel, astăzi orașul modern Beitin. Betelul, oraș canaanean cu un loc de cult renumit, avea să rămînă mai mult de un mileniu un punct de atracție pentru miile de credincioși. În epoca judecătorilor Betelul a devenit un loc pentru jertfă⁵⁷. Săpăturile conduse aici de școala arheologică americană și de seminarul teologic din Lihtsburg (America) au descoperit un cimitir vechi datînd din epoca de bronz (între 3000—2000 î. Hr.) precum și resturi din zidul cetății aparținînd aceleiași epoci, și ruinele unei construcții, avînd o lungime de 25 m., iar pereții o grosime de 2—10 m. Clădirea datează de pe la 3000 î. Hr., dar a fost distrusă în interior de un incendiu⁵⁸.

Iacov, după o ședere de 20 de ani la Laban (timp în care s-a căsătorit cu Lea și Rahela), s-a întors în Canaan. Pe drum, la Peniel, ceea ce înseamnă «fața lui Dumnezeu» (Facere XXXII, 30), numele lui Iacov a fost schimbat în Israel (cel care s-a luptat cu Dumnezeu, Facere XXXII, 28). Așezat la Sihem, Iacov primește poruncă să se întoarcă la Betel și să construiască acolo un altar. Acum Iacov nu mai este singur ca prima dată, ci este cu toată averea pe care și-a cîștigat-o în Padan-Aram.

După ce Iacov a zidit acolo un altar pe care l-a numit «El-Betel» (Dumnezeul Betelului), Dumnezeu i s-a arătat și l-a binecuvîntat: «De acum nu te vei mai chema Iacov, ci Israel va fi numele tău». Și-i puse numele Israel... Eu sînt Dumnezeul cel atotputernic, sporește și te înmulțește. Popoare și mulțime de neamuri se vor naște din tine și regi vor răsări din coapsele tale. Țara pe care am dat-o lui Avraam și lui Isaac o voi da ție; iar după tine voi da pămîntul acesta urmașilor tăi.» (Facere XXXV, 10—12).

Prin vinderea lui Iosif în Egipt și a unei foamele în Canaan, Iacob și fiii lui ajung să emigreze spre sud, părăsind Canaanul. După a doua călătorie a fiilor lui Iacob în Egipt, Iosif s-a făcut cunoscut fraților săi și i-a rugat să-i spună tatălui lor Iacob, că Iosif trăiește, Iosif și-a exprimat dorința de a-l vedea pe tatăl lui și ar dori să locuiască cu toată casa lui în ținutul Goșen. În cartea Facerii (XLVI) este descrisă strămutarea lui Iacob și a casei sale în Egipt. În drumul său Iacob a ajuns la Beer-Șeba unde i-a vorbit Dumnezeu: «Iacove, Iacove, Eu sînt Dumnezeul tatălui tău, nu te teme a te duce în Egipt, căci acolo am să te fac neam mare» (Facere XLVI, 2—3). Potrivit acestei făgăduințe, Iacob s-a strămutat în Egipt din cauza secetei

56. *Ibidem*, p. 197.57. André Parrot, *op. cit.*, p. 65—66.58. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Descoperirile arheologice...*, p. 618.

și era mulțumit să locuiască în ținutul Goșen, nu numai pentru că era un ținut fertil, dar și fiindcă era aproape de graniță, încât ei puteau să plece mai ușor din Egipt, să revină în țara promisă unde aveau să-și îndeplinească chemarea, păstrându-și și religia și naționalitatea. La sosirea sa în Egipt, Iacov avea 130 de ani, iar cu cei 17 ani de ședere în Egipt împlinise vârsta de 147 de ani, când i s-a apropiat clipa morții. Ultima dorință a lui Iacov a fost să fie înmormântat împreună cu Isaac și Avraam la Macpela, iar Iosif să nu uite că nu Egiptul, ci Canaanul este țara făgăduinței, (Facere XLVII, 28—30).

Cu strămularea lui Iacov în pământul Egiptului se sfârșește epoca patriarhală, adică timpul în care cei trei patriarhi ai poporului evreu au fost educați în conștiința adevăratului Dumnezeu în credință și ascultare față de voia Sa cea sfântă.

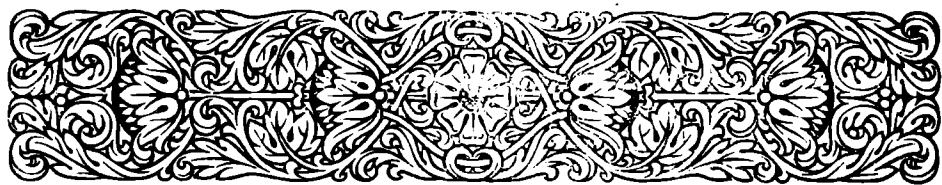
Descoperirile arheologice, de care s-a ținut seama în expunerea epocii patriarhilor evrei, au o mare importanță pentru cei care se ocupă cu studiul Vechiului Testament întrucât aduc la lumină multe evenimente care s-au întâmplat la începutul mileniului al III-lea î. Hr. în Palestina, Mesopotamia și Egipt. Descoperirile arheologice făcute la Ras-Schamra, Mari, Haran, Tel-Balatah și în alte locuri confirmă o serie de relatări din Sfânta Scriptură. Ele sînt astăzi cele mai bune mărturii că cele istorisite în Sfânta Scriptură sînt întîmplări reale. Totodată ele ne conturează un tablou din care putem desprinde întreaga istorie a vieții celor trei patriarhi, cum este cazul cu patria de origine a patriarhilor evrei în special a familiei lui Avraam, anumite datini și obiceiuri în legătură cu modul de organizare al vieții în toate manifestările ei, ca și gradul de cultură și civilizație la care au ajuns popoarele cu care poporul evreu a venit în contact. În același timp ele ne oferă date în legătură cu călătoria patriarhului Avraam de la locul natal pînă în Canaan, date care nu sînt menționate în Sfânta Scriptură, dar care lămuresc unele mențiuni biblice (prezența lui Eliazar din Damasc), dovedind astfel trecerea lui Avraam prin Damasc în drumul său de la Haran spre Canaan. Descoperirile arheologice vin să confirme locurile din Palestina unde au posesat cei trei patriarhi oferind și unele date în legătură cu localitățile în care s-au așezat aceștia (Luz, Sihem, Lahai-Roi, stejarul lui Mamvri).

Pe baza acestor descoperiri sîntem astăzi în situația de a cunoaște modul de viață și organizare nu numai a strămoșilor poporului evreu, dar și al popoarelor înrudite cu el, ca și al popoarelor vecine cu care evreii au avut legături. Arheologul Bright folosind toate mărturiile arheologice pe care le posedăm cu privire la începutul mileniului al II-lea î. Hr. (ca textele de la Mari), consideră că toate acestea formează fondul istoric al epocii patriarhale. După el Patriarhii sînt figuri istorice aparținînd triburilor seminomade care au adus cu ei în Palestina o populație nouă în primele secole ale mileniului al II-lea î. Hr.⁵⁹.

Epoca și viața patriarhilor așa cum este relatată în Sfânta Scriptură este confirmată sub aspectul istoric de aceste descoperiri arheologice și de datele la care a ajuns istoria profană. În acest fel viața celor trei patriarhi se încadrează perfect în istoria profană și concordă cu datele la care au ajuns istoricii care s-au ocupat de stabilirea cronologiei din istoria popoarelor vechi orientale.

Drd. CALOIANU VIOREL

59. André Parrot, *op. cit.*, p. 10.

D O C U M E N T A R E

EPISTOLELE SFÎNTULUI CLEMENT ROMANUL

Continuînd selecțiunile noastre din Scrierile bărbatilor apostolici vom reda mai jos unele pasagii din epistolele Sfîntului Clement Romanul, episcopul Romei.

Potrivit tradiției și diferitelor însemnări aflate, Sfîntul Clement ar fi fost cel de al III-lea episcop al Romei, după părerea Sfîntului Irineu, după Sfîntul Apostol Petru; istoricul Eusebiu îl socotește cel de al IV-lea, episcop al acestei cetăți, după Sfîntul Petru, Linus și Anaclet. Confesiunile pseudo-clementine menționează că ar fi fost din neamul Flavilor numit — Titus Flavius Clemens —, văr cu împăratul Domițian și pentru faptul că a fost creștin, ar fi suferit martiriul prin tăierea capului. Părerea că ar fi fost urmașul imediat al Sfîntului Apostol Petru și că ar fi renunțat la hirotonie în favoarea lui Linus, este discutabilă. Cu toate acestea, Origen și Eusebiu socotesc că el este acel Clement despre care scrie Sfîntul Apostol Pavel către Filipeni: «și pe tine, hdevărat tovarăș de jug te rog să vii în ajutorul femeilor aceloră (Evodia și Sintichia) care au lucrat împreună cu mine pentru Evanghelie, cu Clement, și cu ceilalți tovarăși de lucru ai mei, ale căror nume sînt în Cartea Vieții» (Filipeni IV, 3). Biserica Ortodoxă îl cinstește ca martir, sărbătorindu-l la 25 noiembrie și localizîndu-i martiriul în Chersonesul Tauric pe vremea împăratului Traian, fiind legat de gît și aruncat în mare.

Epistola I a fost scrisă între anii 92—101, cît a fost episcop al Romei, și anume după persecuțiile lui Neron sau Domițian, cînd a avut loc o turburare în mijlocul credincioșilor din Corint, fapt care a prilejuit această scriere. S-ar putea preciza că ar fi fost scrisă între anii 96—98, după datele pe care le aflăm în epistolă.

Astfel în capitolul XLIV spune că «a trecut multă vreme de la întemeierea bisericii din Corint (din anul 52), că vechii preoți hirotonisiți de Sfîntul Pavel nu mai erau în viață, iar urmașii acestora erau deja bătrîni.

În orice caz, epistola I a fost cunoscută deoarece este pomenită de episcopii din Corint la finele secolului II.

De menționat, în mod deosebit, ea nu este scrisă dintr-o îndatorire jurisdicțională pe care ar fi avut-o episcopul Romei față de biserica din Corint. În vremea aceea, din cauza tulburărilor, comunitatea nu avea episcop. El scrie în calitate de păstor al unei biserici mari și intervine cu sfatul său, să se stabilească ordinea în comunitate, din cauza răzvrătirii ce se iscase între ierarhie și mireni, ceea ce dusese la îndepărtarea ierarhiei.

Cum a fost descoperită?

Mitropolitul Filotei Vrienie, află în același Codice ierusalimitean în anul 1873—acum 100 de ani — în care a aflat și «Învățătura celor 12 apostoli», textul grecesc al celor 57 de capitole, cele 6 următoare fiind cunoscute de mai înainte. Ulterior a fost descoperită la Cambridge, într-un manuscris al Noului Testament întreaga epis-

tolă în limba siriacă. S-au mai găsit la biblioteca Seminarului din Namur, de Germaine Morin, iar mai târziu la Berlin și Strassbourg fragmente din această epistolă în limba coptă veche.

Tot pe seama Sfântului Clement s-a considerat cea de a II-a epistolă a sa către Corințeni, două epistole către Fecioare, Constituțiunile apostolice, Testamentul Domnului și așa-zisele epistole pseudoclementine, precum și circa 20 de cuvântări cu cuprins gnostic. Toate însă au alt stil și altă prezentare și nu au autor pe Sfântul Clement.

Epistola I către Corințeni are două părți :

Partea I cuprinde : (Cap. 1—36) sfaturi către credincioși.

Partea II cuprinde : (Cap. 37—46) sfaturi să se supună ierarhiei bisericii și să intre în ordine.

Astfel, în primele capitole, Sfântul Clement laudă înțeleapta lor evlavie către Hristos și iubirea de străini și traiul lor armonios din punct de vedere social și moral. Ei ziua și noaptea se luptau pentru binele tuturor fraților ca să se mintuiască prin milostenie. Orice dezbinare și răzvrătire o socoteau drept o nelegiuire. Numai din cauza invidiei și a răutății s-a născut cearta și neînțelegera, războiul și înrobirea. Fiecare a părăsit frica lui Dumnezeu și a devenit scurt la vedere în credința sa. De aceea, ia pildă pe Sfântul Apostol Petru, care din cauza invidiei nedrepte, nu odată, sau de două ori, ci de mai multe ori a suferit chinuri și fiind martirizat, a ajuns la locul cel meritat al slavei. De asemenea pomenește de Sfântul Apostol Pavel care s-a arătat un premiant al răbdării, care de șapte ori a purtat lanțuri, a fost prigonit, bătut cu pietre, făcându-se vestitor alit în răsărit cât și în apus, și a luat lauda măreață a credinței sale. Învățînd dreptatea în toată lumea și ajungînd pînă la marginile lumii (*ἐπι τὸ τέλος τῆς κόσμου*) a murit ca martir sub conducătorii împărăției.

Ca o concluzie a primelor capitole Sfântul Clement Romanul, arată că invidia a distrus cetăți mari și au născut neamuri puternice. Referindu-se la «Singele lui Hristos» (cap. VII) spune : «Să privim cu atenție la singele lui Hristos și să cunoaștem că este scump înaintea lui Dumnezeu și Tatăl Său, pentru că pentru mintuirea noastră s-a vărsat și a adus harul pocăinții în lumea întreagă. Să privim prin toate generațiile și vom vedea că în fiecare neam și neam Stăpînul a dat vreme de pocăință (Înțelep. XII, 10) celor ce doresc să se întoarcă la El». Trece în revistă personaje din Vechiul Testament ca Noe, care a predicat pocăința (I Petru II, 20, II Petru III, 16, Facere VII, 4), pe Enoh, care pentru ascultarea sa cea dreaptă a fost mutat și nu a murit. Pomenește pe Avraam, numit «prietenul» care prin credință a dat ascultare cuvintelor lui Dumnezeu ; pe Lot, care pentru iubirea de străini și evlavia sa a fost salvat de la Sodoma și Gomora, precum și pe Raahav — (Iosua II ; Iacob II, 25, Evrei XI, 31), care pentru credință și a fost mintuită. Începînd cu capitolul XIV, Sfântul Clement îndeamnă la smerenie și «să lepădam mîndria, îngîmfarea și mînia și să facem ce este scris aducîndu-ne aminte de cuvintele Domnului : «Fiți milostivi ca să fiți miluiți ; iertați ca să vi se ierte ... cu ce măsură măsurați, cu aceeași vi se va măsura» (Matei V, 7 ; VI, 14—15 ; Luca, VI, 38).

Să ne unim cu aceia care cu frica de Dumnezeu întrețin pacea, iar nu cu aceia care în chip mincinos voiesc pacea» «care cu gura binecuvîntau, iar cu inima blestemau» (Ps. LXXVII, 36—37).

De o deosebită importanță este referirea pe care Sfântul Clement o face despre înviere (Cap. XXIV). De aceea zice : «Să pricepem iubitorilor, cum ne arată Stăpînul fără încetare, că va fi învierea cea viitoare, al cărui început l-a făcut cînd L-a înviat din morți pe Domnul Iisus Hristos». Schimbînd decorul, exemplifică învierea cu trecerea de la noapte la zi, cu semănăturile ce sînt aruncate în pămînt și care, putrezind, din ele înviază plante noi, ca și pasărea Fenix.

Despre aceasta scrie că este o pasăre, numai una singură odată și care trăiește 500 de ani (cum spune de altfel și Herodot, Harapol, Ovidiu și Tacitus). Această pasăre, cînd simte apropierea morții își face un cuib de tîmție, smîrnă și plante parfumate și intrînd în el moare. După putrezirea trupului său se naște un vierme ce se hrănește cu trupul putred al animalului mort și face aripi. Cînd crește mare ia cuibul în care se află oasele înaintașului său și zboară în Egipt în orașul Heliopolis și ziua, în fața tuturor, îl depune deasupra altarului soarelui și apoi zburînd, se întoarce în Arabia, de unde a venit. Și preoții, cercetînd scrierile și însemnările vechi găsesc că pasărea Fenix a venit după cinci sute de ani.

Vorbind despre Atotputernicul Dumnezeu, Sfântul Clement are o concepție cosmologică a vieții, arătând că prin cuvântul mării Sale Dumnezeu a întemeiat toate și tot printr-un cuvânt poate să le distrugă (Cap. XXVI). Deaceia, să ne apropiem de El cu sfințenia sufletului, cu mâni curale și nepătate pe care să le ridicăm către El și să-L iubim pe bunul și milostivul nostru Părinte, Care ne-a făcut partea alegerii Sale (Cap. XXIX). Să ne alipim, deci, de binecuvîntarea Sa și să vedem care sînt căile binecuvîntării. Pentru ce a fost binecuvîntat părintele nostru Avraam? Nu pentru că împlinea dreptatea și adevărul prin credință? (Facere XXI, 17) Iacob, cu umilință și-a părăsit țara sa pentru fratele său și s-a dus la Laban și i-a slujit. Pentru aceasta i s-a dat sceptrul celor 12 seminții ale lui Israel (Cap. XXXI). Și noi care am fost chemați prin voința lui Hristos nu ne îndreptăm prin noi înșine, nu prin înțelepciunea, pricepera sau faptele pe care le-am săvîrșit în sfințenia inimii, ci prin credința prin care Atotștiutorul Dumnezeu a îndreptat pe toți din veac (Cap. XXXII). Se cuvine deci să ne aplecăm spre facerea de bine pentru că de la El ne vin toate. În El să ne fie lauda noastră. Să ne supunem voinții Lui și să ne închinuim toată mulțimea de îngeri care stau și așteaptă să slujească voinții Sale (Cap. XXXIV). Pentru a convinge pe corinteni Sfântul Clement ia pilde din armată și din armonia dintre organele trupului spunînd: «Să ne gîndim la cei care luptă pentru conducătorii noștri. Cu cîtă ordine aleasă, cîtă supunere și ascultare împlinesc poruncile. Cei mari nu pot fără cei mici, dar nici cei mici nu pot fără cei mari. Să luăm trupul nostru. Capul fără picioare nu este nimic, tot așa și picioarele fără cap». Și conchide: «să așteptăm toată vremea trupului nostru în Iisus Hristos și fiecare să se supună aproapei lui sau precum a fost rînduit de harul său (Cap. XXXVIII).

Capitolul XL din epistola I este important pentru că în el Sfântul Clement face mențiune de jertfe și liturghii, căci zice: «Toate sîntem datori să le facem așa cum ne-a poruncit Stăpînul la vreme rînduite. Jertfele și liturghiile să fie săvîrșite nu de formă sau fără tact și a poruncit să fie la vreme și ore rînduite. Arhiereului i s-a dat să săvîrșească slujbe precise și preoților li s-a rînduit loc aparte și levitilor serviri precise iar mireanul este legat prin porunci ce privesc pe laici. «Iată dar aici menționate treptele ierarhice ale Bisericii. Va relua aceeași temă în capitolul XLII, vorbind și de succesiunea apostolică, zicînd: «Apostolii ne-au evanghelizat nouă de la Domnul Hristos Iisus iar Iisus Hristos de la Dumnezeu a fost trimis. Așadar, Hristos este de la Dumnezeu și apostolii de la Hristos și amîndouă au fost bine rînduite de voia lui Dumnezeu».

Referindu-se la Sfintele Scripturi, Sfântul Clement afirmă: «Priviți puternic la Sfintele Scripturi, cele adevărate și cele prin Duhul Sfînt. Să știți că în ele nu este nimic nedrept sau falsificat (Cap. XLV).

Îndrumîndu-i la pace și la unitate pe corinteni le spune: «Să ne unim așadar, cu cei nevinovați și drepti. Căci oare nu avem un singur Dumnezeu un singur Hristos și un singur Duh al harului care s-a vărsat peste noi și o singură chemare în Hristos? (Cap. XLVI). Mai departe Sfântul Clement muștră pe frații din Corint spunîndu-le: «este rușine iubitorilor și foarte rușinos și nevrednic de viața în Hristos să se audă că biserica credincioasă și veche a Corintenilor din cauza uneia sau a două persoane se ridică împotriva prezbiterilor. Și auzirea aceasta nu numai că a ajuns pînă la noi, ci și la alții care tin de alte credințe decît noi, încît aduce blasfemie numelui Domnului prin purtarea voastră neînțeleaptă iar vouă înșivă vă aduce primejdii (Cap. XLVII).

În capitolul următor Sfântul Clement se apropie ca formă și stil de imnul dragostei scris de Sfântul Apostol Pavel tot Corintenilor (I Cor. XIII), căci zice: «Cine poate să descrie legătura dragostei lui Dumnezeu? Măreția frumuseții sale cine ar putea să o spună de ajuns? Înălțimea la care ne poate duce dragostea nu se poate povesti. Dragostea ne lipește pe noi de Dumnezeu», dragostea acoperă o mulțime de păcate» (I Petru IV, 8), dragostea toate le răbdă, în toate are îndelungă răbdare; în dragoste nu este nimic rușinos, în dragoste nu este mîndrie peste fire; dragostea nu are dezbinare; în dragoste s-au săvîrșit toți aleșii lui Dumnezeu; fără dragoste nimic nu este bineplăcut lui Dumnezeu. În dragoste ne-a luat Stăpînul în brațe și ne-a luat în brațe pe care a avut-o pentru noi și-a dat Iisus sîngele Său pentru noi, după voia lui Dumnezeu. Și-a dat trupul Său pentru trupul nostru și sufletul Său pentru sufletele noastre» (Cap. XIL). În cele trei capitole următoare Sfântul Clement com-

pletează cu exemple «dragostea divină» pe care nu poate să o descrie nimic în chip desăvârșit. Din ea izvorăște iertarea păcatelor, «Căci mai bine este omului să-și mărturisească greșalele decît să-și împietrească inima».

Adresîndu-se celor care au făcut tulburarea și răzvrătirea în comunitatea din Corint, Sfîntul Clement vine, în capitolul LVII, cu un îndemn părintesc, spunîndu-le: «Așadar, voi cei care ați început turburarea supuneți-vă presbiterilor și pedepsiți-vă singuri prin pocăință, plecîndu-vă genunchii inimii voastre». În capitolele LIX, LXI și LXIV Sfîntul Clement face una dintre cele mai frumoase rugăciuni din literatura patristică a primului veac, din care s-au inspirat și viitorii alcătuitoari ai cultului, din care, pentru frumusețea ei, redăm cîteva pasagi: «Pe Tine cela ce privești în adîncuri vezi faptele oamenilor, cela ce ești ajutorul celor din primejdii, Mintuitorul celor fără de nădejde, Ziditorul și Episcopul a tot Duhul, pe Tine cela ce faci și înmulțești pe pămînt neamurile și din toate Ți alegi pe cei ce Te iubesc, prin Iisus Hristos, Fiul Tău cel iubit, pe Tine Te rugăm Stăpîne, să fi apărătorul nostru. Tu milostive și îndurate, iartă fărădelegile și nedreptățile, păcatele și greșalele noastre. Dă nouă și tuturor celor ce locuiesc pe pămînt unire și pace, precum ai dat părinților noștri cînd Te-au chemat ei în credință și în adevăr».

Este o rugăciune presărată cu foarte multe texte din epistolele Sfîntului Apostol Pavel, ceea ce dovedește ca la finele primului veac de viață creștină episcopul Romei cunoștea aceste scrieri și le putea folosi cu atîta măiestrie și dragoste părintească.

Trecînd la cea de a III-a epistolă, atribuită Sfîntului Clement și adresată tot Corintenilor, putem spune că a fost descoperită tot de Mitropolitul Filotei Vrieniu în codicile ierusalimitean, în întregime. Primul care vorbește de ea este istoricul Eusebiu care spune: «Mai este și o a doua epistolă a lui Clement de care cei vechi — după cum știu, nu au făcut uz». Din veacul al V-lea este mai des cunoscută sub numele Sfîntului Clement, iar în codicile alexandrin apare la un loc cu prima epistolă, cea autentică.

După felul cum se prezintă, ea pare mai mult o omilie decît o epistolă. Este interesantă de menționat afirmația pe care necunoscutul autor o face în capitolul XIX-lea cînd spune «Pentru aceasta, fraților și surorilor, după Dumnezeu adevărului, vă citesc *Omilia*, spre a lua aminte la Scripturi pentru ca să vă mintuiți și pe voi și pe cel ce citește între voi. Iată dar, un temei vechi, de la sfîrșitul veacului I de viață creștină, cînd predica sau omilia se citea sau se grăia imediat după citirea din Sfînta Scriptură, adică așa cum se face și azi în bisericile noastre.

Valoarea epistolei stă mai întîi în vechimea ei și în cuprinsul pe care îl are, conținînd afirmații deosebite cu privire la multe învățături din biserica noastră.

În capitolul I spune că Dumnezeu este «Judecătorul viilor și al morților, Lumina — prin care se înțelege «botezul», El ne-a dat-o. Căci eram orbi; ne închinam la pietre și la lemne, la aur și argint și aramă — lucruri omenești și toată viața noastră nu era altceva decît o moarte.

De aceea noi, nu mai aducem jertfe zeilor morți și nu ne mai închinăm lor căci am cunoscut prin El pe Părintele adevărului. Noi mărturisim pe Acela prin care ne-am mintuit (Cap. III).

Vorbînd despre «moarte» zice: «De aceea, părăsind căile acestei lumi, să facem voia Aceluia ce ne-a chemat și să nu ne temem de ieșirea din lumea aceasta» (Cap. V).

Vorbînd despre «pocăință» zice: «Pînă cînd sîntem pe pămînt să ne pocăim căci pămînt sîntem în mîna meșterului. Pînă sîntem în această lume să ne pocăim pînă ce avem timp de pocăință, căci după ieșirea din lume nu vom putea să ne mărturisim sau să ne pocăim. Prin urmare, fraților, dacă îndeplinim voia Tatălui ne păstrăm trupul curat și dacă păzim poruncile Domnului, vom dobîndi viața cea veșnică.

Importanță deosebită prezintă autorul în Capitolul IX, în care vorbește despre Înviere. De aceea zice «Să nu zică cineva că trupul acesta nu este judecat și nu înviază. Trebuie să păzim trupul ca pe un templu al lui Dumnezeu, căci precum ați fost chemați în trup, în trup vă veți și duce. Să ne iubim, așadar, unii pe alții ca toți să intrăm în împărăția lui Dumnezeu.

În inimă curată să slujim Domnului și vom fi dreți, iar dacă nu-l vom sluji din cauza neîncrederii în făgăduința Lui, vom fi nenorociți. De aceea, fraților, să nu ne indoim, ci să nădăjduim fără încetare pentru ca să luăm și răsplată. Dacă vom

îndeplini dreptatea lui Dumnezeu vom intra în împărăția Lui și vom primi făgăduințele «pe care urechea nu le-a auzit, ochiul nu le-a văzut nici la inima omului nu s-a suit» (Cap. XI).

Daocă îndeplinim voia lui Dumnezeu, Părintele nostru, atunci facem parte din biserică. Sa cea dintii, cea duhovnicească ce a fost zidită mai înainte de crearea soarelui și a lunii. De aceea, să căutăm a face parte din biserică, vieții ca să câștigăm mântuirea. Trupul nostru este chipul adevărat al duhului. Dacă cineva strică chipul nu va primi originalul. Păstrați trupul pentru ca să vă faceți părtași duhului. Dacă zicem că trupul este Biserica și Duhul este Hristos, atunci aceia care au necinstit trupul său au necinstit Biserica. Acesta nu se va împărlăși cu Duhul, care este Hristos. Atât de mare viață și nemurire poate să aibă trupul acesta, dacă este împreună cu Duhul Sfânt, încît nu poate nimeni să arate nici să spună cele ce a pregătit Domnul aleșilor Săi (Cap. XIV).

Bună este milostenia ca pocăința pentru păcat; mai bun este postul decît rugăciunea, iar milostenia decît amindouă. Dragostea, după aceea, acopere mulțime de păcate și rugăciunea din conștiință bună mîntuiește din moarte. Fericit va fi cel aflat desăvîrșit în aceasta căci îndeosebi, milostenia aducea ușurare de păcat (Cap. XVI).

Să ne pocăim din toată inima, pentru ca să nu piară nimeni dintre noi. Să ne ajutăm unii pe alții spre a îndemna și pe cei slabi să meargă înainte spre bine, ca toți să ne mîntuim. Să fim credincioși nu numai acum cînd sîntem îndrumați de profeți, dar și cînd mergem acasă să ne aducem amînte de poruncile Domnului și să nu ne lăsăm prinși de poftetele lumesti (Cap. XVII).

După ce vorbește în capitolele XVIII și XIX despre ziua arătării Domnului cînd va veni și ne va mîntui pe fiecare după faptele sale, în capitolul XIX la sfîrșit spune: «Fericiți sînt cei ce dau ascultare acestor porunci, chiar dacă ar pătimi puțin în lumea aceasta vor cîștiga rodul cel fără de moarte al învierii. De aceea, cel credincios să nu se întristeze dacă suferă mari încercări, căci înviind îl așteaptă acel timp fericit, sus, împreună se va veseli cu părinții în veacul cel fără de sfîrșit.

Nimeni dintre cei dreți nu a luat repede plata ostenelelor sale ci trebuie s-o aștepte, căci dacă ar da Dumnezeu plata dreptilor după un scurt timp am face negustorie iar nu am avea «frica de Dumnezeu, am urmări cîștigul și nu dreapta credință».

Epistola se încheie, cum am spus, cu o omilie, cu o rugăciune de închinare lui Dumnezeu, Care ne-a trimis pe Mîntuitorul și Începătorul nemuririi, Care ne-a descoperit adevărul și viața cerească.

Asemănîndu-se, în bună parte, cu Cartea III din «Păstorul lui Herma această scriere pentru vechimea ei este trecută în lucrările bărbaților apostolici.

Pr. DAVID POPESCU

TITULARII EPISCOPIEI BUZĂU, DIN SECOLUL AL XVIII-LEA¹

EPISCOPUL IOASAF (14 aprilie 1708—1716). În urma trecerii Episcopului Damaschin la eparhia Rîmnîcului, în ianuarie 1708, scaunul de la Buzău rămîne vacant. Mitropolitul țării însemnează cu acest prilej, următoarele: «am dat voie celor ce s-au aflat aicea arhieriei, cu sfatul și cu voia prea luminatului mării sale Domnului nostru Io Constandin Basarab Voievod», să aleagă un obraz vrednic, să fie chivernisor al celei sfinte Episcopii. Arhieriei se string în biserica sfîntei Mitropolii și propun întii pe proegumenul Kir Ioasaf, de la mînăstirea Argeș, al doilea pe egumenul Ioan de la Hurezi și al treilea pe egumenul Daniil de la Comana. Se alege Ioasaf, care desigur va fi avut vîntuți deosebite, tînînd socoteala că unul dintre contracandidați, era vestitul stareț de la Hurez, Ioan, om de mare încredere al Domnitorului, cum se va dovedi și după năprasnica pieire a Brîncoveanului,

1. *Continuare*; a se vedea această revistă, XXXI (1972), nr. 7—8, (Iulie-august).

adică cu aceleași sentimente de devotament față de Marica Doamna, mult îndurerată. Alegătorii lui Ioasaf îi cunoaștem; ei sînt: «fost al Sofiei, Avcsentie, † al Sevastiei, Neofit, † al Pogonianeii, Eutimie și Damaschin episcopul Rîmniciului. Cum vedem preponderarea elementul grecesc, care-și găsea adăpost și tain la curtea strălucitului Constantin Vodă Brîncoveanu². Cum se va vedea din cele ce urmează, Ioasaf s-a dovedit un bun gospodar, în păstrarea și chiar înmulțirea bunurilor materiale ale scaunului său³. Dintr-o inscripție pe care o dăm mai departe, cînd vom vorbi despre palatul episcopului se vede că Ioasaf s-a îngrijit și de acesta. De asemenea din însemnările ce avem privitor la schitul Gavanu ascuns, sus, în munte — și nu Căvanele care este cu totul altceva — episcopul nostru se arată ca tîtor protector al lăcașului dumnezeiesc de aci⁴ care va fi martor unor scene singeroase, cu prilejul anului 1821, pe care ni-le-a descris Al. Pelimon⁵.

Episcopul Ioasaf primește, la 10 iunie 7216—1708, o carte din partea Domnului, ca să cerceteze și să adevereze dacă Voico cu unchiu lui «feciorii babei Bercăi» din Stăncești, au parte în moșia călugărului Ieremia în Stăncești. Episcopul îi cheamă pe toți de față și pe baza zapisului Ieremia, din timpul lui Duca Vodă, dat de 6 boieri adevărați și a altuia, din zilele lui Șerban Vodă, dat de 12 boieri hotarnici, cît și a spuselor logofătului Stanciu Vernescul, că el a fost între cei 6 și cei 12 boieri ce au hotărît moșia Ieremieii călugărului, episcopul dă carte de judecată. Prin aceasta el hotărăște ca Ieremia călugărul să-și stăpînească moșia de către Voico și de către unchiu lui «pentru că au rămas de judecată înaintea noastră. Aceasta scriem⁶ spune episcopul ca încheiere. Pricina este judecată o parte și de Done Damian vel căpt. la 24 august 7216—1708. În hotărîrea acestuia, care este la fel ca și a episcopului, constatăm că Ieremia era călugăr de la Aninoasa și pîrșii ridicaseră pretenții după 30 de ani de la hotărnicia moșiei⁷. La 15 octombrie 7117—1708, episcopul Ioasaf răspunde Domnitorului Constantin Brîncoveanu, privitor la judecata de mai sus. Răspunsul este însoțit de aceeași frumoasă salutare arhierescă, care se trimite domnitorului țării. «Prea luminatului și prea înălțatului Domnului nostru Ioan Constantin Voevod, de la atotputernicului Dumnezeu rugăm Măriei tale pace fericită, sănătate și viață îndelungată, întru prea înălțat scaunul Măriei tale, împreună cu toată luminata casă Măriei tale, întru mulți ani și buni. Iar de la smerenia noastră mol(i)tvă și blagoslovenie». În acest răspuns, episcopul Ioasaf spune, cum a chemat⁸ megiași, care au mărturisit că Voico și cu feciorii mătușei Bercăi ot Stăncești de pe Buzău, am parte în moșia Ieremieii călugărului. La aceasta Ieremia aduce cărțile lui vechi și încă și alte scrisori de judecată, anume a căpit. Done, alta a căpit. Caloian. Și a tot rămas Voico de judecată cu frații lui; n-am putut să le dau moșie în hotarul Ieremieii pentru că moșia lor, de vor fi având, iaste cu cea boierească nehotărâtă, și nu-ș caulă acolo, ci să spune în spinarea călugărului, Ci de aceasta fac ștîre Măriei tale, ce va fi mila Măriei tale⁶, încheie cuviosul Episcop buzoian. La 8 ianuarie 7217 — 1709, călugărul Ieremia făcea această frumoasă danie Episcopiei, condusă de același episcop Ioasaf. Iată ce spune, el: «Adecă eu monah Isaia care m-am numit mireneaste, Ieremia ot Coitești, făcut-am aceasta al meu zapis, ca să fie de mărturie și de mare credință sfîntei și dumnezeieștii Episcopii a Buzăului, unde să prăznueaste Uspenia Bte și la cinstita mîna. sfîții sale părintelui nostru Kiriu Kir Ioasaf episcopul Buzăului. Precum să știe că eu de a mea bună

2. *Condica sfîntă*, p. 103—108.

3. Din lipsa de cercetări, începînd cu arhiepiscopul Gh. Enăceanu și pînă în ultimul timp, s-a afirmat că despre acest episcop nu știm mai nimic. I s-a făcut nedreptate, cum o dovedesc mărturiile de aci.

4. Ionescu Pr. I., *Mănăstirea Găvanu din județul Buzău*, Buzău, 1928 : Autorul crede, pe baza pomelnicului mănăstirii, care pune întil pe Ioasaf episcopul, că acest lăcaș a fost înălțat pe vremea păstoriei acestuia. În aceeași lucrare se dă și chipul fostului episcop, după cel din catedrala Buzăului (p. 8).

5. Catastrofa întimplată boierilor în mănăstirea Gavanu, în august 1821.

6. P. 31/76. 7. P. 31/77. 8. Mss. 171, f. 321 și v.

voie și cu răvna dumnezeiască și cu fierbinte cuget am cugetat și mi-am adus aminte, că viața lumii acesteia iaste trecătoare și neavînd eu nici oun fecior, nici fiică, nici pre alt cineva ca să dorească în ourma mea de ticălosul meu suflet, ca să mă pome-nească și să-m răscumpere sufletul, cu indemnarea Dhului Sfînt, cugetat-am cu fier-binte cuget, dintru tot sufletul meu cătră spășitoriol și Dmnezeu nostru Is Xs și cătră a Sfîntii sale milostivă maică și pururea fecioara Mariea, de am dat și am închinat sfîntei Episcopii mult puțin ce am avut căștigat din tinerețile meale, ale meale dreapte ocine. Însă viile și' cu pomelul tot căt iaste din deal de pe moșia Vernestilor, căte sânt toate cu casa și cu vasele lor și cu stj lor precum scrie în zapisele ceale vechi. Mai dat-am și moșia din câmp ot Stăncești, împietrită, hotărâtă, cătă iaste toată, cu tot venitul ei, precum scriu zapisele ceale de cumpărătoare și ceale de moș-tenire, și în zapisele boearilor hotarnici și în hrisovul domnesc, aceastea toate le-am dat și le-am adaos sfitei Episcopii, ca să-i fie moșii ohavnice și dreapte ocine în veaci. Iar mie și părintilor miei veacinică pomenire. Și mi-am scris tot neamul meu și numele meu la sfitul pomenic. Și după moartea mea să fie volnică părintii de la sfîta Episcopie, cu zapisul meu, ori oriunde mi s-ar întîmpla moarte, să aibă a aduce trupul la sfîta Episcopie și a-l îngropa după obiceiul lumii». Urmează blestemul, ca dorința sa, să nu i se schimbe. Deosebit de interesante sînt numele martorilor — oa-meni de marcă — acestei danii: «† Eu Isaiea Coitescul am chimat și am iscălit cu mina mea, † Costandin vl ban mărturie, † Sărban biv vl com mărturie, † Dragomir căp roș ot Băncești, † Sărban vl vist mart, † Mihalache Mihalce biv vl stol mart, † az Mihai log Vernescul, † Paraschiva căp mart, † Dumitrașco că mart, † Deadiol sin Anghel Vetrescul, † Mihalcea căp ot Vernești, † Oaloian căpt, Nica sin Nicăi mart»⁹. Mulțimea și însemnătatea persoanelor ce iscălesc, ne dau nota importanței acestei donațiuni. Constantin Vodă Brîncoveanul întărește din nou, la 15 ianuarie 7217 — 1709, vinăriciul din Dealul Bontestilor, Episcopiei Buzăului «și sfîntii sale părintelui Ioasaf episcop năstavnecul sfitei Episcopii». Ei vor lua vinăriciul de la tot omul căt vor avea vii acolo, precum au luat și până acum «pentru că acel deal iaste dat și închinat la sfîta Episcopie de alți răpoșați Domni, încă de mai înainte vream» ... așijderea să fie volnic să ia vinăriciu și de la cei ce au cumpărat vii dajnice dă vi-narici într-acel deal ... afară numai de viile boiarului Domnii meale Mihalcea stol Căndescul, ce are de cumpărătoare pogoane 34. Iar și el de acum înainte să nu fie volnic a mai cumpăra alte vii acolo într-acel deal, de la cei ce dau vinăriciul. Iar de va mai cumpăra afara dintr-acealea și lui să aibă a-i luarea vinaricio»¹⁰. Domnul ținea ca privilegiul Episcopiei să fie cît mai desăvîrșit. Nan pircălebul cu feciorii săi vînd Episcopul lui Ioasaf, la 1 februarie 7217 — 1709 stînjieni 199 moșie în Zăvoianca, însă stînjenu 40 bani, care fac peste tot tl 59, și bani 92. Moșia s-a căzut s-o cumpere Episcopul «căci că iaste răzas de moșie cu noi» adică avea pămînt în acea moșie Zăvoianca numită. «Iar de să vor scula părtașii miei de moșie cu vreo gâlceavă în urmă, eu voio da seama» declara vînzătorul, spre liniștea Episcopului¹¹. Megiașii din Mosești, anume Vasile, Radu fratele său și Neagul, nepotul lui, vînd un vad de moară Episcopului Ioasaf, în Gura Murătorii la 6 martie 7217 — 1709. Prețul vadului este de 12 taleri. «ca să fie sfitei Episcopi moșie stătătoare în veaci. Iar ceilalți moșneani să aibă a-ș căutarea 2 vaduri, ce sant mai sus». Martori au fost mulți oameni buni și preoți și diaconi. Între aceștia și Daniil de la schitul Cozieni¹². La 21 martie 7217 — 1709 episcopul Ioasaf cumpăra de la Răzmiriță, fratele și feciorii lui moșia lor, din Zăpodia. Aceasta fusese cumpărată de tatăl lor popa Ioan de la moși-său Drăgan, din Zăpodia «însă de preste tot hotarul a patra parte». Ei vînd din șezutul satului, din câmp, din pădure, din apă, cu vaduri de moară, drept bani gata taleri 24¹³. Budul Mudrozescul «carele a fost pircălab» feciorul lui Dobromir ot Modruzești vînd Epi-scopului Ioasaf, la 21 martie 7217 — 1709, stînjieni de moșie 40, sfîntia sa părintele Episcopul, fiind cu noi răzas de moșie, și căzându-se sfîntiei sale să o cumpere, toc-mitu-m'am cu sfîntia sa, de i-am vîndut acești stj de moșie, însă stj po bani 44, care fac peste tot tl. 13 bani 44»... Iar de s-ar scula cineva din oamenii miei ... eu voi da seama»¹⁴. La 14 mai Episcopul Ioasaf cumpără tot la Modruzești, de la Nedelco și mătușe-sa Dobra 40 de stînjieni de moșie, prețul stînjenului 44 de bani. Toată moșia

9. P. 31/78 și 79.

10. Mss. 173 f. 420.

11. P. 22/31.

12. P. 49/27.

13. P. 78/4.

14. P. 1/34.

cumpărată costa Episcopia taleri 15 și 88 bani¹⁵. După trecerea numai a unei luni, la 26 iunie Episcopul cumpăra de la Bădica nepotul popei Radului ot Modruzești 15 stinjeni în sat în Modruzești. Prețul unui stinjen este același ca mai sus, adică 44 de bani. Bădică primește în total taleri 5¹⁶.

Cumpărăturile nu încetează, căci vedem că la 1 iulie 7217 — 1709 Episcopul Ioasaf, cumpără, odată cu daniile ce se fac sfintei Episcopii. Astfel popa Mitrofan, călugăr «ce m-am numit mirăneaste popa Mihalcea ot Vernești, împreună cu fiio-meu Tudor și Manea și Nica și cu nepotă-mieu popa Stanciul și cu nepotu-meu Andrei și cu nepotu-meu Necula și cu nepotu-mieu Dumitrașco și cu frații lui și cu nepotă-mieu Oprea și Necula» dau zapis Episcopului Ioasaf «ca avind noi toți împreună moșie la Piz..., la Călnău, însă stj 200, dăruit-am Necula ce iaste mai sus zis stj 30 sftiei Episcopii și noi despre toți frații am dăruit stj 20». Restul de 150 stj ei îi vind Episcopier ctj 40 bani stj ceea ce fac în total taleri 30»¹⁷. Proprietățile Episcopiei cresc încet, încet, cum se vede. După alte șapte zile, la 7 iulie, Episcopul Ioasaf cumpăra de la Dumitru și femeia sa 25 stinjeni în Zăvoianu, cu 40 bani stinjenul «care fac tl 7 pol. Și vânzînd alți răzeși ai noștri partea lor de moșie sfintei Episcopii, iată că am vîndut și eu zestrea fămeai mele, cu a ei bună voie»¹⁸, spune Dumitru vînzătorul. Ioanichie Grecul călugărul cu alți megiași și boieri dau zapis Episcopului Ioasaf la 10 oct. 7218 — 1709 «cum s-au rugat de sfinția sa de le-au dat niște pămînt din sus de via Episcopiei de la Bontesti, ca să-și puie vie cine cît va putea cuprinde. «Iar noi să avem a ne darea vinăriciul domnesc și poclonul de nume și fundăritul buților după obicei. Iar de dijma pămîntului ne-au ertat sfinția lui, ca să nu dăm, ci numai vinăriciul Domnesc, ca să ne tragă și pre noi inima a munci. Iar și noi cînd am vrea să vindem viile vre o dată, să nu fim volnici a vinde la boieri mari, sau la mănăstiri mari, cariî nu dau vinărici, ci să le vindem la oameni cariî dau vinărici. Și cînd vom vinde să fie cu știrea Episcopului, care a fi pe vream». Episcopul Ioasaf se dovedește a fi din ce în ce, un bun gospodar, ceea ce-l onorează. Așezămîntul acesta se făcea la 10 octombrie 7218 — 1709¹⁹. În aceeași lună octombrie, în zile 22, episcopul Ioasaf judecă și dă o carte de judecată, făcută după pravilă. Chestiunea se prezenta astfel: Mihai Săseanul avea moșie în Tărcov, în partea clirească, dată de zestre de socru-său Neacșul și a stăpînit-o cu bună pace. Dar socrul lui Săseanul ajunge dator și e băgat la închisoare. Ca să scape se învoiește cu gineri-său, să vind acestuia moșia cu prețul de 25 bani stinjenul: «și i-am dat înainte gineri sau și 6 taleri». Apoi Neacșul s-a sculat și a vîndut moșia și lui Anton fecior căpitanului Dragomir, tocmind stinjenul mai scump, cu 33 de bani. Iar popa Costandin din Căndești cu alți moșneni, fiind răzăși de moșie, n-au suferit să intre Anton în moșie «ci au lepădat banii lui Anton toți, cu dobînda și cu cheltuiala care au ajuns de stj po bani 44 și zlot 1 mai mult». Iar Mihai Săseanul ginerile Neacșului ot Tărcov avînd moșie de zestre «și mai căzându-se lui să cumpere de la socru-său», n'a'ngăduit pe popa Costandin «ci i-au lepădat toți banii... și au luat zapisul și al socru său și al lui Anton din mîna popei lui Costandin, pentru ca i s'au mai căzut lui să tie» ... Drept acea, spune Episcopul, «am dat și noi această carte a noastră lui Mihail Săseanul, ca să-ș stăpânească moșiea cu bună pace»²⁰. De reținut că, în aceeași zi, se face o altă tranzacție; de data aceasta între Mihai Săseanul și însuși Episcopul Ioasaf. Cel dintîi vinde Episcopiei 80 stinjenî moșie, din moșul brănescu, stinjenul căte 40 bani, care fac tl 24, «caro moșio mi-au fost dată și mie zestre de socru-mieu Neacșul slujitorul». Între martorii apar 1 monah Ierimiea, 1 deadiul sin Anghel Vetrescul 1 az Calinic emonah ot sftă mănăstire Brancoveani²¹. În aceeași toamnă, la 25 oct. 7218 — 1709, Stanciul diaconul cu fratele său Gheorghe vind Episcopiei și episcopului Ioasaf 50 de stinjeni moșie în Zăpodie, ce le-au fost de cumpărătoare, iar 50 de stinjeni îi dăruiesc pentru sufletele lor și ale părinților; «și ne-am scris și numele la sftul pomeanic»²² (la Episcopie). «Neagoe Brănescu ot Scurtești fecior lui Toader Brănescu, nepot lui Neagoe Brănescu ot tam» vind Episcopiei și Episcopului Ioasaf la 29 oct. același an moșie în Gura Călmăului, care se cheama Zăvoianca. Văzînd că au vîndut și alți răzăși vind și ei 50 de stinjeni, cu prețul de 40 bani stinjenul, peste tot taleri 15²³. Moșnenii din Moșești «popii, diaconii împreună cu alți megiași» dau scrisoare la mina episcopului

15. P. 1/35.

16. P. 1/36.

17. P. 22/32 (33).

18. P. 22/33 (34).

19. P. 59/37.

20. Acad. R.P.R., P. CXXIV/196.

21. P. 22/34.

22. P. 79/5.

23. P. 22/35 și 56.

Ioasaf, pentru un vad de moară «care l-au vândut acești megiași ce sînt scriși într-un zăpis al sfinții sale (arată locurile)... așa știm și am pomenit de la moșii noștri ... Iar de se vor scula Țivuleștii cu vreo gălceavă, pentru acest vad, să n'aibă sfinția sa părintele nici o gălceavă ... să fie tot de la noi. Așadar se fixa locul vadului și se luau răspunderi în caz de evicțiune, la 5 noiembrie 7218 — 1709²⁴. Un hrisov domnesc dat la 11 ianuarie 7218 — 1710 întărește Episcopiei Buzăului vile și moșia dăruite de Isaia monahul, cît și casa din Țirgoviște dată metoh de Stana săpunăreasa «pentru sufletul ei și al părinților ei»²⁵. În aceeași zi Domnul Constantin Brîncoveanu dă omului părintelui Kir Ioasaf «carele l-au pus ispravnic pe moșia de la Stăncești, ca s' fie volnic cu aceasta carte a Domnii mele să oprească pe tot omul, să nu mai taie orivina de la moșia Stăncești și frasinii dep moșia Negreasca, ca-s fie numai de treaba viilor și a lucrurilor sfitei Episcopii ... Iar pe carii i-ar prinde ispravnicul tîind ... să fie volnic să-i tragă și să le facă certare pe vina lor»²⁶. La 18 ianuarie, adică după întărirea domnească, găsim : «copie scoasa dupe zăpis mătúșii Stanei, pentru casa ot Țirgoviște». Ea este interesantă prin martorii care iscălesc această danie și anume : «† Costandin vel ban, † Radu Goleșcu vel vornic, † Șărbăn Bujorean vel vist, † Lupul barbier, † Mihalcea Cîndescu biv vel stol, † Daniil ieromonah dichiu mitropoliei Țirgoviște, † Gheorghită logof Țirgoviștea, † Pop Măinea, † Mitrea sin popa Măinea, † Pope Stoica prot(o)pop, † Oprea cupet». Este un amestec bizar de mari boieri, în funcție și oameni modesti. Și cu toată această solemnă întărire, donațiunea aceasta vă da de lucru mult Episcopiei Buzău, cum vom vedea²⁷. La 12 august 7218 — 1710 Episcopul Ioasaf face un schimb de moșie cu popa Paraschiv ot Borboceani : Episcopia da moșie, stînjeni 36 în Borboceani și ia în Modruzești, stînjien pentru stînjien. De asemenea Episcopia mai cumpăra de la aceiași Paraschiv, făcînd peste tot 60 stînjieni «de schimb și de cumpărătoare»²⁸, iar plata «s'au făcut peste tot lei 8». Episcopul Ioasaf se dovedește un achizitor de moșii activ. Astfel, la 30 decembrie 7219 — 1711 Iane feciorul lui Duminecă din Maxin, cu mama sa Musa și cu frații lui sau zăpis la mîna Episcopului Ioasaf și la acea a egumenului Hrisant de la mănăstirea Banul, că le-au vîndut 500 stînjieni, iar 30 stînjieni îi dau danie la aceste două sfinte mănăstiri. Stînjienul se vinde cu 66 de bani și moșia este din Maxin în partea hogeașcă. Ei o vînd mănăstirilor «pentru că s'au mai căzut acestor sfinte mănăstiri să cumpere de cît altora, fiind moșia noastră, în mijlocul moșilor mănăstirilor». «S'au dat bani de la Episcopie tl 150 pe stj de moșie 300 : iar stj danie 15». «† S'au dat și de la mănăstirea Banului tl, 100, pe stj de moșie 200 : iar stj de danie 15»²⁹. La 9 ianuarie 7219 — 1711 Episcopul Ioasaf ia de la Anghel sin Anghel pîrcălabul ot Fundeani 18 stînjieni de moșie în Modruzești, căci acesta îi fusese dator cu niște pîine. În locul acesteia dă moșie : «și am mai dăruit și de pomeană sfitei Episcopii» spune pîrcălabul mulțumit că a scăpat de datorie»³⁰.

Constantin Vodă Brîncoveanu da un hrisov Episcopiei, Episcopului Ioasaf și la tot soborul, la 5 aprilie 7219 — 1711 să stăpînească două heleșteie «ce sînt pe moșia tîrgului din jos de tîrgul Buz, care heleșteul cel din sus iaste făcut de Caloian căpit. Iar altu heleșteu ce iaste din josul cestui heleșteu iaste făcut de Dumitrașco căpt Bagdat și de Șteful armaș, ce au fost pe acea vreme paharnic. Însă apa ce merge întracaste heleștei să dă din apa Buzăului, după apa Episcopiei. Dar fiindcă heleșteiele au fost făcute de Caloian căpit și Dumitrașcu Bagdat capt cu Șteful paharnic pe moșia domnească «fără de știre și întrebăciunea Domnii, nu mai așa în obrăznicia lor, și mai vîrtos că nici cu vreo cheltuială nu le-au făcut acelea heleșteae, ci mai mult cu călărășii și cu alți tîrgoveți del Buzău le-au lucrat, dup ce am înțeles Domniea mea am trimis Domniea mea de le-au tăeat. Deci ca să nu fie acelea heleșteae stricate și părăsite, am socotit Domniea mea de le-am dat sfitei Episcopii ca să le dreagă și să le stăpîneasca ... însă heleșteaele numai cît ajunge numai apa. Iar în moșia tîrgului să n'aibă treabă». Domnul da această carte ... «să aibă sftta Episcopie peaste pentru mîncarea oașpeților și a călugărilor căț vor fi lăcuitori la sftta Episcopie». El mai recomandă Episcopului să păzească heleșteiele și să le îngrădească pentru ferirea vitelor»³¹. La 30 aprilie 7219 — 1711 Episcopul Ioasaf cumpăra de la

24. Mss. 173 f. 487.

25. P. 26/83.

26. Mss. 171 f. 60 v — 61.

27. Mss. 171 f. 146 și v.

28. P. 1/37.

29. P. 17—18/24.

30. Mss. 172 f. 124.

31. P. 70/5.

Dobra preuteasa popii Paraschivei ot Modruzești 112 stinjeni de moșie, foști a ei, de zestre, de la tatăl său popa Radul din Modruzești. După moartea bărbatului său rămânând multă datorie «și ajungând la mare foamete» Dobra cu feciorii ei vînd moșia Episcopului, stinjenul cite 33 de bani «cum a cumpărat și tată-meu» spune necăjita preutoasă. Ea vinde moșia Episcopului Ioasaf «căci că sfinției sale i s'au căzut să cumpere, că pe lângă moșia: sfitei Episcopii iaste și moșia aceasta»³². În moșia Maxin mai cumpără Episcopul Ioasaf, la 2 mai 7219 — 1711, de la Stoica diaconul, feciorul Neculi Horgăi din Maxin. Moșia se vinde pentru același motiv juridic «că s'au mai căzut sfitei Episcopii să cumpere, de cît altora, fiind moșia noastră în mijlocul moșiei Episcopiei»³³. Episcopia cumpăra 81 stinjeni, cu prețul unitar de 66 bani. Iordachie feciorul Stanciului Bozăeanul da zapis la 7 iulie 7219 — 1714, Episcopului Ioasaf cum el a avut o țigancă, care a fugit și s-a măritat cu un țigan de la Aninoasa, care era stăpînirea Episcopiei. Bărbatul ei vine la Episcop și cere să dea Episcopia schimb pentru soția sa. Episcopul preferă să o cumpere de la Iordachie Bozăeanul cu 18 taleri «pentru că nici s'au căzut să o despărțim fiind cununați»³⁴. O danie făcută la schitul Bontăști, la 31 oct. 7220 — 1711 de Marica care dorea să se îngroape aci la schit, se comunica și Episcopului Ioasaf spre știință³⁵. Constantin Vodă Brîncoveanul da poruncă la 10 ianuarie 7220 — 1712 sătenilor din Moșesti să facă zapis pe moșia zălogită Episcopiei, sau să dea bani³⁶. Popa Marin din Lipia aduce o carte domnească dată de Constantin Vodă Brîncoveanul la 5 martie 7220 — 1712 prin care cere Episcopului Ioasaf, ca împreună cu Ion căpitanul, să judece pricina de vii, dintre aducătorul cărții și Oprea Chelcea. Cel din urmă spune că popa Marin a cumpărat 4 pogoane și o cestvîrstă de vie iar obrațele viilor și cu stinjenii la cîmp nu «le-au cumpărat». Episcopul scrie o carte «cu mare blestem la 6 megiași din Lipia, ca să mărturisească cu sufletele lor» adevărul. Popa Marin ciștișigă pricina, iar Oprea «au rămas de judecată». Drept aceea am dat și noi această carte a smereniei noastre de judecată popei lui Marin»³⁷.

La 23 martie 7220 — 1712 Episcopia și episcopul Ioasaf primesc o danie de la Mihai logofăt sin Mihai log Vernescul și jupăneasa sa Maria fata lui «Mihai iuzbașa ot Patărlage». Ei închină șase pogoane și jumătate de vie cu loc sterp în obrațele viei, pe partea orășănească în Dealul Verneștilor «care vii ne-au fost și nouă de cumpărătoare de la cumnatul nostru Deadul Călinescul și de la sora noastră Mușa, care vii sânt alături de cu sadurile Episcopii»; ... și ne-am scris numele la sfitul pomeanic»³⁸. Șerban snă Coica căp ot Năeni, pe lângă schimbul de vii, ce făcuse cu Episcopul Ioasaf, în Dealul Bontăștilor, vinde la 17 mai 7220 — 1712 și crama ce avea acolo. Episcopul plătește pentru aceasta 15 taleri. Printre martorii acestei vînzări găsim și pe Malcaz starostea de armeni, pop Ion protopop și pop Marin ot Focșani și alții³⁹. În aceeași lună, la 20, Episcopul Ioasaf cumpăra de la Popa Dușa sin popa Neagului ot Tiulești și feciorii lui partea lor de moșie din Zăpodie «din hotar pînă în hotar»⁴⁰. În vară, tîrziu, Episcopul primește o danie interesantă de la Neagoe diaconul sin Ion Bărâscul. Era la 22 august 7220 — 1712. Neagoe diaconul da zapis Episcopiei și Episcopului Ioasaf în care zice: «am închinat sfitei Episcopii schitul nostru de la Preamba în moșia Cislăului, care schit iaste făcut din temelie de moșu-mieu popa Băra și de Iosif fiio-său, ounde le să odihneascu și oasele lor și ale altor oameni ai noștri. Însă beserica și cu pomeatul și cu partea mea de moșie, căta mi să va aleage, din partea moșu-mieu lui Dragomir Șterpul. Pentru că moșia schitului au căzut în hotarul sfitei Episcopii cîndu s'au hotărât. Iar beserica și pomii fiind ai noștri e-am închinat ca să fie de acum înainte metoh sfintei Episcopii; să aibă a o căuta, și a o stăpăni de acum înainte în veaci». «Iar nouă veacinică pomenire»⁴¹.

La 5 oct. 7221 — 1712 Popa Dușa, de care am amintit mai sus, cu feciorii lui iarăși vînd Episcopului Ioasaf moșie în Zăpodie partea lui Mihai feciorul lui Ursu Pomescul «toată partea lui cată se va aleage de peste tot hotarul ... drept tal 7»⁴². Moșia de la Macsin cumpărată de episcopul Ioasaf și egumenul grec Hrisantos de la mănăstirea Banu este dată înapoi, pentru că s-a sculat Șteful vtorii armaș, care nu îngăduie «fiind mai volnic» a cumpăra el. Acesta se ridicase la 20 oct. 7221 — 1712 cu

32. P. 1/38.

33. P. 17/25.

34. Mss 173 f. 620 și verso.

35. P. 59/40.

36. P. 49/29.

37. P. 56/26.

38. Mss. 171. 194 v — 195.

39. P. 59/38.

40. P. 78/6.

41. P. 34/36.

42. P. 88/7 (8).

această pretenție îndreptățită și întoarce banii celor două mănăstiri, dreptul lui nefiind contestat⁴³. Mai mulți boiernași scriu Episcopului Ioasaf la 12 noiembrie 7221 — 1712 cum au primit scrisoare «și ce ne-ai poruncit sfinția ta am înțeles» despre o moșie a unor oameni din Moșăști «ce ți-au fost pus și tale zălog pe tl. 20 și poruncindu-ne sf ta au să dea și tale banii, eu să dea de acei bani moșie stătătoare însă stă câte ban 16 pol». Oamenii n-au bani și dau moșie și zapis pe cei 160 stinjeni aflați. Și au mers de au sforit-o și i-am făcut și seamne»⁴⁴. Intre cei 12 boiernași vindând pe: Radul Săseanul, Mihalcea Vernescu, Andrei logof ot Pătrălăge, Paraschiva căpit, Drăgușin postelnic și alții. În aceeași zi Vasilie ot Moșești cu fratele său Vasile și Negulici dau zapis Episcopului Ioasaf oă i-au vîndut 160 stinjeni de moșie drept bani gata 20 taleri. Este perfectarea, în forma legală, a celor ce făcuseră boiernașii de mai sus⁴⁵. Știm cum Stana săpunăreasa dăduse Episcopiei Buzăului casa sa din mahalaua Popei lui Dragomir din Tîrgoviște. Episcopia a stăpînit-o, cu bună pace, pînă acum, la 3 ianuarie 7221 — 1713, cînd se scoală Hrizea bărbierul cu frații lui, nepoții Stanei, spunînd că n-a dat mătusa lor casa Episcopiei. Domnul cere la cinci mari boieri să judece pricina; în urma cercetării Episcopia își păstrează dania, întărită cu însuși hrisolul domnesc al lui Constantin Vodă Brîncoveanu⁴⁶. Episcopul Ioasaf merge la Vodă și cere să i se dea boieri hotarnici ca să aleagă și să hotărască cumpărăturile numeroase, pe care le făcuse sfinția sa. Ca urmare la 26 aprilie 7221 — 1713 Domnul dă carte solemnă celor 12 boieri luați de episcop, să meargă să hotărască părțile de moșie ce a cumpărat la Modruzești, în Zăvoianca din Gura Călnăului, în Tihuleasca, în Moșăști și în Zăpodia. Se cere boierilor hotarnici, să cheme toți moșnenii de față, să le citească toate cărțile și zapisele ce vor avea la mîinile lor și să aleagă părțile ce a cumpărat Episcopul și să le lipească lîngă cealaltă moșie, ce mai are Episcopia acolo. Iar din Tihulești să aleagă toată partea de moșie a popii Dușii, cît a avut el oșebit de oătre alați moșneni, de acolo: «Însă după cum veți afla și voi cu ale voastre suflete mai pre dreplate, fără de fățarie ... și să puneți pietri, ca să știți cine pre unde va stăpăni», dispune Domnitorul. De observat cum se ține la prezența moșnenilor: «iar de nu vor veni toți moșnenii să fie de față înaintea voastră la hotarnicie, voi să lăsați să nu hotărâți, pînă cînd vor fi toți moșneani de față și atuncea fiind toți de față, să hotărâți»⁴⁷. Poruncă suplimentară se dă în aceeași zi, de 26 aprilie, boierilor alegători și hotarnici, în același sens. Cei 12 aleși erau: Sava căpit, Anton căpit, Costandin Codelea, Paraschiva căpit, Mihalcea căpit, Tudorin cămărașul, Jipa al Cărlovei, Mihalache ceauș ot Vernești, Iane căpit ot Păcleani, Andrei log ot Patarlage, Costandin al Mănicăi și Radul Săseanul⁴⁸. Îi menționăm și pentru motivul că aceștia erau oameni cu mai mult prestigiu în ținutul Buzăului. La 3 mai 7221 — 1713 Iane cu fratele său Șarban, feciorii lui Ghelasie diaconul, nepoții popei lui Peladat din Moșești vînd Episcopiei din Buzău și părintelui episcop kir Ioasaf moșie în Moșăști, de baștină și cumpărătoare, de peste tot hotarul și cu vad de moară. Ei vînd 100 de stinjeni, cu cîte 16 pol bani stinjen, prețul total fiind 12 taleri, pol...; iar trăgîndu-se moșia, ce ar fi mai mult, să li se dea banii și pe aceea⁴⁹.

Iar la 11 mai Episcopul Ioasaf cumpăra de la unchiușul Mihai din Zăpodia 60 stinjeni de moșie din Zăpodia, stinjenul cu 16 bani și jumătate⁵⁰. La 6 iunie 7221 — 1713 popa Dușa, care se pricepea la vînzări, împreună cu alții, vînd Episcopului Ioasaf moșie în Tihulești. Ei avuseseră aci moșie de-a valma cu mănăstirea Cozieani. Popa Dușa și alții vîzînd că le-a rămas puțină moșie și anume 325 stinjeni, vin la Episcopia și o vînd drept taleri 40 și jumătate⁵¹. La 2 februarie 7222 — 1714 se face un schimb între Episcopia Buzău și Biserica Antim din București. Maria băneasa Mi-leasca împreună cu ginerii săi Dumitrașco vel căpit za Cerneti dăruiesc mănăstirii Antim «care o au făcut și o au zidit din temelie ei sfinția sa Kir Antim», «în mahalaua popei lui Ivasco» un loc din orașul Tîrgoviștea, pe care-l avea moștenire de la Danciul postelnic Părăean. Probabil că mitropolitului Antim nu-i era de mare folos acest loc și de aceea îl schimba cu Episcopia Buzăului, care-i da în loc moșie la Vespești⁵². Bogoslov, cu sora sa Nedelea, vinde la 22 martie 7222 — 1714 Episcopului Ioasaf 12 «pămînturi» de loc, drept bani gata lei 3 și jumătate. Ei întrebă răzășii

43. P. 21/15.

44. Mss. 171 f. 392 și v. P. 49/32.

45. P. 49/35.

46. Mss. 173 f. 524 și v. P. 80/3.

47. P. 1/43 și 43.

48. P. 78/8.

49. P. 49/38.

50. P. 78/8.

51. P. 39/39.

52. P. 80/4.

53. P. 59/41.

«și din sus și dă-n jos» și «nu s'au aflat să cumpere». «Însă să se știe și locul, din apa Merei, pân în hotarul Dălcuțului... și pă dă-n sus dă vilele sfintului schit ot Bontestii». «Întâmplatu-m'am și eu popa Simion ot Urechestii și am scris cu zisa lor»⁵⁴. Braniștea de lângă Episcopie, la Buzău, a fost o preocupare continuă a episcopilor ca să nu fie devastată. Multe porunci domnești s-au dat pentru apărarea ei. Iată încă una de la Ștefan Vodă Cantacuzino (1714 martie 25 — 1715 dec. 25) către episcopul Ioasaf cu data de 6 aprilie 7222 — 1714. Domnul spune ca, ispravnicul pe care l-a pus episcopul pe moșia de la Stăncești, să fie volnic să oprească pe tot omul să nu taie în braniștea de lângă Țirgul Buzău «care iaste oprită mai denainte vream». De asemenea el va opri să nu se taie nici în crivina după moșia Stăncești și frasinii după moșia Negreasca «ca's fie numai de treaba viilor și lucrurilor sfintei Episcopii». Cei care ar îndrăzni să facă altfel «să-i tragă și să le facă certare dup vina lor»⁵⁴. Episcopul Ioasaf câștigă de la noul Domn Ștefan Cantacuzino la 26 mai 7222 — 1714 un privilegiu deosebit. Se dă voie episcopului să strângă la moșia de la Căvănești 20 lode, oameni străini, fără de bir «și fără de gălceavă». Domnul îi erta de toate dăjdiile «de acum până la luna lui Sept, iar atunci vor veni aici de-ș vor lua bir de la vistieria Domniei mele, după puterea lor. Iar până atunci să aibă pace». Se dă poruncă boierilor «cislaiși» și altor slugi domnești și boierestii să se ferească de acești oameni și de bucatele lor⁵⁵. A doua zi chiar Episcopul primește o altă împuternicire din partea lui Ștefan Vodă Cantacuzino «pentru toți oamenii ce vor șede ca casele lor pe locul sfintei Episcopii, în mahalaua Episcopiei, din acolo din oraș din Buzău, ca să-chieame și să-s înțeleagă cu dănsii foarte bine: să-s tocnească pe cât să lucreze într-un an de om la Episcopie. Și după ce să vor tocmi, să lucreze fieștecare, după tocmeală. Că ori care dintracea n'ar lucra, ca să dea ajutorio la Episcopie, ci ar sta împotriva cu vre o semetie, pentru ounii ca aceeaa am dat Domniea mea voe părintelui Episcopului, ca să-i rădices cu casele lor cu totu și să-i mute pe pământul domnescu, că mult loc iaste acolo»⁵⁶. Era acesta un ajutor substanțial pentru prosperitatea materială a Instituției condusă cu atita sîrguință de episcopul Ioasaf.

La 3 sept. 7223 — 1714 Neagul din Moșăști «dupe Sărățel» fecior popei lui Lepădat ot tam, împreună cu feciorii, dau zapis la sf. Episcopie «și la cinstita mână sfintii sale părintelui Episcopului Kir Ioasaf cum au vândut moșia lor de moștenire și cumpărătoare din Moșăști, din cîmp, din pădure, din siliştea satului și din apă, cu vad de moară, cu pometul din teiș, din hotar pînă în hotar, drept bani gata tl 12 și jumătate, însă stănjeni 100» «și stanjenul po bani 16 pol»⁵⁷. Dacă, trăgundu-se moșia, și se vor afla stînjeni mai mulți, să li se plătească și aceia de Episcopie. În aceeași zi Neagul cu nepoții lui, edică aceiași, de mai sus, vînd Episcopiei 200 stînjeni «însă eu singur am vîndut stănjeni 100 și nepoții amîndoi stînjeni 100». «Deci când va fi la trasul moșii, de vor fi stanjeni 200 să fie pace între noi. Iar de vor lipsi dintracei stanjeni 200 ... să avem a întoarce banii sfintii sale cu dobânda. Iar de va treace moșie mai multa ... sa nu fim volnici a o vînde altora, ci să o dăm iar sfintii sale, precum vor da o și alți moșneani»⁵⁸. În aceeași toamnă, la 20 oct. 7223 — 1714 Episcopul Ioasaf cumpără moșie la Zavoianca «ot Gura Călnăului» de la Panaft Munteanul și fratele său Tola. Aceștia vînd 33 stînjeni și stînjenul cu 40 bani, care fac peste tot taleri 10⁵⁹. Schitul Bontestii din ținutul Rîmnicului sărat nu este uitat. Astfel, la 10 ianuarie 7223 — 1715 Episcopul cumpără de la Alexandru și cumpărătoare preutea Stana 1 «pământ» în Dealul Bontestilor alătura cu gardul vii sfintii sale pe din jos, drept bani gata tl patru. Pe același zapis scrie și Manea femeia lui Constantin Sasul cu nepotu-său Cuzi că vînd Episcopiei și ei 1 «pământ» alătura cu pămîntul «carele au vândut Alexandru ... drept bani gata tl patru». Între numeroșii martori ai acestei tranzacții găsim și pe Chirit pătr(calab) ot Urichestii, popa Ion protopop, «și eu popa Ionescu ot Bontestii am scris acest zapis cu zisa lor»⁶⁰. Cumpărăturile se făcuseră pentru schit. Ștefan Vodă Cantacuzino poruncește la 6 boieri să cerceteze două pricini ce avea Episcopia, sau mai bine zis, Episcopul Ioasaf. Prima era porunca de la 12 ianuarie 7223 — 1715 către cei șase boieri luați de episcop și de Neagoe și Blaj, ca să le ia seama pentru moșia Stăncești și să se ocupe și de o neînțelegere pentru 4 pogoane de vie, pe care le făcuse danie Episcopiei Mihai logofăt Cărlomă-

54. P. 79/6.

55. Acad. R.P.R. P. CXXIV 175.

56. Mss. 173 f. 430 v.

57. P. 49/40.

58. P. 49/41.

59. P. 22/36.

60. P. 59/43.

nescu. Iar feciorii Carlovei nu îngăduiesc să ție Episcopia, zicnd că le-ar fi făcut Mihai logofăt rău danie Episcopiei : «ci ar fi mai volnici feciorii Carlovii să le ție». Domnul le cere, să judece și să le dea scrisori «pă la mâinile lor, ca să-s știe cine și cui să cade să ție»⁶¹. Cu data de 13 ianuarie același an, Ștefan Voievod scrie celor șase boieri și care erau : Robe căpit, Mihalcea păr ot Scurtești, Nica abagiul ot Buz, Bagdat căp, Lefter vnuc (nepot) Caloian căp și Iane ot Buz, să cerceteze pricina moșiei de la Stăncesti. Episcopul Ioasaf spunea că această moșie este dăruită Episcopiei de Eremia Coțescul, aleasă, hotărîtă și împietruită de 12 boieri, mai dinainte vreme «fără dă nici o galceavă». Iar Neagoe și cu Blaj se ridică și spun că au și ei o parte din moșia aceasta, cumpărată de la Dumitru Chivărariul «și acum le o împresoară sfintia sa părintele Episcopul și le o ia în silă și fără de dreptate». Domnul poruncește celor șase boieri, să citească toate scrisorile și zapisele Episcopiei ce va mai fi avind de la Eremia Coțescul «și să sforați moșiea, să căutați pă seamne» și pă pietri să adeveriți» dacă au avut cei doi moșie aci sau nu. «Să nu mai fie galceava, între dinșii»⁶².

Materialul uman, din care făceau parte mai ales țiganii, nu este neglijat de Episcopul Ioasaf. Astfel la 15 februarie 7223—1715 vedem un angajament ce se făcea cu Radul și fratele lui Liuca feciorii Lioăi Liicoiul de către Episcopia. Acești frați aveau în țigănia Episcopiei trei țigănci, anume Mira, care o ținea Gherghe țiganul, «și o fată a ei Costanda, care o ține lane țiganul și o copilă anume Anița». Ei dămuiesc cu știrea rudelor, pe Costanda sfintei Episcopii, pentru pomenirea părinților lor ; pentru copilă fac schimb cu Episcopul, care dă fată pentru fată, iar pe țigăncă Mina o vinde Episcopiei drept taleri 20⁶³. Cele două heleșteie făcute de Caloian căpitanul, Dumitrașco căpit Bogdan și de Șteful armaș, pe moșia țirgului Buzău și fără știrea Domnului, pe care le confiscase și le dăruise Episcopiei Constantin Vodă Brincoveanul sint la 17 februarie 7223—1715, din nou întărite de Ștefan Cantacuzino Voievod acelorăși⁶⁴. Bontăștii nu soapă din preocupările Episcopului Ioasaf. Ca ummare el cumpăra la 3 martie de la Alexandru și cumnata sa un pământ iar la 22 martie 7223—1715 de la Stanciu sin Rădoeș ot Bontăști «un pământ din apa Merăi». Prețul este de șase taleri «precum au cumpărat și căpitanul Postolache tot într'acel rând»⁶⁵. În aceeași lună, la 29, Episcopul mai cumpără de la Ioana fata Stanciuului și mătușă-sa Tudora fata Stanciuului ceaușului Spin «un răzor» de loc din Bontăști, drept bani gata taleri 2⁶⁶. La 19 iunie 7223—1715 episcopul Ioasaf cumpără încă 30 de stînjeni de moșie, la Stăncesti, de la Tatul și Ursu feciorii lui Nedelco Coțescul «carele au fost frate cu Irimiea călugărul». În zăpisul de vânzare ei spun că tală lor Nedelcu a avut moșie, în Stăncesti, 80 de stînjeni. Din aceștia, în momentul cind Ieremia călugărul închina Episcopiei, au vindut acestuia 50 de stînjeni și le-a mai rămas 30. Acești din urmă stînjeni au fost descoperiți cind cu șase boieri amintiți mai sus, judecau pricina dintre Episcopul Ioasaf și verii Coțestilor Neagoe și Blaj și care au rămas de judecată ca niște oameni răi și mincinoși. Iar nouă ne-au ales moșie în Stăncesti în hotarul unchiului nostru Ieremia călugărul, stînjeni 30». Văzind că le-a rămas moșie puțină, spun Tatul și Ursul, o vind sfintei Episcopii «stăjenul po bani 33, care fac tl 7 poi»⁶⁷. Grija Episcopului Ioasaf rămânea mereu trează pentru mânăstirea-schit de la Bontăști. La 22 oct. 7224—1715 el cumpăra de la Neacșul soția, feciorii, fratele și nepoții acestuia o «grădină cu pometuri de la strămoși, de la moși și de la părintii» lor. «Și viindu-ne vreme de neputință de nevoile țării o am făcută vânzătoare, fiind alătorea cu gardul sfitei mânăstiri din Bontăști» ... Deci sînția sa au trimis preoți și alți moșneni de o au măsurat, și măsurindu-se s-au găsit... pogoane de pământ 5. Și viind la sfintia sa m-am tocmît de mi-au dat de pogon câte ughi 1 și bani 12 tl, care fac peste tot tl 7 bani 128... Însă să-s știe și lungul acestui pământ, dan scoorșii cei mari, pân în apa Mierăi și latul prăjini 12 pre lângă gardul viilor mânăstirii din jos despre siliștea satului»⁶⁸. La 8 noiembrie, același an Andronic zet (ginere) popei Stoian dă zăpis la mîna Episcopului Ioasaf cum i-a vindut la Bontăști «un pământ» de loc sterp, drept bani gata tl 3 zlot 1⁶⁹. Nicolae Mavrocordat, în scurta-i primă-domnie

61. P. 31/80.

62. P. 31/81.

63. Acad. R.P.R.. P. CXXIV/108.

64. P. 79/7.

65. P. 59/44.

66. P. 59/45.

67. P. 31/84.

68. P. 59/46.

69. P. 59/47.

(1715 dec. 25 — 1716 noiembrie 14) dă omului străin, pe care-l pusese Episcopul Ioasaf ca să păzească tufele de pe moșia Vărtoapele, să fie în pace și iertat de toate dajdiile și orânduielele cîte vor ieși de la vistieria domnească. Porunca se da la 4 februarie 7224—1716 în acest sens tuturor boierilor «cislășii» și zapciilor să nu cuteze să-l tulbure cu ceva⁷⁰. În aceeași zi Domnul da porunca, care de fapt era o reînnoire a poruncii înaintașilor lui în domnie, să fie lăsați în pace oamenii și morarii Episcopului Ioasaf și cei care vin să macine la morile Episcopiei. Aceștia erau supărați de căpitanul și călărașii din Buzău care le luau caii de olac și cărăle de podvoade. Domnul adăuga că ei au fost scutiți de biruri, tocmai ca să poată fi de ce sînt poruncile Domniei mele și să poarte podvoadele și toate olăcăriile ei⁷¹. O a treia scutire o dă acest Domn tot la 4 februarie 7224—1716, cînd spune «cinstului și iobitorului de Dumnezeu sfinția sa părintele nostru Kir Ioasaf episcop Buz, ca-s abia a ținea la morile sfitei Episcopii 2 morari și 2 lopătari, să fie oameni fără de gâlceavă. Iar de către Domniea mea să fie în pace și ertați de toate dajdiile și orânduielele cîte vor eși peste an de la Vistieria Domniei mele în țară»⁷². Nu era decît reînnoirea unui privilegiu mai vechi al Episcopiei cum am spus mai sus. În sfîrșit, o a patra, în aceeași zi, era reînnoirea puterilor omului Episcopiei de a opri pe oricine, să taie în braniștea «dă lângă Târgul Buzău» în crivina de pe moșia Stănțești și frasinii de pe moșia Negreasca «ca-s fie numai de treaba viilor și lucrurilor sfitei Episcopii»⁷³.

La 17 martie 7224—1716 Nicolae Alexandru Voievod repeta porunca dată, cu două ani mai înainte, de Ștefan Vodă Cantacuzino, că adică Episcopul Ioasaf să poată astringe, la moșia Episcopii Găvanеști liude 20, oameni străini «fără de bir și fără de gâlceavă». Domnul îi scutește de orice dajdie «de acum pînă la luna lui Av., iar atuncea vor veni de-s vor lua bir de la vistieria Domniei mele după puterea lor». Unmează porunca către slujbași să nu-i supere «nici pe ei, încă bucatele lor»⁷⁴. Închinarea moșiei Stănțești la Episcopie de călugărul Irimеa ot Coitești precum și judecata cu cei doi nepoți ai săi, care ridicaseră pira contra Episcopului Ioasaf, se încheie la 17 martie 7224—1716, printr-o carte domnească dată tot de Nicolae Alexandru Vodă Mavrocordat⁷⁵. Călugărul Mamasia din Vernești, care se numea «pe smerenie» Mihalcea feciorul răposatului Lefter căpit» își face diată la 25 aprilie 7224—1716. Prin aceasta lăsa Episcopiei și Episcopului Ioasaf «părțilele» lui de moșie din Necule, la cătă să vor alege, din Goicel tot așa, de la Furul, cît se va alege, un copil de țigan anume Stan și o copilă de țigan Dobra. Aceasta le închină pentru sufletul părinților și al său: «și ne-am scris și la sfitul pomeanic al sfitei Episcopii» «ci să stăpînească sfta Episcopie aceasta ce am scris, cu bună pace de cătră neamul meu». El mai lasă Episcopiei, ceea ce va mai rămînea la moartea lui, căci fraților lasă cu scrisoarea sa «cine ce va ținea». «Și să fie volnici părinții de la sftă Episcopie, cari vor fi dup vremi, să fie volnici cu scrisoarea mea aceasta, unde voi muri să-mi aducă oasele să mi le îngroape aciea la sfta Episcopie. Și cari să vor întâmpla arhieriei de acum înainte, să aibă a mă căuta și pe mine cît voi fi viu, ca pre unul din călugării sfitei Episcopii». Martorii acestui zapis sînt: † Moise sin Lefter căpit, † eu Lefter sin Lefter căpit, † az Mihai căpt Buesc, † Mihalcea căpt mam⁷⁶. La 4 iunie 7224—1716 Dan cu fratele lui, cu femeia și cu feciorii dau zapis «la sfta Episcopie din Buzău și la cinstita mână sfinții sale părintelui Episcopului Kir Ioasaf» cum au luat de la acesta o bute de vin tocmit-a vadra cu 19 bani. Măsurîndu-se butea au ieșit 88 vedre care fac taleri 12 bani⁷². Ei nu au bani să dea pentru vin și de aceea roagă Episcopul să primească moșia lor din Cucuteni, care era lingă a Episcopiei. Vînd 40 stînjeni cu 50 bani stînjenul «care fac peste tot taleri 15: măcar că mai înainte au fost prețul aceștii moșii de s-au cumpărat po bani 33, iar sfinția sa ne-au plătit mai bine de cît alții»⁷⁷. Episcopul Ioasaf nu cumpărase de mult, moșie la Modruzești o veche proprietate a Episcopiei. Iată că la 16 iunie 7224—1716 Anghel cu fratele lui Jipa feciorii lui Anghel pârcalab din Fundeani, fac vînzatori cei 82 stînjeni și jumătate ce au la Modruzești. Ei vin:

70. P. 21/21.

71. P. 10/85.

72. P. 10/84.

73. P. 31/85.

74. Acad. R.P.R., P. CXXIV/149.

75. P. 31/86.

76. P. 11/29.

77. P. 72/28.

la Episcop și vind moșia «insă stăjănul precum scrie în zapisele ceale vechi de cumpărătoare, care le-am dat toate la mâna sfintii sale»⁷⁸. A doua zi la 17 iunie 7224—1716 Episcopul Ioasaf mai cumpăra la Scurtești, unde Episcopia avea, de asemenea, moșie. Părvul feciorul lui Stan cu femeia și feciorii săi vind moșia lor din Scurtești «care să chiamă Zgărcita». Moșia avea 200 stinjeni, iar prețul uni stinjen era de 44 bani, «care fac peste tot tal 66». «Care moșie merge pă din sus de a sfintii Episcopii, lungul din Drumul Fierului pân în Gârla domnească, peste Buzău»⁷⁹.

T. G. BULAT

ÎNSEMNĂRI DE LA MÎNĂSTIREA BRÎNCOVENI — OLT

PRIMUL PAS AL LUI TUDOR DIN VLADIMIR ÎN DRUM SPRE BUCUREȘTI,
IL FACE LA MÎNĂSTIREA DIN BRÎNCOVENI-OLT

Mînăstirea din satul Brîncoveni, ctitorie a boierilor Craiovești servea ca loc de întîlnire și destîndere pentru Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu la adăpost de vîzul și urechile arnăuților și armașilor stăpînirii.

Sintem în vremea lui Ion B. Caragea, încărcată de vaiete și blesteme, în vremea asupririi sufletului norodului prin mărirea dăjdiilor cu de opt ori mai mult ca înainte, încolîndu-se astfel duhul revoluției.

Tudor avea un proces la divanul domnesc uitat de judecată pe care acum dorea să-l judece cu tot dinadinsul, fiind vorba de cotropirea unei sfiori de pămînt a sa de către boierul Nicolache Glogoveanu, spre a-și mări a lui întînsă moșie¹.

La mînăstire este primit de un bătrîn călugăr, ce-i oferă și lui și calului său adăpost și tain de mîncare.

În prag îl întîlnește pe vechiul său prieten Iancu Jianu, care-l așteaptă să pună la cale măsuri pentru izbăvirea poporului din ghiarele lacome de bani ale domnitorului Ion B. Caragea (1812—1818), ce-și strînsese în șase ani de domnie o avere de 93.000.000 și fugi cu toate comorile lui apoi în Austria.

În afară de banii ce intrau în buzunarele acestui nesățios domnitor și al oame-nilor stăpînirii lui mai trebuiau date plocoane curții sultanului și pașalelor de pe Dunăre și astea toate de pe spinarea bietului țăran. Acesta era glasul inimii lui Iancu Jianu ce-l aducea în calea lui Tudor Vladimirescu, spre a se sfătui pe ce drum să meargă, ajutîndu-se unul pe altul, spre organizarea unei împotrîviri acestor capacități.

În același gînd, Tudor Vladimirescu la intrarea în curtea acestei vechi și tra-nice mînăstiri, examină grosimea zidurilor și înălțimea lor bune pentru o rezistență ca de cetate. Călugării părinti ai ei îi erau de bună seamă de neprețuit ajutor.

Alături de mînăstire și curtea boierilor Craiovești era investită cu ziduri înalte și dure chiar la lovituri de tun. Și mai mult între timp s-a săpat un canal de cîtiva kilometri pînă la apa Olului, care să creeze în jurul așezării un șant de apă după modelul castelelor din țările apusene.

Sub domnia lui Matei Basarab, Preda Brîncoveanu devine cel mai bogat boier din Oltenia, avînd peste 200 de sate și cu 1500 țigani robi, 20.000 oi, 18.000 iepe, 5000 boi și bivoli, 4000 porci, 300 stupi, așa că avea în timpul a 36 ani de slujbe polițice să întărească mînăstirea cu curțile boierești din Brîncoveni ca pe o adevă-rată cetate².

78. P. 1/46. 79. P. 50/48.

1. Paul Constant., *Tudor Vladimirescu*, Editura Tineretului, București, 1960, p. 9—11.

2. Constantin Șerban, *Constantin Brîncoveanu*, Editura Tineretului, București, 1968, p. 5—6.

La această mânăstire rîvneau acum Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu să reziste în revoltă, putînd să-și depună provizii în hrană și muniții pentru un timp îndelungat

Aceeași soartă nemiloasă va sta în calea cugetului lui Tudor Vladimirescu de a-și aduce gîndurile la îndeplinire, fiind omorît mișelește de oamenii lui Alexandru Ipsilante și aruncat în fîntina de la Răzvod de lingă Tîrgoviște, ca și Mihai Viteazul care fusese străpuns de sulitele mercenarilor lui Gheorghe Basta pe cîmpia Turzii cu 220 ani mai înainte.

Era deci de înțeles că în incinta zidurilor de cetate ale mânăstirii Craioveștilor și curții mărețe a lui Preda Brîncoveanu, ce-și zidise casa din piatră față de bordeiele obișnuite din acea vreme, să încolțească germele răzvrătirii și idei de rezistență la nevoie în aceste locuri tari atît prin natura lor cît și prin sufletul țărănilor obișduiți din acele părți.

Gloria numelui lui Constantin Brîncoveanu, fiu al lui Papa Brîncoveanu, fost postelnic ca boier, flutura încă pe baldurile măreței cetăți din Brîncoveni în inima popoului prin faptul izbăvirii lui sulețesții de a nu trece nici el și nici fiul său Matei cel mai mic dintre odraslele lui la legea coranului musulman cînd își așteptau în închisoarea celor șapte turnuri —, Edicule de pe Bosfor —, ceasul cel din urmă al vieții lor ca să le baie călăul capul lor luminat de credința creștină.

Și în fața unei ploști străbune plină de năchiu adus de Iancu Jianu de la cula sa de la Fălcau, zidită de el însuși ca un cuib de rezistență aproape de apele învolburate ale Oltului, pe care să-l treacă în înnot călare la vreme de nevoie în Țara Românească la circiuma lui Petre din pădurile bătrîne de stejari de la apus de Crîngeni pe Călmățui, unde-și aveau sălaş haiducii lui sub conducerea vestitului Badea Hoțul, se naște planul răzvrătirii pentru a scăpa poporul de opreliști și a-l îndrepta pe o cale nouă, calea redresării lui naționale, spre un trai mai bun.

Satul vechi Brîncoveni apare în lumina istoriei la 1 septembrie 1491, cînd Vlad Călugărul înărește mânăstirii Bistrița satele: Plăvicenii, Soasul, Brîncovenii, Gîndenii, Vădastra, Potelul cu Balta Albă, Pîriul și Mălureni precum și țigani, danii făcute de ctitori, boierii Craiovești, jupanul Barbul al Craiovei cu frații lui: jupanii Pîrvul, Danciul și Radul³.

Mai tirziu Voievodul Pătrașcu cel Bun, părintele lui Mihai Viteazul, va da actul domnesc din 25 iulie 1557 în Brîncoveni, ales ca loc de odihnă și recreere, prin care se întărește fiilor lui Țalapi logofăt și fiicei lui Stanca părți de ocină în Cocosani.

Mânăstirea Brîncoveni apare în documentele timpului la 1 septembrie 1582, cînd Mihnea Turcitul Voievod, îi întărește jumătate din satul Vlădueni, două sălășe de țigani și două mori dăruite de jupanița Capela. Și umbrele boierilor Craiovești de la Brîncoveni, vestiți prin puterea lor, vor apare de astă dată în mintea lui Tudor din Vladimir și a Iancului din Fălcau, să răscoale poporul la luptă pentru libertate și scuturare a jugului boierilor greci și cămătarilor turci, opoșiți în sate și tîrguri pentru spolierea țărănilor și tîrgovețului.

Tudor pleacă spre București împăcat de întîlnirea neașteptată cu Jianu.

La București intră de-a călare în curtea vornicului Samurcaș, grec de origine, dar cu suflet de român. Cum îl vede pe Tudor îi și dă sfatul în taină de a pleca înapoi cît mai repede căci Pașa din Vidin îl caută cu oamenii lui și ai agiei șe-șe-l prinde și da pierzării, împreună și cu știința lui Vodă Caragea. Simțise șar prin ogarii agiei că Tudor îi vrea înlocuirea și la nevoie chiar pieirea.

Și Tudor ascultă sfatul înțelept și se întoarce spre locuri tainice de ascunde ochii și ghiarele cătanelor turcești și ale agiei lui Caragea Vodă, plecînd ab-
vire

3. *Documente privind Istoria României* Veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1500) Ed. Acad. RSR, p. 206. 4. *Idem*, Veacul XVI, vol. V (1581—1590), p. 77—78.

SCHITUL DE LA LAINICI PROTEJEAZĂ PE TUDOR DE TURCI ȘI DE AGIE

La Tîrgu Jiu este primit și adăpostit în casa sameșului Vasile Moangă unde lua parte și starețul schitului Lainici.

Îi cere straietele călugărului, se îmbracă cu ele și pornește spre munți cu un bilet de la starețul de a fi primit în schit pînă va scăpa de urgie și la nevoie să-l treacă peste munți poate prin pasul Vilcoanului pe unde în iarna anului 1601 pornise la începutul lui ianuarie Mihail Vodă Viteazul rămas fără tron și țară către curtea împăratului Rudolf al III-lea de Habsburg de la Viena și Praga, spre a-i cere oaste să se întoneze din nou ca domnori în Ardeal și Țara Românească.

Starețul îmbrăcat de acum în straietele lui Tudor își face semnul crucii, rostind în semn de amărăciune:

«Doamne oită vreme are să mai țină osinda oamenilor, așa ca să nu-și aibă liniște a caselor și să-i poarte tot fugari și prin vizuini!»⁵.

Tudor din Vladimir, după un răstimp de rătăciră dosite prin munți pe la colibe de oameni sărmani dar primitori și pe la stîne de ciobani, pe la schituri și mînăstiri, unde călugării i-au fost mentori spirituali pentru încolțirea în sufletul lui și al poporenilor păstoriți de ei a genmenului revoluției de la 1821, revine la București să ia legături tainice cu sfătuitoari de renume.

Legături tainice ale lui Tudor cu episcopul Ilarion și Gheorghe Lazăr.

Prilejul i se oferă de a lua parte la procesul ce-l avea în fața Divanului Domnesc cu Nicolache Golgoveanu, la care luau parte de acum și cîțiva veri de ai lui ca pîritori.

Între timp pașa Regip din Vidin îl iertase pe Tudor dînd în acest sens scris către divan, în urma intervenției episcopului Ilarion și a vornicului Samurcaș.

Ajuns la București, făcînd drumul prin Rușava (Rușii de Vede) primul pas l-a făcut în casele vornicului Samurcaș unde a întîlnit și pe episcopul Ilarion. După ce-si vărsă focul pe cei doisprezece boieri divaniți, care nu-i judecă procesul, arătînd că Nicolache Golgoveanu clucera l-a încălcat ocina lui, și este protejat în divan de nu e încă judecat spre a-i da pămîntul luat înapoi, el își va face singur dreptate. Părintele episcop Ilarion văzînd în cugetul lui Tudor idea răzbunării și a răscoalei sufletești, îi răspunde că: «Peștele mare înghite pe cel mic».

Continuau se naște ideea răfuielii premergătoare revoluției din primăvara lui 1821. Ca urmare Tudor îi cere povata episcopului Ilarion despre școala lui Gheorghe Lazăr și în ce spirit învață studenții lui? Și episcopul Ilarion îl trimite la Gheorghe Lazăr la școala lui de la Sfîntul Sava, în care se găsesc învățăcei fără rînduială boierească: scribi, dascăli, băieți de prăvălie, fii de muncitori tîrgoveți și de țărani din satele apropiate, buni și la treabă și la carte.

De fapt, Tudor din Vladimir își punea mai multă nădejde în dascălul ardelean Gheorghe Lazăr și în învățăceii lui, decît în boierii simpatizanți înlăturării lui Vodă Caragea și a lui aga Filipescu susținătorul lui prin răscoală și anume: vornicul Samurcaș, popa Ilarion, Filipescu Vulpe, Nicolae Văcărescu, Scarlat Grădișteanu, Mihăiță Filipescu și Cîmpineanu.

Episcopul Ilarion la o confruntare cu Tudor i-a arătat că în școala lui Gheorghe Lazăr s-au format oameni de nădejde: Ion Eliade, Petrache Poenaru, Anton Pann și alți învățăcei, care la ridicarea steagului revoluției o vor apăra, ridicînd mulțimi de tîrgoveți și țărani spre izbînda ei pentru binele poporului.

Se pare că în convorbirea avută de Tudor pandurul, cu Gheorghe Lazăr dădîndu-i știrea, s-a înfiripat înțelegerea ca învățăceii să ajute revoluția. Așa se explică faptul că Tudor va veni prin Bolintin la Cotroceni, unde învățăceii lui Gheorghe Lazăr polițiști pregătiti din timp oastea pandurilor sanțurii de rezistență în caz de luptă, lingă rădăcina năstirea Cotroceni.

De altfel drumul de la Slatina era mai bun și mai drept prin Pitești — Găești — Titu, decît cel apucat de oastea pandurilor prin: Șerbănești — Ciolănești — Talpa Bolintin.

O dovadă fără tăgadă a înțelegerii tainice dintre bătrînul dascăl și tînărul pandur Ilarion a fost pârtaș. Din tradiție a rămas posterității viziunea că într-o noapte bătrînul dascăl vede în curtea lui două umbre. Se uită bine și distinge, da! «una e a lui Tudor și alta a lui Bujor haiducul!» Să fi spus marele patriot ardelean așa? Chiar de nu va fi fost așa poporul a preaslăvit această înțelegere tainică dintre cei doi revoluționari în gândire și în faptă.

Cum era de așteptat, divanul domnesc i-a oîminat judecarea procesului lui Tudor trimițînd a i se face o ispașă la fața locului și el a plecat la Cernet, locul lui de baștină.

Vinturile revoluției aduc spre Cernet în Mehedinți la capăt de țară pe căpitanii de panduri: Nicolae Zoican, Ardeleanu, Gîrbea și Drăghiceanu, Ghelmegeanu și Ioniță Crețescu, Ioniță Cegan și Urdăreanu, pentru sfat și măsuri de luat în vederea ridicării poporului la luptă.

Tudor le făcu cunoscut legăturile tainice stabilite de ajutor din partea popii Ilarion și a studenților lui Gheorghe Lazăr. De asemenea le aduse de știre că și grecii din Elada plănuiesc o răscoală contra stăpînirii turcești. Și în acest scop prințul Alexandru Ipsilante organizează pe pămîntul rusesc eteria cu tineri greci ce au luat parte la răzbiul din 1812, în armata țaristă ca voluntari spre a-și elibera patria de jugul otoman. Oastea eteriei urmează a trece Dunărea prin Țările Române în Bulgaria, răscolînd la luptă și pe sirbi, bulgari, greci și muntenegreni, care ard și ei de dorința de a înlătura apăsarea stăpînirii turcești de pe spinarea noroadelor lor.

Deși Tudor vedea acum o alianță cu eteriștii în lupta comună armată contra Semilunei, pandurii se împotriveau poate din instinct contra acestei năzuințe, întrucît grecii din țara noastră făceau parte din clasa boierească care asupra tocmii norodului nostru prin nesațul de spolierea lui pentru îmbogățirea lor. Vechiul dihton latin: «Una salus rei publicae nulam salutem sperare»⁶ părea că va crea o alternativă în mintea lui Tudor, însă acesta a învins prin tactul lui împotriva căpitanilor răi.

Fapte premergătoare revoluției

Revoluția din anul 1821 este cauzată de spolierea poporului român în timpul domniilor fanariote, instaurate în țară de Poarta Otomană la 1714, după fuga lui Dimitrie Cantemir din Moldova în Rusia șiuciderea lui Constantin Brîncoveanu din Țara Românească la Constantinopol în închisoarea Edicule de pe Bosfor, împreună cu cei patru fii ai săi⁷. Acești domnitori români căutau pe ascuns să scape Țările Române de stăpînirea turcească cu ajutorul Rusiei — Dimitrie Cantemir și al Austriei și Rusiei — Constantin Brîncoveanu.

Războiul Turciei cu Austria din 1716—1718 impuse mărirea tributului de către Poartă pentru Țările Române. Nevoile armatei în hrană, vite și furaje sărăceau continuu satele și tirgurile noastre, fapt care va incolți în sufletul țărănimii gemenul revoluției din 1821, nemaiputînd suporta continuu aceste luări rapace din avutul lor.

Sub domnia lui Nicolae Mavrocordat, în anul 1716 armatele austriece comandate de prințul Eugeniu de Savoia, au venit și ocupat Cîmpulungul Muscelului cu scopul de a apăra granița Ardealului de turci și spre a lua contribuții de război în Țara Românească⁸.

După ocuparea Belgradului, în 1717 de către Eugeniu de Savoia, o parte din oastea turcească și tătarască a intrat în țară peste Olt și a făcut multă pradă și robie. La Cornătel le iese înainte la podul de piatră, Ion Mavrocordat cu un pașă din București și scoate din mîinile lor 1700 de suflete⁹.

Prin pacea ce se încheie la Passarovitz în 1718, turcii fiind înfrinți, Banatul și Oltenia fură ocupate de Austria.

6. Singura salvare a țării, să nu se mai spere la nici o salvare.

7. Constantin Șerban, *Constantin Brîncoveanu*, Editura Tineretului, Oamenii de seamă, 1969, p. 182.

8. N. Iorga, *Studii și documente II*, p. 26.

9. *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu Vornicul*, Editura Academiei R. P. R., București, 1963, p. 241.

Temp de 21 de ani se instaură în Oltenia de administrația austriacă un regim fiscal sever și foarte precis, urmând a plăti dări și preoții și minăstirile.

Țăranii în afară de biruri sint scoși la muncă, la construcții, de șosele și întări-turi de război. Aceste măsuri nemulțumesc profund populația și multe sate se risi-pesc, o parte din țărani fug peste Dunăre, sau la est de Olt ¹⁰.

Un nou război izbucnește între Turcia și Austria în care turcii sint invingători și pacea se incheie în 1739 la Belgrad, când Oltenia revine la Țara Românească.

Bucuria devine generală și pentru țărani și pentru boieri mai ales, căci sub stăpînirea austriacă erau supuși la plata unor biruri grele. De acum însă poverile vor apăsa mai mult asupra țărănimii, întrucît boierimea se va prevala de la ele, dato-rită privilegiilor de care se bucura în Țara Românească.

În anul 1768 izbucnește un nou război între Turcia și Rusia. Rușii pătrund în Țările Române și le ocupă din noiembrie 1769 și pînă la 21 iulie 1774, cînd se incheie pacea de la Kuciuk Kainargi. În acest răstimp trupele rusești de pe Olt se pare că au întărit castrul roman de la Gilmea, spre a asigura trecerea peste riu de la Urria. Acest castru este menținut în harta austriacă din 1790 cu numele de «Russische Schantz».

Deși prin această pace miniștrii Rusiei de la Poartă aveau dreptul de a vorbi în favoarea Principatelor Române și a creștinilor ortodocși din imperiul turcesc, asu-primirea populației devine din ce în ce mai aspră. Înșiși domnii țării nu mai au nici o autoritate față de Poarta Otomană. În anul 1777 este ucis Grigore Ghica, domnul Moldovei de un simplu capigiu însoțit de cîțiva oameni, în capitala sa de la Iași, fără ca cineva să se miște spre a-l apăra.

Aceeași soartă o avu mai tîrziu domnitorul Constantin Hangerliu (1797—1799) căruia i se va tăia capul în mijlocul Bucureștiului.

Stadiul de decădere a vieții politice în Țările Române în această epocă este destul de accentuat. Viața celor de sus nu era respectată, iar a celor de jos cu atît mai puțin. Așa se naște în sufletul țărănimii, îndeosebi ideea de apărare contra asupritorilor, începînd cu cetele de haiduci. Oriunde erau codri mai bătrîni și mai întinși, acolo se vor așeza lăcașurile lor: pe Jiu, pe Olt, pe Călmățui.

În timpul domniei lui Nicolae Mavrogheni în Muntenia la 3 august 1787, izbuc-nește războiul dintre ruși și turci, luptele avînd loc pe pămîntul Țării Românești.

În anul 1788 sare în ajutorul Rusiei și Austria. Armatele austriace pătrund în țară pe la Brașov și prin alte trecători. De acum încep alte luări din avutul bietului țăran din partea turcilor din raialele Giurguiului și Turnului. Rapturile se întind din posturile de observație și pază de pe Călmățui pînă la Vede, urcîndu-se alocuri și pe rîul Teleormanului, după cum vom vedea și din cîntecele haiducești ale timpului.

Mai mult, Nicolae Mavrogheni este numit căpitanul oștilor turcești din Țara Românească, comandate de Ibrahim Pașa și exploatarea țărănimii se va face astfel sub oblăduirea Divanului Domnesc și a Înaltului Develt al Porții Otomane, după cum se vede și dintr-un pitac domnesc dat la 17 februarie 1788, unde se impune «să se împlinescă cele trebuincioase oștirilor împărătești și ale Doamnei mele» ¹¹.

Nicolae Mavrogheni deși aduce importante servicii militare turcilor, va pieri tăiat la Biela, un tîrg la sud de Russe, în anul 1790 din porunca vizirului ¹².

Urmează războiul ruso-turc din 1806—1812 care, aduce mari greutăți populației din țară pentru îndeplinirea nevoilor de hrană și vite ale oștilor în luptă și de ocu-pație. Punctul de trecere al oștilor turcești de la Nicopole la Turnu Măgurele, unde se afla raiaua Turnului pînă la pacea de la Adrianopole din anul 1829, va aduce noi poveri țărănimii dintre Olt și Teleorman în *satisfacerea nevoilor* de aprovizionare a acestor trupe.

Campania lui Napoleon Bonaparte în Rusia, în anul 1812 silește pe Ruși a se retrage din Țările Române, spre a-și apăra patria, punîndu-se capăt războiului ruso-turc din 1806—1812.

10. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, Ed. III, p. 178.

11. V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, tom. III, p. 134.

12. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, p. 381.

În acest război, în Rusia a luat parte și batalionul sfânt condus de frații Nicolae și Alexandru Ipsilante, cu Iordache Olimpiatul, format din tineri greci ce au luptat cu înflăcărare contra trupelor lui Napoleon Bonaparte.

După 1812 vin în Țara Românească prin Moldova spre a trece Dunărea ca să elibereze Grecia, răsculind poporul la luptă contra dominației otomane.

Vine domn în Țara Românească, Ion G. Caragea (1812—1818) și odată cu el pătrund în țară mulți turci și greci din Fanar, o mahala din Constantinopol. Aceștia cutreierau țara în lung și în lat, devenind parte din ei stringători de biruri, alături de zapcii și ispravnici. Ei inventau și diverse mijloace barbare de stringere a dărilor pentru nesățiosul domn Ion G. Caragea.

În vremea domniei acestuia au avut loc și o năpraznică ciură în anul 1813 ce seceră mii de vieți în satele și târgurile noastre, din cauza lipsurilor de care suferea poporul român.

Trupele turcești din posturile de observație și pază ale raialei Turnului, conduse de bay Mahmet la Crîngeni și Balta Lungă, la Kuciuc și Comanca și alții al căror nume au rămas nu numai în legendă pe Valea Călmățuiului, dar și în denumirile topografice, prădau satele noastre și luau cu ei vite și grîne, mai ales între Olt și Teleorman.

Toate aceste date arătate mai sus au contribuit în ansamblu la ivirea cetelor de haiduci în inima pădurilor, ce se vor opune, atât spolierii poporului de către dregătorii domnilor fanarioți, venind să-și stringă averi și a pleca cu ele peste graniță, cum va face și Ion G. Caragea, care fuge în Austria cu 93 milioane lei, în anul 1818, — o avere colosală pe vremea aceea, cât și bandelor răzlețe de turci ce prădau satele la voia lor.

Cetele de țărani răsculați și pandurii care luptaseră în războiul din 1806—1812, vor sta la baza organizării oastei pandurilor lui Tudor Vladimirescu de mai târziu. Ei reprezentau reacția maselor populare la împilarea și exploatarea nemiloasă a boierilor ce păstrau întinse moșii, a grecilor cămătarii și dregătorii în treburile domniei și a turcilor năvăliți a prăda satele, îndeosebi pe malul Dunării, trecînd iarna pe ghiță sau din raidurile existente în acel timp la nord de fluviu, răpind nu numai avutul, dar uneori și neveste și fete pentru haremurile turcești.

Însăși Înalta Poartă se sesizează de starea rea din Țara Românească și la 20 octombrie 1819 poruncește din Constantinopol, ca domnitorul Alexandru Șutu să ia măsuri pentru încetarea abuzurilor cu scutelnicii, poslușnicii și sudiiții, deoarece «provincia Țara Românească se socotește ca un chelar și cămară a capitalei mele»¹³.

Padisaul cere ca locuitorii ei să rămînă supuși și nesupănați de diferite răpiri și nedreptăți, să trăiască în toată tihna și orînduită liniște.

Din această poruncă se vede că boierii și clericii plăteau anumite dări pe care le treceau apoi asupra poslușnicilor și scutelnicilor ca datorii, tratîndu-i ca pe niște robi. De asemenea, se arată că săracii locuitorii de pe proprietățile boierilor sînt supărați cu diferite slujbe și din cauza asta a ajuns obișnuita impunere de dări locale numai asupra celor slabi.

Roadele acestor nedreptăți încep a se arăta ici și colo în țară.

La 10 februarie 1820, serdarul Polichronie se plînge către Hași Ianus la Craiova despre nesupunerea la clacă și zurbănicul locuitorilor din cinci sate vecine cu Izlazul, pe moșia boierului Brincoveanu. Și serdarul scrie: «Frate, astfel de zurbăgii și oameni răi n-am văzut; ciini turbăți, mai ales cei din Izlaz, care au întîrîtat și satele celelalte ca să se poarte potrivnic»¹⁴.

Izlazul se află la circa 34 de km. de Balta Lungă și celelalte sate vecine de pe Cămățui.

În lumina evenimentelor timpului care au născut revoluția lui Tudor din Vladimiri, vrem să arătăm, ca o contribuție la istoria patriei, că maselor de țărani răsculați li se alătură și cetele de haiduci ale lui Ion Oarcă de pe plaiurile Gorjului, ale lui Iancu Jianu, originar din satul Fălcoi, aflat la nord de vechea *Romula*, de

13. *Documente privind Istoria României, Răscoala din 1821*, Editura Academiei R.S.R., vol. I., doc. 84, p. 159. 14. *Ibidem*, doc. 88, p. 170.

origină romană, la vest de involburatul riu și la circa 45 km nord-vest de vechiul sat Crîngeni, și Balta Lungă; ale lui Badea Hoțul din Dăneasa, situat la cca. 18—20 km. nord-vest de Crîngeni și Balta Lungă; ale lui Tița Duda, tatăl și fiul, din Rușii de Vede.

Arătam, nu numai pe bază de legendă și a vorbelor din bătrâni, dar pe vestigiile așezărilor din trecut, care se află și azi pe Valea Călmățuiului la 5 km. vest de bătrînul sat Crîngeni. Acolo se văd și acum ummele bordeielor, unde a existat cîrciuma lui Petre, sălașul haiducilor, la marginea de vest a vetrei fostului sat Balta Lungă.

Pînă în vara anului 1821, cînd se pare că a fost distrusă de turci, odată cu satul Balta Lungă, a fost frecventată ca han de cetele lui Badea Hoțul și Iancu Jianu.

La începutul lunii martie 1821, Iancu Jianu este trimis sub ordinele spătarului Diamandî, contra lui Tudor Vladimirescu, fiind căpitan de panduri. El se alătură revoluției la Slatina, unde se aduna oastea pandurilor, după 3 martie 1821¹⁵.

Cîrciuma lui Petre, după cum se văd ummele lăcașului ei astăzi, se afla pe drumul ce vine de la satul Crețești, situat la est de Olt, unde se găsea în trecut moșia de zestre a doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul, și mergea spre Crîngeni, Băsești și Băcălești.

Acolo, la sud de drum, la intrarea lui în vechiul sat Balta Lungă, la marginea pădurii, se văd: locașul bordeiului în care era cîrciuma și locașul bordeiului ce servea ca dormitor. Aveau o lungime de cca. 20 metri fiecare. Bordeiul-dormitor avea două ieșiri în inima pădurii și era legat de bordeiul-cîrciumă printr-un șant, — tunel acoperit, avînd între ele o fîntînă.

De la locașul cîrciumii lui Petre, pînă la locul unde a fost biserica satului Balta Lungă sînt 7—800 metri, cunoscîndu-se și azi locul ei, după piatra de altar ce se păstrează pe același loc, avînd o simplă cruce¹⁶.

La începutul lunii martie 1821, era mare zarvă în Balta Lungă — ne povestea baba Rada Tîrcovniceasa, după spusele mamei ei, baba Călina, acum 50 de ani la sedeanță, în serile cu lună plină, la răscrucea drumului ce venea de la Crețești la intrarea pe drumul Oii, la podul din centrul Comunei Crînceni.

Se pregătea zavera contra boierilor, grecilor și turcilor¹⁷.

Satele bătrîne: Crîngeni, Băsești, azi Călmățuiul de Sus, Băcălești, Comanca azi Dorobanțu, Crețești, pomenite pentru prima oară în 1512 într-un act de danie a moșiei Comanca, către mînăstirea Cutlumuz de la muntele Athos, dat de Neagoe Basarab, vor da cel mai mare număr de țărani răsculați — deveniți de atunci panduri, alături de satul Balta Lungă, pomenit și el în 1535 într-un act de întărire a unei moșii a boierului Cernăca din Izvoare de domnitorul Vlad Vintilă, «ca două părți de ocină din Cîmpul Bogdei»¹⁸.

Proclamarea revoluției

La 23 ianuarie 1821, Tudor Vladimirescu dă prima Proclamație la Padeș către locuitorii Țării Românești, cerîndu-le a se înrola în oastea de panduri¹⁹.

Apoi Tudor se plînge prin arzul adresat înaltei Porți din partea norodului Țării Românești: «Căci boierii sau mai bine așa zice tiranii cei cumpliti, învoindu-se cu cel de acum domn (lăsînd cele de mai înainte urmate) ne-au prădat ca niciodată mai înainte și peirii cei de istov fără de miloslivire pre noi ne-au dat și pre acest

15. I. Neacșu, *Lista cu numele pandurilor și căpitanilor lor care au participat la răscoală sub conducerea lui T. Vladimirescu*, vol. I, p. 418, în «Studii și Materiale de Istorie Modernă», Editura Academiei R.S.R., 1957.

16. Constatate făcute la fața locului de Ion Mallat și Florea Costache, în ziua de 10 iulie 1964.

17. Ion Mallat, *Monografia comunei Crîngeni*.

18. *Documente privind Istoria României*. B. Veacul al XVI-lea, vol. II, Ed. Academiei R. P. R., 1954, p. 138.

19. *Documente privind Istoria României. Răscoala din 1821*, Editura Academiei R.S.R., vol. I, 1959, Doc. 110, p. 207.

cheler împărătesc cu totu de tot binele !-au desertat, încit am rămas mai goi decât morții cei din morminturi»²⁰.

Prin scrisoarea obștească a boierilor trimisă la 2 februarie 1821, din București, domnului Moldovei, Mihai Vodă Șuțu, se povestește despre amploarea luată de răscola lui Tudor din Oltenia, pregătind-o a se întinde și în Țara Românească. În scopul opririi ei, se arată că au luat măsuri să ridice toate podurile de peste Olt, lăsînd numai pe cel de la Ipotești²¹.

La 3 martie 1821, Tudor trimite de la Oteteliș, boierilor adăpostiți la Benești, căpetele lui Iova și Ienciu, executați prin ștreang pentru jaf, cu o parte din lucrurile lor găsite asupra făptașilor, dintre care unele luate din biserici, regretînd că nu a putut veni la timp spre a opri această fărădelege²². Au fost executați prin ștreang la Slatina și bulucbașii Iarca și Stoiciu fiindcă prădaseră odoarele din biserici.

La 5 martie 1821, i se trimite o sumă de bani lui Tudor Vladimirescu la Slatina, din partea lui Haği Ianoș din Sibiu²³.

La 8 martie 1821, Tudor trimite din Slatina, o scrisoare boierilor adăpostiți la Benești, spre a merge la mînăstirea Hurez, rugînd pe egumen să-i primească acolo, în care va trimite și oameni pentru pază²⁴.

Între 6 și 10 martie 1821, se continuă adunarea pandurilor la Slatina, unde am arătat că s-a alăturat și Iancu Jianu cu pandurii lui, trimis de Divanul Țării Românești, cu serdarul Diamandi Giuvana contra lui²⁵.

I. Neacșu îi pierde urma lui Iancu Jianu după 3 martie 1821, cînd se alătură la Slatina răscoleii pînă la 23 martie 1821, cînd semnează pe Cartea de Adevărire dată slugerului Tudor de boierii divanului Țării Românești²⁶. În acest răstimp considerăm că Iancu Jianu a însoțit pe Tudor la Balta Lungă, la măgura Zaveriei, unde pandurii și țărani răsculați din satele de pe Călmățui și Olt depun jurămint în fața lui Tudor Vladimirescu, și în drum spre București.

În acest răstimp, după 6 martie 1821, cînd oastea pandurilor era în curs de înjghebare la Slatina, socotim că între 7 și 8 martie 1821, Iancu Jianu a venit cu Tudor Vladimirescu la Balta Lungă, la cîrciuma lui Petre, unde se afla sălașul haiducilor lui Badea Hotul, urmașul său după prinderea lui în anul 1818 și ridică țărani din satele de pe Valea Călmățuiului. Trecînd prin Crîngeni și Băsești, ei urcă pe măgura Zaveriei, aflată la 1 km nord de comuna Băsești, la care asistă și Tudor Vladimirescu împreună cu Iancu Jianu, după cum se vede cîntecul bătrînesc pe care-l redăm mai jos»²⁷.

Cîntecul Zaveriei

La Zavera	Cu plete lungi
Popa Florea	Stau se-nchină
Prohodește	Pîn-la tină
Și citește	— Tudor domnul
Din scriptură	Este omul,
Și din gură	Zice Petre
Pentru glia	Lat în spete
Rumanie	— Sfaturi drepte
Sărăcie.	Ni le dete :
Cei o mie	— Lăsați vetre
De haiduci.	

20. *Idem*, vol. I. Doc. 111, p. 209. 21. *Idem*, vol. I. doc. 119, p. 222.

22. *Ibidem*. 23. *Idem*, Doc. 202, p. 321. 24. *Idem*, vol. I, doc. 207, p. 339.

25. I. Neacșu, Articol citat din «*Studii și Materiale de Istorie Modernă și Contemporană*», vol. I, 1957, p. 418—419. 26. *Idem*, vol. I, 1957, p. 418—419.

27. Cîntecul Zaveriei a fost descoperit de învățătorul Ion Florescu din comuna Crîngeni și profesorul Florea M. Costache din Roșlorii de Vede în anul 1962 pe un minei din biserica din comuna Crîngeni, scris în limba română cu litere chirlice de Ion Vasilache, probabil dascălul bisericii și mai tirziu primar în comuna Crîngeni-Teleorman. Deși a fost publicat de Florea M. Costache în revista : «*Limbă și literatură*», vol. XVI, 1968, p. 201 și de Ion N. Mailat în « *Glasul Bisericii*», nr. 3—4 (martie—aprilie) 1970, constituie o piatră unghiulară spirituală a revoluției din 1821.

De haiduci
Lăsați sate
Și departe
Vă așteaptă
Luptă dreaptă.
— Tudor Doamne
Nu e-n toane
Stă-ncrunțat
Cît e de-nalt
Nu vorbește
Ține gura ca un clește

Stringeți cete
Numai Iancu
Bun săracu
Ride-ntruna
Ca furtuna.
Peste zare-Valea Mare
Balta Lungă —
Timpu-n dungă
E poruncă
E zavera
Popii Floarea ²⁸.

Cîntecul este scris pe rînduri lungi. Nu ține seama de forma estetică a versului. Alături de cîntec mai sînt inserate diferite cazuri de holeră din acea vreme. Se arată familiile distruse de holeră din satul Crîngeni.

De notat că mai la nord-est de măgura Zaverii, arătată pe harta 1.100.000 la circa 2 km se află măgurile lui Badea Hoțul — două la număr, ce nu sînt identice pe hartă, fiind mai mici și el nu este amintit în cîntecul acesta, deși a luat parte cu haiducii lui, după cum apare în alte cîntece bătrînești și în legendă.

În acea vreme, terenul din jurul acestor măguri era acoperit de pădurea Bra-niștea, ce se întindea de la nord de Băsești spre Rușii de Vede pînă la Valea Urlu-iului.

După cum se vede, cîntecul bătrînesc arată jurămîntul țăranilor, o mie la număr, veniți din comunele din jur, de pe Valea Călmățuiului, în armata de panduri a lui Tudor Vladimirescu. Se poate ca cifra de o mie să fie mărită de cîntec de bucuria celor ce l-au cîntat și în realitate să fi fost mai puțini la număr.

Tudor Vladimirescu, cum îl cunoaște și istoria, de cînd s-a ridicat la luptă, spunînd că a îmbrăcat cămașa morții, este încrunțat și gînditor, pe cînd Iancu este zîmbitor, dar îngrijorant.

De fapt, Iancu Jianu fiind iertat de Vodă Caragea în anul 1818, după ce Sultănică Gălăeșcu îl scapă de la spînzurătoare, prin căsătoria ei cu el, a promis că se va lăsa de haiducie. Domnița Ralu, fiica lui Ion G. Caragea, a intervenit pe lângă tatăl său spre a-l ierta.

Venind ziua cea mare de luptă pentru eliberarea țăranimii de împilările boierilor și asupririle dregătorilor, domnitorilor, fanarioșilor ce storceau vraga poporului, Iancu Jianu se asociază trup și suflet revoluției lui Tudor Vladimirescu, mai ales că cetele de haiduci ale lui și ale lui Badea Hoțul se refăcuseră și-și aveau sălașul la Cîrciuma lui Petre de la Balta Lungă, nu departe de Rusănești pe Olt, fiiful lui de haiducie, ce este numai la 15—16 km. depărtare de Balta Lungă și la 12 km. de măgura Zaverii.

Intrucît Ion G. Caragea vodă plecase din domnie încă din anul 1818, Iancu Jianu nu mai este legat a se ține de angajamentul de a nu mai participa la lupta de apărare a haiducilor, a drepturilor și avutului țăranimii pe care a iubit-o atîta, luînd drumul codrului, deși era om avut și plus de asta fiind din trecut prieten cu Tudor Vladimirescu trebuia să-l ajute acum în acțiunea lui de eliberare a poporului român din ghiarele celor ce-l oprimbau, știut că el își avea haiducii lui rămași liberi prin pădurile de pe Valea Oltului și Călmățuiului.

Deci, și în timp și în spațiu, vedem că se confirmă arătarea cîntecului că Iancu Jianu ia parte la jurămîntul pandurilor pe măgura Zaverii, alături de prietenul său Tudor din Vladimir și mai tîrziu în lupta contra turcilor cotropitorilor ce distrug satul Balta Lungă, drept pedeapsă că de acolo, de la Cîrciuma lui Petre s-a înjghebat nucleul pandurilor ce au mers în oastea lui Tudor, după cum reiese și din cîntecul ce-l redăm la sfîrșit, cînd el luptă cu turcii la Balta Lungă și pe Valea Mare.

²⁸. Patrafrul popii Florea deși învechit de vreme, s-a păstrat pînă în zilele noastre la biserica din Băsești, azi Călmățuiul de Sus, și a fost luat de către bătrînul Vasile Mîncuță din Călmățuiul de Sus spre a fi predat la muzeu.

Oastea lui Tudor — 6.000 panduri și 500 armăuți călări, au plecat la 10 martie 1821 din Slatina spre București. Cei o mie de panduri de pe Olt, din Romanati și de pe Călmățui din Teleorman au plecat de la măgura Zaverii prin Măgureni — Scrioastea — Rușii de Vede spre București, ieșind în calea oastei grosului pandurilor la Talpa (Vlașca).

De la Slatina către București erau două drumuri de olac :

— primul, mai bun, prin Pitești, Golești, Titu-București ;

— al doilea, mai lung și mai rău întreținut, prin Greci — Șerbănești — Tufeni — Balaci — Ciolănești — Talpa — Bolintin — București, cartierul Cotroceni.

Tudor Vladimirescu a ales pe cel de al doilea, deși era mai expus la un atac din partea turcilor de la Dunăre, de care se temea. L-a ales toluși, pe acesta, fiindcă în cîmpia Dunării agitația țăranilor era mai mare, fiind mai expuși rapacității lor «drep-tățile». În Proclamație se arată că Adunarea Norodului care este pînă acum peste «șaisprezece mii» după ce au cuprins cinci județele ol prez Olt, apoi trecînd Oltul, au cuprins și pînă la Pitești și Rușii de Vede»²⁹.

Oastea pandurilor ajunge cu grosul la 16 martie 1821 la Bolintin, cu avangărzi trimise înainte sub comanda lui Ghencea și Mihale la Cotroceni și Ciorgirla. De la Bolintin, Tudor dă proclamația către locuitorii Bucureștilor la 16 martie 1821, în care le spune că : «din pricina unirii pămîntenilor boieri, cu cei de pe vremi trimși domni, cu totul s-au înghițit și s-au stricat, avîndu-le numai pentru folosul lor «drep-tățile». În Proclamație se arată că Adunarea Norodului care este pînă acum peste «șaisprezece mii» după ce au cuprins cinci județele ol prez Olt, apoi trecînd Oltul, au cuprins și pînă la Pitești și Rușii de Vede»³⁰.

Întîrind în București, Divanul Țării Românești în frunte cu mitropolitul Dionisie i se spune și să dă la 23 martie 1821 Cartea de Adeverire slugerului Theodor, arătîndu-se că «pornirea lui nu este rea și vătămătoare, nici în parte fiecăruia și nici patriei, ci folosirea și izbăvirea și norodului spre ușurință»³⁰.

Printre boierii care depun jurămîntul în fața lui Tudor Vladimirescu și semnează Cartea de Adeverire, se află și Iancu Jianu, cu numele de Ioan Jianu, episcopul Ilarion și mitropolitul Dionisie, în total 57 la număr.

Mai tîrziu, Iancu Jianu va fi trimis de Tudor Vladimirescu, împreună cu Constantin Borănăscu, la 19 aprilie 1821, la Pașa de la Silistra pentru a merge la Inalta Poartă spre a se obține de la Sultan, întărirea sa ca domn al Țării Românești.

Sînt reținuți însă amîndoi la Silistra și la 27 aprilie 1821³¹, Tudor trimite un olăcar după ei spre a afla de soarta lor. În acest timp, se pare că Iancu Jianu a fugit în Ardeal și apoi la pandurii lui de pe Olt și Călmățui.

La 26 martie 1821, Visteria dăduse ordin ispravnicilor de Teleorman să strîngă toate rămășițele de biruri datorate, căci la mare stenahorie se află Visteria³².

Locuitorii care sperau la o ușurare a dărilor «nu ascultă și sar cu zurbălicuri asupra vameșilor, zapciilor orînduiți de Visterie pentru împlinirea rechizițiilor și rămășițelor dajdiei»³³.

Acești datornici aleargă și ei cu toții în oastea lui Tudor, ca la un salvator al lor.

Întrecînd Tudor Vladimirescu se temea de un atac al turcilor din flanc, respectiv din raialele Turnului și Giurguiului, a trimis un detașament de panduri în comuna Ipotești, la 13 km sud de Slatina, pe drumul Slatina — Turnu Măgurele, de-a lungul malului stîng al Oltului. Acest detașament compus din călăreți și pedestrași era comandat de stolnicul Nicolae Girgizu și serdarul Giuvra Diamandi³⁴.

Un alt detașament flanc-gardă a fost trimis în comuna Plosca în Teleorman. Acolo pandurii ajung la 11 martie 1821, fac o recunoaștere și se întorc la 23 martie 1821, în

29. *Documente privind Istoria României. Răscoala din 1821*. Editura Academiei R. P. R. 1959, vol. I. Doc. 220, p. 272. 30. *Idem*, vol. I, doc. 237, p. 395—396.

31. *Idem*, vol. V, p. 76.

32. *Arhivele Olteniei*, 47—48, p. 44—45, Craiova, 1930.

33. Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Românești, 1821—1822*, Editura Inst. de Studii și cercetări balcanice, București, 1945, p. 237.

34. I. Neacșu, *Oastea pandurilor condusă de Tudor Vladimirescu în răscoala din 1821*, «Studii și referate privind Istoria României», part. II-a, Editura Acad. R.P.R., 1954, p. 1027.

comuna Sfințești (Teleorman), unde ocupă și întăresc măgura lui Stavăr, iar la 31 martie 1821, și măgura Golașe³⁵. Pe aceste măguri întărite pandurii poposesc mai mult timp, cu rolul de supraveghere și apărare să nu se producă vre-un atac din partea turcilor de la Dunăre.

Profesorul Petre Voivozeanu — Roșiori, într-un studiu nepublicat la cele de mai sus, adaugă următoarele date, păstrate din tradiția orală, necunoscute încă și care vor completa aspectele acestei mișcări.

Localitatea Ipoțești — Oll, pe care am pomenit-o mai sus, era prea aproape de Slatina, abia la 13 km deci nu putea servi ca o apărare eficace și nici măcar ca un avertisment în eventualitatea unui atac turcesc de-a lungul Oltului din raiaua Turnu.

Din această cauză, detașamentul Ipoțești se întinde spre sud, pînă în dreptul satului Crîngeni pe Călmățui, pe punctul «Măgura» situată la 6—7 km răsărit de Olt și la 1 km nord vest de comuna Băsești, numită de atunci «Măgura Zaverii» pe care o ocupă și o întărește, împreună cu măgurile lui Badea Hoțul, două la număr și toate împădurite, aparînd drumul Oii ce vine de la Nicopole și drumul Rușului ce vine de la Rusănești pe Oll. Aici au venit de s-au înrolat în oastea lui Tudor și clăcașii din comunele: Balta Lungă, Crîngeni, Băsești — azi Călmățuiul de Sus, Băcălești, Dorobanțu, după cum arată cîtecul de mai sus.

Din detașamentul de panduri care făcea paza spre turci, în comuna Plosca și apoi în comuna Sfințești, comandat de bairacterul bulucbașa Sfetcu, fost haiduc, devenit pandur, al lui Tudor, se desprinde la 10 aprilie 1821, un grup de circa 30 panduri conduși de slugerul Dumitrache Borăscu, care merge la Rușii de Vede, fiindcă ispravnicii Marin Butculescu și Greceanu fugiseră de teama pandurilor și a turcilor³⁶.

Slugerul Dumitrache Borăscu primise în realitate ordinul încă de la 3 aprilie 1821, dat de Tudor Vladimirescu, spre a merge să aperse orașul Rușii de Vede, reședința județului Teleorman, pentru care luase de la marele vistier Al. Filipescu Vulpe hrană și 500 taleri pentru lefurile pandurilor de pază. Tudor Vladimirescu face mențiunea pe acest ordin că «ticăloșii de panduri sînt în pieile goale»³⁷.

Pandurii luați de Borăscu de la Sfințești, ajung la Rușii de Vede în noaptea de 10—11 aprilie 1821, adică sîmbătă spre duminică, prima zi de Paști.

Din studiul prof. Petre Voivozeanu — Roșiori, completăm datele de mai jos: A doua zi, cînd bisericile erau pline de credincioși, ca la Paști, se aud țipete îngrozitoare: «Vin turcii! vin turcii!».

Într-adevăr, sub protecția nopții, turcii porniți din raiaua Turnu intră în orașul Rușii de Vede, pe nesimțite — lumea era la biserică — și încep să jefuiască și să omoare.

Pandurii, pușini la număr sînt surprinși, se închid între zidurile curții bisericii Sărdăreasa, care constituie relativ o bună protecție (Bănuim că asistau și ei la slujba religioasă la biserica din apropierea cartierului central al orașului)³⁸.

Credincioșii au fugit, care ședeau în apropiere, boierii în special, și s-au închis în casa lui Mălurescu, ce exista în 1821, în chiar grădina publică de azi, între cele două alei ce duc la liceu.

Casa lui Mălurescu avea ziduri groase de cărămidă, ușile întărite și ferestrele înalte, ca o culă³⁹. Pandurii de la biserică și rușanii din casa lui Mălurescu încep să tragă în turci, iar turcii răspund⁴⁰. Alți turci jefuiau orașul și celelalte biserici.

35. Idem, op. cit., p. 1024. 36. I. Neacșu, op. cit., p. 1028.

37. Documente... op. cit., vol. II, doc. 5, p. 22.

38. În acest cartier al Sărdăresei, locuiau fruntașii orașului «Mălurescu, Burcă, Mănculescu, Deșu, Neciu-Butculescu etc.

39. Era casă cu etaj, parterul fără ferestre, doar cu o ușă strîmtă. Ecaterina Bălănescu, *Amintiri și tradiții din trecutul orașului Roșiori de Vede, Teleorman*, p. 361.

40. Autorul anonim al cronicii *Istoria jefuitoarelor Țării Românești* scrie că Tudor a trimis 30 de panduri la Rușii de Vede, unde au fost surprinși de turci în noaptea Paștilor. Detașamentul acesta fusese mai înainte la Sfințești, unde sînt două măguri ca puncte de observație importante. N. Iorga, *Izvoare Contemporane*, p. 339. Această ciocnire cu turcii la

S-au schimbat multe focuri de armă. Iordache Tună, Cojocarul și Popa Savu, care fugeau prin tufișurile izlazului Rușului, au fost ajunși de turci la podul de peste Bratcov. Iordache s-a apărât și a omorât, zice-se un fiu de pașă, dar a fost și el ucis. Pe popa Savu care scăpase l-au ajuns turcii și l-au ucis pe izlazul Rușului.

Orășenii, care nu aveau case solide și arme, au fugit potrivit obiceiului, în pădure, peste Vedea — cei din estul orașului, iar cei din vest au fugit spre izlazul Rușului, care atunci era acoperit de un măraciniș des, porumbari, gheorghinari, păducei, măceși, tufișuri, adevărat maquis⁴¹.

Cele arătate mai sus, conținute în documente, sint completate cu tradiția orală, care apune în amintirile Ioanei Firiică Orbul, moartă la vârsta de peste 100 de ani de la care noi avem datele :

«Moș Firiică Dragomir, socrul Ioanei Firiică Orbul, cînd s-au auzit că vin turcii, era la biserică la Sf. Vineri, cu toată familia. Au fugit repede acasă (locuiau în dosul Tribunalului actual), au încărcat căruța cu alimente, țestul, rîșnița de piatră, făina, mălaiul și au pornit repede spre Vedea, să intre în pădure. Căruța cam încărcată a fost ajunșă de turci, chiar la malul Vedei. În fața familiei îngrozite, turcii au tăiat capul lui Moș Firiică Dragomir și le-au luat căruța cu cei cu tot, svîrlind jos lucrurile fără valoare, între care era și albia de lemn pentru frămîntat piinea și pentru spălat. Ioana Firiică Orbul, care povestea faptul, nu putea lăsa mortul să-l mînînce cîinii în cîmp și ar fi fost, zicea ea, păcat mare să-l îngroape oriunde. Atunci au pus cadavrul în albie, și-au dezlegat betele și au legat albia cu mortul, pe care au țîrit-o pînă la biserică Sfînta Vineri, unde l-au îngropat la ușa bisericii.

Ciocnirea de la Rușii de Vede, fiind primul contact luat în 1821 cu turcii, convinge pe Tudor de sentimentele ostile ale lor. El este atunci de părere să se retragă satele de pe malul Dunării în interiorul Țării, ca să scape populația de aceste atacuri turcești. Această părere Tudor o spune în scrisoarea către marele vistiernic Al. Filipescu-Vulpe, cu care corespundea în interesul țării⁴². În același timp Tudor Vladimirescu roagă pe Alecu Aslanoglu să facă un arz către pașa din Giurgiu, relativ la incursiunile de jaf ale turcilor din raialele dunărene. «Am aflat că din părțile Nicopolei și Cule — (cetatea Turnu raia țercească), ieșind cîțiva din aschiale au despoiat și-au omorît pe mulți din săracile raiale ale Țării Românești, siluind șim multe fecioare înlăuntrul bisericilor noastre⁴³.

La 7 sau 8 mai 1821, o altă cealță de turci⁴⁴ cca. 60 atacă iarăși Rușii de Vede, ceea ce determînă un nou exod spre pădurea salvatoare a rușanilor.

În acel timp se afla la Pitești căpitanul Iordache Olimpiotul, care înștiințat, aleargă la Rușii de Vede, după ce dă de veste lui Ipsilante. Atacă pe turci în cursul nopții și ucide o parte din ei, iar pe alții îi ia prizonieri. «Niște turci s-au dus la Rușii de Vede și au tăiat pe negustori»⁴⁵, spune altă știre, comunicată de Constantin Nicolau la 27 aprilie 1821, din Ianușești lui Hagi Januș la Sibiu.

Cînd s-au ridicat pandurii lui Tudor Vladimirescu țîrgul Rușii de Vede era reședința districtului Teleorman. Ispravnicii cite doi — erau bivel serdarul Marin Butculescu și medelnicerul Hristache Greceanu⁴⁶, care fug din oraș de teama pandurilor, care veneau de la măgura Zaverci și poartă și de teama turcilor.

Tudor Vladimirescu sfătuiește pe ispravnicii Marin Butculescu și Hristache Greceanu să se întorcă la serviciul lor negreșit, cunoscîndu-se că în oastea lui era o disciplină desăvîrșită și deci nu aveau de ce să se teme.

De altfel, menținerea acestei discipline prea aspre va contribui în parte la depărtarea unor căpitani de Tudor Vladimirescu și la căderea lui.

Rușii de Vede se petrece la 11 aprilie 1821 în zori, nu la 10 aprilie cum scrie I. Neacșu, Paștele era la 11 aprilie. I. Neacșu, *op. cit.*, p. 1041.

41. Ecaterina Bălănescu, *Amintiri și tradiții din trecutul orașului Roșiori de Vede*, p. 361.

42. *Documente privind Istoria României, Răscoala din 1821*, Editura Academiei R.P.R., vol. II, doc. 33, p. 56. 43. *Ibidem*, vol. II, Doc. 36, p. 61, anexa 2. 44. *Ibidem*.

45. *Ibidem*, doc. 71, p. 102.

46. *Ibidem*, Doc. 49, p. 60.

În acest scop, spre a liniști spiritele, el a trimis la Rușii de Vede 30 panduri spre a apăra orașul, sub comanda Slugerului Dimitrache Borăscu⁴⁷.

Iordache Olimpiotul scrie de asemenea ispravnicilor de Teleorman, serdar Marin Butculescu și medelnicer Hristache Greceanu, să ia măsuri contra pandurilor și arnăuților care fac jaf și contra țăranilor care sar cu zurbalcuri contra oamenilor stăpînirii ce string dările⁴⁸.

Întîmplările din aprilie și mai 1821 de la Rușii de Vede, au un mare ecou în Țara Românească și în Ardeal, desigur cu exagerări: «turcii au incendiat orașele Caracal, Rușii de Vede și Slatina», spune o scrisoare din Brașov la 15 iunie 1821⁴⁹.

Același lucru scrie într-o notă informalivă despre evenimentele din Moldova și Țara Românească de la începutul lunii iunie 1821, și căpitanul de gardă rus Buțov: «turcii au ars orașele Caracal, Rușii de Vede și Slatina»⁵⁰.

Era numai în parte adevărat, cel puțin pentru Rușii de Vede.

Alături de Iancu Jianu care a haiducit pe Olt și Badea Hoțul pe Călmățui, în sprijinul țăranului obidit, trebuie să amintim și pe Tiță Ducea din Rușii de Vede, ce a lua și el parte la răscoala lui Tudor Vladimirescu cu haiducii lui, care au operat ani de-a rîndul pe Vede și Teleorman. Fiul lui Tiță Ducea a contribuit pînă tîrziu opera tatălui său, așa cum învășase de la el, arunca la ciini o oaie proaspăt jupuită, ca să tacă. Odată ce ciinii erau ocupați cu mîncatul oii, ei și pătrundeau în curte, uneori chiar cu știința slugilor. Boierul sau arendașul erau apoi siliți să predea avutul lor comun, pe care-l înapoiau ca dar țăranilor năpăstuiți sau neavuți.

În popor Ducea avea un cîntec, care a dăinuit pînă la începutul veacului al XX-lea și din care amintim fragmentul:

Vine Ducea cu ai lui
Turcii fug la iaca cui!

(Iaca-cui era o expresie arhaică, metaforică, care a dispărut din vorbirea curentă și care însemna «la dracu să-l ia» adică «la spînzuratul»).

Raiua turcească a Turnului (Kaliș, prin posturile ei de pază și observație de la Crîngeni, Dorobanțu, Caravaneti, și Saele, a căutat să pedepsească fapta de înfruntare a legii pediașului de a se răscula țăranii din satele de pe Valea Călmățuiului.

Astfel turcii se răzbună crunt pe unul din satele participante la răscoală. E vorba de satul Balta Lungă, de lângă Crînceni.

Clăcașii din Balta Lungă se înrolaseră în mare număr în rîndul pandurilor lui Tudor Vladimirescu de la început și merseră cu el pînă la București.

Chiar mai înainte de răscoală, țăranii din Balta Lungă nu erau străini de «loviturile» lui Badea Hoțul și Tița Ducea, cei doi haiduci locali, deja pomeniți.

În vara lui 1821, Tudor se îndreaptă cu oastea de panduri prin Pitești spre a rezista în mînăstirile de la vest de Olt. După asasinarea mișelească a eroului Tudor la Răzvad la 26 mai lângă Tîrgoviște, turcii din raiua Turnu fac un raid de pedepsire de-a lungul Oltului în sus pe stînga riului. Atacă pe neașteptate, tot sârbătoarea, Satul Balta Lungă, distrug și omoară.

Clăcașii au fugit pe unde au văzut cu ochii. Au părăsit satul care avea casele distruse. Majoritatea celor scăpați cu viață s-au mutat peste riul Călmățui, în comuna Crîngeni. Și biserica lor veche a fost distrusă.

Boga care era un conducător de sat în Balta Lungă este prins de turci și jupuit de viu, apoi atîrnat de creanga unui stejar bătrîn spre a bălăngăni în bătaia vîntului și spre a îngrozii pe oameni⁵¹.

Căpitanul de gardă rus Burțov, într-o notă informalivă asupra evenimentelor care au avut loc în Țările Române, în lunile mai — iulie 1821, arată că «nîmicirea

47. *Documente privind Istoria României. Răscoala din 1821*, Editura Academiei R.P.R., 1959, vol. II, doc. 5, p. 22. 48. *Ibidem*, doc. 49, p. 80.

49. *Ibidem*, doc. 197, p. 258. 50. *Ibidem*, doc. 169, p. 270.

51. Amintirile babel Rada Tîrcovniceasca notate de I. Mailat în *Monografia comunei Crîngeni*.

intregii populații din Muntenia și Oltenia, constituia principalul obiect al preocupării trupelor turcești»⁵².

Acest eveniment, al distrugerii satului Balta Lungă⁵³ în afară de amintirile babei Rada Tircovniceasca și ale mamei sale Baba Călina, s-a mai păstrat un cîntec-baladă, ce se spune și astăzi prin satele din jur, în special în satul Crîngeni. Il transcriem pentru valoarea lui documentară și pentru frumusețea lui literar-folclorică:⁵⁴

Floriciță de pe luncă
La pădure-n Balta Lungă
Feciorii mai multe sute
Fetele cu panglici scurte,
Cu cămășile cusute,
Cu șorțuri cu stele multe
Cu părul lăsat pe frunte
Joacă hora ca la munte.

Frunză verde iarbă moale,
Cînd se-n tînde
Hora mare,
Apăru pe deal pierzare
Turcii ca frunza și iarba
Cu șalvarii lor ca naiba
Cu săbiile ridicate
Și cu urlete de moarte.

Iancu cere răzbunare,
Aleargă nebun călare
Pînă ajunge-n Valea Mare
Pînă soarele răsare
Iancu n-are supărare
Pînă soarele apune,
Nici un turc nu mai rămîne.

Alexandru Ipsilante și Iordache Olimpiotul, ce se credeau prieteni ai lui Tudor Vladimirescu, în fața istoriei nu au fost la înălțimea misiunii ce li se încredințase de tinerii greci din batalionul sfînt, fanatici în eliberarea Eladei de sub stăpînirea turcească, de a se uni în lupta comună cu el.

Ei nu au înțeles mișcarea lui Tudor și au procedat față de el omorîndu-l mișește.

Moș Moise Costache și Florea Dan din comuna Crîngeni, își amintesc de un locuitor din Balta Lungă, numit Șerban, care în raidul turcesc din 1821, a fost luat rob și dus în Turcia cu alți tineri. Șerban s-a întors în Crîngeni după 25 de ani și aproape uitase limba română.

În comuna Crîngeni există și azi locuitori cu numele de: Chiriță Panduru Florea Panduru, Gheorghe Panduru și alții. Revoluția lui Tudor Vladimirescu a contribuit pe tărîm social la o rededeșteptare a poporului, iar din punct de vedere politic fiind îndreptată contra turcilor, i-a făcut să schimbe orînduirea numirii de domni fanarioți și să micșoreze exploatarea țării.

La 21 august 1821, Iancu Jianu, împreună cu Constantin Borănescu, sînt invitați la vistieria statului de boierul Barbu Văcărescu, numit mare vistier, pentru a fi așezați în funcțiuni, ca oameni destoinici și de nădejde⁵⁵.

Poarta Otomană va numi domni pămînteni din țările române, iar turcii din raiate vor înceta jafurii lor prin satele de nord de Dunăre, pînă ce vor fi desființate definitiv prin pacea de la Adrianopol din 1829, în urma războiului ruso-turc.

Între Olt și Teleorman satele încep să se refacă sub protecția cetelor de haiduci, constituiți îndeosebi din vechii panduri ai lui Tudor Vladimirescu, știind a se apăra de acum înainte mai cu putere și cu multă unire, încep a trăi o viață mai bună.

52. *Documente privind Istoria României. Rîdscala din 1821*, Editura Academiei R.P.R., vol. II, doc. 189, p. 287.

53. De atunci satul Balta Lungă nu mai există. Cei scăpați dintre clăcași, s-au așezat în Crîngeni, Beciu, Băcălești și Băsești, județul Teleorman.

54. Cîntec prescurtat cules de profesorul Florea M. Costache de la Ioana Dan de 72 de ani în anul 1960, din comuna Crîngeni, județul Teleorman.

55. *Documente privind Istoria României. Rîdscala din 1821*, Editura Academiei R.P.R., vol. II, doc. 176, p. 290.

Însăși înalta Poartă, dă la 10 sau 19° august 1821, un aviz către comandanții turci ai oștirilor din țările române de a lua măsuri contra elementelor nedisciplinate din armată spre a nu mai face răulăți populației române⁵⁶.

În concluzie: aportul vechilor sate de pe Valea Călmățuiului la revoluția lui Tudor Vladimirescu, necunoscute istoriei, se înscrie în paginile ei, spre o mai bună cunoaștere a adevărilor, fenomene sociale și economice din trecut, cinstind astfel memoria celor ce le-au înfăptuit.

Apreciindu-se tradiția eroică a luptei poporului român, se consideră că revoluția lui Tudor Vladimirescu în Oltenia și Muntenia rămâne de neuitat⁵⁷. Această răscoală oglindește în esență lupta poporului din țara noastră pentru pământ, dreptate națională, fapt pentru care s-a depus jurămint pe Măgura Zaveriei.

Tudor Vladimirescu, revoluționând în 1821 masele țărănești și pe țirgoveți, contra asupririi otomane și împotriva rapacităților și exploatării neomenești în această epocă feudală a boierilor și ciocoilor, ca și a slujitorilor domniei, contribuie la renașterea poporului român, năzuid spre independența națională și un trai mai bun, pentru o viață liberă și pașnică.

Biserica a pregătit duhul spiritual al revoluției de la 1821, în sinul norodului asuprit și spoliat, atât la vest de Olt prin glasul călugărilor de la minăstiri, care serveau uneori și ca loc de ascuns pentru haiduci, cât și la răsărit de Olt prin ridicarea țărănilor la răscoală și la rezistență cum s-a arătat îndeosebi: de popa Florea la Măgura Zaveriei când a luat jurămintul pandurilor îndemnându-i la luptă dreaptă sub conducerea lui Tudor și de popa Savu din Rușii de Vede, care nu s-a sfiit a se lupta cu turcii pînă ce a fost omorît de ei, dar a ucis și el parte din ei.

Drept cinstire și amintire a faptelor mărețe săvîrșite de haiducii și pandurii lui Tudor Vladimirescu răscolind țărăni din satele daco-romane de pe Valea Călmățuiului și de pe Oltul de jos în martie 1821, «Direcția Monumentelor Istorice» a declarat Cîrciuma lui Petre și Măgura Zaveriei locuri istorice.

Dr. ION N. MAILAT,
Prof. PETRE VOIVOZEANU și
Prof. FLOREA M. COSTACHE

UN PROPOPOP DIN VEACUL AL XVIII-LEA

Este vorba de preotul Mihai Săseanu, protopop de Aninoasa¹, ot sud Saac², din eparhia Buzăului.

Cu strămoșii lui facem cunoștință, din legendă, în veacul al XVII-lea, cînd mai mulți sași din Transilvania, deveniți calvini și persecutați, au trecut munții stabilindu-se la noi³. Rămăși izolați, au trecut la ortodoxism; fără să-și uite originea

56. *Documente privind Istoria României din 1821*, Editura Academiei R.P.R., vol. V. p. 110—111.

57. *Articole și cuvîntări*, ESPLA, 1955, ed. IV, p. 177.

1. Vezi cuprinsul lucrării de față; *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 2; Semnătura protopopului Mihai Săseanu, datată 3 februarie 1742, de pe o evanghelie de la biserica Cislău; B. Iorgulescu, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, București, 1882, p. 136.

2. Vezi cuprinsul lucrării de față; *Zapisul episcopului Metodie al Buzăului*, datat 11 martie 1741, pentru alegerea preotului Mihai Săseanu ca protopop; Pitacul domnitorului Constantin Mavrocordat, datat 29 martie 1741, prin care întărește pe preotul Mihai Săseanu în demnitatea de protopop; *Arhivele Statului București, Sfinții Apostoli*, Pac. 3, Doc. 14c; *Episcopia Buzău*, Pac. 14, Doc. 45; *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 3 și 7.

3. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 136—137; G. I. Lahovari, C. I. Brătianu și Gr. Tocilescu, *Marele dicționar al României*, vol. I, București, 1902, p. 81.

care se mai păstrează doar în numele de familie Săseanu și credința care se mai păstrează doar în numele satului Calvinii⁴. Se pare chiar că ei ar fi originari din Mărginimea Sibiului⁵. De aici, forțați de amintitele împrejurări, au emigrat mai întâi în Prahova, întemeind marele sat Mărgineni, de unde și același cognomen de familie pe care l-au avut la început⁶. Unii din ei au trecut apoi în Buzău, pe valea Nișcovului, întemeind satul Săseni, care le amintește originea, iar alții, pe valea Bîscii-Chiojdului, întemeind pe satul Calvinii, care le amintește credința⁷.

Existența strămoșilor protopopului Mihai Săseanu, pe valea Bîscii-Chiojdului, la începutul veacului al XVII-lea, era un fapt cert. Acum, în anul 1617⁸, Ștan Mărgineanu unul din strămoșii protopopului, în vremea domniei lui Alexandru Iliș, cumpără pământ aici chiar de la mătușa acestuia «partea dadăi loată». Fiul acestuia și moșul protopopului, Stoica Mărgineanu, este atestat documentar atît la sfîrșitul domniei lui Matei Basarab, cînd face mai multe cumpărări de pământ⁹, cît și la începutul domniei lui C. Brîncoveanu¹⁰. În acest timp, el, împreună cu «Radu Mărgineanu ot Săseni»¹¹, fiul său și, cu însuși protopopul, nepotul său, din cauza excesivei fiscalități a lui C. Brîncoveanu, sînt nevoiți să fugă în Moldova. Un document datat 1733¹² al lui Grigore Ghică al II-lea (1726—1733) este concludent în această privință. Cităm :

... «să scoțându pop(a) Mihai și un hrisov alu răposatului Mihai vodă făcutu de întărire după cartea Hristăi vornicu(l) și au totu stăpănit cu pace dă atuncea până în zilele răposatului Constandin vodă Brîncoveanu, iar atuncea pă acea vreme întămplîndu-se de au fostu impresurați cu bir greu Stoica Mărgineanu moșu(l) pop(ii) lui Mihai și neputându sta în țară au fostu fugitu în Moldova. Și așa Rădan călugăru(l) tata moșnenilor Băsceni(i) dă Susu, găsindu vreme s-au apuoațu de au stăpinitu această moșie până cîndu au venitu pop(a) Mihai cu tatăl(l) său iarăși în țară».

Reîntorși în țară și deci în satul lor, capii acestei familii, în frunte cu protopopul Mihai Săseanu, se angajează într-o aprigă confruntare judiciară cu toți cotropitorii pămîntului lor. Astfel, cunoaștem că în anul 1733¹³, la divanul domnesc al lui Grigore Ghică al II-lea, a avut loc între protopopul Mihai Săseanu și «Rădan călugăru(l) tatăl moșnenilor Băsceni(i) dă Susu»¹⁴, un interesant proces funciar, care s-a soldat cu dreptatea de partea celui dinții, acesta folosind în mod hotărîtor vechi și importante documente de familie ca «hrisovu(l) răposatului Mihai vodă făcutu de întărire după cartea Hristăi vornicu(l)»¹⁵ și «cartea de judecată a lui Matei Basarab»¹⁶. Cunoaștem apoi, că în anul 1742¹⁷ a avut loc la episcopia Buzău un alt proces funciar al protopopului Mihai Săseanu cu niște moșneni, în care tot el a avut cîștig de cauză. Din anii 1718¹⁸, 1733¹⁹ și 1734²⁰ sînt atestate niște reglementări de cumpărări funciare tot ale acestuia, iar din anii 1739²¹, 1741²², 1742²³ și 1744²⁴ niște hotărîncii, din care amintim pe cea din anul 1741²⁵, în suprafață de 4191 stînjeni, ceea ce însemna, chiar pentru acea vreme, un apreciabil domeniu feudal.

În privința vieții lui de familie știrile sînt puține. Spre pildă nu știm cine i-a fost soția. Știm însă că el a avut trei fii. Datorită frescelor din actuala biserică — remarcabil monument de artă²⁶ — ni s-au păstrat chipurile, numele și ocupațiile

4. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 136—137.

5. Tradiția.

6. *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10 și 12.

7. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 136—137.

8. *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 3. 9. *Ibidem*, Doc. 4.

10. *Ibidem*, Doc. 5. 11. Însemnare pe un minel fără început.

12. *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 14. 13. *Ibidem*, Doc. 14.

14. *Ibidem*, Doc. 14. 15. *Ibidem*, Doc. 14. 16. *Ibidem*, Doc. 16.

17. *Ibidem*, Doc. 17. 18. *Ibidem*, Doc. 1. 19. *Ibidem*, Doc. 5.

20. *Ibidem*, Doc. 6. 21. *Ibidem*, Doc. 2. 22. *Ibidem*, Doc. 7.

23. *Ibidem*, Doc. 8. 24. *Ibidem*, Doc. 16. 25. *Ibidem*, Doc. 7.

26. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 43—44; N. Iorga, *Trei biserici de sat muntene: Pietroștia, Calvinii și Cremenaria*, în «Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice», XXIX (1931), p. 49; N. Ghică-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, București, 1936, p. 12—14; Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, București, 1965, p. 212; Pr. Horia Constantinescu, *Biserica din Calvinii — monument de artă puțin cunoscut*, în «Glasul Bisericii», 1966, nr. 5—6, p. 511—532.

lor. Cel mai mare, Tudor Săseanu, era vătaful «Plaiului despre Buzău», care, împreună cu soția sa Ancuța, în locul rezervat lor, susțin tabloul votiv al ctitoriei. De o parte și alta a lor, după sex și vîrstă, sînt rînduiți copiii lor. Astfel, în dreapta tatălui, băieții : Bănică și Nicolae, iar în stînga mamei, fetele : Maria și Anghelina. Portretele lor, cu chipuri distinse, cu alitudini pline de viață și cu costume fastuoase, atestă că zugravul s-a inspirat direct de la model și că a fost interesat de ceea ce făcea, urmărind să surprindă amănunțele anatomice, să definească omienii și să redea epoca respectivă. Cel mijlociu, protopopul Mihalcea Săseanu este zugrăvit pe peretele de sud, alături de soția sa Stanca și de copiii lor : Catrina, Enache, Moise și Mihai. Și, în sfîrșit, chipul preotului Dragomir Săseanu, zugrăvit pe peretele de nord, nu se mai cunoaște, tencuiala fiind deteriorată. Poziția socială a acestora demonstrează că protopopul Mihai Săseanu și-a făcut din educația copiilor lui o preocupare serioasă, cultivînd în ei virtuți creștinești și cetățenești.

Protopopul Mihai Săseanu și-a exercitat oficiul de preot în satul Bîscenii-de-Jos, din județul Săcuini, care, în anul 1845²⁷, sub domnia lui Gheorghe Bibescu (1842—1848), a fost desființat și alipit la județul Buzău. Parohia lui era o străveche așezare, căci, în studiile noastre arheologice ea apare ca stațiune preistorică²⁸. Că el a fost preot, ne-o dovedesc în primul rînd documentele citate, care atestă, așa cum am văzut, calitatea lui de mare proprietar²⁹ și în al doilea îndoind însăși semnătura lui, datată 3 februarie 1742, de pe o evanghelie³⁰.

«Pop(a) Mihai Săseanu pop(ă) ot Băasca dă jos șă protopop dă Aninoasa».

Cîteva vestigii materiale confirmă cele de mai sus, căci, pe de o parte, casa lui, cu planulei tipic pentru veacul al XVIII-lea, înfățișînd patru încăperi despărțite printr-o sală, peste care cade perpendicular o tindă cu pridvor sprijinit pe stîlpi de lemn, se păstrează încă³¹, iar pe de altă parte, urme și însemnări atestă că a existat aici o bisericuță de lemn, care a fost cu adevărat ctitoria sa³².

În legătură cu această bisericuță, un urmaș al protopopului Mihai Săseanu, postelnicul Șerban Bîscaneanu în anul 1843, nota în cursive chirilice, pe un octoih datat 1742³³, următoarele :

«S-au cumpărat (acest octoih) de răposat strămoș protopop Mihai Săseanu pă numele acestui sat Băscen(i) de jos la schitul Sfinți(i) Ingeri, pre care l-au fostu începutu tată(l) protopopului (Radu Mărgineanu) și au sfârșitu protopopu(l) șă i-au cumpărat șă toate cărțile : octoih, minei, evanghelle, triodu, penticostar șă apostol. Șă apoi pă acea biserică dă lemn o au mutat vătafu(l) Tudor în Miluții șă au făcutu această (biserică) dă zid cu cheltuiala din tot venitu(l) acești(i) moși(i). N-au datu nici un frate nimic, nici protopopu(l) Mihalcea, nici protopopu(l) Dragomir în optu ani șă au fostu cosid și șă fănețele tot în cheltuială, apoi s-au apucatu șă fiu(l) său vătafu(l) Șărban dă i-au făcut curtea dă zid și iară ținea totu venitu(l) cu șătraru(l) Dumitrașco șă apoi s-au împotrivitu vătafu(l) Anghelache șă protopopu(l) șă i-au stricatu planu(l) șă i-au rămasu chiliile nefăcute. Șă au fostu uni(i) șă Radu Mălaimare cu vătafu(l) Tudor la biserică șă au dăruitu șă moșia sa biseric(i) dară au muritu, n-au trăitu a săvârși. La 1742 s-au cumpărat acestu octoiu dă protopopu(l) Mihai

27. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 115—116.

28. În harta lui Gr. Tocilescu se menționează ca stațiune preistorică, printre altele, și comuna Calvini cu satele Bîscenii-de-Jos și Bîscenii-de-Sus (C. Moisil, *Stațiunile preistorice*, în «B. C. M.», în nr. 10, București, p. 922. 29. Vezi notele 6, 8, 9, 10 și 12.

30. Vezi cuprînsul lucrării de față.

31. Casa aceasta, locuită acum de una din urmașele protopopului Mihai Săseanu — sora autorului acestor rînduri — inițial, avea acoperișul de șindriță, iar pridvorul era sprijinit mai întîi pe stîlpi de lemn, sculptați, apoi tencuiți și în sfîrșit îmbrăcați cu scindură. Ca elemente de la origine se păstrează de la beci, confecționate din lemn de stejar, fiecare dintr-o singură bucată, avînd lățimea de 0,80 m, iar grosimea de 0,20m; grinda centrală a acestui beci, tot din stejar, în patru laturi, fiecare măsurînd 0,80m., este putredă la capătul dinspre nord. 32. Vezi cuprînsul lucrării de față : Pr. Horia Constantinescu, *art. cit.*

33. Cartea aceasta a aparținut vechii bisericețe de lemn ; în anul 1742 ea a fost cumpărată de protopopul Mihai Săseanu, iar în anul 1931, N. Iorga, vizitînd actuala biserică, a luat și această carte și a dus-o la muzeul din Vălenii de Munte, unde se află acum.

Săseanu strămoșu(l), cum să mineiu(l) să toate cărțile așa cum scria în ciucurile dă hărții să acum la leatu 1843 s-au legatu dă Ioniță Zaharia ot Păltinișu cu cheltuiala să plata post(e)nicului) Șerban Băseanu să este cumpăratu la leatru 1742».

O succintă analiză a textului de față demonstrează faptul că protopopul Mihai Săseanu a fost ctitor de biserică. Admirabilul peisaj silvestru, unde a fost înălțată această biserică descoperă din plin gustul de care el a dat dovadă în alegerea locului de așezare al ctitoriei sale. În mijlocul unui codru secular, pe o poeniță care domină dinspre nord vechea vatră moșnească, a dănuit, peste ani și oameni, această bisericuță de lemn. «Radu Mărgineanu ot Săseni»³⁴, tatăl protopopului, a fondat aici «schitul Sfintii Ingeri», dar, se pare, că destinația aceasta a rămas doar în intenția ctitorului, căci, întotdeauna, acest sfânt lăcaș a servit numai ca biserică de mir. Cert este că vicisitudinile vremii nu i-au îngăduit să-l termine. Excesiva fiscalitate a lui C. Brincoveanu l-a silit, așa cum am văzut, să fugă în Moldova și deci să sisteze lucrul. Numai după moartea lui C. Brincoveanu, protopopul Mihai Săseanu se întoarce în țară, termină lucrarea și o înzestreașă cu cele necesare cultului, deci și cu cărțile de slujbă, după cum scrie mai sus și după cum confirmă și următoarea însemnare de pe un minei fără început:

«S-au legat acest minei (în) 1843, februarie în 11 zile dă Ioniță Zaharia ce acum șade în Păltini și este flăcău și în curind să mută dă acolo că este de la Bădeni din Ialomița în sud Dimbovița, cu cheltuiala postelnicului Șerban Băseanu, dar este cumpărat dă protopopu(l) Mihai Săseanu sin Radu Mărgineanu ot Săseni la leat 1742».

Cînd unul din fiii protopopului Mihai Săseanu, Tudor, vătaful «Plaiului despre Buzău», împreună cu soția sa Ancuta, a înălțat aici actuala biserică, despre care am mai amintit³⁵, potrivit obiceiului vremii, care îngăduia oricui să dispună de ctitoria sa ca de orice lucru, în aceleași condiții de proprietate, moștenire sau înstrăinare, biserica aceasta a fost mutată în satul Miluții, pe valea Nișcovului, unde el avea proprietăți. De la această bisericuță, în afară de cărțile bisericești amintite, se mai păstrează și un clopot cu o inscripție care amintește și numele protopopului Mihai Săseanu:

«Acest clopot l-au făcutu vătafu(l) Tudor Sesianul sin protopop Mihai în zilele împărătesii) Ecaterina 1772»³⁶.

Ceea ce rămîne important și dă un caracter de nouitate însemnărilor de mai sus este faptul că ele atestă personajului de care ne ocupăm calitatea de protopop. De altfel, acest fapt, după cum vom vedea este atestat și de alte documente.

Altă semnătura amintită olt și un document datat 1741³⁷, menționînd că el era «protopop de Aninoasa», precizează astfel și locul de reședință a protopopiei pe care el o conducea.

Este de reținut că toponimul Aninoasa este astăzi una și aceeași localitate cu satul Cislău³⁸. Așezat la confluența Băcii Chiojdului cu riul Buzău, satul acesta, în decursul timpului a prosperat, ajungînd în evul mediu un renumit centru istoric, religios și cultural. Mai întîi, toponimul Cislău își demonstrează importanța istorică prin însăși semnificația lui, căci aici în vechime se adunau frunțașii satelor pentru a fixa pe întreg plaiul dările numite cisle³⁹. Apoi, în această străveche așezare, s-a format în evul mediu o puternică aristocrație rună în frunte cu marele clucer Vlaicu, care a jucat un important rol în istoria Țării Românești⁴⁰. Mai mult, această așezare se bucură și de aura voievodală a lui Mihnea vodă (1577—1583; 1585—1591)

34. Vezi cuprinsul lucrării de față.

35. Vezi nota 26.

36. Acest clopot se află în clopotnița actuala biserici din satul Bisceni-de Jos.

37. *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 16.

38. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 171.

39. *Ibidem*.

40. N. Iorga, *Femele în viața neamului nostru*, Văleni, 1911, p. 24; I. C. Filitti, *Schitul Aninoasa-Cislău și neamul doamnei Neaga*. În «Revista Arhivelor», 1927, p. 210—212; V. Drăghiceanu, *Săpături din Buda, Lapoș și Tisău-Buzdu*, în «B. C. M. I.», 1931, p. 109; Gh. Ceaușel, *Buzdul istoric și legendar*, în «Vlăstarul», 1934, nr. 7—8, p. 18—26.

și soției sale doamna Neaga⁴¹. Și, în sfârșit, se pare că aici a fost, la început, reședința plaiului. În al doilea rând, în acest sat a existat o faimoasă mănăstire de călugări cunoscută sub numele de «schitul Aninoasa», ctitorie a vistiernicului Vlaicu, din Runceni⁴², care ruinându-se, în anul 1589⁴³, a fost strămutată de doamna Neaga, mai jos, într-un nou lăcaș zidit de ea. Ruinându-se și acesta, el a fost rezidit, în anul 1749⁴⁴, de episcopul Buzăului Metodie (1740—1749), apoi, în anul 1839⁴⁵, de episcopul Kesarie (1825—1846) tot al Buzăului.

Și, în al treilea rând, schitul acesta, ca meloh al episcopiei Buzăului, a adăpostit în incinta sa destul de spațioasă și o școală. Atestată documentar în jumătatea veacului al XIX-lea «Școala de model din comuna Cislău» avea un profil teologic, în sensul că din ea se recrutau candidații pentru seminăr, după ce mai întâi studiau aici Catehismul, Istoria sacră și Cântările bisericesti⁴⁶.

Important pentru noi însă este faptul că aici în casele acestei mănăstiri, a fost sediul protopopiei Plaiului despre Buzău⁴⁷, din fostul județ Săcuini, care, împreună cu județele Buzău și Slam-Râmnic, a aparținut de episcopia Buzăului încă de la înființarea ei, în anul 1503, de către voievodul Radu cel Mare (1446—1508) și patriarhul Nifon adus de la Constantinopol pentru reorganizarea Bisericii Țării Românești⁴⁸.

În acest interesant context istoric-religios a funcționat protopopia de Ani-noasa din eparhia Buzăului și primul ei protopop, Mihai Săseanu.

Timpu când a luat ființă această protopopia nu se cunoaște precis. Se cunoaște însă din unele documente și însemnări că preotul Mihai Săseanu a fost protopop aici începând din anul 1741⁴⁹. Data aceasta coincide cu vremea domniei lui Constantin Mavrocordat (1730—1769)⁵⁰, care a introdus în țară o înțeleaptă reformă administrativă, aceea a împărțirii județelor în plaiuri. Astfel a luat ființă și Plaiul despre Buzău din fostul județ Săcuini. Și, cum acest plai a luat ființă odată cu această încercare de modernizare administrativă, din anul 1741⁵¹, se înțelege că și protopopia

41. N. Iorga, *op. cit.*, p. 24; I. C. Filitti, *art. cit.*, p. 18—26; V. Drăghiceanu, *art. cit.*, p. 109; B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 114 și 172; N. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, p. 106; *Istoria României*, vol. II, 1961, p. 927—931.

42. I. C. Filitti, *art. cit.*, p. 210—212; V. Drăghiceanu, *art. cit.*, p. 109; Gh. Ceaușel, *art. cit.*, p. 18—26; B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 10, 172; Pr. G. Cocora, *Episcopul Metode al Buzăului*, în «Glasul Bisericii», XXIV, (1965), nr. 7—8, p. 666—683.

43. I. C. Filitti, *art. cit.*, p. 210—121; V. Drăghiceanu, p. 109; B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 172; Gh. Ceaușel, *art. cit.*, p. 18—26. 44. Vezi nota 43. 45. *Ibidem*.

46. Pr. G. Cocora, *Din trecutul pregătirii clerului din cuprinsul eparhiei Buzăului (1725—1873)*, în «Glasul Bisericii», XXIX, 1970, nr. 3—4, p. 361—362.

47. B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 171.

48. Iosif Naniescu și C. Erbiceanu, *Viața și traiul Sf. Nifon patriarhul Țarigradului, 1808*; N. Dobrescu, *Reprezentanți a două curente în Biserica din Țara Românească la începutul secolului al XVI-lea: patriarhul Nifon, mitropolitul Maxim și mitropolitul Macarie*, în «Convorbiri literare», 1910, nr. 44, p. 364—384; Al. Lapedatu, *Politica lui Radu cel Mare*, în «Lui Ioan Bianu amintire», București, 1913; Diacon Nicolae M. Popescu, *Nifon II patriarhul Țarigradului*, în «Analele Academiei Române», 1914, nr. 36; D. Mazilu, *Contribuțiuni la studiul vieții Sf. Nifon patriarhul Constantinopolului*, București, 1928; N. Iorga, *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București, 1929, p. 120—124; Tit Simearea, *Viața și traiul Sf. Nifon patriarhul Constantinopolului*, București, 1937; *Istoria Bisericii Române*, vol. I (—1632—) București, 1957, p. 305—321. 49. Vezi cuprinsul lucrării de față.

50. Între acești ani se cuprind domniile lui C. Mavrocordat atât din Muntenia cât și din Moldova. Astfel, el a domnit în Țara Românească: 1. de la sept. — oct. 1730, 2. de la 24 oct. 1731 la 16 april. 1733, 3. de la 27 nov. 1735 la sept. 1741, 4. de la iulie 1744 la april. 1748, 5. de la 20 feb. 1756 la 7 sept. 1758 și 6. de la 11 iunie 1761 la martie 1763, iar în Moldova, 1. de la 16 april. 1733 la 26 nov. 1735, 2. de la sept. 1741 la 29 iunie 1743, 3. de la april. 1748 la 31 aug. 1749 și 4. de la 29 iunie la 23 nov. 1769. Dăm aceste date după N. Iorga, *Istoria Românilor*, p. 459—460.

51. I. Minea, *Reformele lui Constantin vodă Mavrocordat*, în «Cercetări istorice», Iași, 1926—1927, II — III, p. 97—248.

de care voiam a luat ființă tot acum, dacă admitem că reședința administrativă bisericească se stabilea de regulă în aceeași localitate unde era și reședința administrativă politică.

Aria geografică de acțiune a acestei protopopii cuprindea desigur satele care aparțineau acestui plai, cu parohiile respective: Calvini, Cătina, Chiojdu-Mic, Cislău, Colți, Gura-Teghii, Lapoș, Măruntiiș, Mlăjeț, Pătărlage, Rușavăț, Sibiciul-de-Sus, Valea-Muscelului și Viperești, la care se adăugau și cele din unele cătune care aveau bisericile și preoții lor. Protopopia aceasta a dăinuit până în anul 1864⁵², când a fost desființată, probabil, în legătură cu reformele din vremea lui Al. I. Cuza. Cancelaria ei era încă în ființă în anul 1892⁵³ și, ceea ce se va mai fi întâmplat cu ea după această dată nu se știe.

Așa cum am spus, primul protopop aci a fost preotul Mihai Săseanu și el este unul din cei șase protopopi ai eparhiei Buzăului, cât avea ea la acea vreme⁵⁴. Alegerea lui în această demnitate s-a făcut, după cum vom vedea, pe temelii unor reale atribute personale. Episcopul Buzăului, Metodie, după ce l-a ales, i-a dat la mână un zăpis, al cărui text, pentru ineditul lui, îl transcriem în întregime:

«Cu mila lui Dumnezeu astăzi în 11 zile ale lui mar(tie), la cursul anilor de la Hristos 1741, dăm acest pecetluit al nostru cucernicului între preoți, popi(i) Mihai Săseanu ot Băscă dă jos, sud Saac, precum să știe că pentru știința lui de carte, pentru buna lui orindă în viață și pentru chibzuința în toate cele sfinte ale preoției, l-am pus protopop peste Plaiul despre Buzău, sud Saac, din de Dumnezeu păzita eparhie a Buzăului. Sfânta și arhieriasca noastră poruncă este ca numitu(l) protopop să păzească predania și învățătura strămoșeștii noastre Biserici, să vegheze la sporirea credinței între preoți și credincioși și să dea ascultare la toate poruncile din arhierestiile răvașe. Tot odată se dă de știre numitului protopop să fie cu luare aminte asupra cinstitei de protopop și să nu fie dovedit cu nici cël mai puțin cusur, căci altfel va fi lipsit de protopopie

† Metodie epis(cop)»⁵⁵.

Recomandat domniei, Constantin Mavrocordat îl întărește printr-un pilac, pe care de asemenea pentru ineditul lui îl transcriem:

«Dat-am domneasca noastră carte cucernicului preot Mihai Săseanu ot eparhia Buzăului pe care l-a făcut sfinția sa părintele episcop Metodie protopop preste Plaiul despre Buzău din sud Saac. Poruncim și noi ca numitu(l) protopop să ție cu strășnicie pravilniceasca noastră credință de răsărit și să vegheze lot cu strășnicie în trebile bisericesti din plaiul său. Acestea poruncim și altfel să nu fie.

Dată în cetatea noastră de scaun București, la leat 7294 (1741) mar(tie) 29. Constantin Mavrocordat domn el Țării Românești»⁵⁶.

De la început, alegerea ca protopop a «cucernicului între preoți popi(i) Mihai Săseanu» îi conferă episcopului Metodie meritul cunoașterii subalternilor săi, deci și a personajului nostru. Ca atare, «știința de carte», «buna lui orindă în viață» și chibzuința în toate cele sfinte ale preoției, vizind desigur, pregătirea intelectuală, autoritatea morală și tactul lui pastoral, îl impun atenției episcopului său și motivează, astfel, alegerea lui în funcția de protopop.

Principial, îndatoririle lui ca protopop, după aceste documente, erau: păzirea «predaniei și învățături(i) strămoșești(i) noastre Biserici», sporirea «credinți(i) între preoți și credincioși» și ascultarea de «poruncile din arhierestiile răvașe» sau, în alți termeni, păstrarea cu strășnicie a pravilnicești(i) noastre credințe de răsărit și vegherea «tot cu strășnicie la trebile bisericesti din plaiul său».

Concret însă, aceste îndatoriri capătă conțur dintr-o însemnare a lui, datată 3 februarie 1742, de pe o evanghelie de la biserica din Cislău. Iată textul:

52 B. Iorgulescu, *op. cit.*, p. 115, 151, 171.

53. *Ibidem.*

54. D. Furtună, *Preoțimea românească în secolul al XVIII-lea*, Văleni de Munte, 1915, p. 37.

55. *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 19.

56. *Arch. Stat. Buc., Condica Mitropoliei Ungro-Vlahiei, 1741*, p. 83.

«Să se știe că în 3 zile ale luni(i) lui Faur, leat 1742, m-am aflat la pop(a) Bărăscu ot Poieni(i) dă Sus unde m-am zăbovit că la trei ceasuri pentru vizitația ce am fost dator a o face ca protopop. și iar să să știe că azi, 3 Faur leat 1742, umblă an dă cându am datu credincioasă mărturie ăstui pop(ă) la Kir episcopu(l) Metodie, de a fi fost grămatic bun, învățat cîntăret, necurvar, nebețiv și neglobit. Dară pentru neorînda din biserică și pentru portu(l) lui în straiie mirenești și pentru gilceava ce o are cu unii rumâni, am lăcutu numitului pop(ă) pohtire dă grabnică îndreptare, i-am datu globire dă laleri 5 gata, iar altfel dă nu să va îndrepta să fie pus la opreală dă cele sfinte. Șă a:n scris eu pop(a) Mihai Săseanu pop(ă) ot Băscă dă jos șă protopo(p) dă Aninoasa»⁵⁷.

Prin urmare, după însăși mărturisirea acestui protopop, una din principalele îndatoriri ale lui era «vizitația» bisericilor, adică inspectarea parohiilor. Cercetînd parohia Poienii-de-Sus, el constată în biserică «neorînda», iar la preot «straiie mirenești» precum și «gilceavă cu unii rumâni», adică cu unii credincioși. Aceasta înseamnă că, inspecțiile lui, printre altele, ei viza întreținerea lăcașurilor de cult, ținula vestimentară a preoților și relațiile lor cu credincioșii. După aceeași însemnare, o altă îndatorire principală a acestui protopop, era și «credincioasa mărturie» dată grămaticului respectiv, adică recomandarea pe care el era dator a o face candidatului la preoție, în vederea hirotonisirii. «Bun învățat, cîntăret» erau atribute care vizau latura pregătirii intelectuale, iar «necurvar, nebețiv și neglobit» erau atribute care vizau latura morală. Cu alte cuvinte se impune concluzia că protopopii se interesau de starea intelectuală și morală a viitorilor preoți. Prefețele unor bucovne și enciclice contemporane consemnau și alte îndatoriri protopopești, care, desigur, erau și ale personajului de care ne ocupăm. Astfel, el trebuia, în plaiul său, să aibă «catastih lămurit de hramul bisericilor și de numărul preoților»⁵⁸. Trebuia apoi să cerceteze pe toți preoții dacă sînt legal hirotonisiți și dacă sînt «vrednici de știință»⁵⁹; ceilalți însă, hirotonisiți de arhiepiscop străini, «aflându-se proști la știință, se vor prezenta la mitropolie și vor fi oprîți de dar până cându se vor îndrepta întru învățătura orînduielelor bisericesti»⁶⁰. Preoții din plaiul respectiv erau oprîți cu desăvîșire de protopop de a practica orice fel de negustorie. Tot el apoi trebuia să stabilească numărul preoților, care nu putea să fie mai mare de doi, într-o parohie, să dea în grija acestora ca sfintele vase să fie curate și să așeze în fiecare sat cite un duhovnic «vrednic pentru taina ispovedaniei»⁶¹. Slujba să se facă «fără scăderi sau adăogiri»⁶². «Scăldătorca întru care să botează copiii(i) să fie un vas mare, ori o oală dă lut, întru care să încopă apă cît să acopere copilul, iar să nu toarne apă din oală în cap»⁶³. «Sfânta precistanie se va da totdeauna în dar și nicidecum pă bani»⁶⁴. Fiecare preot în parohia lui să îndemne pe credincioși de a cercela biserica iar în zilele de sărbători «să cetească vreo cazanie ori viața sfîntului din acea zi și apoi «să-i învațe el cu cuvînt blînd»⁶⁵. În toate posturile sau cel puțin de două ori pe an «creștini(i) de orice treaptă să se ispoveduiască și să se împărtășească»⁶⁶. În afară de acestea, judecarea pricinilor bisericesti, moralitatea publică, starea civilă și toate afacerile mixte religioase, din plaiul său, cădeau în sarcina acestui protopop.

Amintita însemnare a protopopului Mihai Săseanu ne face cunoscut și măsurile disciplinare pe care el le-a luat împotriva preotului inspectat și găsit vinovat. Este de apreciat grația acestor măsuri, ceea ce demonstrează din partea acestui pro-

57. Însemnarea aceasta am descifrat-o încă din anul 1939; căutînd acum s-o verific, n-am mai găsit cartea.

58. Bucovna tipărită la Rîmnic, 1749. I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia română veche*, I, p. 1185; Arh. Stat. Buc., «*Cond. Mitrop. Ungr.*, Nr. 13, p. 107; Academia Republicii Socialiste România, «*Căldătorile mitropolitului Neofit*, în «*Biserica Ortodoxă Română*» I, p. 618—632; «*Biserica Ortodoxă Română*», XVIII, p. 123—126; Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii didactice românești*, I, *Bucovnele*, în «*Analele Academiei Române*», 1916, p. 38.

59. D. Furtună, *op. cit.*, p. 17—19.

60. *Ibidem*.

61. *Ibidem*; «*Biserica Ortodoxă Română*», XVII, p. 17.

62. D. Furtună, *op. cit.*, p. 17—18.

63. *Ibidem*.

64. *Ibidem*.

65. *Ibidem*. 66. *Ibidem*.

topop alese calități de pedagog. Mai întâi, preotului în cauză i se «face pohtire de grabnică îndreptare», ceea ce echivalează cu un avertisment, apoi i se dă «globire de taleri 5 gata», care în alți termeni înseamnă o amendă bănească și, în sfârșit «dă nu să va îndrepta să fie pus la opreală dă cele sfinte», adică este vorba, pur și simplu, așa cum spunem noi, de o suspendare. Toate acestea dovedesc că acest protopop dispunea de o mare autoritate, dar de care el niciodată n-a abuzat. Spre deosebire de alți protopopi, el n-a folosit cerbicia, lemnița, bătaia etc. cum se obișnuia atunci pentru unii preoți care se abăteau de la disciplina bisericească⁶⁷.

Un alt capitol din viața protopopului Mihai Săseanu este și acela al veniturilor lui. Ca și ceilalți protopopi contemporani lui el nu avea o retribuție legală, adică un salariu. Cu toate acestea se poate afirma cu certitudine că el dispunea de venituri considerabile. În primul rînd, temelia întreținerii acestui protopop era gospodăria sa, el fiind, așa cum am văzut, dintr-o familie înstărită. În al doilea rînd, la venitul gospodăriei se adăuga acela al epitrahilului, plus discul, ofrandele și daturile de la slujbe. Și, în al treilea rînd, el mai avea venituri și din scrierea actelor satești, întocmind zapisele, mărturii, testamente, foi de zestre și alte documente publice⁶⁸. Despre veniturile lui pur protopopești nu avem mărturii directe și precise. Dar, însemnarea rămasă de la el, amintind recomandarea la hirotonie a unui grămătic și inspectarea acestuia ca preot, se înțelege că ambele evenimente erau surse sigure de venituri protopopești. De pildă, plata acestui protopop, pentru recomandarea la hirotonie, în acel timp așa cum era ea stabilă de mitropolitul Neofit (1738—1754), varia între 12 și 17 lei, iar partea de vizitație era la voia lui⁶⁹. Aceeași însemnare amintește și de o «globire», prin care trebuie să înțelegem tot un venit protopopesc, provenit din amenzi aplicate preoților găsiți la inspecție în neregulă. Pedepse concrete, aceste amenzi afectau căsătoriile neingăduite, neînțelegerile matrimoniale, judecățile bisericești și abaterile disciplinare ale preoților. Unul din cele mai însemnate izvoare de venit ale acestui protopop era și plata pentru peciul sau răvașul de cununie fără de care preoții nu puteau să officieze această slujbă. Plata pentru aceasta era de 1 taler pentru nunta întâia, de 2 zloți pentru nunta a doua și de 3 taleri pentru nunta a treia⁷⁰. Se pare că, pentru acest protopop, un venit legal, era «darea bastonului»⁷¹, care consta dintr-o sumă de bani, fixată de autoritățile bisericești și pe care preoții, de sub administrația sa, o suportau pentru întreținerea lui. La toate acestea se adăugau veniturile din contribuțiile bănești de la preoți cu prilejul sărbătorilor mai importante, din dările impuse unor credincioși pentru liti-gii de ordin religios și din procenții rezultați din strîngerea drepturilor vladicești. Și, dacă luăm în considerație faptul că protopopii în vremea aceea erau scutiți de orice impunere fiscală trebuie să conchidem că personajul de care ne ocupăm, dispunea, așa cum am mai spus, de venituri considerabile. Oricare, însă, ar fi fost veniturile acestui protopop, cert este că el n-a fost abuziv, în sensul că mita, simonia și cupiditatea erau atribute pe care nu le-a cunoscut, dar care erau frecvente la alți protopopi din vremea sa⁷².

Din tot ce am spus se desprinde și o succintă, dar cuprinzătoare fișă caracteriologică a acestui personaj. Intelligent, cult, stilat, sobru și integru ca om; receptiv la fenomenul religios, corect în obligațiile sacerdotale, atent de cele sfinte, modest în privința veniturilor profesionale și dărnă în relațiile cu semenii ca preot; cunos-cător al îndatoririlor protopopești, conștiincios în îndeplinirea acestora, chibzuit în alegerea metodelor de lucru, drept în aplicarea măsurilor disciplinare și supus față de autoritățile bisericești ca protopop, iată o întreagă gamă de virtuți care-i definesc caracterul și-i conturează portretul psihic.

Pr. HORIA CONSTANTINESCU

67. *Ibidem*, p. 84—92; *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1958, p. 346.

68. *Colecția de documente a familiei C. Săseanu*, Doc. 7.

69. D. Furtună, *op. cit.*, p. 58—64; *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1958, p. 344.

70. *Ibidem*.

71. *Ibidem*.

72. *Ibidem*.

BISERICI DE LEMN PE VALEA SLĂNICULUI — BUZĂU

Biserica din satul MĂNEȘTI

Biserica din satul Mănești, la circa 2 km mai jos de biserica Ciomăgească, pe albia Slănicului, e biserica moșnenilor Măneșteni-Beșlii. S-a numit și se numește «biserica beșliască».

O ramură mare din amestec al celor cu un «beșleagă» (căpitan de beșlii), după o tradiție a lor, fie că unii dintre ei au avut contingente cu beșlii¹. Fapt e că Minzăleștenii și Beșlii împărțeau în două moșnenia, iar din ramura mănășteană-beșliască mai sînt și azi descendenți, în afară de Beșlii, și Adămari și Apostari. Dintre ei numai ramura «Gligorașilor» a dispărut.

Deși Minzălarii și Beșlii împărțeau pe din două drepturile lor de moștenire: din pădure, din fineață, din islaz, totuși minzăleștenii n-au avut nici o legătură cu biserica beșliască, fiindu-le departe, tocmai în extremitatea sud-estică a moșneniei.

În 1625 cînd arhiepiscopul Efreim al Buzăului întărește din nou vechile hotare ale moșiei Menedic, între cei ce întăresc cu semnături, actul episcopal, e și ... «Mănea cu toată (ă) ciata lui»², moșnenia mănășteană fiind hotar cu moșia mănăștirii ot Menedicu.

Datorită vecinătății moșnenilor Minzălești-Mănești (Beșlii) cu proprietățile mănăștirii ot Menedicu («Vintilă Vodă»), între acești moșneni și egumenul minăștirii s-au născut raporturi și de sprijin cultic, dar și de grave conflicte care au dus la judecăți pentru pricini de pămînt în 1743³, de condiții de clacă, cînd minăștirea nu admitea ca tinerii clăcași să facă odată toate zilele de clacă, ci să le fie repartizate pe etape de muncă în 1757⁴, dreptul de «pive» în 1772⁵, de despresurări de moșie în 1776⁶, «cărți de blestem» în procese în 1777⁷, sau înfățișări de zapise ca în 1785⁸.

Cea mai grea lovitură o primesc moșnenii Măneșteni-Beșlii cînd săvîrșindu-se o crimă pe moșia lor, crimă ce n-a putut fi identificată, au căzut în «dușegubină», luîndu-li-se 600 stîinjeni pătrați de moșnenie între pîrîul Bisoca, Podul lui Marc, drumul Cotoarei, Pîrîul Epîi și pe Slănic între Gura pîrîului Epîi și Gura Bisocii. Din această pricină ... «s-ar fi sculot un Dobre Minzală și cu frații lui de ar fi căzut pe aciastă moșie Mănești» (partea căzută în «dușegubină»), făcîndu-se ei stăpînitori...⁹ în 1743, cu scopul de a salva moșia fraților lor de moșnenie, dar nu reușesc în fața legii.

Cu toată vecinătatea moșnenilor cu minăștirea ot Menedicu încă din 1532,¹⁰ totuși Beșlii își fac propria lor biserică, pe moșnenia lor. Primul preot documentar apare în 1777 cînd ... «popa Radu Beșliu ot Mănești (...) vinde (...) loc de casă i de cărciumă și ținerea în prejur în tîrgul Buzău») ... egumenului minăștirii Vintilă Vodă¹⁰.

Bisericuța cea veche a Beșliilor fusese construită în stînga pîrîului Bisoca, pe capul Dealului Aldeni ce coboară în Slănic. Tradiția e confirmată de existența unui cimitir în acest loc, ale cărui oseminte sînt date la iveală, de oameni, cînd fac săpături în aceste părți.

În acest loc a stat bisericuța pînă în 1820, cînd a fost mutată pe alt cap de deal, sub virful Țuguiatu, virf ros de vreme, prins între pîrîul Bisoca și apa Slănicului.

Biserica de azi e refacerea celei din 1820, sus pe spinarea dealului, înconjurată de vișini, tei și nuci, și strejuită de un pîr secular. Din acest loc se vede și-n susul și în josul Slănicului, pînă departe, cît îngăduie dealurile împădurite sau golașe, care gîtuiesc albia Slănicului.

1. Cf. Pr. Sandu Tudor, *Monografia...*, op. cit., cap. «Moșnenii Minzălești ce-i mai zic și Beșlii», ms.

2. *Documente*, B. Țara Românească, vol. IV, veac XVII (1621—1625), p. 530—531.

3. Arh. Stat. Buc., *Episcopia Buzăului*, ms. 172, f. 282. 4. *Ibidem*, f. 384—385.

5. *Ibidem*, f. 389. 6. *Ibidem*, pac. LIII/17, 18.

7. *Ibidem*, pac. LIII/40, și ms. 172, f. 390.

8. *Ibidem*, pac. XXXVII/50. 9. *Ibidem*, ms. 172, f. 282. 10. *Ibidem*, f. 390.

Așa cum se vede acum, biserica e lucrată din birne căptușite cu scinduri. Are trei turle: una mare cu opt fețe așezată deasupra naosului, și alte două, subțiri, cu câte șase fețe, așezate deasupra pronaosului și care ies direct din acoperiș.

Cornurile turlelor, formate din trunchiuri de cupole poligonale suprapuse, formează un ansamblu plăcut cu întreaga clădire.

Biserica, de plan treflat, învelită cu tablă acum, avînd în față un slon închis, larg cit lărgimea bisericii, cu absidele laterale în șase fețe, iar a altarului în cinci fețe, măsoară în lungime 16,50 m și în lărgime 5 m. Biserica cea veche n-a avut turle, și a suferit mai multe modificări, după cum arată pisania, scrisă în litere latine, cu grafia epocii, cu vopsea roșie pe fond alb, deasupra ușii care dă în pronaos:

«Acestu dumnezeescu locașu s-a ridicat pe acestu sfinlu locu. În numele sf. Voivozi, la anul 1820; iar acum din mila atotu criatorului înlesnindu-ne, am mărit-o și am dugrăvit-o prin stăruința preotului Crăciunu și ajutorul dumneai Ecaterina Constantinu Zoe și a tuturor locuitorilor. La anul 1868 septemvrie în 6; și ajutorul la mărime Simion Părvu. Iar D. Karo I. Episcop Dionisie» (s-au mai adăugat în colțul drept al acestei pisaniai: «S-au făcutu din nou coperișiu, turlele și (au fost) zugrăvite în anul 1894 prin stăruința și ajutorul d—lor: Șerban I. Apostu, Dumitru Stan, Ion Diaconu, Tănase Apostu, Radu Sîrbescu, Gheorghe Crăciunescu, Vasile Năstase, Duțu Rădulescu, Pîrvu R. Apostu și a tut(u)lor locuitorilor din aciaștă comună».

Zugrăveala din biserică e lucrată de mai multe mîini.

Cea mai veche zugrăveală o au șirul icoanelor împărătești: «Mr. Thu», 950 X 675 mm care are jos inițialele: A.(ciastă) S(fântă) I(coană) S-au Pt (plătit) De Lt (locuitoru) Dn (Dinu) B(eșleu) Ș(i) Sre (spre) Pr. (pomenirea) R(ăposat) N(u)-M(e)Lui Său, 1830 iunie 2»; «Is. Hs.» 950 X 675 mm; «Sf. Arha(n)ghelu Mihailu — Cuvioasa Parascheva», 950 X 675 mm, avînd jos valoroasa însemnare: «1831 Ianuarie 2. Nicolae zogr.»¹¹; «St. Ier. Nicolae» 950 X 675 mm. Icoanele sînt lucrate cu finețe, desen sigur neobizantin, mai ales în felul de ornamentație și portretistică. Zugrăveala e dată pe lemn, după ce fusese pregătită cu un strat fin de gips.

În ordinea vechimei, după aceste icoane, vine zugrăveala timpiei, care s-a lucrat în 1844¹². Zugrăviile care au lucrat la timpă nu se cunosc. Au lucrat în tonuri mai închise decît în restul bisericii, au folosit tehnica picturii Renașterii, cu umbre pierdute, iar pe fonduj icoanelor au zugrăvit nori în diferite forme.

Pe partea timpiei, în spre altar, se mai află o icoană veche, circulară, cu diametrul de 80 cm, care reprezintă pe Mîntuitorul șezînd, cu Evanghelia în mîna stîngă și cu dreapta binecuvîntînd. Pe marginea circumferinței e următorul text chirilic: «Vedeți, vedeți, că Eu sunt Dumnezeu carele am ploat mană și apă din piatră am izvorit de demult în pustie, Norodului meu eu singur drept».

Chipurile sfinților din cuprinsul bisericii, deasupra strănilor, sînt în dimensiuni mici de cea 1 în și sînt încadrate separat, ca niște icoane. Tehnica zugrăvelii este cea nouă, iar orînduirea sfinților este făcută după Ermînie. Desenul și armonia culorilor arată un zugrav cu talent de portretist, cu multă expresivitate. Această zugrăveală este lucrată în 1868, și după cum afirmă pisania, și după grafia numelor sfinților care corespunde cu aceea folosită în pisanie.

Tot zugravului din 1868 îi mai aparțin patru icoane împărătești, aranjate la pronaos în aceeași ordine ca la catapeteasmă. Sînt lucrate cu deosebită grijă ca desen și colorit: «Is. Hs.» 760 X 520 mm; «M. D.» 760 X 520 mm; «Sfinții împărați Costantin și Elena» 760 X 520 mm și «S. Ioan Botezător» 760 X 520 mm. Veșmintele icoanei Maicii Domnului caută să imite modelele tatarasciene, în înnodarea veștmîntului sub bărbie.

Cea mai nouă, dar și cea mai slabă zugrăveală, ca desen, colorit și compoziție, o reprezintă turla cea mare, lucrată de Socolescu¹³.

Un epitaf semnat «Ioniți zugrav 1872» e slab executat.

11. Nicolae zograf lucrează mult pe Valea Slănicului, cf. C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 16—17.

12. Însemnarea foarte valoroasă în ceea ce privește plata zugrăvelii la icoane și la timpă, din *Penticostarion*, București, 1820, nr. 5.

13. Confirmat de fostul Preot Ioan Găzdaru.

În fața bisericii e clopotnița, lucrată tot din lemn.

Pe clopotul, dogit acum, e incizată scrierea : «Acest clopot s-a donat bisericii din comuna Mănesci cu hramul sf. Arhangheli Jud. Buzău de Hagi Taché și Ecaterina Tocilescu la 1909».

Cărți vechi cu note

1. *Sf(ă)nta Evanghelie Rîmnic 7254 (1746). Ultima filă a prefeții* : «Să să știe că aciastă sf(ă)n(ț)ă eva(n)ghelie o am cumpărat eu preotul Ioan de la Jiitie și o am cu(m)părată de la irodilacon Daniil de la spitul Poiana Mărului de la pari(n)tele Vasile schimnicu și am dat tl. 10 și cu ști(in)ța pări(n)telui Vasile și cu a tuturor clericilor sfi(in)ții sale. Msșa Aprile dna 3 lt. 1754.

f. 8 v — 29 «Aciastă sfântă Ivanghelie s-au luat de la prioteasa Safta (a) răposatului pop Radu și s-au datu pentru un Triodu ce s-au vândutu de răposatu pop Radu sfintei biserici ce să numește a Mînzăleștilor cu hram sfintii prepojornie Paraschevei și am iscălit noi.

Pop Stoic, prot. 1807 Decheb.»

2. *Octoih* — îi lipsește începutul. F. 12 v — 32 «La aciastă 12 am scris pă acest octo(i)h c-est al meu preotului Radu din Țara Muntească din satul Mănești din sudu Buzău din Plai Slănicului și l-amu ... rupt ... cu slova mea și cu iscălitura ... rupt ... Beșlei la leatul 1782 Noemvrie 24 și cini l-ar tăgădui să fie legat de Sfântile soboară ale sfântilor părinți și de mine nevrednicul neertat».

3. *Apostol* — Rîmnic, 1794. *Pe prima f. albă* : «Să să știe că acestu sfântu Apostol este al Draghii Beșliu i Apostu Gligoraș și s-au cumpărat în 12 și acești bani am răspunsu eu».

4. *Triodu* — îi lipsește începutul. Ultima f. v. : «Pop Stoean ot Mînzălești am scris. Martie 25 ... 1809. Mercuri săptămăna cea mare».

5. *Penticostarion*, București, 1820. *Pe prima copertă* : «Însemnare cine ce au dat și au ajutat de s-au cumpăratu cartea aciasta la biserică la Mănești. Stan logofăt 1820 Ian. 17. Urmează cei ce au dat dintre care spicuim : ... Vasile Falon ... Rizea ... Dochii ... Iuga ... Ion Grozavu ... Moscu logofătul ... etc.

«Acestu sfânt Penticostar este al părintelui Vasile cumpărat de sfintea sa în taleri treizeci și 8 adică treizeci și opt. Scris robului D(u)mnezeu dascăl Drăg(u)lin sin pop Mănzală 1821 Oct(o)mvrie 23». *Pe ultima f. tipărită* : «Însemnare de căți bani s-au dat la sfintele icoane la Neculai zugrav cum arată jos anume prin preot Mihail ot Mănești 1829 Iune 2. tl. par. 50 «adică cincizeci pr. Mihail ot Mănești».

«Să să știe de cându s-au jurgăvit tă(m)pla la aciastă fântă biserică Mănești la leat 1844 cu prețul s-au plătit la jugrăvit lei șase sute cincizeci și o sută ocă făină, cincizeci ocă carne și cinci vedre vinu».

Pe ultima f. albastră v. : «Să s(ă) știe că am scris eu Neag(u) dascălu ot sat Grabicina din zilele părintelui protopop Gheorghie ot Bălunești și din zllele prea o sfi(n)ții sale episcop Buzăului Chesarie și de al doilea venirea Muscalilor în Țară la mai 18 și s-au luat cetatea Brăili Iunie 8 leat 1828. Și venirea Muscalilor așa au fostu cu însuș prea luminatul și prea innălțatul împăratu Nicolae Pavlovici și a toată Rosiea stăpănitoru. Și am scris oa să să pomenească».

6. *Cazanii*, Buzău, 1834. *Pe lila prefeții* : «Cine va citi mă va pomeni. Gheorghe Gavrilă Sârbescu logofăt ot Mănești».

F. 21—62 : «Să să știe că această sfântă Cazanie s-au legat de un Ioniță Bozdviescu (Boziorescu) cu to(c)m(e)ală taleri 35 i parale adică 5. Adică cinci sfanți și jumătate s-au dat de poporani și de alți oameni streini la car(e) și ce nu s-au ajunsu am pus eu vreo 7, Ioanu, la această sfântă cazanie a satulu(i) Mănești la leat 1843 Martie 21».

Pe p. 408 : «Să să știe că această cazanie este a sfinte(i) biserici a satului Mănești cumpărată de poporeni sat Mănești la leat 1835 dechemvre... cu taleri 45 și cine să va ispiti să-l fure să fie anatema cu tot neamu(l) lor. Și am scris eu Dra(gomir) logofăt».

7. *Molitvednic bogat*, Buzău, 1835. *Prima f. albă*: «Acest molitven(i)c este a lui Crăciun sin preot Mihail sat Mănești plaiul Slănic ce l-am legat eu mai sus numit și să fie știut ce am dat de legat lei 10 parale 5». *Pe ultima copertă*: Gheorghe sin preot Nan den sat Pl(e)școi legător de cărți. 1853 Maiu 30. Gheorghe Nan».

8. *Sfânta Evanghelie*, Buzău, 1837. *Pe prima f. albă*: «*vii*: Patrachie monahu, Elisaveta schimonahiea, Reveca monahiea — *Morți*: Floarea, Ilinca, Geana. *Ipistimiea* monahia cu tot neamul lor». P. 28—37: «*Acieastă sfântă levanghelie s-au cumpărat de mine preot Mihail Dh. sin Tatu Ichăimescu zet (Din(u) Beșleu in lei patruzeci, cu banii miei iar nu cu ai poporanilor la leat 1837 Dechemvrie 6. In zilele prea o sfinții sale iepiscopului Chesarie al Buzăului*». *Pe ultima f. albă*: «*Pomelneu du(m)nealui logofăt Stan ot Vintilă-Vodă. 1837 Dechev. 6. *vii*: Costandin erii, Stan, Stanca prezvitera, Ghiorghie, Alecu, Stana, *morți*: Dimitrie erii, Despina prezvitera, Anastasiae, Rucsanda, Haralampie irodieacon și cu tot neamul lor*».

Șirul preoților

1. Pop Rad(u) Beșliu — la 1777 vinde loc de casă in Buzău cf. Arh. Stat. Buc. Episc. Buzău ms. 172 f. 392; in 1798 iulie 20, intr-o jalbă a Ciomăgeștilor înaintată Domnului se spune ... «și acela (un zapis de învoială) să dovedî că este mincinos făcut de un popa Rad Beșleu la o adunare de vin...» (actul la Alex. Rădulescu com. Beșlii). 2. Pop Necula ot Mănești mentionat in însemnările din Cazanii — 1792 — la biserica Jgheabului, de feciorul său Stoica. 3. Preotul Ion ... la 1814 mai 7 cumpără un loc de casă cu livele de la Costandin sin Enache Minzală (actul la urmașii lui Radu Beșliu din Beșlii). 4. Preotul Vasile ... la 1821 este menționat de dascălul Drăgulin. 5. Preotul Mihail Micu — scrie in pomelnicul său in 1844: «Aici amu însemnat de cându m-am căsătorit eu preotul Mihail cel ce amu scris acestu catastihu, ca să știe că la leat 1822 februarie 5 m-amu cununat cu soțiea mea Stanca prîsv. sin Din(u) Beșleu și la leat 1828 m-am preoțit Ghenare 28. Și ca să știe amu însemnat eu preot Mihail D.h. ot Mănești. 1844 fev. 10». Semnează actele de stare civilă dintre 1835—1853. Sub acest preot se zugrăvesc icoanele împărătești și tîmpla bisericii Mănești. 6. Preotul Crăciun Mihail Micu 1854—1902 (v. *Molitvednic* nr. ... și registrele de stare civilă 1854—1865 cînd trec la primarii sătești. Moare la 12 ian. 1902 — actul de moarte nr. 1/1902. Sub el se fac reparații la biserica in 1868 și 1894. 7. Preotul Ioan Găzdaru 1894—1932; 8. Preotul Sandu Tudor 1932—1946; 9. Preotul Grigore Lupașcu 1946—1971; 10. Preotul Drăghici Toader 1972.

Pomelnice:

1. Pomelnicul de la 1843—1856 al pr. Mihail Micu surprinde prin numărul de familii din peste 27 sate, prin bogata onomastică, prin familiile de preoți din împrejurimi.

2. Pomelnic din 1856—1885 al pr. Crăciun Mihail Micu. Intre 1861—1870 dă o sută pomelnice pentru biserica Mănești. Deci fixează cu aproximație mărimea parohiei. Are adăugiri după 1885.

3. Un pomelnic mic din 1889—1894.

4. «Pomelnicul lui Costache Moglan¹⁴ din Grabicina: 1852 Mar. 5».

vii

Costea, Eliseiu, Costandin,
Gaftanghel, Spiridon,
Ileana, Dionisie.

morți

Stemata și cu pruncul dintr-însa
Gheorghie, Costandin, Ioan, Maria,
Dobra, Dimitrie, Radu, Gheorghe,
Safra, Ioan, Stanca.

In anul 1852 Ghenarie in 18 zile.

Pe revers scrie: «Sfinția sa preotu slujitoru de la biserica satului Mănești să aibă bunătate și milostivire pentru dragostea lui Dumnezeu de la care și darul preo-

14. Cf. Pr. Sandu Tudor, *Primii ani de învîțămint public in județul Buzău*, «*Glasul Bisericii*», XXX (1971), nr. 11—12, p. 1198 sq.

ției îl are; și ori de câte ori va voi să pomenească la sf. slujbă cu evlavie și numele ce s-au însemnat în fața acestui pomelnic. Că zice sf. apostol Iacov: vă rugați unul pentru altul ca să vă vindecați».

Nume rare din pomelnicele bisericii Mănești — Apostari

1843

<i>Bărbățești</i>	<i>Femeiești</i>	<i>Porecle</i>
Brețeaonu	Aghieana	Bătător
Arhiru	Băra	Bobulețu
Catalin	Baștura	Degerațu
Căstudoru	Căna	Tabără
Enciu	Chirvăsiea	Tachiciu
Istudor	Dospina	Vărăcioae
Roman	Frujina	
Stirioanu	Frumoasa	
Tat	Haida	
Pascu	Hinta	
Temelie		

1845 — 1846 — 1847

Hrîmîța

Bălbărău
Fluerar
Gârbovu
Jelaru
Lal
Mârzea
Mohorea
Vătuiu

1849

Badache	Rahira	Budui
Neher	Savastița	Cioacă
Sarahin	Sinzieana	Ciuleiu
Ulidea		Doloiu
		Joacă lesne /
		Săptucă
		Moroșan
		Moșoga
		Jălboca
		Poponete
		Șoriga

1851 — 1867

Dragoslavu	Bodina	Bageacu
Ispasu	Buna	Bătrănoiu
Falon	Batca	Balea
Ionicel	Calița	Blegu
Nastea	Chira	Bicoi
Porunbul	Creța	Bulete

<i>Bărbălești</i>	<i>Femelești</i>	<i>Porecle</i>
Răghină	Dahina	Brădacu
State	Firoana	Bocioacă
Streze	Hereea	Briciu
Ștencu	Hrisula	Căprăreață
Tufan	Mira	Drenea
Trifu	Neagolea	Funar
	Polipsenie	Jăgălie
	Scrișula	Mitul
	Tomina	Mivu
	Vasilca	Opincaru
	Zanbila	Nebunu
	Uța	Potârnică
		Potecă
		Șontica
		Stăruéală
		Toacăfăină
		Țurloiu
		Zăvoean

Biserica Mînzălești de pe Valea Jgheabului.

Biserica la care participau, la început, moșnenii mînzăleșteni, era biserica cetelor moșnenești Ciomăgești și Ichimești.

După însemnarea din *Tipicul bisericesc*: «Acest tipic bisericesc este al bisericii noastre Ciomăgească și Mînzălească...»¹⁵, încă în 1852 mînzălarii țineau de biserica Ciomăgească.

Mînzăleștenii mai cereau și asistența schitului Găvanu, care se bucura de-o serioasă autoritate de retragere, mai ales că schitul Găvanu era tot pe aria comunei Mînzălești.

Moșnenii Ciomăgești, parte trăiau pe moșnenia lor, iar cei mai mulți lăsau «răzoarele» lor de moșnenie în grija clăcașilor, în condițiile clăcașiei, iar ei luau cu arendă, în condiții foarte avantajoase, întinse «goluri» în Bisoca.

Cînd condițiile de arendă se schimbau, moșnenii Ciomăgești se reîntorc din golurile Bisociei, la moșnenia lor, și acum între ei și moșnenii mînzăleșteni se nasc neînțelegeri, în legătură cu biserica. Acum mînzăleștenii se hotărîsc și-și fac biserica lor, pe Valea Jghiabului, în satul Gura-Bădicului, sub coasta dealului Curmătura, pe malul stîng al pîrului Jghiab. Această biserică se numește «Mînzălească», spre deosebire de cea de care s-au dezlîpit, căreia i-a rămas numele de «Ciomăgească și Ichimească».

Știu despre biserica din Jghiab no dă o *Catagrafie de toată starea bisericii din Cătu Valea Sgheabului ce ține di comuna Mînzălești*, catagrafie făcută pe o coală albă în «anul 1868 Aprilie» nesemnată și găsită printre foile cărților vechi de la Jghiab. Iată ce scrie acolo: «Proprietatia moșnenească biserica este de birne de brad și tăbănuită cu tinicele și înlăuntru dugrăvită, făcută la leatul 1850 de poporani și prin milostenia de pe la creștini din alte părți, hramul «Înălțarea Domnului».

Trece obiectele ce se găsesc și în ce stare sînt, apoi la obiectele lipsă punctul I zice: «biserica este mică, are trebuință de înădrit».

Biserica aceasta care nu știm cum arăta, după tradiție, a fost adusă de la Lopătari — parte din ea — e sfințită în «1852 dechemvrie 7 zile» (cf. însemnarea de pe *Triodion*, Rîmnic, 1761, nr. 1 acest capitol).

15. *Tipic bisericesc*, Buzău, 1852, la biserica din Ciomagi. Cărțile cu asterisc au fost predate, între timp. Muzeului Episcopiei Buzăului.

În anul 1886 biserica este refăcută în întregime, tot pe vechiul loc. A fost lucrată simplu, din birne de brad căptușite cu «tinichele», i se fac stnuri, trei turlle și slon închis în față. Turlele cele mici au câte șase fețe, iar cea mare are opt fețe. Ele ies de-a dreptul din acoperiș și mai sus de bază au câte un bruleț protector.

Turlele sînt vopsite alb cu dungi roșii, iar biserica este vopsită jumătate roșu șters și jumătate galben, cu dungi albastre șterse. Conurile turlelor sînt învelite cu tablă, iar acoperișul bisericii cu șindrilă, care a fost înlocuită cu tablă în 1972.

Altarul și sinurile au câte cinci fețe.

Lungimea bisericii e de 17,70 m., iar lărgimea de 5 m., așezată pe temelie de piatră. Sub biserică sînt cîteva izvoare care îi șubrezesc temelia, necesitînd serioase intervenții pentru consolidare, izvoare care mustesc și-n coasta Curmăturii, în mormintele din estul bisericii. Un frumos pilc de aluni, în nord, o protejează de năvalnicele viituri ale Jgheabului.

Biserica în general are aspect plăcut, iar în față are o clopotniță tot de lemn, cu aspect mai greoi.

Pisania bisericii, scrisă pe o tablă deasupra ușii care dă în tinda femeilor, cu litere latine, cu vopsea neagră pe fond gri, spune: «Această biserică s-a construit din nou în zilele Maestății Sale Carol Alții și a prea sfinții sale Inocenție episcopului eparhii Budeu, prin stăruința și ajutorului D-ului preotă Ioan, Stan Negutu, Nica N. Beșliu, Nicolae Tabacu, Gheorghe Răduță, Dascalu Necula, Niță Cimpoeașu, Drăgulin Nica și cu ajutoru celorlalți locuitori și al altor benevoitori.

De I. D. Aldescu pictor 1886 mai 20».

Din vechea zugrăveală se păstrează icoanele împărătești care sînt așezate pe pereții care despart tinda femeilor de naos; o serie de icoane cu sfinți în mărime de 80/60 cm fixate pe pereți în podul bisericii, cum și ușile împărătești pe care în afară de Buna-Vestire sînt lucrați și Sf. Evangheliști, urcate tot în podul bisericii, icoane cu un desen și colorit foarte slab. Nu se cunoaște zugravul.

Zugravul I. D. Aldescu, din 1886, a pregătit puțin scindura pe care a dat zugrăveala după tehnica nouă.

A lucrat cîteva chipuri de sfinți, peste natural, uniforme cu desen slab și fără a-i încadra. În spatele sfinților, în perspectivă, sînt lucrate peisaje: pomi, clădiri etc. Pe peretele nordic lîngă sin, e lucrat mare scena: «Rugăciunea în grădină».

Turla cea mare cît și tîmpla sînt zugrăvite după Erminie.

În vara anului 1972 s-a făcut restaurarea întregii zugrăveli a bisericii.

Cărți vechi cu însemnări:

1. *Triodion*, Rîmnic, 1761. Pe v. f. albastre de la început: «Acest Triod l-au dăruit părintele Chesarie monah din Poiana Mărului și au mai dăruit și o masă ... tru stol și le-au dăruit pentru mintu(irea) sufletului. Și cine îl va înstreina sau va zice că este al lui să fie supt blestemul sfi. biserici.

Să se știe de cînd s-au sfințit biserica din satul Șgheabului — 1852 Dechemvrie 7 zile. Și am scris eu Ioan».

Cartea se află la muzeul Sf. Episcopii Buzău — 1965.

2. *Triod*, lipsește începutul și sfîrșitul — din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Pe ultima filă albă: «Acestu triodu din ceput au fostu al moș pop Neacșu și de la el l-au cumpărat părintele pop Toaderu și l-au vîndut pop Radului Beșliu în tl. 14 și de la pop Rad l-au luat protopop Stoica zălogu pentru tl. 15 și l-am scos eu pop Stoean ot Ichimești și am răspunsu acești ban(i) toți în mîna protopopului și cu sorocu pîn la Paști să-mi dea lei dar nedându-mi lei pîn la Paș(ti) să fie stătător și așa am avut legătur(ă) cu protopopu acesta

Și am scrisu eu pop Stoean ot Ichimești 1804 Maiu 30. Și cine va stăpăni această carte să pomenească aceste nume: Naftanail ermonahul Gheorghei Păuna, Necule ereu și cu tot neamul lor».

«Aciastă carte ce să numește triod au rămasu a sfinți biserici Mînzălești: dară să întoarceți foaia să vedeți cum scrie cel ce au dăruit-o sfinți biserici și cine va stăpîni aciastă carte să pomenească aceste nume — 1849 fg. 19 Constand(in) D(uho)v-(nicu) Ichimescu». Mai semnează tot el cu leatul 1850.

Același triod pe prima filă albă: «În anul cu leat 1832 Martie 26 pop Costandin Mînzălești».

3. *Octoih*, București, 7281 (1773). Pe prima copertă: «Acest sf. și dumnezeesc octoih s-au dăruit de la Sf. Schit Găvanu în zilele părintelui stariu Arsenie s-au dăruit sf. biserici după Valea Jgheabului, ca să fie al sf. biserici cât (va) trăi și pentru ca să nu zică că este al lui cineva, am însemnat pă dînsul ca să se știe, ear cine l-o înstreina să fie supt blestemul sf. biserici. 1857 Mai 16 la Înălțarea Domnului. Preotul Ioan sin Nictarie monah».

4. *Anthologhion*, București, 1786. F. 43—61 «Aceste din napoi foi tăete ... dintre ... că această carte ce să numește mineiu, fusese cumpărată cu tl. 18 la leat 1788 prin ajutorul d-lui Leon vătaf Ioan ... dieaconu Naum Cărsti Anastasache Dăscălescu și Simion Cărsti Cărnutoiu ... la vătășia plaiului cu trebuința lor și că fusese dat danie la biserica i Șchei, ca să fie biserici după cum însuși cu condeile își scrisese apoi numile cât și bani ce dedese, ca să fie pomeniți la sfânta biserică la un preotu popa Șărban vinde apă ce s-au fost aflat la această sfântă biserică, vrând a-l caciardiși și a-l vinde și ca să nu să vază de cine este cumpărat au tăetu numile acele ce-l cumpărase. Deci mi(los)(i)l(vu)l Dumnezeu cela ce știe toate acunsile, au binevoit a fi milostenie a numiților și ca să nu să instrăineze aciaastă carte de ali această sfântă biserică: la leat 1814 în ziua ... în veci au descoperit acest furtisagu în biserică aflînd. Ci fiind că eu mă aflu la aciaastă sfântă biserică de să(n)ț acum ani 20 de cându să(n)tu cu aceste cărți în mână și am perierghisit la toți cum și de aciasta am văzut de cine este cumpărată. Și pentru d... și dă acii înainte că este a bisericii acest mineiu și nime nu are treabă cu el a-am adevérit și noi cu iscăliturile. Leat 1814 apr. 10 Dînul...

V. f. 396 — 398: «Să să știe că aciaastă carte ce să num(este) mineiu este a ... (rupt) ... și am scris eu logofăt Dinu și cine va ceti» V. f. 416—418: «Să să știe de cându au răposatu maica în fânta și dumnezeasca săptămăna cea luminată a Paștilor luni la trei ceasuri din pă la prăzcior la ... (rupt) ..

R. f. 420, v. 422: «Să's știe de când au răposatu și d-lui vat. Dinu la patru ani după răposata vatașoae luni spre marti în săptămăna cea luminată ca la al șaptelea ceas din noapte. 1815 apr. 9».

5. *Cazanii*, Rîmnic, 1792. De la f. 89 r — 102 r: «Aciastă sfântă carte ce să numește *Cazanii* au fostu cumpărată de mine preotul Stoianu și acum s-au rascumpăratu de numiții ctitori ai sfintii biserici din satul Mănzălești, și Ichimești cu tal. 13 adică treisprezeci, ca să fie a sfintii biserici în veci nemișcată, iar de să va scula cineva a o muta de la sfânta biserică, să fie suptu blestemu bisericescu și anatema și am scris eu Costandin zed unchiașu Dum(i)trache cu zisa numiților titori la leat 1809 mar. 7».

F. 103 r — 124: «Aciastă carte sfântă carte ce să numește *Cazanie* este cumpărat(ă) de mine Stoianu grămătic sin pop Necula ot Mănești cu milostenii di pă la o(a)meni pravoslavnici, dar tal. 5 i-am dat Stoianu grămătic sin pop Necul(a) și am scris eu Stoian grămătic sin pop Necula».

f. albă ultiăma r.: Precum dorește cerbul sti ... așa dorește sufletul meu spre tine Dumnezeu ... și am scris eu pop Stoica ot Mănzălești, pop Stoica Duh».

«Să se știe de c(ă)ndu au venit piscupu Costadin în ... (rupt) ... episcopuie a Buzăului Oc(tomvrie) 5 zil(e) 1794 și am scris eu (S)toianu grămătic sin pop Necul(a) i ot Ichimești».

«Aciastă fântă și d(u)mnezeiască carte ce să numește *cazanie* este cumpărată de fericiții și pururea pomeniții ct ... (rupt) ... sfântului lăcașului acestuea, ca să fie pomeniți și am scris eu preotul Stoica cel mai mic între ... Și cu zis-a lor am scris și eu pop Stoica Duh».

Pe prima copertă: «Aciastă carte ce să cheamă *cazanie* este cumpărată cu tal. 10 pl. cu milostenie di pă la uni pă la alți, dar tl. 5 i-am dat eu Stoianu grămăticul sin pop Necula ot Nănești și cine va zice că este a lui să fiie săptu blestemul biiserici și suptu nepa iad(u)lui. Eu (S)toian grămăticul».

6. *M(o)litveanic*, București, 1819. F. 72 r — 91 v. «Să să știe că acestu sfântu și dumneze(e)ș(cu) molivfelnecu s-au cumpărat cu tl. doozeci și patru de la Dieacon de Dumitru sin Vasile Avramescu tl. șasespre zece s-au dat numit. cumpărător, iar tl. optu de la poporeni care ce l-au lăsat inima și să fie al sfintii biserici ot Izvor-Dulce și să fie ne oprit ori de ce priot să va întâmpla avea trebuință ori la ce slujbă și pentru aciasta s-au însemnat ca să să știe 1823 mart. 18 pop Dum(i)tru 1823 eu dieacon Stoica i Sorești și cu tot ne(amul)».

f. 173 v.: «Acest molitfelnic mi s-a dăruit mie de Ion preotu Dumitru de la Uzvoru. Dulce 1882 Ghenare 24. Preotul Ioan Cășaru».

7. *Panihidă*, Buzău, 1839. Ultima f. albă: «Această cârticică ce să numește panihidă mi-a dăruit-o părintele Nechifor sin Calinic eroshimonah din schitul Găvanu 1860 fevraore. Preotul Ioan din satul Mânzălești 1860 fevraore 24». Revers: «Insemnare de ce parale am dat lui ne Gheorghe Ungureanu petru căldare paisprezece icusari, o rilă, un pol, un galbenu și mărunțișu doo nisghele și trei rusești și jumătate».

8. *Dumnezeestile liturghi ...*, Iași, 1845. Prima f. albă v.: «Cinstitei supt administrații de Slănic cunoșcut facem pentru un Gheorghe rotaru din satu Reghinești, ce ni-au înșălat cu lei 60 pentru facerea unui car pentru numitul schit și acum este vreo 6 ani».

«Să să știe de când m-au hirotonisit dieacon în zioa de Sfintii Împărați 1858 mai 21. Costache Popescu».

9. *Penticostarion*, Neamțu, 1848. Ultimea f. albă: «...Penticostarion este cumpărat .. Dumnezeu preotul Rădu și Nica Be(ș)leu și Neagu și Vasile Ioan Beșleu 1855 aprilie 23».

Și am scris eu Ioan Stan Neguțu pentruca să să știe și să nu zică cineva că este cumpărată de dănsul».

10. *Acatisteriu* — Buzău 1852. Plastor: «osu de ciine și puțină cărămidă pisată, tămăie pisată și piper, să mănjească cu albușu de ou pă călți de inu și să le presare și să se lege cu ele».

11. *Slujba Sfintelor Patimi*, Buzău, 1853. P. 1—47: «Aceasta (s)fătă și dumnezeescu treodu li este prețu lei zece și s-au cum(p)aratu de litur ai sfințe biserici Șgheabu și cine să va ispiți să zică că este cum(p)ărată de elu, să fie supt canonu beserecescu, scrisu de mine preotu Radu Dhv. satul Mânzălești leatu 1854 iunie 4».

Șirul Preoților

1. Preotu Rădu, semnează în 1854 în *Slujba Sf. Patimi*, Buzău, 1853 și în 1855 în *Penticostarion*, Neamțu, 1848. 2. Preotu Ioan sin Nectarie monah, semnează în 1857 în *Octoih*, București, 7281. 3. Preotu Ioan Cășaru, semnează în 1860 în *Panihidă*, Buzău, 1839, și în 1882 în *Molitvenic*, Buc., 1819. 4. Preot Ștefan Șburlan 1893—1930. 5. Preot Mircea Stănescu 1930—1959; 1966 —. 6. Preot Robu Chiriță 1962—1966.

Pr. SANDU TUDOR

ULTIMUL GEN IMNOGRAFIC: ACATISTUL

Numim «acatist» imnul-poem, închinat unei persoane sfinte, compus din 13 strofe mici, de dimensiunea unui tropar, numite «condace» și din 12 strofe mari, numite «icose», care alternează cu primele — imn, care este citit în biserică de preot, strana repetind doar refrenul de la sfârșitul strofelor, cîntîndu-l; el poate fi citit și de orice creștin acasă ca devoție personală; în biserică, imnul este încadrat de obicei în rînduiala utreniei sau pavecerniței ori a vecerniei și chiar înainte de apolisul sfintei liturghii, dar poate fi citit și independent de acestea.

Denumirea de «acatist» este de origine grecească; cuvîntul e compus din «α» (alfa privativ) — fără, ne-(prefix — negativ) și «Καθίσθης», (part. aor. pas.) de la «καθίζω» = a așeza, (pas.) a sta jos; deci: «καθίσθης» = cel ce nu stă jos (pe ceva), neașezat — formă negativă, identică însă ca sens cu formele pozitive: «ὀρθοστάθης»

1. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cîntarea bisericască*, București, 1937, p. 88; Don Placide de Meester, *L'inno acatist* 'Αχάχιστος Ἰμνος, Roma, 1905, p. 6; Dr. Mitrofanovici, Dr. T. Tarnavski și Nect. N. Cotlarcluc, *Liturghica Bisericii Ortodoxe*, Cernăuți, 1929, p. 682; Dr. B. Cireșeanu, *Tezaurul Liturgic al Sf. Bisericii Creștine Ortodoxe de Răsărit*, vol. II, București, 1911, p. 393, 490.

— cel ce stă drept și „στάθης“ — imn fără ședere². S-a folosit acest cuvânt de formă negativă pentru a se indica mai precis că în timpul cântării acestui imn nu trebuie să se stea jos³. Mai târziu, s-a format și substantivul : „ἡ ἀκάθιστος“⁴.

Denumirea aceasta și obiceiul de a nu se sta jos își au originea, după cum explică Triodul⁵, în faptul petrecut în anul 626 : reperând o victorie minunată, cu ajutorul Maicii Domnului, în dreptul bisericii Vlacherelor, asupra asediatorilor Constantinopolului (avari), poporul în frunte cu patriarhul au făcut în această biserică priveghere de toată noaptea, în cadrul căreia au cântat ca mulțumire un imn în cinstea Maicii Domnului⁶ : în mod spontan sau din inițiativa cuiva, tot ca mulțumire și respect față de Maica Domnului, nimeni n-a stat jos în timpul cântării imnului acesta : «ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις οἴκοις καθήσθαι ἄλλοις ἐξ ἔθους»⁷. «Se cheamă Acatist, zice Sinaxarul sîmbetei a V-a din Postul Mare, adică Neședere, pentru tot poporul stînd în picioare (ὀρθοστάθην) atunci au cântat în noaptea aceea cîntare Maicii Cuvîntului»⁸.

După cum relatează Sinaxarul, mai sus citat și «Istorie de folos», faptul petrecut în anul 626 s-a repetat și în anii 667 și 717 aproape în același fel, adică : victorie minunată cu ajutorul Maicii Domnului asupra asediatorilor în dreptul Vlacherelor, urmată de priveghere cu cîntarea aceluși imn, în timpul căruia nu s-a stat jos⁹.

Cu timpul, aceste victorii minunate au început a fi comemorate anual în sîmbăta a V-a a Postului Mare, transformînd-o în «Sărbătoare» : cu priveghere și cîntarea imnului în cinstea Maicii Domnului, în timpul căruia nu se stătea jos. «Sărbătoarea» a fost adoptată și de alte biserici, ajungînd pînă la urmă să fie înscrisă în Triod și în Tipic.

Astfel, acest imn a primit definitiv și general numele de «acatist».

Desigur, imnul la care se referă Sinaxarul și «Istorie de folos» este «Imnul Acatist» (cu majuscule), numit și «Acatistul Buneivestiri», pentru că în vremea alcătuirii acestor două documente acest imn exista în forma actuală, dar e greu de admis și imposibil de dovedit că el exista și în anul 626. Mai sigur e că imnul cântat în acest an era altul și că mai târziu a fost înlocuit sau mai degrabă transformat în «Imnul Acatist». Mai târziu, acest imn, în forma actuală, a servit drept model pentru compunerea altor imne, care au primit aceeași denumire : «acatiste».

Deci această denumire a primit-o imnul respectiv de la un fapt exterior lui (a nu se sta jos), ca și alte cîntări sau părți ale cultului nostru : catavasi, efonis, prochimien etc.

Unii cercetători ai imnografiei noastre, nepunînd bază pe relatarea documentelor mai sus menționate, au căutat să dea alte explicații denumirii de «acatist». Ast-

2. «Neșezător», «neșezînd» și nezezîndă» îl numesc Dr. Vector Bojor și St. Roslanu, *Tipic Bisericesc*, ed. II (îndreptat), Blaj, 1931, p. 51, 57 și 275 ; «neșezător» la Dr. B. Cireșeanu, *op. cit.*, p. 509.

3. Ca respect și mulțumire față de Maica Domnului ; astăzi, acest raport e și mai pronunțat : majoritatea credincioșilor stau în genunchi — cf. Dr. B. Cireșeanu, *op. cit.*, p. 509 și 508.

4. Al. Dimitrievschi, *Descrierea manuscriselor liturgice păstrate în bibliotecile Răsăritului Ortodox*, vol. III, Τυπικά II, Petrograd, 1917, p. 450 ; Sfântul Simeon al Tesalonicului, Περὶ τῆς δαΐας Προσευχῆς, P. G., t. CDV, col. 621 C.

5. J. M. Quercius, in *hymnum Acathystum adnotationes*, P. G., t. XCII, col. 1347—1353.

6. Se crede că ar fi vorba de «Imnul Acatist» numit și «Acatistul Bunei Vestiri», dar e greu de dovedit că acest imn exista atunci, mai ales în forma actuală.

7. «... ἐν τοῖς παροῦσι τῆς Θεομήτορος ὄρθον πάντες ἀκροώμεθα », la J. M. Quercius, *op. cit.*, col. 1373, A-B. Cf. *Triodul*, ed. IV, București, 1930, p. 460, col. 2 ; «ὄρθοι» erau numite strofele condacelor-poeme, în timpul cărora se stătea jos. Deci mai plauzibil e că atunci s-a cîntat un condac-poem în cinstea Maicii Domnului ; probabil condacul la Buna Vestire al Sfîntului Roman Melodul (textul la Jose Grosdidier, *Romanos Le Melode, Hymnes II*, (Sources-chretiennes Nr. 110), Paris, 1965, p. 21—41.

8. *Triod cit.*, p. 460, col. 2 și p. 757 ; cf. J. M. Quercius, *op. cit.*, col. 1335 A—B.

9. Vezi nota 5.

fel, K. Krumbacher crede că denumirea aceasta s-a dat «în opoziția cu așa numitele «καθίσματα»¹⁰ dar documentele spun clar că, în opoziție cu „ἄλλοι οἴκοι“¹¹.

E. K. Kofiniotos socotește că «Îmnul Acatist» («al Bunevestiri») a fost numit astfel, pentru că «în slujba însăși (utrenia simbătei a V-a din Postul Mare) nu sînt catisme»¹², iar D. Pl. De Meester notează: «Aici pare din contră mai curînd adevărată teza contrarie. Nu au fost introduse catisme în slujba acestei zile, pentru că strofele Îmnelui le țin aci desigur locul: slujba e posteroară Îmnelui»¹³.

Nici unul, nici celălalt n-are dreptate. Tipicul actual¹⁴, e adevărat, nu prevede catisme în această simbătă, dar tipicele mai vechi prevăd¹⁵, iar Triodul actual prescrie citirea catismelor a XVI-a și a XVII-a, ca în orice simbătă¹⁶.

Alții au explicat această denumire («acatist») prin faptul că slujba «durează în timpul nopții, care se cîntă fără a se lua repaus, ci se prelungește privegherea rugăciunii pînă în zorii zilei următoare»¹⁷.

Sensul acesta de «fără somn» «fără adormire» s-a dat însă prin cuvîntul «ἀϋπνοσ»¹⁸ cu care a mai fost denumit «Îmnul Acatist» («al Bunevestiri»), iar sensul de «toată noaptea» s-a dat prin denumirea de „ὄλονύκτιον“¹⁹. De asemenea, Îmnul a mai fost numit și «ἐπιθαλάμιος»²⁰ — nupțial, cu privire la zămisirea cea mai presus de fire, pe care o cîntă în versurile sale. Niciuna din aceste denumiri însă n-a persistat, nici n-a fost transmisă celorlalte acatiste.

Denumirea de «acatist» s-a dat apoi chiar simbetei a V-a din Postul Mare, care a fost ridicată cu timpul la rangul de praznic închinat Maicii Domnului ca mulțumire pentru cele trei victorii minunate asupra asediatorilor Constantinopolului. Acest fapt reiese clar din cele două documente: Sinaxarul²¹ și «Istorie de folos»²². Tipicele manuscrise numesc această simbătă: «ἡ ἡμέρα τῆς ἀκαθίστου»²³ dar prin „ἡ ἡμέρα“ s-a înțeles întotdeauna și «ἑορτή».

De asemenea, se numesc «acatiste» pomelnicele cu numele celor vii, care se dau de credincioși, spre a fi pomenite la ectenia ce se pune după săvîrșirea oricărui acatist, așa cum se numesc, «liturghii» pomelnicele date pentru sfînta liturghie.

10. Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches* (527—1453), München, 1897, p. 672. 11. Vezi nota 7.

12. Ἀκάθιστος ὕμνος ἦτοι καὶ οἱ τοῦ θεοτόκου, Atena, 1901, p. 29, nota 2—cit. după D. Pl. D. Meester, *op. cit.*, p. 6. 13. *Ibidem*, p. 6—7.

14. Τυπικόν, Atena, 1862, p. 225—226; Τυπικόν, Atena, 1923, p. 249; *Tipic bisericesc*, ed. IV, Minăstirea Cernica, 1925, p. 245—246.

15. Tip. mans. din Minăstirea Evarghetidis, nr. 788, Univ. Atenei, la Al. Dmitrievski, *op. cit.*, t. I, Τυπικὰ I, Kiev, 1895, p. 537; tip. mans. nr. 1094 și 1096, Bibl. Sinai., sec. XII—XIII, la Al. Dmitrievski, *op. cit.*, t. III, Τυπικὰ II, p. 19, tip. mans. 32 (831) Trapezunt., Bibl. Vatoped, an. 1346, la același, *op. cit.*, p. 450.

17. Goar, Εὐχολόγιον, c. XII, nota 13; G. Codini Curopalatae, *De Officiis magnae Ecclesiae et Aulae C-nae*, Paris, Typ. Regia, MDCXLVIII, p. 106, apud, D. Pl. D. Meester, *op. cit.*, p. 6.

18. Sinax. simb. a V-a din P. M. are în frunte următoarele versuri: „Ἰμνοὶς ἀϋπνοῖς καὶ χαρίσας ἡ Πόλις τῆν ἐν μάκαις ἀγρυπνον ὕμνεϊ Προστατινᾶ“ a J. M. Quercius, *op. cit.*, col. 1348, cf. *Triod. cit.*, p. 459 și D. Pl. D. Meester, *op. cit.*, p. 8.

19. «... ὄλονύκτιον τὸν ὕμνον, καὶ ἀκαθίστον οὕτῃ ἐμελέθησαν», același Sinaxar, la J. M. Quercius, *op. cit.*, col. 1352 B; cf. *Triod. cit.*, p. 460, col. 1.

20. Patr. Fotie al C-lui, în *Omilia la Buna Vestire*, după Emm. G. Paranikas, Ἀκάθιστοι, în Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια, III, Atena, 1927, p. 35, col. 2.

21. «Între această zi. τον ἀκαθίστον ὕμνον ἑορτάζομεν» (la J. M. Quercius, *op. cit.*, col. 1348, cf. *Triod. cit.*, p. 459). «Deci de atunci (626)... Biserica a luat ἀνατίθεναι Maicii lui Dumnezeu τὴν τοιαύτην ἑορτήν. Ἀκαθίστον δὲ ὀνόμασαν (Ibidem, col. 1352 B; cf. *Triod. cit.*, p. 460, col. 1—2) «Deci pentru... τὴν παρῶσαν ἑορτὴν ἑορτάζομεν, (Ibidem, col. 1353 A—B; cf. *Triod. cit.*, p. 460, col. 2).

22. «... spre aducere amînte... ἢ facem; această τὴν παρῶσαν . . . σύναξιν . . . καὶ παν-ὄψον ἑορτὴν . . . ; ca praznic, Acatist 1-a numit Biserica Ecumenică...» (J. M. Quercius, *op. cit.*, col. 1364 B — cf. Migne, P. G., t. CVI, col. 1345 A—B și *Triod. cit.*, p. 757, col. 1.

23. Tip. mans. citate la nota 15 (nr. 788, 1094 și 1096).

În fine, ne-a rămas să justificăm titlul prezentei lucrări: «Ultimul gen...», ceea ce nu este ușor.

Pentru că scopul acestei lucrări nu este istoric, ci analitic, vom spune doar câteva lucruri:

Este recunoscut unanim că *primul și cel mai vechi acatist, care a și servit ca model la alcătuirea celorlalte acatiste, este «Imnul Acatist» (cu majuscule), numit și «Acatistul Bunevestiri», iar în vorbirea obișnuită, simplu: «Acatistul Maicii Domnului». Greutate însă, neînălțurată nici astăzi, survine în stabilirea autorului și a timpului apariției acestui imn, întrucît documentele care îl menționează aparțin secolului IX ș.u. și nu dau ca sigur un autor, ci 2—3. De aceea cercetătorii imnografi au atribuit acest imn unui mare număr de imnografi, trăitori între secolul al IV-lea și secolul al XIV-lea.*

Important pentru noi aci este faptul că mulți cercetători — și dintre cei mai valoroși — atribuie acest imn Sfîntului Roman Melodul (536—556), care l-a compus pentru sărbătoarea Bunevestiri. Dacă acest lucru e adevărat, înseamnă că acatistul este anterior canonului-imnografic și deci nu-i «Ultima specie...».

Totuși se pun următoarele întrebări: a) De ce Sfîntul Roman și alți imnografi posteriori lui n-au compus și alte acatiste, întrucît orice specie imnografică nou apărută — tropar, stihiră, condac-poem și canon imnografic — a sfîrșit după prima apariție adevărate valori de noi compoziții, ci aceștia au compus canoane imnografice? Căci abia în secolul al IX-lea, dacă se poate spune, își fac cunoscută existența încă două acatiste²⁴, iar celelalte mult mai târziu, secolele XIV, XVIII, XIX, și chiar azi se *compun acatiste*²⁵, ceea ce înseamnă că *procesul de compunere a acestora nu s-a încheiat nici astăzi*²⁶.

Apoi, b) de ce «Imnul Acatist» a fost scos din rînduiala Bunevestiri și a persistat numai în slujba simbetei a V-a din Postul Mare? Să fi fost confundat cu celelalte condace-poeme, care au fost scoase, lăsîndu-se numai prooda și primul icos, după oda a VI-a a canonului imnografic? Greu, de afirmat acest lucru. Dar, de ce a persistat în această simbătă în întregime?

După aceea, c) dacă această specie imnografică este atît de veche, de ce *nici astăzi nu și-a găsit încă o rînduială oficială și obligatorie în cultul Bisericii noastre*²⁷, ci numai «Imnul Acatist»?

În sfîrșit, d) de ce *nici astăzi practica citirii acatistelor nu este generalizată, măcar a acelorale praznicelor și ale sfîntilor mai însemnați*?²⁸.

Deci, indiferent că «Imnul Acatistic» a apărut în secolul al VI-lea sau al VIII-lea, întrucît însă celelalte acatiste au apărut începînd cu secolul al IX-lea și procesul compunerii lor nu s-a încheiat nici azi, întrucît aceste acatiste n-au căpătat încă nici azi o rînduială oficială și obligatorie și întrucît practica «citirii» lor nu s-a generalizat, socotim că este justificat a considera «acatistul» (în general) ca «*Ultima specie imnografică a Bisericii noastre*».

24. Iosif Studitul († 830) a compus canonul la «Imnul Acatist» (Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 357), atribuit și lui Iosif Peregrinul († 883); cf. Dr. B. Cireșeanu, *op. cit.*, p. 394, nota 1. Teodor Studitul († 826) a compus «Canonul de umilință» la «Acatistul Domnului Hristos» (Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 368), iar lui Teoctist (sec. IX) i se atribuie canonul la «Acatistul Domnului Hristos» și cel de la «Acat. Sf. Nicolae» (*Ibidem*, p. 23).

25. *Ibidem*, p. 131—132, 322, 360; D. Pl. D. Meester, *op. cit.*, 25; Pr. D. Buzatu, *Imnele — acatisti înfîlnite la români*, în «Mitropolia Olteniei», XIX (1967), nr. 11—12, p. 894—902.

26. Pr. D. Buzatu, *op. cit.*, p. 902.

27. În afară de «Imnul Acatist» al cărui cuprîns se află în Triod la simbăta a V-a 216, 220 și 224—225; Atena, 1923, p. 348—349; Mînăstirea Cernica, p. 226—229, 233, 236, 239, din Postul Mare și a cărui rînduială se găsește în Tipic (cel de Atena, 1862, p. 211—212, 215, 244—246); celelalte — și nu toate — se află în orologii, acatistiere sau broșuri, tipărite uneori cu aprobarea unei autorități bisericești, dar aceste tipărituri nu spun, cînd și cum se săvîrșesc acatistele, nici dacă săvîrșirea lor este obligatorie. Alte acatiste circulă în manuscrise (Pr. D. Botezatu, *op. cit.*).

28. În biserici, se citesc regulat numai la orașe; la sate, rar și cu totul sporadic.

Fondul și forma imnelor acatiste

Pentru a ne da seama ce fel de imne sînt acatistele și care este valoarea lor *imnografică*, socotim folositor a le analiza fondul și forma. Desigur e imposibil a face o analiză de acest fel asupra tuturor și nici nu o socotim necesar, de aceea vom stăruii mai mult asupra «Imnului Acatist», pe care îl vom compara cu cîteva din celelalte, mai cunoscute.

I. FONDUL

Prin fond înțelegem atît faptele relatate de imne sau la care se referă, cît și ideile teologice exprimate, pe care se fundamentează laudele adresate prin aceste imne.

1. — CUPRINSUL «IMNULUI ACATIST»

De la prima lectură, se poate observa că acest Imn se compune din două părți distincte, egale: prima, pînă la condacul al VII-lea inclusiv, este predominant istorică; a doua, de la icosul al VII-lea pînă la sfîrșit, are un caracter dogmatic. Ca grupaj de fapte și idei apoi, fiecare parte se mai divide în două, adică în sferturi — fapt operat și în practica liturgică, care a numit aceste sferturi «stări»²⁹.

Introducerea se face prin două proode: un «tropar» («Porunca cea cu taină»), care vorbește de vestirea Arhanghelului și de întruparea Domnului și un «condac» («Apărătoare Doamne»), care mulțumește Maicii Domnului pentru izbăvirea din nevoi și o roagă să ne ajute și în prezent³⁰.

Partea istorică

Starea I-a: Bunăvestirea, Întruparea Domnului și Vizita Maicii Domnului la Elisaveta: a. Salutul Arhanghelului (ic. 1); b. Convorbirea Sfintei Fecioare cu el (cond. 2 și ic. 2); c. Zămislirea divină (cond. 3); d. Vizita Mariei la Elisaveta (ic. 3), e. Îndoiala lui Iosif (cond. 4).

Starea a II-a: Pruncia Domnului (Se trece peste nașterea propriu-zisă a Domnului); a. Închinarea Păstorilor (ic. 4); b. Călătoria Magilor (cond. 5); (Se trece peste sosirea lor la Ierusalim și convorbirea cu Irod); c. Închinarea Magilor (ic. 5); d. Întoarcerea lor acasă (cond. 6); (Se trece peste fuga propriu-zisă în Egipt); e. Sf. Familie, în Egipt: surparea idolilor (ic. 6) (Se trece peste întoarcerea Sf. Familii în Țara Sfîntă); f. Întîmpinarea Domnului (cond. 7). Asupra acestei prime jumătăți a Imnului avem a observa procedeul *imnografului*:

În partea întâia a primului icos, *imnograful* se adresează Domnului întrupat, dar în partea a doua Arhanghelul adresează laudele («Bucură-te, ...») Maicii Domnului. La fel și în icosul al doilea.

În icosul al treilea, pruncul din pîntecele Elisavetei (Sfîntul Ioan Botezătorul) adresează laudele tot Sfintei Fecioare.

Păstorii aleargă «ca la un Păstor», Îl văd, dar laudă tot pe Mama Lui (ic. 4). La fel, fac Magii, deși «L-au cunoscut a fi Stăpîn» (ic. 5). Tot astfel procedează egiptenii (ic. 6).

Partea dogmatică. Aici e mai greu a rezuma cuprinsul, nemaifiind vorba de fapte, ci mai mult de idei teologice, prin care se scoate în evidență însemnătatea soteriologică a faptelor relatate în prima jumătate a Imnului și participarea Sfintei Fecioare în desfășurarea lor, ceea ce constituie un merit deosebit din partea ei, pentru care a și fost recompensată. Toate acestea sînt expuse nu prea sistematic, repetîndu-se, uneori de mai multe ori, aceleași lucruri. Totuși încercăm o sistematizare:

Starea a III-a: Maica Domnului, participînd la mîntuirea noastră prin sacrificii proprii ale sale, a-și învrednicit de recompense: pururi-fecioria și lauda din partea noastră.

a. Născînd în mod real, a rămas totuși fecioară (ic. 7).

29. Vezi nota 27.

30. În românește, azi, forma lui e mult adaptată «Imnului». În grecește, «Cetatea aduce mulțumiri, pentrucă a fost izbăvită...», aluzie la evenimentele din 626, 667, 717, ceea ce nu are legătură cu cuprinsul «Imnului Acatist».

b. Domnul suferind chenoza pentru noi, sintem datori să ne desprindem de cele pămîntești, «mutîndu-ne gîndul» la cele cerești (cond. 8).

c. Întruparea Domnului, minune unică: Ceva nemărginit (Fiul) încapă în ceva mărginit (Sf. Fecioară) — (ic. 8 și cond. 9).

d. Nașterea minune unică: deși reală această naștere, Născătoarea s-a păstrat fecioară. Scopul, tot unic: Dumnezeu se înomenește, ca să îndumnezeiască pe oameni (ic. 9 și cond. 10).

Starea a IV-a: Maica Domnului, mijlocind mîntuirea (obiectivă) noastră, s-a învrednicit de harul de a mijloci și pe cea subiectivă.

a. Fiind participantă la începerea renașterii noastre spirituale, ea ne este și «zid» (apărător) de-a lungul acestui proces lung și anevoios (ic. 10).¹

b. Aducîndu-ne Lumina și Harul, Maica Domnului merită slăvire din partea noastră, mai ales că ea ne ajută și în nevoile pămîntești (ic. 11 și 12).

Încheierea este o rugăciune către Maica Domnului să ne scape de orice ispilă și mai ales de chinurile iadului (cond. 13).

După ce am expus cuprinsul «Imnului Acatist», se impune a remarca:

a) Deși Imnul se mai numește, cum am mai spus, și «Acatistul Bunevestiri»³¹, nici un șert, ca întîndere, din cuprinsul lui nu are această temă.

b) Faptele, la care se referă și dogmele, pe care le slăvește acest Imn în tot cuprinsul lui, sînt cele la care Sf. Fecioară a participat ca mamă a Domnului nostru Iisus Hristos, nu numai Bunavestire. Deci adevăratul subiect al «Imnului Acatist» este rolul Maicii Domnului în mîntuirea noastră obiectivă și în mică măsură, și în cea subiectivă. Aceasta însemnează că el este un imn monografic marial, deci n-a fost compus pentru o anumită sărbătoare (Bunavestire).

c) Prima jumătate a Imnului are multe omisiuni în relatarea faptelor: călătoria Sfintei Familii de la Nazaret la Ierusalim, nașterea propriu-zisă, sosirea Magilor mai întîi la Ierusalim și convorbirea lor cu Irod, fuga Sfintei Familii în Egipt și întoarcerea ei de acolo.

Aceste omisiuni lasă impresia că această parte a Imnului a fost compusă neglijent sau arbitrar de către imnograf. Credem mai degrabă că ea a fost alcătuită din fragmente luate, mai mult sau mai puțin fidel și în întregime, din alte imne; sau că dintr-un imn inițial, s-au scos anumite strofe, pentru a face loc jumătății a doua a Imnului.

d) În fine, trebuie să observăm că, deși s-au făcut aceste omisiuni, totuși faptele relatate sînt expuse cronologic.

2. — CUPRINSUL CELORLALTE ACATISTE

«Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos» relatează sau numai se referă la: vindecarea celui surd și gîngav» (icos 1), Învierea fiului văduvei din Nain (cond. 2), Cererăa lui Filip (ic. 2), Pogorîrea Sf. Duh (cond. 3), Vameși și păcătoși (ic. 3), Umblarea pe mare (cond. 4), Vindecarea orbului pe cale (ic. 4), Întrarea în Ierusalim (ic. 5), Întruparea Domnului (cond. 6), Căderea idolilor (ic. 6), Jertfa și învierea Domnului (cond. 7), Nașterea, Învierea și intrarea la apostoli (ic. 7), iar Întruparea (cond. 8), din nou Întruparea (ic. 9), aceeași și jertfa (cond. 10), cei 10 leproși și Zahau (ic. 10), Cănaaneanca (cond. 11), Convertirea Sf. Pavel (ic. 11), Lepădarea și reprimirea lui Petru (cond. 12) și Cei doi bani ai văduvei (cond. 13).

Deci: un amestec necronologic de fapte.

Acatistul este monografic, adică compus în general în cinstea Domnului Hristos, nu pentru un praznic anume.

Acatistul Sf. Cruci: Elena cere să fie căutată Sfînta Cruce (cond. 2, ic. 2), învierea acelei moarte după scoaterea celor 3 cruci (cond. 3 — s-a trecut peste actul scoaterii), bucuria Elenei (ic. 3), rîvna ei de a afla Sfînta Cruce (revenire — cond. 4), arătarea Sfintei Cruci pe cer lui Constantin (ic. 4), scoaterea ei din pămînt (ic. 5), Mîntuitorul la iad (ic. 6), șarpele lui Moise (ic. 6), jertfa pe Cruce (ic. 7) ..., înălțarea Sf. Cruci (ic. 11), iarăși jertfa (cond. 12, ic. 12).

Deci, același amestec necronologic de fapte.

«Acatistul Sfîntului Nicolae»: arătarea sfîntului în vis împăratului (ic. 1), musttarea lui Arie (cond. 2), arătarea lui Avlavie (ic. 2), ajutorarea celor 3 fete (cond.

31. De obicei, în orologi, acatistiere și cărți de rugăciuni.

4 și ic. 4), minunea cu tinărul Vasile (cond. 5, ic. 5), nașterea și copilăria Sfântului Nicolae (cond. 6), iar muștrarea lui Arie (cond. 7, ic. 7), din nou aceeași (ic. 9 și ic. 12), iar despre Vasile și acei «voievozi» (cond. 10, ic. 10).

Același amestec necronologic. După cum ștăm, același lucru îl vom găsi și în toate celelalte acatiste. Important de remarcat însă este faptul că toate aceste acatiste sînt unitare, adică n-au o parte istorică și alta dogmatică, ci faptele sînt implemente în întreg cuprinsul lor, semănînd cu prima jumătate a «Imnului Acatist».

3. — FONDUL TEOLOGIC AL «IMNULUI ACATIST»

Imnul acesta are un înalt fond teologic. Ideea centrală, exprimată aproape în fiecare frază — direct sau indirect — este că Fecioara Maria e cu adevărat *Născătoare de Dumnezeu* (de șapte ori este numită astfel) și deci *Maică a Domnului* cu tot ce implică cuvîntul de «*maică*». Cel zămislit și născut dintr-însa este Dumnezeu adevărat și deplin, Care «S-a pogorît» pe pămînt prin Sfînta Fecioară ca pe o «scară cerească» (Ic. II 5) și S-a zămislit om în pîntecele ei, «primitor de Dumnezeu» (Ic. III), ea însăși fiind «primitoare de Dumnezeu» (Ic. VIII). Astfel, ea a purtat în pîntece «pe Cel ce pe toate le poartă» (Ic. I, 8), «pe Cel ce nu poate fi încăput» (Ic. VIII, i), pe «Făcătorul cerului și al pămîntului» (Ic. X) și a născut «pe Cel ce a plămuit pe oameni cu mîna» (Ic. V) și tot «cu mîna le ține pe toate» (Ic. XII), pe «Dumnezeu-Cuvîntul» (Ic. XII, i), «Dumnezeu desăvîrșit» (cond. VII).

Intruparea Domnului (Ic. I) apoi, mai exact, luarea firii omenești (ἐνανθρώπησις) este «fapta cea mare», de care tot neamul îngerilor s-a minunat» (Ic. IX), o dumnezeiască incarnare (σάρκωσις) (Ic. I, 10), Prunc făcîndu-se Făcătorul (Ic. I, 12).

Existența distinctă a celor două firi (*diofizismul*), unite însă și nedespărțite în aceeași persoană (*monoprosopismul*) a Domnului Hristos este clar și repetat exprimată. «Întreg era între cei de jos și de Cel de Sus *nicidecum* nu S-a depărtat Cuvîntul Cel necuprins în scris, căci dumnezeiască pogorire, iar nu mutare din loc s-a făcut (Ic. VIII), încăpînd fără schimbare și «întreg» în pîntecele Fecioarei («tropar»).

Flrea omenească a Domnului a fost *reală și deplină*, fiind «om ca noi» (Cond. X) și «trîind într-adevăr cu noi» (Cond. IX), dar ca o persoană divin-umană, încît magii au văzut «în miinile Fecioarei pe Cel ce a plămuit pe oameni cu mîna..., deși luase chip de rob» (Ic. V), iar lui Simeon, «i-a fost oferit ca prunc, dar S-a făcut cunoscut lui și Dumnezeu desăvîrșit» (cond. VII).

Luarea firii omenești totuși a însemnat o smerire, o micșorare de Sine (*chenoză*), căci «Dumnezeu Cel Prea-înalt pe pămînt S-a arătat om umil» (cond. VIII) și «Domn fiind ca Dumnezeu, pentru noi S-a arătat om ca noi» (Cond. X), încît «Cel Neapropiat (nouă) ca Dumnezeu», a devenit «om apropiat tuturor, trăind cu adevărat împreună cu noi» (Cond. IX).

Zămislirea s-a făcut «de la Duhul Sfînt» (Cond. IV) și prin umbrirea Celui Prea-înalt (Cond. III), «din pîntece curat», de Fecioară (Ic. II), «fără sămîntă» (Cond. II și Ic. VII).

«*Nașterea* (a fost tot din Fecioară» (Ic. VIII), «νόμφη ἀνόμειυτε» (refren). «ἄγαμος» (Cond. IV) și «ἀπειργαμος» («tropar» și Cond. III), care a unit fecioria și nașterea» (Ic. VIII, 8), născînd și rămîind tot fecioară (Ic. IX), Însuși Cel Născut dintr-însa «păzîndu-i (pîntecele) întreg, precum era» (Ic. VII).

Însăși Sf. Fecioară s-a păstrat după aceea curată, fiind «cununa înfrînării» și devenind «turnul fecioriei» și «floarea nesticăciunii», strălucind (anticipat, pe pămînt) chipul (ce-l vor căpăta cei buni) la înviere» și înfățișînd (aici) viața îngerilor» (Ic. VII, 1—4).

Aceste toate expresii cuprind indirect ideea de *pururea-feciorie* («ἀειπαρθευεῖα») sau de feciorie neîntreruptă, deși cuvîntul acesta nu se află în textul original al Imnului Acatist, ci numai în «traducerea» românească a refrenului.

Toate aceste mai presus de gînd și de cuvînt *minuni s-au săvîrșit «pentru noi»* (Cond. X), *oamenii «vrînd»* (Dumnezeu) să (ne) tragă la înălțimea» (Cond. VIII) Lui, pentru «a recolta mîntuire» (Cond. II) sufletelor noastre, însăși Fecioara fiind un ajutor și o unealtă de mare preț și de mare cinste a lui Dumnezeu.

Mîntuirea s-a săvîrșit însă de «Lumina ce nu apune» (Ic. II, 9, XI, 2), de «Rodul nesticăcios» (Ic. III, 2), de «Mielul și Păstorul» (Ic. IV, i), de «Soarele (Ic I, 9) Cel

Spiritual. (Ic. XI, 1) de «Strălucirea cea Mult-luminoasă» (Ic. XI, 5), în sfârșit, de «Dumnezeu-Cuvîntul» (Ic. XIII, 1), zămislit și născut dintr-însa.

Această mîntuire s-a săvîrșit și se săvîrșește prin lumina învățării și prin harul Sfințelor Taine (Ic. XI), prin înnoirea firii omenesti (Ic. I, 11) zămislită în rușinea păcatului (Ic. X, 4), printr-o «renaștere duhovnicească» (Ic. X, 3), însuși Domnul născîndu-se om deplin «ca noi», dar ca «făptură nouă» (Ic. VII).

În sfârșit, în Îmnul Acatist se vede de la distanță învățătura creștină și ortodoxă despre *supra-venerarea Sf. Fecioare și despre rolul ei de «mijlocitoare» a mîntuirii noastre și de ajutoare în toate nevoile și trebuințele noastre pămîntești* (Ic. X și XII, Cond. XIII).

Acesta este, pe scurt, fondul teologic al Îmnelui Acatist și e destul de evident că el constă din cele mai de seamă dogme hristologice, mariologice și chiar soteriologice ale credinței noastre; adevărat «început (sau vîrf) al dogmelor lui Hristos» (Ic. II, 4).

4. — FONDUL TEOLOGIC AL CELORLALTE ACATISTE

Spre deosebire de «Îmnul Acatistic», fondul teologic al celorlalte acatiste este mai redus și nu iese cu tărie în evidență. Aceasta se datorește faptului că aceste acatiste sînt din ce în ce mai puțin imne, adică cîntări de slăvire a unei persoane sfinte și tot mai mult rugăciuni ori plîngeri de pocăință. Totuși, «Acatistul Domnului Hristos» își menține încă un fond teologic consistent. De asemenea «Acatistul Sfinței Cruci», dar mai puțin. Celelalte acatiste, închinare sfinților, sînt aproape lipsite de acest fond teologic. Faptul e normal: tema lor nu are tangență cu dogmele esențiale ale credinței, ci doar ale cultului sfinților.

Astfel, după acatistul Său, Domnul Hristos este «Fiul lui Dumnezeu» (refren), «Dumnezeu adevărat» (cond. 4 și Ic. V, 1), «Cel mai înainte de veci» (Ic. II, 1; Ic. I, 12; Ic. IX, 1), «Cel neajuns» (cond. 6), prea puternic» (Ic. XI, 2), «fără de moarte» (Ic. XI, 3), «Domn și Dumnezeu» (Ic. XII), «Făcătorul îngerilor» (Ic. I și IV, 1), «Cel ce a zidit pe om cu minile» (Ic. V), noi fiind «zidirea» Lui (cond. 1).

Acesta «din Fecioară, fără sămîntă, S-a întrupat» (Ic. VIII) «și cu oamenii a trecut» (cond. 6 și 8), fiind «întreg între cei de jos și de cei de sus nici de cum nu S-a despărțit» (Ic. VIII), «cu trup» (cond. 4), «Dumnezeu neschimbat și om deplin» (Ic. IX).

Vrînd să mîntuiască lumea ... venind, S-a smerit pînă la moarte» (cond. 10), «ca un miel S-a junghiat» (Cond. 7), «de voie pentru noi a pătimit și cu moartea Lui moartea noastră a omorît și cu Învierea (ne-a) dăruit viață» (Ic. VIII), devenind «Biruitoarea iadului» (cond. 1), «Izbăvitorul strămoșilor» (Ic. I, 2), «Răscumpărătorul celor de jos» (Ic. V, 2), «al păcătoșilor» (Ic. VI, 12), «din blestemul Legii, prin singele (Său — cond. 5).

El ne-a dăruit în Sfînta Împărtașanie? trupul și Singele Său «hrană tare» și «băutură care nu se sfîrșește» (Ic. X, 3—4).

În sfârșit, El este «Judecătorul viilor și al morților» (Ic. IX, 4 și XII).

În «Acatistul Sfinței Cruci», ideile teologice sînt tot atît de înalte, dar mai rar exprimate.

«Întreg a venit din Înlătime, avîndu-Si Dumnezeuirea singur Cuvîntul Cel mai înainte de veacuri și născîndu-se din Maică-Fecioară și lumii arătîndu-se om smerit și Crucea primînd, a făcut vii...» (Ic. VIII). «Să ne înstrăinăm ... că pentru aceasta Hristos pe Cruce S-a pironit și cu trupul a pătimit, vrînd a trage ...» (cond. 8). «Cel ce ...de voie pe Cruce S-a pironit pentru cei fără-de-lege ... și blestemul cel vechi al Legii l-a deslegat ...» (Ic. VII; la fel: Ic. IX, cond. 10, Ic. XII).

Sfînta Cruce e numită «masa (adică altarul) care ții ca jertfă pe Hristos» (Ic. III, 5), «de viață purtătoare» (Ic. I și Ic. VIII, 5). Folosînd des metonimia (instrumentul, în locul autorului), Sfînta Cruce este numită: «izbăvitoarea de vechiul blestem» (Ic. I, 2), «mijlocirea celor muritori către Dumnezeu» (Ic. III, 12), «armă a păcii» (Ic. VIII, 1), care «întrările raiului ai deschis» (Ic. IX, 7) și «prin care toată lumea s-a mîntuit» (Ic. XI, 12) etc.

5. — SCĂDERI DE FOND ALE «ÎMNLUI ACATIST»

Deși atît de bogat în înalte idei teologice, cum am văzut, «Îmnul Acatist» are totuși cîteva scăderi de fond, nu prea mari, dar care supără la o privire mai atentă. De exemplu: a) După «tropol» («Porunca cea...»), Arhanghelul vestește Maicii într-

parea Domnului, care se săvârșea în fața lui : «Cel ce ... încapă ... întreg ..., pe care-și văzîndu-l luînd chip de rob, mă spăimîntez...».

S-ar trece peste aceasta, avînd în vedere că acest «tropol» e proodă a Imnului și proodele anunță tema (cuprinsul) oricărui imn-poem³², dar faptul e repetat și de icosul întîi : «și împreună cu glasul cel netrupesc văzîndu-Te pe Tine, Doamne, întrupat s-a spăimîntat...».

Sfînta Evanghelie (Luca, I, 26—28) însă arată clar că întruparea Domnului s-a făcut după vestire și *mai ales după consimțămîntul Sfintei Fecioare*, de aceea Arhanghelul în vestire folosește viitorul («vei zămîsli ... Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea ... te va umbri ... Cum va fi mie ...»).

Dreptatea divină apoi nu-și putea îngădui să săvîrșească acest lucru fără consimțămîntul Fecioarei, fapt ce reiese clar din Sfînta Evanghelie (*ibidem*, vers. 38—39)³³.

Că Arhanghelul a mai zăbovit după acceptarea Sfintei Fecioare și «a văzut», e un lucru fără importanță, de aceea Sf. Evanghelie nu-l menționează, dar imnograful, ca să poată pune în gura Arhanghelului cele 12 laude («Bucură-te, ...») din icosul întîi, a forțat lucrurile.

De altfel chiar el se contrazice, căci după dialogul dintre Arhanghel și Sfînta Fecioară (cond. 2 și icos 2), spune abia (cond. 3) că «Puterea Celui de Sus a umbrat atunci...».

Oricum, aceasta constituie o scădere, mai ales că dialogul dintre Arhanghel și Fecioara se îndepărtează mult de cel expus de Sfînta Evanghelie (vezi icosul 2).

b) Este vorba de condacul întîi «Apărătoare Doamnă», care în românește a fost adus mai mult sau mai puțin la temă prin «nevoile» creștinilor, dar în grecește sună : «Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῶ τῆ νικητήρια ... ἀναγράφω σοί, ἡ πόλις σου...».

c) După «Imnul Acatist» (icos 3), Maria vizitînd pe Elisaveta și pruncul acesteia sîltînd în pîntece (Luca, I, 39 ș. u.), nu s-a închinat prin aceasta Pruncului întrupat în pîntecele Sfintei Fecioare³⁴, ci acesteia și nu Elisaveta a preamărit pe Maica Domnului, ci pruncul ei («cu sîltările ca prin niște cîntări»), adică Sfîntul Ioan Botezătorul — ceea ce, desigur, este forțat.

d) *Un episod apocrif*. Icosul al VI-lea se referă la surparea idolilor Egiptului în fața Pruncului Iisus³⁵, pentru care egiptenii adresează Maicii, nu Fiului, cele 13 laude ale icosului. Acest episod nu este relatat de cele patru exemplare canonice ale Sfintei Evanghelii, ci de un exemplar apocrif³⁶. Adăugăm apoi că așa cum este redactat icosul pare că în acest scop a mers Sfînta Familie în Egipt.

e) Trebuie să adăugăm aci și omisiunile de fapte cu privire la nașterea și pruncul Domnului, pe care le-am mai semnalat.

În fine, trebuie să remarcăm că *toate aceste scăderi se aflau numai în prima jumătate a «Imnului Acatist» și că astfel de scăderi nu se mai întîlnesc în celelalte acatiste*, afară de episodul cu surparea idolilor, care se mai află în «Acatistul Domnului Hristos» (Icos 6), dar aici e vorba de idoli din «lume».

32. Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 83, 85, 87 și 89 : Elpidio Mioni, *Romano il Metode. Saggio critico. E dieci inni inediti*, Padova, 1937, p. 11.

33. Eutimie Zigabinos, *Comentariul Sf. Ev. după Matei*, trad. rom. însoțită de un adaos și observațiunile de Pr. C. Grigore și Sava T. Savu, vol. I, R. Vilci, 1931, p. 43.

34. «B., Marie,... Ioan a săltat... și făcînd s-a închinat Luminii celei neadormite», zice Sfîntul Ciril al Alexandriei († 444), în omilia a IX, Migne, P. G., t. LXXVII, col. 1033 A—B.

35. Faptul s-ar fi întîmplat la templu din On, aproape de Heliopolis, în pămîntul Gesen — cit. după Al. A. Botez, *De la Betleem, la Betșemeș — Fuga în Egipt*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1958), nr. 12, p. 1163.

36. «Evanghelia arabă a copilăriei lui Iisus», la Constantin de Tischendorf, *Novum Test. graec.*, c. XXIV — cit. după P. M. J. Lagrange, *Evangile S. Mathieu*, ed. III, Paris., 1927, p. 32.

II. FORMA ACATISTELOR

Aici vom analiza structura poematică, versificația și stilul imnelor.

1. — STRUCTURA POEMATICA

Cum am spus la început, acatistele sînt compuse din 13 strofe mici, numite «condace», și 12 strofe mari, numite «icos», care alternează cu primele.

Condacele au mărimea troparelor obișnuite sau a proodelor (κουκούλιον) de la condacele-poem ale Sfîntului Roman Melodul (8 versuri), iar maniera compozițională aceea de proză-ritmată³⁷. Denumirea de «condace» au primit-o, fără îndoială, de la condacele-poeme, dar nu se poate preciza modul cum s-a produs acest împrumut: prin luarea ca proode pentru primele acatiste a unor proode ale condacelor-poeme (ex. «Porunca cea cu taină»), ceea ce s-ar fi putut întîmpla mai de timpuriu (secolul VII) sau a «condacelor» actuale (de după oda a VI-a a canoanelor inmografice), care la origine sînt tot proode ale condacelor-poeme, ceea ce a putut însă să se întîmple mult mai tîrziu, adică după ce condacele-poeme au fost scoase din cult (secolele al IX-lea — al X-lea).

Condacele au la *absolut toate acatistele* drept refren cuvîntul «Alilulia!», numai primul condac, care este proodă a acatistului, are același refren cu icosesele acatistului respectiv. Acest condac însă nu este irmos pentru celelalte condace ale acatistului, adică n-are aceeași versificație (număr de versuri, măsură și ritm) cu acestea³⁸. Rolul de irmos îl îndeplinește condacul al doilea.

Strofele mari ale acatistelor, ca mărime, sînt egale cu strofele condacelor-poeme și ca și acestea se numesc «οἶκoi», dar se deosebesc de acestea, avînd fiecare cîte două părți deosebite una de alta ca manieră compozițională.

Prima parte are întinderea condacelor de la acatiste (troparelor sau proodelor de la condacele-poeme) și versificația este de tipul prozei ritmate, ca și a condacelor.

Partea a doua constă din 12 exclamații, plus refrenul, la adresa persoanei sînte căreia îi este închinat acatistul, care încep la toate acatistele sfinților cu salutul: «Bucură-te!»³⁹.

İcosesele și condacul întii au același refren, dar *specific fiecărui acatist*: o exclamație scurtă, care caracterizează pe sînt.

Primul icos este irmos pentru celelalte.

Inițialele primelor cuvinte ale icoselor și condacelor de la fiecare acatist, în afară de al condacului prim, (prooda), intră în *acrostih*, care la toate acatistele este numai alfabetic (în grecește), din care cauză orice acatist se compune strict din 24 strofe plus prooda (cond. I).

Acatistul deci a împrumutat de la condacul-poem:

a) Denumirile de «condac» și «icos» date strofelor sale, cu deosebirea că la predecesorul său *întregul imn* este numit «condac» și «οἶκoi», toate strofele; b), *Prooda*, cu versificație deosebită de a celorlalte strofe și în afara acrostihului. c)

37. Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 81—82.

38. *Ibidem*, p. 83.

39. Doar la «Acatistul Domnului Hristos», încep cu «İsuse», și la «Acatistul Sfintei Treimi», cu «Sfînt».

De asemenea unele acatiste au numai 11 stihuri (exclamații) (Acatistul Maicii Domnului, «Bucuria neașteptată» — 8 dec. — cf. Pr. D. Buzatu, *op. cit.*, p. 896) sau 9 («Acatistul Sfîntului Acoperămînt al Maicii Domnului», *idem*, *loc. cit.*) ori 7 («Acatistul Sfintei Treimi» și «Acatistul către Dumnezeu-Tatăl», *Ibidem*, p. 894; «Acatistul Sfîntului Mormînt» și «Acatist la împărțirea cu Sfintele Taine», *Ibidem*, p. 895; «Acatistul Sfîntului Arhanghel Mihail și al celorlalte cerești și fără trupuri puteri», *Ibidem*, p. 897 și «Acatistul Sfîntului Prooroc Ilie», *Ibidem*, p. 898) și chiar 6 («Acatistul cinștelor Patimi» și «Acatistul Învierii Domnului», *Ibidem*, p. 895).

*Acrostihul*⁴⁰, cu deosebirea că acatistul a adoptat exclusiv pe cel alfabetic. e) *Irmosul*, iarăși cu deosebirea că acatistul are două: unul pentru condace și altul pentru icose. f) *Intinderea icoaselor*, egală cu a strofelor condacelor-poeme. g) *Versificația*, în manieră de proză ritmată, a condacelor și a primei părți a icoaselor. h) În fine, *Intinderea condacelor*, despre care însă nu se poate spune precis că a fost împrumutată de la proodele condacelor-poeme sau de la tropare ori de la strofele canoanelor imnografice.

Caracteristici specifice acatistului

În afară de cele semnalate mai sus, acatistul are două caracteristici, care nu se mai întâlnesc la nici o altă specie imnografică:

a) *Alternarea de strofe lungi cu strofe scurte*. b) *Cele 12 exclamații* ale fiecărui icos, care sînt adevărate versuri în sens modern (nu modernist), adică cu o strictă regularitate de măsură și ritm, iar uneori avînd și rimă.

În concluzie dar, *acatistul este un imn-poem de o formă nouă, proprie și deosebită de cea a celorlalte specii imnografice, de o mare și strictă fixitate.*

2. — VERSIFICAȚIA

Această chestiune nu poate fi urmărită decît în textele originale, întrucît în traduceri versificația nu mai este respectată, decît în prea mică măsură⁴¹.

a. *Măsura versurilor*. În general, *condacele și prima parte a icoaselor* au cîte 8 versuri, avînd următoarea măsură: 7, 7, 10, 9, 9, 3, 8 și 9 silabe, în total deci 62 silabe.

Această măsură este respectată cu strictețe numai în trei condace și în cinci icose, iar în rest numai la primele trei versuri; în celelalte se găsesc diferențe de 1—2 silabe în plus sau în minus. Nici toate condacele și toate icosele în partea întâia nu totalizează fiecare 62 de silabe, ci doar 6 condace și 9 icose, restul prezintă plusuri sau minusuri.

Cele 12 exclamații de la fiecare icos însă împerecheate alăturat avînd fiecare pereche strict aceeași măsură pe care și-o păstrează în absolut toate icosele; deci, *regularitate perfectă*⁴².

b. *Ritmul versurilor*. În privința aceasta, întîlnim aceeași situație. În condace și prima parte a icoaselor, regularitatea ritmului e foarte slabă: nu se respectă același ritm nici la primul vers măcar⁴³. O strictă regularitate de ritm o au însă tot numai cele 12 exclamații ale icoaselor⁴⁴.

Mai trebuie să menționăm: a). În acatist, nu se folosește *același fel* de ritm, ci toate felurile, pe frînturi de vers, cum se poate vedea din note. b) O mai mare regularitate în măsură și în ritm are a doua jumătate a «Imnului Acatist» (lc. 7—12).

40. Acrostih și refren au și unii psalmi (Pr. At. Negoită, *Psalmii în cultul V. Testament*, în «Glasul Bisericii», XXIV (1965), nr. 11—12, p. 1017, 1021 și 1029), de asemenea unele poezii antice latinești și grecești (K Krumbacher, *op. cit.*, p. 688—689) și imnele Sf. Etrem (Edmond Bouvy, *Poètes et Mélodes. Etudes sur les origines du rythme tonique dans l'hymnographie de l'Eglise grecque*, Nîmes, 1886, p. 332—334, 340 și 360; Cf. Pr. Prof. P. Vintilescu *op. cit.*, p. 26).

41. Unele acatiste sînt redată în românește în versuri rimate, dar de o calitate foarte slabă.

42. La «Imnul Acatist», perechea I are 10 silabe; a II-a, 13; a III-a, 16; a IV-a, 14; a V-a, 11 și a VI-a, 11.

43. Tot la «Imnul Acatist», primul vers are în cond. 2, 3, 6, și 7 ritm dactil și anapest; în cond. 4, 8, 9, 10, 11 și 13, troheu, dactil, și troheu; în cond. 5, anapest și în cond. 12, troheu și dactil. Celelalte versuri, ca și cele ale primelor părți ale icoaselor prezintă și mai multe iregularități.

44. La «Imnul Acatist», per. I are iamb, anapest și iamb; per. II, anapest; per. III, troheu, anapest, iamb și anapest; per. IV, dactil troheu, anapest; per. V, iamb și anapest; per. VI, iamb și anapest — la absolut toate icosele.

45. Tot la «Imnul Acatist», în toate condacele abia există 6 rime, 8 asonanțe și 2 aliterații, iar în partea întâia a icoaselor doar 4 rime, 4 ason. și 3 alit.

C. Rima versurilor

La acatiste, în condace și în prima parte a icoșelor, rima este extrem de rară; la fel, asonanța și aliterția⁴⁶. Mai des întâlnim de acestea în partea a doua a icoșelor⁴⁶.

În concluzie, în ce privește versificația acatistelor, putem spune că există o mare deosebire între condace și prima parte a icoșelor pe de o parte și partea a doua a acestora pe de altă parte.

În acestea din urmă, versurile sînt împerecheate-alăturat sau încrucișat, păstrindu-și cu strictețe absolută măsura și ritmul și avînd și rime mai dese. Acest fel de versificație se apropie mult de cel al poeziei profane moderne (tradiționale).

În condace și partea întâia a icoșelor, iregularitățile de măsură și de ritm și lipsa aproape completă a rimei aseamănă, paradoxal, această versificație cu versul liber (modernist); totuși ea este veche și felul obișnuit de versificație folosit în imnografia ortodoxă, partea a doua a icoșelor fiind o excepție.

3. — STILUL ACATISTELOR

În vremea noastră, acatistele capătă din ce în ce mai multă popularitate, în timp ce canonul imnografic și-o pierde sau și-a pierdut-o deja, nemaifiind, în afară de catavasii, nici citit, nici cîntat. Această popularitate crescîndă a acatistelor se datorește, credem, în primul rînd frumuseții stilului lor, apoi originalei lor structuri poetice și în mai mică măsură versificației.

Mai întîi, în acatiste, forma epică alternează cu cea lirică: condacele și prima parte a icoșelor au un caracter narativ-expozitiv, iar partea a doua a acestora din urmă sînt exclusiv lirice (exclamații de admirație sau de laudă), ceea ce le justifică calitatea de *imne* (ode). Păcat însă că acest lucru nu se poate spune decît numai despre «Imnul Acatist», celelalte înlocuind unele din aceste laude cu rugăciuni de cerere sau plîngerii de umilință.

În al doilea rînd, acatistele folosesc dialogul, dar și acesta în celelalte acatiste este folosit mai puțin sau de loc.

În al treilea rînd, atmosfera generală a acatistelor este general-festivă, de bucurie spirituală, de biruință asupra păcatului, morții și iadului. Această atmosferă este din ce în ce mai mult umbrită de rugăciunile de cerere sau de plîngerile de pocăință, în celelalte acatiste.

În al patrulea rînd, perechile de versuri (cu aceeași măsură, același ritm și uneori și cu rimă) sînt alcătuite pe bază antitetică⁴⁷ sau de paralelism complementar⁴⁸ ori explicativ⁴⁹. Și aici trebuie să menționăm că acest procedeu este tot mai rar folosit în celelalte acatiste.

În sfîrșit, acatistele sînt împodobite de tropi și figuri de stil, mai ales în partea a doua a icoșelor, întocmai ca un pom minunat înflorit primăvara. Păcat însă că și în această privință celelalte acatiste împrumutînd aceeași tropi și figuri de stil din «Imnul Acatist», îi folosesc stereotipic: nu li se potrivesc sau nu au deplină motivație.

În concluzie, din punct de vedere estetic, există o evidentă deosebire calitativă între condace și prima parte a icoșelor pe de o parte și partea a doua (a icoșelor) pe de altă parte. De asemenea există o mare deosebire de același fel între «Imnul Acatist» și celelalte acatiste compuse după modelul său, cele mai multe stereotipic.

46. Ex. : «Χαῖρε, ἄρουρα βλαστώνουσα εὐφορίαν οἰκτιρῶν Χαῖρε, τράπεζα βασιλεύουσα εὐθηρίαν ἰλασμών» (Ic. III, 5-6).

Rimă inițială : «X., ἀσπὴρ... X., γαστήρ...» (Ic. I, 9-10), Per. din 3 cuvinte, toate rimate : «X., σοφίας θεοῦ δοκεῖον X., προνομίας αὐτοῦ ταμεῖον» (Ic. IX, 1-2). «Acat. Sf. Cruci» este o imitație și o compilație a «Imnului Acatist», numai că s-au trecut expresii și chiar versuri întregi dintr-un condac sau icos din «Imn. Acatist» în altele ale acestuia.

Există, spre ex., rime inițiale în : Ic. I, 3-4, 7-8, 9-10, Ic. II, 1-2; 11-12; Ic. III, 9-10 etc. Rime finale : Ic. I, 3-4; 11-12; Ic. II, 7-8, 9-10; Ic. III, 1-2, 5-6 etc.

47. La «Imnul Acatist» : «X., δι' ἧς ἡ καρὰ ἐκλάμψει; «X., δι' ἧς ἡ ἀρὰ ἐκλείψει (Ic. I, 1-2); «X., ἀνόρθωσις... X., κατὰπτωσις...» (Ic. VI, 1-2).

48. «B., chemarea lui Adam celui căzut. B., izbăvirea lacrimilor Evei» (Ic. I, 2-3).

49. «B., că ești scaun Împăratului. B., că porți pe Cel ce poartă toate» (Ic. I, 7-8).

4. — ORIGINALITATEA «IMNULUI ACATIST»

Întrucît celelalte acatiste sînt mai mult sau mai puțin imitații, uneori stereotipe, ale «Imnului Acatist», nu se poate vorbi de o originalitate a lor, decît în infimă măsură.

Nici «Imnul Acatist» însă nu este cu totul original. De altfel, *imnografia* noastră n-a căutat niciodată originalitatea. De aceea, și «Imnul Acatist» își are izvoarele sale.

În primul rînd omilia patristică. Astfel, în encomionul Maicii Domnului datorat patriarhului Proclu al Constantinopolului (448) se află 2 dialoguri mariale și multe expresii și metafore asemănătoare sau identice cu ale «Imnului Acatist»⁵⁰. De asemenea, în omilia atribuită Sf. Ioan Hrisostom sînt trei dialoguri și de asemenea multe metafore și expresii⁵¹; la fel în omilia Sfîntului Grigorie Taumaturgul⁵².

În omilia a IX-a a Sfîntului Chiril al Alexandriei († 444) intitulată «Laudă pentru Sfînta Maria, Născătoare de Dumnezeu» se găsesc 19 exclamații, care încep cu: «Bucură-te» și multe expresii și metafore asemănătoare celor ale Imnului⁵³.

Al doilea izvor al lui a fost *imnografia* anterioară lui. În primul rînd, opera *imnografică* a Sf. Efram Sirul († 375).

Deși nu s-a păstrat în cultul nostru decît stîhirile Născătoarei (și acum) de la Vecernia mare de marți, joi și vineri ale celor 8 glasuri, rînduite de Pavel de Amoreea (secolul XI)⁵⁴, găsim în acestea o mulțime de expresii și metafore similare. În cîteva întîlnim și exclamații, începînd cu: «Bucură-te!»: într-una, 8; în alta 10, în alta 8 și mai ales într-alta 13 — cîte are orice icos al «Imnului Acatist».

Ex.: «Bucură-te, scară cerească»; «B., ușă cerească»; «B., masă dumnezeiască» etc.

Sau: «B., nenuntită»; «B., Fecioară, Mireasă a lui Dumnezeu»; B., Maică Fecioară, *Mireasă nenuntită*⁵⁵, din care se poate reface refrenul icoselor «Imnul Acatist».

De asemenea, în troparele Născătoarei ale celor 8 glasuri de simbătă seara, compuse de Petru Fullo (Knafevs), arhiep. Antiohiei (470—488)⁵⁶: «B., ușă ...»; «B., zid ...» etc.

Acî găsim și scăderea semnalată: «Gavriil zicînd ție: «Fecioară, bucură-te!, împreună cu glasul S-a Întrupat Stăpînul tuturor întru tine, *chivot sfînt*»⁵⁷.

Nu există îndoială apoi că opera Sfîntului Roman Melodul a servit ca izvor de inspirație «Imnului Acatist». Condacele și prima parte a icoselor sînt compuse adomă în maniera condacelor-poeme; chiar slăbiciunile de fond și de formă semnalate privind aceste părți caracterizează de asemenea condacele-poeme.

De asemenea se găsec multe asemănări cu Imnul Acatist în opera Sfîntului Sofronie al Ierusalimului († 638) și a Sfîntului Andrei Criteanul († 726), dar aceștia sînt considerați de unii cercetători posteriori apariției Imnului.

Deci «Imnul Acatist» nu este deplin original, ca idei, ca expresii etc., dar marea lui *originalitate* constă că a cules tot ceea ce a găsit mai bun în altă parte, *șlefuiindu-le din nou și orînduindu-le cu măiestrie de prima mîndă la locul potrivit*.

50. Cap. IX, P. G., t. LXV, col. 736 B — 737 B și cap. XI, *ibidem*, col. 740 B, 709, 712, 720 B, 756 A și 757 A.

51. Titlul omiliei: „Εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπερρίας θεοτόκου“ P. G., t. LX, col. 735—760. 52. P. G., t. X., col. 1172 A, 1177 B.

53. *Ibidem*, t. LXXVII, col. 1033 A—B. 54. Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 40.

55. *Octoih Mare*, ed II, București, 1901, p. 85, 175, 588 și 676.

56. Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 59 și 168.

57. *Catavasier (Octoih Mic)*, București, 1959, p. 19, 114, 128 și 152.

58. Casimir Emereau, *Hymnographi Byzantini*, în «Echos d'Orient», XXV (1922), nr. 127—128, p. 259.

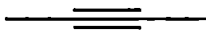
fiind străbătut în întregime de misticism biblic»⁶¹, «Toată arta poemului excepțional,

De aceea, Imnul este numit «celeberimus»⁶⁰, «admirabilă capodoperă»⁵⁹ și «Te-Deum-ul grec, plin de elan, de efuzie mistică și de armonie»⁶⁰; «de o rară frumusețe, zice J. B. Pitra, este atât de ingenioasă, încât cu greu se găsește altul, pe care să-l fi cîntat astfel buzele muzelor grecești»⁶², fiind de «o celebritate excepțională»⁶³.

Noi înșine subscriem la aceste aprecieri: «Imnul Acatist» este o adevărată diademă, oferită Maicii Domnului, lucrată cu o unică măiestrie din cele mai ațese nesterminate.

Concluzie finală. N-am insistat asupra diferenței de fond și de formă între principalele acatiste și celelalte, întrucît faptul acesta e cunoscut. Diferența de calitate între unele și altele se datorește imitației, dar și lipsei de talent a autorilor, precum și lipsei de control și de exigență din partea autorității bisericești. În Biserica Ortodoxă Română, la lipsurile semnalate în cuprinsul lucrării prezente, se mai adaugă și traducerea greșită și într-o limbă veche, făcută fără talent.

Pr. MARIN APOSTOL—CERNAVOADA

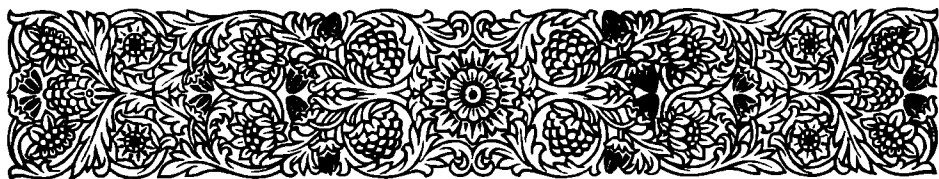
59. M. Théarvic, *Photius et l'acathiste*, în «Échos d'Orient», VII (1904), nr. 48, p. 48 și 298.

60. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, ed. IX., Paris, 1927, p. 411.

61. A. A. F. Cayré, *Précis de Patrologie*, t. II, livres III et IV, Paris, Tournai, Rome, 1930, p. 288.

62. *Analecra Sacra spicieiigio solesmensi parata*, t. I, Paris, 1876, p. 2249, după D. Pl. De Meester, *op. cit.*, p. 35.

63. *Ibidem*, p. XXXI — după Pr. Prof. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 74.

COMEMORĂRI

NOUL TESTAMENT DE LA BĂLGRAD ȘI PERSONALITATEA MITROPOLITULUI SIMION ȘTEFAN

Înfăptuirile celor douăzeci și cinci de ani de rodnică și binecuvîntată arhipăstorire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian sînt ca o cunună ce acoperă de slavă Biserica Ortodoxă Română și totodată un îndemn la neobosită muncă pentru cei care o slujim.

Urmas pildei înaintașilor iubitori de țară și de «lege», Prea Fericirea Sa îndeamnă neobosit la descoperirea gîndului și faptei celor pe care colbul vremii i-a acoperit, pentru a-i scoate din colțul lor de nemurire la lumina recunoștinței noastre și a ni-i face călăuzitori în strădanii.

Printre aceștia, se numără și ierarhul înțelept și cărturarul diplomat, Mitropolitul Simion Ștefan al Ardealului, de la moartea căruia s-au împlinit anul acesta 320 de ani¹.

Una din cele mai însemnate figuri de ierarhi ardeleni din veacul al XVII-lea, Mitropolitul Simion Ștefan este ales în scaunul mitropolitan în anul 1643, tocmai în timpul cînd se dezlănțuia asupra românilor din Transilvania cea mai aprigă propagandă calvină, susținută de craiul Ardealului, Gheorghe Rakoczy I, sub al cărui patronaj apare vestitul Catehism calvinesc, cel osîndit de Mitropolitul Varlaam în cunoscutul său Răspuns².

Mitropolitul Simion Ștefan a fost o întrupare a neamului nostru în nevoile și speranțele lui, o personalitate de care cultura românească a avut nevoie, ca să-i popularizeze tendințele.

La această aniversare, se cuvine plăcuta și pioasa datorie de a contura personalitatea și de a înfățișa contribuția la opera de creștere a culturii românești, deoarece valorile ideale pe care o personalitate le crează, semnifică sinteze ale unei anumite formații sufletești a unei opere.

¹ După I. Lupaș, pe la 1655 Mitropolitului Simion Ștefan nu mai trăia, iar St. Mețeș, bazat pe documente ungurești susține că a murit în vara anului 1656 și că deci ar fi păstrat 13 ani. Cf. St. Mețeș, *Istoria bisericească a românilor din Transilvania*, vol. I, p. 196.

² *Istoria Bisericii Române*, Manual pentru Institutele teologice, col. II, București, 1958, p. 29.

Despre tinerețea Mitropolitului nu se cunosc multe lucruri, nu se știe nici anul nașterii sale. Ucenicia, ca mai toți preoții ardeleni, de pe vremea aceea, și-a făcut-o la vreo minăstire din Muntenia, unde a învățat și grecește de la vreun călugăr grec.

Pentru vrednicia sa a fost numit de tânăr preot la minăstirea Bălgrad, iar la 1640 a fost candidat la scaunul mitropolitan, dar a fost ales Ilie Iorest. După scoaterea din scaun a lui Iorest, la 4 martie 1643, îl găsim ales de sinod ca mitropolit pe Simion Ștefan Bălgrădeanul.

Soborul care l-a înălțurat din scaun pe Iorest, l-a ales mitropolit pe Simion Ștefan, iar principele aprobă alegerea ³.

În timp ce Transilvania era sub suzeranitate turcească, craiul Gheorghe Rakoczy I al Ardealului, care plătea tributul către poarta turcească, avea puteri depline asupra supușilor săi. În aceste vremuri grele, la suferințele pe care le îndurau iobagii din partea nobililor se adăugau suferințele în legătură cu încercările continue ale stăpînitorilor de a-i sili să renunțe la credința lor și să treacă la învățătura calvină. Mijloacele folosite în acest scop sînt tot atîtea simboluri de jertfă făcută pe altarul Ortodoxiei. Dacă n-a lipsit nici bătaia, nici închisoarea, nici confiscarea averii pentru silirea acestei conștiințe, ca și amestecul stăpînirii de atunci la numirea mitropolitului, a protopopilor sau a preoților, n-au lipsit nici momelile, fiindcă ce însemnau acordările de titluri de noblețe, dăruirea cu tot felul de privilegii a celor ce-și părăseau legea, dacă nu momeli pentru ademenirea celor mai slabi.

«Simion Ștefan fusese hirotonit de Mitropolitul Teofil al Ungro-Vlahiei, dar se mai duceau discuții privitoare la condițiile calvine, căci abia la 10 octombrie 1643 îi dădu Rakoczy decretul de confirmare în vlădicie, cu condiții mai multe decît ale înaintașilor săi Ghenadie și Iorest, restringîndu-i-se chiar și teritoriul de jurisdicție» ⁴.

Sforțările lui Gheorghe Rakoczy și ale superintendentului calvin Ștefan Geleji de a-i atrage pe români la reforma calvină pun în lumină inverșunarea acestor străduințe și au pentru noi o deosebită importanță, fiindcă lămuresc întreaga atmosferă a epocii în Transilvania ⁵.

La moartea lui Ghenadie, superintendentul Ștefan Geleji îl îndemna pe principele Rakoczy «ca la ședința solemnă, la care vor fi chemați protopopii români din toate părțile», să le citească episcopului și clerului său condițiile și cine nu le va respecta să fie redus la starea de țaran ⁶. Condițiile calvine redactate de St. Geleji și trimise lui Rakoczy erau următoarele: «Predica să se țină în românește din Biblie, la toate slujbele; răspîndirea Catehismului calvinesc și catehizarea din el a tinerețului; botezarea numai cu apă; cuminecarea, «după așezămîntul Domnului», numai a celor vîrstnici, restringerea cultului numai la Hristos, iar Sfinților să li se dea numai cinstire; crucile și icoanele să fie numai pentru podoabă, iar nu pentru închinare; săvîrșirea înmormîntărilor după obiceiul creștinilor, fără superstiții băbești, la nevoie însă cu predici și cu cîntări; cununile să se facă prin jurămînt și după trei vestiri, iar cununile repetate numai pentru cei văduvi prin moarte sau prin pieire, neîngăduindu-se despărțirile dintre soți; scoaterea din biserică a păcătoșilor; îngăduirea trecerilor la calvinism; ținerea în fiecare an a sinodului preotesc, sub îndrumarea superintendentului; alegerea în sinodul vlădicesc a protopopilor, din preoții mai înclinați spre calvinism, judecarea lor numai în sinod, cu aprobarea superinten-

3. *Ibidem*, p. 29.

4. *Ibidem*, p. 30.

5. N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, vol. II.

6. I. Lupaș, *Documente istorice Transilvănene*, I, Cluj, 1940, p. 204—205.

dentului ; hotărîrea asupra pricinilor mai grele să se ia numai în sobor de cîțiva protopopi, iar apelul să fie judecat în sobor cu mai mulți și cu superintendentul, în soaunul de judecată vlădicesc din Alba-Iulia ; ferirea de a se face slujbe ungurilor, sub pedeapsa zlobirii cu șase florini întii, și cu doisprezece a doua oară, și cu în-lăturarea din slujbă a treia oară ; credincioșie față de principe și plata dării vlădicești anuale obicnuite : 32 piei de dihor și 4 de rîs ; în schimb poate să-și ia de la fiecare preot un florin pe an și celelalte venite, ca și înaintașii și să exercite obiceiurile lor drepturi, bineînțeles cu sprijinul stăpînirii⁷. Cu alte cuvinte să părăsească «legea strămoșească» și să treacă la calvinism.

Străduințele de calvinizare a românilor au fost cu atît mai mari, cu cît unii dintre crainii ardeleni erau ei înșiși adepții acestei credințe, pe care căutau să o strecoare în sufletul românilor. «Bieții vlădici români din acea vreme nici nu știau ce ar fi mai bine să facă : Să refuze condițiile ce le puneau principii în legătură cu calvinizarea românilor și astfel să-și piardă scaunul, spre rușinea lor și paguba poporului, sau să le primească de formă, dar de fapt să nu aducă nici o știrbire credinței strămoșești»⁸. În astfel de condiții trebuia să păstorească ierarhii români în acele vremuri spre a împăca înțelegerea timpurilor cu dreapta slujire a Bisericii.

Sinodul, care asculta poruncile lui Rakoczy și l-a depus și despuat de drepturile arhieriești pe Iorest, l-a ales mitropolit pe Simion Ștefan de la Biserica românească din Bălgrad (Alba-Iulia), care la tunderea în monahism a primit numele de Ștefan.

Pentru a-și păstra dreptul de imixtiune în treburile românilor, i-a dat dreptul de stăpînire în acele ținuturi unde românii nu primiseră reformă. «Așa se face că decretul de întărire a Mitropolitului Simion Ștefan este dat de Rakoczy peste comitatele Alba, Crasna, cele două Solnoace, Dobica, Cluj, Turda, Tîrnava, Chioar, Bîrsa, Bistrița, Scaunele secuiești și săsești, afară de bisericile din Alămar, Orăștie, Hateg, Inđioara, Iliă, Crișuri (deci Oradea) și cele trei protopopiate noi din Făgăraș ; deși Mitropolitul Simion Ștefan se intitula : Arhiepiscop al Bălgradului, al Vadului, al Maramureșului și a tot Ardealului, episcop de ritul grecesc⁹, el nu avea în stăpînire decît vechile teritorii ale Episcopiei Vadului, Vidicul Bistriței, Țara Bîrsei și Valea Tîrnavelor¹⁰.

Purtarea și firea întreagă a Mitropolitului Simion Ștefan l-a făcut «să cîștige încrederea românilor trecuți la calvinism, a superintendentului St. Geleji, a lui Rakoczy și pe aceea a Mitropolitului Țării Românești, printr-o politică de echilibru plină de tact, pusă în serviciul culturii române»¹¹.

Faptul că nici pe vremea Mitropolitului Simion Ștefan stăpînitorii calvini nu i-au putut atrage pe români la învățatura lor este o dovadă că mitropolitul a primit numai de formă condițiile impuse, dar, cît omeneste a fost posibil, a apărut cu vorba și cu fapta credința Bisericii străbune. Pe bună dreptate, zicea cronicarul sas, din Sibiu, că «românii măcar că se făgăduiau ascultători superintendentului calvinesc, tot credința și legea cea pîrintească n-o părăseau, nici cuprindeau înnoirile calvinești, ci pururea se scîrbeau de acelea»¹². Asemenea a făcut și Mitropolitul Simion Ștefan, care nu gîndea decît la nevoile și speranțele neamului, pentru slujirea credinței și a poporului său.

7. *Istoria Bisericii...* p. 30—31.

8. Diac. Dr. Ioan Zăgrea, *Mitropolitul Simion Ștefan*, Ciuj, 1974, p. 8.

9. *Ibidem*, p. 6. 10. *Ibidem*, p. 9.

11. Al. Piru, *Literatura română veche*, Ed. II, E. P. L. 1962, p. 61.

12. Diac. Dr. Ioan Zăgrea, *op. cit.*, p. 10.

Reprezentînd, ca și ceilalți mari cărturari ai secolului al XVII-lea ideea înfrățirii tuturilor românilor, el se distinge prin punctul de vedere nou din care privește această înfrățire, prin spiritul modern de care dă dovadă, cînd este preocupat de crearea unui instrument literar menit să fie organul unic al gândirii românești. Conștient de puterea pe care o are literatura pentru coeziunea unui popor Simion Ștefan a lăsat posterității lucrarea monumentală, pe care o doreau și calvinii, anume Noul Testament în românește.

Traducerea Noului Testament a fost începută de ieromonahul Silvestru, de la Govora și i-a bucurat pe calvini care socoteau că prin apariția cărții poporul va renunța la datinele Bisericii strămoșești care nu aveau temeii scripturistice.

Efectul nu a fost cel dorit, fiindcă tocmai datorită acestei traduceri s-au păstrat obiceiurile și tradițiile atât de scumpe poporului. În această privință Iorga spune: «Poporul nostru a ținut totdeauna ca anumite forme ale cultului să fie păstrate; formele acestea i-au fost nesfîrșit de scumpe... Un cult fără icoane, un cult fără lucruri vizibile nu spunea nimic poporului nostru... Este un lucru dureros pentru un popor pe breapta aceasta de cultură ... să treacă de la o situație în care se vede, la o situație în care nu se vede. Și calvinismul cerea curățirea, purificarea de toate urmele ereziei: înlăturarea icoanelor, înlăturarea a tot ceea ce în decursul veacurilor ajunsese să fie mai strîns legat de sufletul românului»¹³.

Prin urmare, iată explicația osteneții pe care și-o dădea mitropolitul de a vedea traducerea terminată. Ieromonahul Silvestru nu s-a bucurat de vederea sfîrșitului ostenețelor sale, deoarece a murit în timp ce trudea la traducere, iar migăloasa lucrare a fost continuată de Mitropolitul Simion Ștefan, care nu a lăsat traducerea cu greșeli, ci a reluat munca și s-a apucat «a posedui (revedea) cît a putut». De asemenea, se arată că s-a folosit izvorul grecesc, dar și traduceri slavonești și latinești. iar la sfîrșit i-a adăugat o «sumă» (cuprins). Astfel, înțeleptul mitropolit pune problema unității de limbă, care era o formă a conștiinței de neam.

În cele două prefețe ale operei sînt exprimate idei valoroase, iar prin textul traducerii se răspîndește o limbă curățită de forme greoaie de vocabular eterogen și se contribuie astfel prin unitatea de limbă la unitatea de neam. Opera lui Simion Ștefan nu e depășită în măreție decît de aceea de la 1688, Biblia lui Șerban.

Ideile Mitropolitului Simion Ștefan, exprimate destul de modest, dau dovadă de mult curaj, la care, dacă mai adăugăm răbdarea și strădaniile în găsirea unor cuvinte potrivite, spre a fi înțeles de toți românii, atunci se cade să cinstim după cuviință figura luminoasă a ierarhului.

Îmbrățișînd prin munca sa atât preocupări carturarști, cît și griji legate de zbuclimul poporului din sinul căruia a ieșit, a rămas în soaun pînă la moartea sa, despre care nu se știe nimic sigur. Istoricul N. Iorga spune că a murit în anul 1653; I. Lupas spune că la 1655 Mitropolitul nu mai trăia, iar St. Mețes, bazat pe documente ungurești, susține că a murit în vara anului 1656¹⁴. Indiferent care este anul morții sale, important este că se săvîrșise din viață la capătul unei vieți de constantă osîrdii, toate în slujba luminării neamului său. Personalitatea sa de glorie este o urmare și un rod al împrejurărilor istorice în care s-a dezvoltat poporul nostru, dincolo de munți, care a ilustrat cultura românească, ocupînd un loc bine determinat, dar, într-un anume fel, și unul din cele mai singulare.

13. *Ibidem*, p. 12.14. *Ibidem*, p. 16.

Dacă ne întoarcem în timp și aruncăm o scurtă privire asupra clipelor de rugăciune, la tot timpul slujbelor, cuvântărilor și a preocupărilor cărturărești ale Mitropolitului Simion Ștefan, trebuie să adăugăm în ceasul de recunoștință pioasa noastră aducere aminte pentru rămășițele sale pămîntești, așezate după datina smerită a celor mai mari înaintași ai culturii noastre. Iar dacă nu s-a împotrivit stăpînitorilor asupritori, care i-au cerut imposibilul, a făcut aceasta, cu un spirit elastic, cum greu s-ar mai putea găsi altul, spre a nu-i îndirji pe adversari și, astfel, să abată asupra fraților săi iobași și alte umilințe, suferințe și nenorociri.

Dacă în nelămurirea tot mai ștearsă a amintirilor mai pot apărea umbre ale concesiunilor pe care a trebuit să le facă, pe drumul pe care a strădănit singur să-l găsească, într-o lume care nu-l înțelegea și căreia nu-i putea cere să-l înțeleagă cu totul, apoi a fost dirz, neînduplecat, căutînd cu patimă, spre a nu cădea, în ce privește unitatea credinței strămoșești.

Bisericii, Istoriei literaturii române, limbii și culturii Simion Ștefan le-a lăsat Noul Testament și, prin aceasta, în sufletele noastre o icoană a credinței, pe care nimeni nu ne-o poate lua, și ea va fi o parte din comoara din care ne hrănim zilnic.

*
* * *

La un răstimp de 325 de ani de la lipărirea Noului Testament de la Bălgrad — deci a trecut un sfert și din cel de al patrulea veac ce ne desparte de acele vremuri, timp îndelungat ca să fi fost dat uitării, — nu este de prisos să facem un popas în timp, să reamintim credincioșilor noștri contribuția acestei opere la dezvoltarea culturii românești.

Nu trebuie pierdut din vedere că literatura religioasă a format în primele veacuri singura hrană intelectuală și că ea a creat o mentalitate religioasă care se dezvăluie în toate manifestările credincioșilor.

Cum am mai spus, cartea de căpetenie a lui Simion Ștefan, Noul Testament, are o importanță excepțională, în primul rînd pentru problemele teoretice pe care le ridică predosloviile sale, însăși limba folosită în traducerea aceasta voluminoasă, care cuprinde 672 de pagini mari ¹⁵.

De obicei prin predoslovii înțelegem prefețele unei lucrări și în acest caz Noul Testament de la Bălgrad are o prefață către craiul Ardealului și una către cititori; dacă însă prin predoslovie înțelegem, ceea ce înțelegeau și traducătorii Noului Testament, adică introducerile la fiecare capitol, atunci trebuie să mai adăugăm încă 23 de predoslovii ¹⁶.

15. *Istoria literaturii române*, Editura Academiei R.P.R., vol. I, București, 1964, p. 374.

16. *Noul Testament de la Bălgrad* are următoarele predoslovii: 1. Predoslovie către mărița sa craiul Ardealului (semnată de Simion Ștefan); 2. Predoslovie către cititori; 3. Predoslovie Evanghelistului Matei; 4. Predoslovie lui Sf. Marcu Evanghelistul; 5. Predoslovie a Lucăi Evanghelistul; 6. De Ioan Evanghelistul cine au fost; 7. Predoslovie acestii cărți (Faptele Apostolilor); 8. Predoslovie cărții lui Iacov; 9. Predoslovie 1 a cărții lui Pătru; 10. Predoslovie carte 2-a Pătru Apostolul; 11. Predoslovie 1 a cărții lui Ioan; 12. Predoslovie cărții lui Iuda; Apostolul; 13. Predoslovie lui Pavel și de cărțile lui; 14. Predoslovie de la Corintheani; 15. Predoslovie 2-a la Corintheani; 16. Predoslovie la Galateni; 17. Predoslovie la Efeseni; 18. Predoslovie cărții către Filipiseani; 19. Predoslovie către Coloseani; 20. Predoslovie 1 a la Slun; 21. Predoslovie 2a către Soluneani; 22. Predoslovie 1 a la Timotheu; 23. Predoslovie a 2 a Timotheu; 24. Predoslovie la Tit; 25. Predoslovie la ovreai.

Din predoslovii reiese că, în afara paginilor traduse din Noul Testament, un număr mare de pagini sînt expuneri ale traducătorilor și se crede că, predoslovia către craiul Ardealului, semnată de Simion Ștefan, caracterizată prin fraze lungi, contrastează cu expunerea metodică din predoslovia către cititori și restul predosloviilor, în care predomină expunerea cu fraze scurte clare, ceea ce ar putea duce la concluzia că acestea aparțin celorlalți traducători ¹⁷.

Faptele literare sînt fapte istorice și artistice și, ca atare, primul lor semn distinctiv este unicitatea lor. A fost scris o singură dată în lume Răspunsul lui Varlaam împotriva Catehismului calvinesc și s-a tipărit o singură dată Noul Testament de la Bălgrad sub Simion Ștefan, de aceea valoarea acestor scrieri constă și în această unicitate.

Cercetările întreprinse de istoricii literaturii noastre vechi și de lingviștii care au studiat opera de la Bălgrad, au ajuns să înțeleagă multe din problemele pe care le ridică și au apreciat meritele pe care le are, stabilind și în ce constă valoarea operei.

Izvodirea (traducerea) Noului Testament este începută de ieromonahul Silvestru, tipograful muntean pe care Matei Basarab îl trimite la Alba Iulia cu litere de tipar și teascuri, ca să înceapă acolo tipăriți românești. Sprijinul acesta, pe care voievodul muntean îl dă mișcării culturale a românilor ardeleni, nu se manifestă acum pentru prima dată. Încă din anul 1640, cînd Matei Basarab tipărește în limba română, la Govora, *Pravila sa*, care cuprinde legiuiri bisericești destinate preoților, el are grijă să scoată o ediție specială pentru Ardeal, schimbînd doar, în predoslovie, numele Mitropolitului Teofil al Țării Românești cu acela al lui Ghenadie, «arhiepiscop și mitropolit a toată Țara Ardealului». În anul următor găsim în Ardeal pe dascălul Popa Dobre, care tipărește la Alba-Iulia *Evanghelia cu învățătură* (1641). Aceste legături culturale, constituie caracteristica epocii lui Matei Basarab și Vasile Lupu.

La traducere au mai colaborat «preuți cărturari și oameni înțelepți», «cu mare socotință», după o versiune grecească și una slavonă, dar au folosit și versiunea latină Vulgata, a lui Ieronim, iar unii cercetători, cum ar fi Ion Bălan, consideră că traducătorii au mai studiat ... și ceea ce nu ne spun, dar ne arată textul și ne spune mintea: Biblia ungurească tipărită de calvini, Tetraevanghelul lui Coresi, *Palia de la Orăștie, Cazania lui Varlaam* ¹⁸.

Osteneala traducătorilor a adus roadele meritate. Cartea e așa de bine tradusă, alți ce privește cuprinsul, cît și limba, încît ... Biblia de la Bălgrad poate fi și astăzi o carte mult folositoare ... într-un stil scurt, curgător, energic și bine rostit ... aceasta era cea mai bună formă românească pe care o primise pînă atunci vreo parte a scripturii ²⁰.

17. G. F. Țepelea, *Predosloviile Noului Testament de la Bălgrad, (1648)*, în rev. «Limba română», an. XIII, nr. 2, 1964, p. 149—156.

18. Titlul întreg este următorul: Noul Testament, sau împăcarea au legea cea nouă a lui Iisus Hristos Domnul nostru. Izvodit cu mare socotință, din izvod grecesc, și slavonește, pre limba românească, cu îndemnarea și porunca, dimpreună cu toată cheltuiala, a măriei Sale, Gheorghe Rakoți, craiul Ardealului «i procia» (și altele). Tipăritu-s-au întru a măriei sale. Tipografie dintî nouă, în Ardeal în cetatea Belgradului, Anul de la întruparea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos 1648. Luna lui Genuarie, 20, cf. Dr. I. Zăgorean, *op. cit.*, p. 15.

19. *Istoria literaturii române*, Edit. Academiei R. P. R., *op. cit.*, p. 375,

20. *Ibidem*, p. 375.

În celebra predoslovie către cititori²¹, așa cum dovedesc studiile de istorie a literaturii noastre vechi, au deschis toate căile de înțelegere a problemelor pe care le ridică Noul Testament de la Bălgrad și au evidențiat valoarea acestei cărți, precum și meritele pe care le are. Mai întâi contribuția adusă la dezvoltarea limbii române literare²², deoarece printre-o ageră intuiție Mitropolitul Simion Ștefan pune problema formării și a dezvoltării limbii noastre literare, dându-și seama nu numai de continuă evoluție a limbii, ci afirmă hotărât rolul scriitorilor de a crea limba literară comună pentru toți românii. El este astfel primul nostru cărturar care ajunge la convingerea că limba poate și trebuie să fie cultivată și perfecționată pe cale literară.

Preocuparea traducătorilor Noului Testament de la Bălgrad pentru realizarea unei opere într-o limbă unitară²³, pornea din conștiința unității poporului român, în ciuda faptului că românii sînt «răsfirați» în mai multe «țări». Din acest motiv se recomanda perfecționarea limbii pe cale literară.

Adaptată de veacuri la nevoile zilnice ale vieții și numai tirziu întrebuintată în cărțile sfinte, limba românească este chemată să exprime cugetări proprii. Ea începe, astfel, să capete ceva din demnitatea limbilor de cultură.

21. Redăm cîteva fragmente din Predoslovie către cititori :

«Cetitorilor în această sfîntă carte, milă, pace și sănătate de la Tatăl, Domnul nostru Iisus Hristos. Incepnea cești sfînte cărți, trebuiaște să știți și să înțelegeți despre aceste lucruri care sînt scrise pre rînd : 1. Acest Testament l-au început a-l izvodi eromonah Sellvestru, din porunca și chelșugul Măriei Sale ; și el s-au ustenit cit s-au putut și curînd fi sau tîmplat lui moarte. Iară noi, socotînd și luînd aminte, găsit-am multă lipsă și greșiale în scriptura lui, pentru neînțelesul limbiei și cărții grecești. Pentru acela, noi am început dintîi a-l posedul și, unde n-au fost bine, am isprăvit și am umplut și am tocmît din cît am putut.

Ce numai aciasta să știți, că noi n-am socotit numai pre un izvod, ce toate cite am putut afla grecești, sârbești și lătinești, carile au fost izvodite de cărturari mari și înțelegători la care grecească — le-am cetit și le-am socotit ; ce mai vartos ne-am ținut de izvodul grecesc și am socotit și pre izvodul lui Eronim, carele au izvodit dintîi din limba grecească, lătnească ; și am socotit și izvodul slovenesc... 2. Aciastă încă vom să știți că noi, în acest Testament, întîi am pus șuma (cuprinsul) la toate capetele ; și în șumă sînt stihuri carele arată mai pre scurt lucrurile ce sînt scrise într-acei cap... 3. De aciastă încă vom să știți, că vedem că unele cuvînte, unii le-au izvodit într-un chip, alții într-alt. Iară noi, le-am lăsat cum au fost în izvodul grecesc... 4. Aciastă încă vă rugăm să luați aminte cu rumânii nu grăiesc în toate țările într-un chip încă neci într-o țară, toți într-un chip... Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii ; că banii acele sînt buni cari îmblă în toate țările... 5. Mai apoi de toate, rugăm pe cetitorii cești cărți să nu ne judece numaldecitu, pînă nu vor socoti izvoadele și veți afla pre ce cale am îmblat.

Adevăr, și noi oameni sîntem și am putut și greși, săra că am silit de în cît am putut, să nu greșim. Mai virtos de toate, pre aceasta ne-am silit să ținem înțelesul Duhului Sfînt, că scriptura fără înțeles iaste ca și trupul fără suflet. Aciasta poftim de la Tatăl Dumnezeu și de la Domnul nostru Iisus Hristos, cum să vă înțelepțească Duhul Sfînt, ca să înțelegeți voia sfînției sale și să faceți carele sînt scrise într-aciastă carte, spre slava lui Dumnezeu și spre ispășenia voastră. Amin».

22. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. 1, București, 1909, p. 150 ; *Istoria literaturii române*, Editura Academiei, op. cit., p. 377 ; I. Nădejde, *Istoria limbii și literaturii române*, Iași, 1886, p. 160 ; N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à fin du XVIII siècle*, Bucarest, 1938 ; Diac. Dr. Ioan Zăgărean, op. cit., Șt. Clobanu, *Istoria literaturii române vechi*, vol. I, București, 1946 ; I. Coteanu, *Epocile de evoluție a limbii române*, în «Studii și cercetări lingvistice», IX, nr. 2, 1958, p. 155—156 ; Al. Piru, op. cit.

23. N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688*, București, 1904 ; Dr. I. Bălan, op. cit., Al. Rosetti, *Istoria limbii române, Noțiuni generale*, București, 1947 ; Al. Rosetti, Boris Cazacu, *Istoria limbii române literare*, București, E. S., 1961.

Pe lângă sentimentul datoriei de a scrie într-o limbă înțeleasă de toți românii, Mitropolitul Simion Ștefan își exprimă nefericirea la gândul că n-a izbutit întotdeauna și durerea că românii sînt «răsfirați».

Potrivit principiului stabilit, traducătorii s-au străduit să scrie într-o limbă cît mai accesibilă tuturor românilor: «Noi drept aceea ne-am silit, dencît am putut, să izvodim așa cum să înțeleagă toți(i); iară să (= dacă) nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ce-i de vina celuiia ce-au răsfirat rumîinii printr-alte țări, de s-au mes-tecat cuvintele cu alle limbi, de nu grăiesc toți într-un chip».

Celebră a devenit și comparația cuvintelor²⁴ cu banii, mod sugestiv privind circulația cuvintelor și mod de a prezenta necesitatea limbii literare unice pentru românii de pretutindeni.

Problema îmbogățirii vocabularului²⁵ a fost rezolvată în mod practic prin împrumutul din originalul grecesc, deoarece unele noțiuni nu aveau corespondent în limba română: «aciasta încă vom să șliți, că vedem că multe cuvinte unii le-au izvodit într-un chip, alții într-alt; iară noi le-am lăsat cum au fost în izvodul grecesc, văzînd că alte limbi încă le țin așa, cumu-i: synagoga și poblicam și gangrena și pietri scumpe, carele nu să știu rumânește ce sînt; nume de oameni și leamne și de veșmente și alte multe, carele nu să știu rumânește ce sînt, noi încă le-am lăsat grecește, pentrucă alte limbi încă le-au lăsat așa...»²⁶.

Mitropolitul Simion Ștefan își dă seama de evoluția limbii, care se îndreaptă în chip spontan spre deosebiri dialectale, de aceea el pornește lupta pentru înlăturarea provincialismelor²⁷ și năzuiește, pe această cale, să facă din literatură cu adevărat patrimoniul tuturor românilor.

În strînsă legătură cu opera de unificare lingvistică stă și preocuparea de a îmbogăți limba, dînd dovadă de o mare claritate de vederi și de mult bun simț. Așadar materialul lexical insuficient sporește prin împrumutul din vechile limbi de cultură și astfel a sporit vocabularul.

Pentru înțelegerea textului scripturistic erau necesare explicații, pe care traducătorii le-au dat pe spațiul rezervat pe fiecare pagină. Explicarea unor termeni străini (latinește, slavonește, maghiară) sau înlocuirea unor termeni românești cu sinonime care acopereau mai exact noțiunile, sau referiri privitoare la text, alcătuiau glosele²⁸ Noul Testament, care evidențiază meritul incontestabil de glosator al lui Simion Ștefan.

24. Dr. Gr. Pascu, *Istoria literaturii române, secolul al XVII-lea*, Iași, 1922; S. Pușcariu, *Istoria literaturii române, epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 10; Șt. Mețes, *Istoria Bisericii românești din Transilvania*, vol. I, Sibiu, 1935, p. 391—398; G. Ivănescu, *Despre delimitarea fondului lexical principal*, în «Studii și cercetări științifice», Iași, an. VI, 1955, nr. 3—4, p. 186.

25. Dr. I. Zberea, *Mișcări culturale și literare la românii din Sîngă Dunării în răstimpul de la 1504—1714*, Cernăuți, 1897, p. 42—43; C. Economu, *Viața culturală a orașului Alba-Iulia pînă la 1700* în «Aplum», Alba Iulia, 1942, p. 240; Ov. Densușianu, *Limba română în secolul al XVII-lea*, curs litografiat, 1935—1936, p. 15—17.

26. N. Cartoajan, *op. cit.*, p. 105.

27. M. Gaster, *Crestomație Română*, vol. I, București, p. 96—102. N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, I, Ed. II, București, 1925, p. 281; G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, Iași, 1948, p. 75—76; D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, partea I Ed. Didactică și Pedagogică, 1962; G. Istrate, *Originea limbii române literare, Noi contribuții*, Analele științifice ale Universității din Iași «Al. I. Cuza». Seria nouă, secțiunea III, științe sociale, tom. VI, 1960, fasc. 2, p. 75—76.

28. Timotei Cipariu, *Principia de limbi și scriptură*, Ed. II, Blaj, 1866, p. 105; Dr. I. Bălan, *op. cit.*, p. 139; Ov. Densușianu, *op. cit.*, Al. Rosetti, și Boris Cazacu, *op. cit.*, p. 90;

Ținuta tehnică a tipăriturii de la 1648 (lucrarea este împărțită în capitole, acestea în versete, cu liniatură specială și cu o «sumă» etc.) impunea și observarea «notelor marginale», fiindcă delectându-se cu faptul că poate să înlocuiască un termen cu altul pe care îl cunoștea, intervenția traducătorilor apare pretutindeni.

Prin explicarea neologismelor și arhaismelor, a cuvintelor populare, a diferitelor expresii mai greu de înțeles Simion Ștefan a realizat o muncă pe care nu putem să o nesocotim sau să o minimalizăm. Dacă au o scuză cercetătorii, ar fi aceea că glosele se află printre foarte numeroasele trimiteri, făcându-le mai puțin observabile și pentru că literele însemnărilor marginale fiind extrem de mici, au îngreuiat cercetarea lor.

Parcursul integral al notelor și explicațiilor, îndreptățește — după G. F. Tepelea — concluziile pe care socotim potrivit să le prezentăm în cele ce urmează :

1. Înainte de lexiconul lui Mardarie Cozianul care traduce o serie de cuvinte slavonești în limba română, Noul Testament de la Bălgrad încearcă o explicare de termeni din grecește, slavonește, latinește și din limba maghiară ;

2. Glosele marginale și explicarea Noului Testament aduc precizări în privința izvoarelor folosite ;

3. Consultarea notelor ne pune în fața unor oameni cu o perspectivă științifică, pentru vremea lor (N. Drăganu îi consideră adevărați savanți) ;

4. Explicarea neologismelor și larga răspândire a Noului Testament îndreptățește concluzia că aceste cuvinte au intrat în limba română direct din limba greacă sau latină la 1648 și nu prin intermediul limbii franceze ;

5. Glosele marginale constituie un indiciu asupra poziției pe care o aveau în limbă unele cuvinte în secolul al XVII-lea. Deci Noul Testament, pe lângă introducerea unor cuvinte noi — greu de determinat cu precizie — contribuie la încetățenirea în limba română a unor termeni considerați ca fiind insuficient cunoscuți și răspândiți.

6. Din preocuparea traducătorilor de a se face înțeleși de toți românii a ieșit un început de dicționar de sinonime. Explicarea cuvintelor este subordonată unui înțeles practic ²⁹.

Problemele care se discută în prefetele Noului Testament de la Bălgrad și rezolvarea lor fac să sporească valoarea cărții și înmulțesc meritele cu care se acoperă traducătorii. Dacă adăugăm și faptul că problemele limbii literare se pun pentru prima dată de către oamenii de cultură de pe teritoriul locuit de români, noi le datorăm și mai multă considerație. Apoi, este meritul lui Simion Ștefan de a fi enunțat pentru prima dată ideea nouă și înaintată a normării limbii române.

Vorbind despre stilul Noului Testament, marele savant român Nicolae Iorga spune că este «scurt, cuprinzător, energic și bine rostit, el seamănă cu al Paliei din 1582. Mlădierea moldovenească lipsește, dar așa cum este, aceasta are cea mai bună formă românească pe care pînă atunci o primise vreo parte din Scriptură» ³⁰.

S-ar săvîrși o nedreptate împotriva memoriei lui Simion Ștefan dacă nu s-ar recunoaște că prin elasticitatea sa de spirit, prin înțelepciunea și prin rîvna sa el a reprezentat bine pe românii din ținutul de dincolo de Carpați și astfel a adus servicii poporului întreg.

G. F. Tepelea, *Cîteva zări în legătură cu izvoarele și glosele Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, în «Limba Română» XII, 1963, nr. 3, p. 274.

29. G. Tepelea, *art. cit.*, p. 274.

30. N. Iorga, *Istoria literaturii românești*, vol. I, București, 1925, p. 282.

Spre amintirea lui se îndreaptă gândul nostru pios acum când cugetăm că în viață, în simțire, în scris, în gând, când privești atent, rămâne mai ales ce ai dat altora, ce ai lăsat de la tine, ce ai jertfit și Simion Ștefan a știut să dăruiască Bisericii, culturii și credincioșilor săi roadele faptelor sale.

Neintrind în amănunte, am prezentat în linii mari condițiile, împrejurările și realizările Mitropolitului Simion Ștefan, — personalitate de seamă a Bisericii și culturii românești — scoțind în evidență meritele sale de a fi întrupat nevoile și speranțele credincioșilor din Ardeal, fiind expresia geniului filologic care se va prelungi prin Samuil Micu, Cipariu, Densușianu și alții alții.

Din cunoașterea condițiilor istorice, am putut schița și opera de tălmăcire a Noului Testament de la Bălgrad, cu toate problemele ridicate de autori, text, glose, izvoare, stil etc.

Bazele din Sfânta carte pe care a «izvodit-o» Simion Ștefan și dăra de lumină, pe care a lăsat-o, își are izvorul acolo de unde nimeni n-o poate umbri, de aceea mărirea Mitropolitului nu scade cu anii și memoria lui nu se șterge.

După cum s-a văzut, Simion Ștefan este una din cele mai insemnate figuri de ierarhi ardeleni din veacul al XVII-lea, care a fost mitropolit al Ardealului pe timpul când, asupra românilor din Transilvania se dezlănțuia cea mai aprigă propagandă calvină. El a fost o întrupare a speranțelor poporului, o personalitate necesară culturii românești. Despre copilăria și tinerețea mitropolitului nu se cunosc date. Pentru vrednicia sa, a fost ales mitropolit în scaunul din care a fost scos Ilie Iorest, într-o epocă de grele încercări, pentru românii ardeleni, când condițiile puse de superintendentul calvin și de principele Ardealului, nu însemnau decît părăsirea «legii» strămoșești și trecerea la calvinism.

Ca și ceilalți mari cărturari ai secolului, preocupați de ideea înfrățirii tuturor românilor, el privește această înfrățire în spirit modern, fiind preocupat de instrumentul literar menit să fie organul unic al gândirii românești.

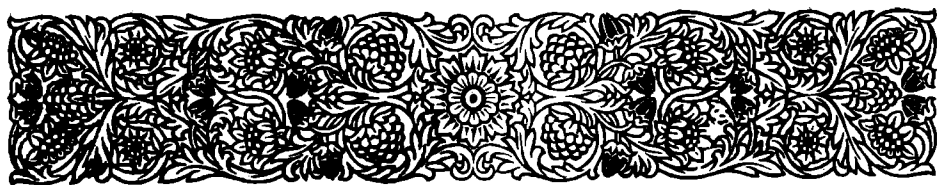
Traducerea Noului Testament începută de ieromonahul Silvestru, va fi continuată de Simion Ștefan, care, prin traducere, prin predoslovii, și prin glosele operei, a ridicat probleme foarte importante, pe care filologii vor continua să le discute și de aici înainte.

Fiind legat atât de preocupări cărturărești, cât și de grijele și zburciunile poporului, Mitropolitul Simion Ștefan a rămas în scaun pînă la moarte, la capătul unei vieți pline de încercări, și de osîrdii, iar personalitatea sa a ilustrat cultura românească ocupînd un loc de frunte.

Pioasa noastră aducere aminte i se cuvine pentru truda sa, pentru spiritul de care a dat dovadă, pentru abilitate și înțelepciune, pentru o viață de om pe care a jertfit-o pe altarul slujirii culturii și poporului pe care i-a iubit deopotrivă.

Cît privește cartea de căpetenie, Noul Testament de la Bălgrad, interesează prin problemele teoretice, prin predoslovii, prin glose, prin stil și ținută, prin faptul că reprezintă limba prea curatului grai românesc în care își are începutul limba română literară.

Prof. MIHAI PLĂTICA

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

SPICURI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 25 NOIEMBRIE 1973

Potrivit Înaltei Decizii Patriarhale nr. 28/1973, la 25 noiembrie a.c. a fost convocată Adunarea Eparhială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în sesiune ordinară.

Lucrările Adunării s-au ținut în Sala Sinodală din Palatul Patriarhal sub președinția Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române.

Sesiunea Adunării s-a desfășurat după următorul program :

Dimineața, la orele 9 a avut loc în Paraclisul Palatului în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a PP. CC. părinți consilieri mitropolitani și a membrilor Adunării, oficierea unui Te-Deum de către un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

La orele 9,30, după oficierea slujbei Te-Deum-ului, membrii Adunării Eparhiale au fost invitați în Sala de ședințe pentru începerea lucrărilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, președintele Adunării a deschis ședința anuală de lucru, rostind următoarea cuvântare :

*Prea Sfințite Episcop,
Prea Cucernici Părinți,
Domnilor Membri ai Adunării Eparhiale,*

Adunarea Eparhială este convocată astăzi în ședință anuală de lucru pentru a lua cunoștință și a aproba activitatea desfășurată de Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în cursul anului

1973 în cele trei Sectoare : Administrativ-Bisericesc, Cultural-Social și Economic-Gospodăresc.

Înainte de a purcede la lucru trebuie amintit de schimbările ce au intervenit la personalul Centrului Eparhial :

În locul Părintelui Octavian Popescu, Consilier la Sectorul Economic II și care este trimis la Biserica Română din Paris, a fost numit P. C. Protopop Ioan Neamu de la Protoieria I-a Capitală.

Părintele Protopop Ion Cristache de la Protoieria Videle a fost numit Consilier la Sectorul Administrativ-Bisericesc în locul părintelui Leonida Mateescu care a ieșit la pensie și care din cauza unei suferințe nu mai putea face serviciu.

Ceea ce este o noutate este alegerea noului Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor în persoana Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomițeanul, fostul stareț al Mănăstirii Cernica.

Părintele Arhimandrit Roman Stanciu, stareț al Mănăstirii Cernica, a fost recomandat Sfântului Sinod și ales Episcop.

În schimbările survenite s-au ales cei care au avut o activitate mai bogată și mai îndelungată.

Părintele Roman are o bogată activitate teologică, licențiat în teologie și licențiat al Facultății de Farmacie. Mai întâi a fost încadrat la Mănăstirea Plumbuita, la atelierele Patriarhiei, unde a desfășurat o bogată activitate. Ca Egumen al Mănăstirii Căldărușani, a avut răspundere gestionară în lucrările de restaurare a acelei mănăstiri.

După ce opt ani de zile a lucrat la Mănăstirea Căldărușani, a trecut stareț la Mănăstirea Cernica unde a activat aproape 14 ani. Are sub acest raport o experiență de care Arhiepiscopia noastră are nevoie. Călugăr de mic, ieșit din Mănăstirea Cernica, care are o rînduire athonită, are experiență administrativă și culturală.

În numele meu și al Dumneavoastră salut pe delegatul Departamentului Cultelor. Prezint pe noul Secretar Eparhial Pr. Anton Poșircă, în locul Domnului Frangu Virgil, care s-a pensionat.

În ceea ce privește activitatea noastră, despre care am amintit, las să vorbească rapoartele celor trei Sectoare de activitate și în urma discuțiilor ne vom da seama de ceea ce am putut să realizăm. După aceea urmează să întocmim un plan de activitate pe 1974.

Cum în toate aceste ocazii am dat expresie sentimentelor de prețuire și devotament ale Adunării Eparhiale față de Conducerea de Stat, propun să se expedieze cîte o telegramă Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri, Domnului Președinte al Departamentului Cultelor și Comitetului Național de Luptă pentru Pace. Membrii Adunării sînt de acord cu propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan a citit, în continuare, următoarele proiecte de telegrame :

DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT
AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întruniți în ședință anuală de lucru și Noi personal asigurăm Consiliul de Stat și pe Domnia Voastră personal de sentimentele noastre de deosebit devotament și de înaltă stimă pentru bogata și rodnică activitate pe care o desfășurați în vederea dezvoltării Patriei noastre și pentru nobilul ideal ca țara noastră să stea cu vrednicie în rîndul celor mai înaintate țări din lume.

Vă asigurăm, Domnule Președinte, că preoții și credincioșii ortodocși ai acestei Eparhii vor continua să muncească cu toată râvna pentru împlinirea năzuințelor poporului român, spre progres și prosperitate.

PREȘEDINTE
ARHIEPISCOPI ȘI MITROPOLIT
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Cu prilejul sesiunii anuale de lucru, membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor și Noi personal exprimăm Consiliului de Miniștri și Domniei Voastre sentimentele noastre de înaltă stimă și aleasă considerație.

Totodată, Vă asigurăm că preoții și credincioșii ortodocși din Arhiepiscopia Bucureștilor vor sprijini mereu eforturile deosebite pe care țara noastră le depune pentru neîncetata sa înălțare pe noi culmi de înflorire și pentru rodnică sa colaborare cu toate țările lumii.

PREȘEDINTE
ARHIEPISCOPI ȘI MITROPOLIT
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

DOMNULUI PROFESOR DUMITRU DOGARU
PREȘEDINTELE DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întruniți în sesiune de lucru, astăzi, 25 noiembrie 1973, și Noi personal, Vă rugăm să primiți sentimentele noastre de aleasă prețuire și caldele noastre mulțumiri pentru sprijinul și largă înțelegere arătate acestei Eparhii în anul pe care-l încheiem, în rezolvarea problemelor sale, de către Domnia Voastră personal și distinșii colaboratori ai Domniei Voastre.

Vă încredințăm de asemenea de munca devotată a preoților și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor în efortul pe care îl depun Conducătorii iubiți ai Patriei noastre pentru propășirea Republicii Socialiste România și pentru crearea unui climat de pașnică conviețuire a tuturor popoarelor lumii.

PREȘEDINTE
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

COMITETUL NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Intrunit în sesiune anuală de lucru, Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor exprimă Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România sentimentele sale de aleasă considerație și-l asigură că preoții și credincioșii acestei Eparhii, în frunte cu Arhiepiscopul lor, vor continua să sprijine toate inițiativele și acțiunile menite să ducă la biruința păcii și cooperării frățești între toate popoarele lumii.

PREȘEDINTE
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Adunarea aprobă, în unanimitate prin aplauze, textele telegramelor care au fost expediate destinatarilor.

Apoi, după formarea Biroului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian invită pe P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu, Secretarul General al Adunării să facă apelul. Se constată prezența a 23 de membri și a 5 absenți care, din motive de sănătate, nu au putut lua parte la ședință.

La propunerea Președintelui, Adunarea a motivat absențele.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian constatând prezența majorității membrilor, declară Adunarea valabil constituită, putând lua hotărâri legale conform prevederilor art. 96 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Înainte de a se trece la ordinea de zi, Președintele Adunării face precizarea că datorită schimbărilor survenite în schema Centrului Eparhial prin numirea P. C. Protoiereu Ion St. Cristache în funcția de Consilier la Sectorul Administrativ-Bisericesc, P. C. Sa nu mai poate face parte din Comisia Bisericească a Adunării Eparhiale. În acest scop, Prea Fericirea Sa propune următoarele: în locul P. C. Protoiereu Ion Cristache să fie trecut P. C. Protoiereu Nicolae Popescu, iar în locul D-ului Prof. Dr. Timuș Dumitru, care face parte din Comisia Bisericească, în calitate de raportor (dar astăzi absent motivat), propune să fie trecut Dl. Prof. Nițescu George. Adunarea Eparhială aprobă în unanimitate aceste propuneri.

Trecîndu-se la ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh a invitat pe PP. CC. consilieri administrativi ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor — prezenți la lucrări în baza art. 106 din Statut — să depună la Biroul Adunării, Rapoartele Generale de activitate ale Sectoarelor respective, pentru a fi prezentate Adunării. Secretarul General al Adunării, P. C. Vicar Alexandru Ionescu împarte Rapoartele președinților comisiilor Adunării și, apoi, a dat citire listei membrilor fiecărei comisii pentru a se grupa în vederea începerii lucrului. Prea Fericitul Părinte Patriarh indică comisiilor sălile unde urmează a-și desfășura lucrările.

Comisia de validare, neavînd lucrări de examinat, membrii acesteia vor participa la celelalte comisii.

Sedînța se suspendă iar comisiile statutare trec la examinarea rapoartelor generale pe Sectoare în vederea alcătuirii rapoartelor comisiilor ce vor fi supuse spre aprobare Adunării Eparhiale.

*
* *
*

Reintrîndu-se în ordinea de zi, la ora 11, se dă cuvîntul primului raportor, Dl. Prof. George Nițescu pentru prezentarea raportului comisiei bisericești. D. Sa a exprimat, mai întîi, rugămîntea ca Adunarea Eparhială să transmită mulțumiri P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, fost vicar patriarhal, pentru activitatea desfășurată, în cadrul Centrului Eparhial, pînă la data de 15 august 1973, cînd a fost numit în scaunul eparhial al Eparhiei Dunării de Jos. S-au exprimat urări de rodnică activitate și multă sănătate P. S. Roman Ialomițeanul, numit Episcop vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

În expunerea sa raportorul a prezentat, pe scurt, activitatea administrativ-bisericească a Centrului Eparhial, a Protoieriiilor și parohiilor din cuprinsul Eparhiei pe anul 1973.

Sectorul Administrativ-Bisericesc I, a fost condus pînă la data de 1 septembrie 1973 de P. C. Pr. Cons. Leonida Mateescu, după care în acest post a fost numit P. C. Preot Ion St. Cristache — fost protopop al Protoieriei Videle. Acest sector are următoarele atribuții: îndrumarea protopopiatelor și parohiilor din punct de vedere bisericesc, întocmirea schemei cu posturile și mișcările de personal prin Secretariatul Eparhial, numiri, hirotonii, încadrări, transferări, concedii, înființări și desființări de posturi sau parohii, tîrnosiri și resfințiri de biserici, distincțiile clerului, dispense pentru cununii etc.

Sectorul Administrativ-Bisericesc II, sub conducerea P. C. Pr. Cons. Octavian Iatan a rezolvat problemele privind disciplina clerului, reclamații, cercetări, anchete, activitatea Consistoriului Eparhial și a consistoriilor protopopești, inspecțiile în 11 protoierii și în unele parohii ale acestora.

În grija Secretariatului Eparhial, condus pînă la 1 august 1973 de Dl. Virgil Frangu, iar apoi, de Preotul Anton Poșircă, s-au aflat problemele privind coordonarea și evidența lucrărilor Adunării Eparhiale,

Consiliului Eparhial, Permanenței Consiliului Eparhial și Cancelariei Eparhiale.

Din raport se desprinde că majoritatea protoierilor și parohiilor au îndeplinit sarcinile și recomandările făcute cu prilejul inspecțiilor de la Centrul Eparhial de către P. C. Pr. Cons. Octavian Iatan și de către P. C. Pr. Inspector Eparhial Vasile Diaconescu.

Un fapt deosebit din viața Eparhiei — subliniat de raport — a fost hirotonia și numirea a 44 de preoți și diaconi cărora li s-a acordat din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, daruri constând din îmbrăcăminte preotească, veșminte și cărți de cult.

Cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la Intronzarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, clericilor ce s-au distins prin activitatea administrativ-bisericească, cultural-socială și economic-gospodărească, li s-au acordat ranguri bisericești.

În încheiere, raportul constată îndeplinirea obiectivelor stabilite de Adunarea Eparhială pe anul 1973 și prezintă planul de obiective pe anul 1974 al Sectorului Administrativ-Bisericesc.

Comisia Bisericească propune aprobarea Raportului Sectorului Administrativ-Bisericesc pe anul 1973 și a obiectivelor planului de lucru pe anul 1974.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian supune discuțiilor cele cuprinse în raport. Au luat cuvântul: P. C. Pr. Nicolae Popescu protopop la Găești și Dl. Vasile Pîrvu. După răspunsurile la discuții Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian supune la vot Raportul de activitate pe 1973 și planul de activitate pe anul 1974. Adunarea le aprobă în unanimitate, de voturi.

În continuare a fost prezentat Raportul comisiei Cultural-Sociale de către Dl. Prof. Nicolae Chițescu.

În prima parte Raportul prezintă faptele deosebite petrecute pe plan bisericesc în anul 1973: — aniversarea a 25 de ani de Patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian; — acordarea de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rangului de «Iconom Stavrofor» și a distincției «Crucea Patriarhală» unui număr de 136 de preoți ai Eparhiei, la 14 iunie 1973 și hirotonirea în Arhiereu a P. Cuv. Arhim. Roman Stanciu, Starețul Mănăstirii Cernica (la 15 august 1973) numit Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Partea a doua a Raportului a oglindit principalele activități de ordin cultural și social desfășurate sub îndrumarea P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu ajutat de P. C. Pr. Cons. Petre F. Alexandru pentru problemele culturale și de P. C. Pr. Cons. Mihail Marinescu pentru probleme de ordin social.

— Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București și-au deschis cursurile la 2 octombrie 1973, în localul său propriu, str. Radu Vodă nr. 24 A.

— În anul universitar 1972—1973 au fost pregătiți la Institutul teologic de grad Universitar din București, 465 de studenți la cursurile de licență și 34 la cursurile de doctorat.

— În sesiunea iunie 1973 au fost 55 de absolvenți ai Școlii de cântăreți bisericești, 42 de absolvenți ai Seminarului teologic și 73 de absolvenți ai Institutului teologic de grad Universitar din București.

— Pentru elevii și studenții teologi au fost acordate burse și semiburse semestriale.

— Sub îndrumarea Sectorului Cultural s-au desfășurat conferințele protopopești, administrative și de orientare.

— Tipărirea revistei mitropolitane, «Glasul Bisericii», a Calendarului bisericesc de perete pe anul 1974 și a unui pliant în zece pagini cu minăstirile din județul Prahova.

Raportul menționează, pe lângă acestea, îndrumările Sectorului privind activitatea predicatorială și catehetică a clerului, cântarea omofonă și corală și activitatea Bibliotecii Centrale din Palatul Patriarhal și a bibliotecilor parohiale. Sînt menționate totodată cursurile de instruire a ghizilor și îndrumătorilor de muzeu.

În final Raportul a prezentat realizările pe plan social din care, în mod deosebit, au reținut atenția: — distribuirea colportajului bisericesc; — creșterea Fondului Central Misionar; — cursurile de îndrumare misionară; — extinderea Sanatoriului Preoțesc din Techirghiol etc.

Raportul Sectorului Cultural-Social s-a încheiat cu obiectivele propuse pentru anul 1974.

Au urmat discuțiile asupra raportului prezentat. Vorbitorilor le-a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh și a făcut următoarele propuneri: — să se trimită o telegramă de mulțumire Domnului Vilcu Vasile, Președintele Consiliului Popular al Județului Constanța pentru sprijinul acordat în legătură cu lucrările de la Sanatoriul Preoțesc de la Techirghiol; — Adunarea Eparhială să dea următorul preaviz: «Cine nu va avea cântare omofonă în biserică în proporție de 50 la sută pînă la 31 decembrie 1974, să fie trecuți pe 1 ianuarie 1975 cu minimum de salarizare ca unii ce nu dau urmăre hotărîrilor Sfîntului Sinod».

Adunarea a aprobat, în unanimitate, Raportul, planul de lucru pe 1974 și propunerile făcute.

Dl. Tudor Vasile a prezentat Raportul Comisiei Economice. Prima parte a raportului a constituit-o situația gestionară pe anul 1972 de la Centrul Eparhial, Institutul teologic și Seminarul teologic din București. Constatîndu-se că au fost respectate prevederile planurilor financiare și că există concordanță deplină între datele din conturile încheiate și evidențele contabile, precum și faptul că a fost respectată disciplina financiară, Comisia Economică a făcut cîteva propuneri Adunării Eparhiale.

Cea de a doua parte a Raportului a prezentat activitatea desfășurată de Sectorul Economic I, condus de P. C. Cons. Ioan Popa și a Sectorului II Economic condus de P. C. Cons. Ion Neamu, în cursul anului 1973.

S-a prezentat bilanțul veniturilor aduse de unitățile productive pe 11 luni ale anului 1973 aparținând Sectorului I Economic și cheltuielile făcute în urma lucrărilor de restaurări, reparații și amenajări de minăstiri, biserici și imobile ale Arhiepiscopiei, sub îndrumarea Sectorului II Economic.

Din analiza planurilor financiare propuse Comisia constată că acestea au fost întocmite pe baza analizării planurilor de venituri din anii precedenți și a necesităților de cheltuieli propuse de Sectoarele administrative și pentru buna desfășurare a procesului de învățământ în școlile teologice cu respectarea normelor legale în vigoare. Comisia face apoi propuneri privind planul financiar pe anul 1974 al Arhiepiscopiei Bucureștilor și al Fondului de Asigurare a Bunurilor bisericești, al Institutului teologic de grad universitar din București, al Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic din București.

După ce au fost supuse la vot execuțiile bugetare și bilanțurile pe 1972 ale Arhiepiscopiei Bucureștilor și instituțiile anexe, raportul Sectorului Economic-Gospodăresc pe anul 1973 și planurile de lucru și financiare pentru 1974, Adunarea a aprobat în unanimitate documentele și sumele aferente pentru: Arhiepiscopia Bucureștilor și Fondul de Asigurare a Bunurilor bisericești; Institutul teologic și Seminarul teologic.

În cadrul discuțiilor asupra rapoartelor generale prezentate, vorbitorii au adus mulțumiri și omagii de recunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru Înalta înțelepciune cu care îndrumază activitatea colaboratorilor de la Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Au adus de asemenea mulțumiri Onor. Departament al Cultelor pentru sprijinul și înțelegerea acordată, pentru bunul mers al activității Eparhiei.

A luat cuvântul apoi P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, care a spus: «Folosesc acest prilej să-mi exprim mulțumirea mea față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Țin să vă mulțumesc și Dumneavoastră, onorați membri ai Adunării Eparhiale, pentru dragostea cu care m-ați primit și m-ați apreciat și vă asigur că sînt conștient de sarcina și munca mea.

Dumnezeu, care cunoaște adîncurile inimii, știe cît de mult îmi iubesc Biserica strămoșească care m-a născut la viața duhului, patria și neamul. Voi pune mai presus de orice interesul obștesc.

În Adunarea Eparhială sînt și foștii mei profesori care așteaptă să vadă cum pun în practică ceea ce m-au învățat.

Nădăjduim că vom fi cu toți sănătoși ca să analizați la viitoarea ședință a Adunării și umilele mele strădanii ce le voi depune pentru binele Bisericii și Patriei».

În încheierea lucrărilor Adunării Eparhiale a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, mulțumind membrilor Adunării Eparhiale pentru dragostea cu care au răspuns chemării Prea Fericirii Sale și exprimînd dorința să transmită Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Președintele Departamentului Cultelor, asigurarea de tot devotamentul

și loialitatea, cât și mulțumirile pentru bunăvoința și sprijinul acordate Eparhiei în activitatea sa.

Prea Fericirea Sa a urat tuturor participanților ani mulți și sănătate deplină de Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, iar Noul an 1974 să vină cu pace și înțelegere.

Lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor pe anul 1973 au fost declarate închise.

ASISTENT

A IV-A CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A CLERULUI

Ultima Conferință de orientare a clerului din acest an s-a ținut, în cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, între 27 noiembrie—4 decembrie 1974.

Conferința s-a desfășurat la sediile celor 21 de protopopiate ale Eparhiei sub președinția delegaților Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu următoarea temă fixată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: *Acțiuni și realizări pentru pacea și colaborarea dintre popoare în ultimii doi ani (1972—1973). Contribuțiile Bisericilor creștine și organizațiilor creștine mondiale pentru promovarea lor.*

Țara noastră militează permanent pentru pace, colaborare și prietenie cu toate popoarele lumii. În ultimii doi ani România a întreprins pe plan intern multipele acțiuni menite să contribuie la promovarea păcii, în cadrul Frontului Unității Socialiste, a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii și a Comitetelor locale pentru pace. Pe plan extern aceste acțiuni sînt oglindite în principiile: deplina egalitate în drepturi, respectarea independenței și suveranității naționale, renunțarea la forță și la amenințarea cu forță în problemele litigioase dintre state și respectarea dreptului fiecărui popor de a-și făuri viața potrivit cu interesele și aspirațiile sale. În lumina acestor principii se înscriu vizitele întreprinse de președintele Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu în țările din Africa (martie—aprilie, 1972); din Europa (Belgia, Olanda, Luxemburg și Italia, 1972—1973) și în mai multe state ale Americii Latine (septembrie, 1973). De asemenea, sprijinul pe care îl acordă Organizației Națiunilor Unite prin rezoluțiile inițiate de România privind: *Creșterea rolului O.N.U. în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale, în dezvoltarea și cooperarea între toate națiunile și în promovarea normelor de drept internațional în relațiile dintre state; Tineretul, educarea sa în spiritul ideilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare; Problemele și nevoile tineretului, participarea sa activă la dezvoltarea națională și cooperare internațională; prin inaugurarea la 21 septembrie, 1972, a Centrului european UNESCO pentru Învățămîntul superior la București, vizita Secretarului general al O.N.U., Kurt Waldheim, în țara noastră (6—7 august, 1973) și ținerea Congresului Mondial de demografie în 1974, la București.*

Evidențiind poziția României față de problemele majore ale lumii contemporane, președintele Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu, declara în iulie 1972: «Politica de pace și de prietenie se bucură de aprecierea unui număr cit mai mare de state și a adus poporului român noi și noi prietenii pe toate meridianele. Transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, bunei vecinătăți și colaborării rodnice cu toate statele din această regiune au însemnat o serioasă contribuție la pacea și securitatea continentului».

Partea a doua a temei a constituit-o contribuția Bisericilor și Organizațiilor creștine mondiale la promovarea păcii, colaborării și prieteniei între popoare. În timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, s-a realizat colaborarea cu celelalte culte din țara noastră în cadrul unui ecumenism local. Pe plan internațional Biserica Ortodoxă Română activează și întreține relații cu alte Biserici în cadrul organizațiilor creștine internaționale menite să promoveze pacea, colaborarea și prietenia dintre popoare, cum sînt: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace, Conferința Misionară mondială de la Bangkok (decembrie, 1972—ianuarie, 1973).

«Cînd propovăduim pacea și luptăm pentru ea — precizează Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian — noi sîntem în rosturile permanente ale misiunii noastre apostolice» *Apostolat Social*, vol. I, p. 186). Iar în scrisoarea irenică de Sfintele Paști, 1972, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române sublinia: «Bisericile creștine de pretutindenii, prin conducătorii, slujitorii și credincioșii lor, trebuie să găsească îndemn puternic pentru a ajuta să se dezvolte legăturile de prietenie, de cooperare frățească între toate popoarele: ele trebuie să-și dea contribuția lor hotărîită în încetarea neînțelegerilor și conflictelor ce mai tulbură în unele părți ale lumii mersul înainte al vieții și încetinesc opera de generalizare a buneii stări, a progresului, a înfrățirii și înțelegerii în lumea întreață».

La toate protopopiatele Eparhiei lucrările conferințelor au fost precedate de slujba Te-Deum-ului oficiat de un sobor de preoți, răspunsurile fiind cîntate omofon de slujitorii prezenți la conferință.

PP. CC. Protoierei au deschis conferințele salutînd, mai întii, prezența delegațiilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a Onor. Departament al Cultelor, asigurîndu-i de sentimentele de loialitate ale preoțimii și de străduințele depuse de aceasta pentru a fi la înălțimea chemării sale.

În cuvintele de răspuns PP. CC. delegați chiriarhali au adus binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh și au declarat deschise lucrările conferințelor.

La data de 27 noiembrie 1973 s-au ținut următoarele conferințe:
— La *Protoieria I Capitală* lucrările au fost prezidate de P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan. Tema conferinței a fost susținută de preotul Căciulă Gheorghe, de la parohia Schitul Măgureanul.

La discuții au participat preoții : Lefter Anatolie și Popescu Ion (coreferenți), Huștiu Ioan, Roșca Sergiu, Sămărescu Florian și Chiriac Gheorghe. Rapoarte de activitate au prezentat preoții : C. Vasilescu și Cunescu Ion.

— La *Protoieria I Ilfov* a prezidat P. C. Pr. Ion St. Cristache, consilier mitropolitan. Tema conferinței a fost susținută de preotul Marin Tudor de la parohia Bolintin-Deal II. La discuții au participat preoții : Soare Nicolae, Constantinescu Nicolae (coreferenți), Vasiliu Victor, Șeitan Ioan, Stoica Marin, Stoian Gheorghe, Toma Marcu, Papa Nicolae, Iordache Gheorghe și Lungu Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Lăzăroiu Ioan, Lungu Gheorghe și Papa Nicolae.

— La *Protoieria Ploiești* a prezidat P. C. Pr. Ioan Ionescu, inspector general bisericesc. Referent principal a fost preotul Vilcu Nicolae de la parohia Sfântul Ioan Ploiești. Au participat la discuții preoții : Ionescu B. Alexandru și Chilan Alexandru (coreferenți), Martinescu Nicolae, Laudă Florea, Hanumolo Nicolae, Păcuraru Ion, Polișciuc Nicolae, Cazan Gheorghe, Martin Gheorghe și Croitoru David.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Hanumolo Nicolae și Pandelescu Petre.

— La *Protoieria Călărași* a prezidat P. C. Pr. Teodor Cazan, consilier patriarhal. Tema a fost susținută de preotul Constantin Ștefănescu de la parohia Dor Mărunt II. La discuții au participat preoții : Corangă Teodor, Vulpe Constantin, Mitu Grigore, Ion Viașu, Zaharcu Valentin, Alecu Paulin, Popa Gheorghe și Dan Haralambie. Rapoarte de activitate au prezentat preoții Emănoil Popa și Dan Haralambie.

— La *Protoieria Turnu-Măgurele* a prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan, consilier mitropolitan. Subiectul conferinței a fost tratat de preotul Alexandru Zoescu. La discuții au participat preoții : Stănescu Sc. Mihail, Vișan M. Ilie, Teodorescu Gheorghe, Ivan M. Nicolae și Dincă M. Alexandru. Preotul Velicu I. Marian a citit raportul de activitate.

La data de 28 noiembrie 1973 s-au ținut următoarele conferințe :

— La *Protoieria II Capitală* a prezidat P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu. Tema a fost susținută de diaconul Vasile Popescu de la parohia Sfântul Pantelimon. La discuții au luat parte preoții : Tudor Alexandru (coreferent), Dumitru Alexandru, Constantin Stănescu, I. Băbătie, Emil Iuga și Vasile Ionescu. Raportul de activitate a fost ținut de preotul Ion Apostol.

— La *Protoieria Giurgiu* a prezidat P. C. Pr. Mihail Marinescu, consilier mitropolitan. Tema conferinței a fost susținută de preotul Pătrașcu Ion de la parohia Hulubeștii de Jos. La discuții au participat preoții : Popescu Gheorghe, Paraschivescu Mihail (coreferenți), Răzvan Ion, Raportor Constantin și Popescu Gh. Ion. Rapoarte de activitate au citit preoții Drăgoicea Ion și Teodor Daia.

— La *Protoieria Tîrgoviște* a prezidat P. C. Pr. Insp. Ioan Ionescu. Tema prezentată de preotul Călinescu Constantin de la parohia Izvorul Tămăduirii-Tîrgoviște. La discuții au participat următorii preoți : Abra-

mescu Mihai, Stănescu Agapie, Ciocan Gheorghe, Iacobescu Gheorghe, Chilan Ion, Enăchescu Zoie, Zamfir Nicolae, Popescu Emanoil, Panaitescu Constantin și Nițescu Constantin. Rapoarte de activitate au citit preoții Mihai Spiridon și Enăchescu Zoie.

— La *Protoieria Alexandria* a prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Tema a fost susținută de preotul Pirvan Gheorghe de la parohia Țigănești I. La completări și discuții au participat preoții : Călin Ion, Iscru Teodor, Cojoacă Mugur, Mitroi Stancu, Gheorghe Nicolae, Boboșilă Gheorghe, Gologan Marin, Geantă P. Niță, Spirul Ion, Apostolescu Anton, Răducă Ion, Stănculescu Constantin, Ionel Ilie, Nicolau Ilie, Mușat Petre și Popescu Spirea. Preotul Mușat Petre a prezentat raportul de activitate.

La data de 29 noiembrie 1973, s-au ținut următoarele conferințe :

— La *Protoieria Fetești* a prezidat P. C. Pr. Cons. Ion St. Cristache. Tema conferinței a fost prezentată de preotul Bărzoiu Nicolae de la parohia Săveni. La discuții au participat preoții : Stoian Florin, Ștefan Constantin, Florea Nicolae, Dumitru A. Stan, Călinescu Vasile, Ionescu Iancu, Roșcanu Andrei și Panait Ion. Rapoarte de activitate au prezentat preoții : Pănculescu Tudor, Iordache Nicolae și Dojan Nicolae.

— La *Protoieria III Capitală* a prezidat P. S. Episcop Vicar Roman Ialomițeanul. Tema a fost susținută de preotul Buzea Neagu de la parohia Cărămidarii de Jos. La discuții au participat preoții : Mărăcine Pavel, Dorobanțu Ioan (coreferenți), Tătaru Ștefan, Rățeanu Calistrat, Zaharescu Alexandru, Sava Cornel, Popescu H. Ion, Tache Gheorghe și Șerban Gh.

— La *Protoieria II Ilfov* a prezidat P. C. Pr. Cons. Mihail Marinescu. Tema conferinței a fost susținută de preotul Sibianu T. Enache de la parohia Dărăști-Asan. La discuții și completări au participat preoții : Bogdan Alexandru, Voloșenco Octavian, Ungureanu Marin, Tănăsoiu I., Alexandrescu Eugen, Tomescu Temistocle, Armaș Alexandru, Toneș Ion, Barbu Gheorghe, Țincoca Iosif, Ceroiu Toma și Ivanciu Gheorghe.

— La *Protoieria Cîmpina* a prezidat P. C. Pr. Ioan Popa, consilier mitropolitan. Tema a fost prezentată de preotul Pavel Andrei de la parohia Provița de Jos. La discuții au participat preoții : Mălai Dumitru, Benghea Ion, I. Grigorescu, Bănu Gheorgho, Săvulescu Gheorghe, Arjoca Aurel, Floroiu Gheorghe, Izvoranu Stelian, I. Sambrîș și Boitan Florin. Au citit rapoarte de activitate preoții Săndulescu Ion și Barbu Ion.

— La *Protoieria Slobozia* a prezidat P. C. Pr. Cons. Ion St. Cristache. Referent principal a fost preotul Gheorghe Alexandru de la parohia Sfântul Gheorghe-Slobozia. La discuții au participat preoții : Leonte Ion, Negoită Ion și Păun V. Panait. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Nuță Nicolae și Iliescu Stelian.

— La *Protoieria Găești* a prezidat P. C. Pr. Cons. Octavian Iatan. La discuții au participat preoții : Aurelian Mihai (coreferent), Paul Bă-

lănescu, Petre Bojin, Velicu Gheorghe, Ioan Ceaușu, Constantin Dumitrescu, Grigore Mogoșanu și Ioan Dinu.

La data de 3 decembrie 1973, s-a ținut conferința de la *Protoieria Oltenița*, prezidată de P. C. Pr. Petre F. Alexandru, consilier mitropolitan. Tema a fost prezentată de preotul Dima Tănase, de la parohia Aprozi. La discuții au participat preoții : Bădulescu Mihail, Gușe Ilie și Florea Tudor. Au citit rapoarte de activitate preoții Simion Constantin și Rența Nicolae.

La data de 4 decembrie, 1973, s-au ținut următoarele conferințe :

— La *Protoieria Urziceni* a prezidat P. C. Pr. Nicolae Diaconu, consilier patriarhal. Tema a fost susținută de preotul Gh. Dragomir, de la parohia Moara Vlăsiei. La discuții au participat preoții : Prisacă Constantin, Vasile Mușat, Dincă Gheorghe, Iordache Teodor (coreferenți), Al. Naunescu, Porfirie Baltag, P. Cuv. Arhim. Veniamin Nicolae, starețul Mănăstirii Căldărușani și Constantin Mihăilescu. Rapoarte de activitate au citit preoții : Rădulescu Aurelian, Ilie Gheorghe și Leca C. Ioan.

— La *Protoieria Vălenii de Munte* a prezidat P. C. Pr. Ioan Popa, consilier mitropolitan. Tema conferinței a fost susținută de preotul Stelian Ionescu, de la parohia Coțofănești. Au luat parte la discuții și completări preoții : I. S. Popescu, Mateescu S. Petre (coreferenți), Rădan Gheorghe, Andrei Gheorghe și Ionescu Pavel. Rapoarte de activitate au susținut preoții Porlogea Cornelii și Nițu Temistocle.

— La *Protoieria Titu* a prezidat P. C. Pr. Ion Neamu, consilier mitropolitan. Tema a fost susținută de preoții Grecicosei Simion, de la parohia Cojasca. La discuții și completări au participat preoții : Ion Ionescu, Cojocar Gh. (coreferenți), Lazăr Oprea, Stoicescu Vasile, Radu Dumitru, Albu Alex., Ion Pircălabu. Rapoarte de activitate au susținut preoții : Vulpescu Ioan și Marin Sava.

— La *Protoieria Cîmpulung* a prezidat P. C. Pr. Octavian Iatan, consilier mitropolitan. Tema conferinței a fost susținută de preotul Duțulescu Dumitru, de la parohia Lăicai. Au participat la discuții preoții : Nițescu Spiridon (coreferent), Spiridon Dumitrache, Stoica Dorel, Petrescu Luca, Toader Ion și Manu I. Dănuț. Rapoarte de activitate au prezentat preoții : Spiridon Dumitrache, Vlădescu Constantin și Virgiliu Popescu.

— La *Protoieria Videle* a prezidat P. C. Cons. Ion Cristache. Tema conferinței a fost susținută de preotul Stănculescu Romulus, de la parohia Udeni. La discuții și completări au participat preoții : Grigore Ioan, Popescu Ilarion, Popescu D. Mihail, Popescu Gh., Andrei Gheorghe, Popescu Ioan, Ciortan Gheorghe și Ioan Fierbințeanu. Rapoarte de activitate au citit preoții Dimitriu Ion și Ștefan M. Ștefan.

În cadrul comunicărilor s-a anunțat comemorarea a trei sute de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir (1673 — 26 oct. — 1973).

Anul 1973 marchează două aniversări memorabile : la 26 octombrie se împlinesc 300 de ani de la naștere, iar la 21 august se împlinesc două secole și jumătate de la încetarea din viață a lui Dimitrie Cantemir — una din personalitățile cele mai complexe.

Pentru scurt timp și domn al Moldovei, patriot înflăcărat, Dimitrie Cantemir a luptat pentru independența țării, iar prin opera sa s-a manifestat ca «cel mai mare umanist din perioada feudală a literaturii române» și «cel mai erudit cărturar al literaturii române vechi». Pe drept cuvânt e socotit : «istoric și orientalist, geograf și cartograf, filozof și teolog, compozitor și muzician, etnograf și folclorist, o personalitate de renume europeană» și chiar mondială.

Pentru contribuțiile sale aduse culturii naționale și celei universale a fost trecut de către UNESCO în rîndul bărbaților iluștri, pentru a fi comemorat pretutindeni.

Pentru cunoștințele sale în domeniul istoriei otomane este ales de Academia de Științe din Berlin ca membru al ei — la 14 iulie 1714. Diploma sa arată că noul academician este «o pildă pe cît de demnă de laudă, pe atît de rară».

Ca răspuns la această consacrare europeană a personalității sale științifice Dimitrie Cantemir scrie în latinește două importante lucrări : *Descriptio Moldaviae* și *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*. Prima lucrare, terminată la 1716, este însoțită de o hartă a țării, fiind considerată o adevărată enciclopedie a Moldovei.

Dar opera care l-a ridicat în fața lumii intelectuale europene și care a avut și cea mai mare circulație, a fost *Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanice* sau, în traducerea autorului, *Istoria pentru creșterea și descreșterea curții aliotmănești*, ce tratează istoria Imperiului Otoman de la Soliman Șah (1214) pînă la războiul de la Stănilești pe Prut, în 1711. O altă lucrare, *Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor* scrisă în intervalul 1717—1723, demonstrează romanitatea poporului român și continuitatea lui pe întreg spațiul carpato-dunărean. Ni s-a păstrat versiunea românească în traducerea autorului, începută la Petersburg, în 1717 și s-a tipărit la Iași, în 1835—1836.

Tot în limba latină a fost scrisă și rămasă în manuscris lucrarea *Locuri întunecate în Catehismul publicat de un autor anonim în limba slavonă și intitulat «Pervoe ucenie otrokom»*. Apariția acesteia s-a datorat lucrării lui Teofan Procopovici, episcop de Pskov : *Prima învățătură a copiilor*, Petersburg, 1720. Cantemir dovedește că această carte nu este scrisă în spiritul Bisericii Ortodoxe. Cuprinsul cărții lui Cantemir este o apărare a doctrinei ortodoxe, o respingere a idelilor protestante cît și a celor catolice.

În vederea stabilirii poziției ortodoxe Cantemir citează lucrarea *Mărturisire Ortodoxă* a mitropolitului Petru Movilă, normativă în Biserica de Răsărit.

Adînc recunoșcător, statul și poporul român îl comemorează pe întreg cuprinsul țării și îi reeditează opera sa — «monumentul cel mai durabil înălțat acestei mari personalități românești și mondiale».

REDACȚIA

CONCERT DE COLINDE LA PALATUL PATRIARHAL

A devenit tradiție ca, în fiecare ajun de Crăciun, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian să primească, la Palatul patriarhal, pe membrii Coralei Patriarhale și ai corurilor bisericilor — paraclise patriarhale — «Domnița Bălașa» și «Sfintul Spiridon» pentru a prezenta Prea Fericirii Sale, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, colinde închinat minunatului Praznic al Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos.

Duminică, 23 decembrie 1973, orele 17 d.a.

Împodobită sărbătorește, sala de festivități a Palatului patriarhal și-a primit oaspeții — invitați personali ai Prea Fericitului Părinte Patriarh.

Încă înainte de începerea programului, emoția artistică ce avea să o producă ascultarea repertoriului Concertului de colinde din acest an, stăpînea inimile noastre, ale tuturor.

O atmosferă sobră, cucernică și de evlavie, domnea în sală cînd și-a făcut apariția la concert Prea Fericirea Sa, întîmpinat cu Imnul patriarhal, în execuția corului primilor colindători.

Potrivit programului, concertul colindelor a fost susținut și interpretat precum urmează :

Corul bisericii «Domnița Bălașa», condus de dl. Ștefan Mureșanu, avînd ca îndrumător al corului pe dl. prof. univ. I. D. Chirescu, artist al poporului, a interpretat : — *O, ce veste minunată și Ia sculați creștini*, de D. G. Kiriac ; *Cu steaua*, de I. D. Chirescu ; *Colinda albinei și Velerim și Veler Doamne* (prime audiții), de M. Hoinic. — I. D. Chirescu ; *Moș Crăciun*, de I. Borgovan ; *Triptic de Crăciun*, de Tiberiu Brediceanu și *Cu Moș Ajunul* (triptic, în primă audiere), de I. D. Chirescu.

În încheiere Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a adresat coriștilor spunînd : Vă mulțumesc, din toată inima, că și în anul acesta, ca și în anul trecut, v-ați luat osteneala de a veni să interpretați colindele noastre tradiționale. Gîndul nostru — a spus Prea Fericirea Sa — s-a îndreptat și spre domnul Chirescu, artist al poporului, care îndrumează activitatea coralei dumneavoastră.

Mulțumesc pentru urările pe care mi le-ați adresat și, la rîndul meu, vă urez ca Anul nou care vine să vă aducă multă sănătate și împlinirea tuturor dorințelor. Vă rog, a spus Prea Fericirea Sa, să vă faceți interpretii sentimentelor mele de prețuire față de dl. Chirescu pentru activitatea depusă în slujba coralei.

La mulți ani cu sănătate.

După aceea, personal, Întâistătorul Bisericii noastre a oferit, în dar, fiecărui corist, începînd cu dl. Ștefan Mureșanu, dirijorul corului, tradiționale pungi cu colindețe.

Partea a doua a programului a fost susținută de *Corul Bisericii «Sfintul Spiridon»* sub conducerea domnului Leonida Simulescu. Au fost interpretate : *Ce vedere minunată*, colind din satul Dolj, județul Cluj (primă audiere), prelucrare de Diac. Ion Brie, profesor la Semniarul teologic din Cluj ; *Cîntec de stea din Dobrogea* (primă audiere), prelucrare

de Dragoş Alexandrescu ; *Ian-te scoală gazdă bună*, colind din Oltenia (primă audiție), de Marțian Negrea ; *Floricea* (Steluța), de Francisc Hubic ; *Triptic de Crăciun* de Gheorghe Danga ; *Noi umblăm și colindăm*, colind din Muntenia, de Ion Lucian și *Bună dimineața la Moș Ajun* de Ion Danielescu.

Adresându-se coriștilor Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a spus : Vă urez să petreceți Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului și Anul nou cu bucurie iar bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate și mulți ani. Mă adresez și lor, copiii lor și le fac urările de bine ; vă felicit pe toți pentru colindele foarte bine interpretate, multe din ele în primă audiție și să ne putem întâlni la anul și la mulți ani.

A urmat apoi oferirea pungilor cu tradiționalele colindețe tuturor colindătorilor, începând cu dl. Leonida Simulescu — dirijorul corului, felicitat de Prea Fericirea Sa pentru munca depusă la corală.

Cea de-a treia parte a programului și ultima, a Concertului de colinde din seara de 23 decembrie 1973, de la Palatul patriarhal, a fost susținută de *Corala Catedralei Patriarhale* condusă de directorul acesteia, dl. prof. Nicolae Lungu și de dirijorul secund, preot Iulian Cîrstoiu.

Dl. Mihai Popescu a dat citire programului precizînd, mai întii, următoarele : din împletirea a două melodii, una psaltică — armonizată de preotul Iulian Cîrstoiu — *Slavă întru cei de sus* — și un colind armonizat de prof. N. Lungu — *La Vitelem, colo-n jos* — încercăm să redăm imaginea divinului tablou din Noaptea sfîntă, cînd din țăriile cerești cobora cîntecul de seară al îngerilor, în timp ce în Vitelem, se săvîrșea dumnezeiască întrupare a Mîntuitorului. Au urmat apoi : *Domnuț și Domn din cer*, colind din Muntenia ; *Veniți cu toții* — melodie-caracter psaltic — de Anton Pann (datează din noiembrie 1827, cînd autorul era profesor la Rîmnicul Vîlcea) ; *Lînu-i lîn* (solist C. Bulancea), colind din Ardeal, de Tiberiu Brediceanu ; două colinde din Bihor — *Coborît-a, coborîtu* și *Vine Crăciun cel bătrîn* — armonizate și dirijate de Pr. Iulian Cîrstoiu ; *Ziurel de zi*, colind din Ardeal pentru voci bărbătești, de Tiberiu Brediceanu ; *Hristos se naște, slăviți-L*, cîntare psaltică din Catavasiile Crăciunului care face parte din Oratoriul de Crăciun al regretatului compozitor Paul Constantinescu, *Plugușorul*, melodie din Oltenia, de Nicolae Lungu și *Bună dimineața la Moș Ajun*.

La replica colindătorilor «ne dați ori nu ne dați, ne dați, ne dați...», «gazda», «de blîndețe plină», oferă colindețe. Apoi Prea Fericirea Sa a spus cuvinte de prețuire privind activitatea și ținuta artistică a primei corale a Patriarhiei Române dirijată de maestrul ei, prof. N. Lungu, căruia îi urează să vină la anul și la mulți ani să ureze de «Moș Ajun», tot în fruntea coralei.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh, adresându-se coriștilor, a spus : Dragii mei, mulțumim bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să ne bucurăm astăzi, pe mine și pe oaspeții mei, cu colinde de Crăciun, iar la rîndul meu, vă fac urările cele mai alese de sănătate și anul nou care vine să fie un an mai bun, mai prosper, cu pace și împlinirea tuturor rugăciunilor.

Ați executat compoziții de colinde, majoritatea lor în primă audiție. Vă felicit urindu-vă să continuați a interpreta noi cîntece ale minunatei noastre tradiții. La mulți ani.

Răspunde corala cîntînd imnul «Pre Stăpînul și Patriarhul nostru Justinian, Doamne îl păzește întru mulți ani».

La concertul din această seară de Ajun cele trei corale și-au îndeplinit cu prisosință sarcina de a prezenta un program adecvat, de o coloratură compozițională și interpretativă specifică cu datinile și tradițiile noastre multisekulare.

IOAN F. STĂNCULESCU

SCHITUL SFÎNTA MARIA DIN TECHIRGHIOI

Anul acesta, beneficiind în luna august de un loc la Sanatoriul preoțesc de la Techirghiol, am avut prilejul ca la sărbătoarea «Adormirea Maicii Domnului» să iau parte la înălțătoarele slujbe prilejuite de hramul Schitului de aici:

Așa cum arată însemnările istorice, biserica de lemn a acestei Mînăstiri este veche, fiind construită în jurul anului 1750 de țărani maramureșeni din Vișeu de Sus, de unde în 1920 a fost strămutată la stîna Sfînta Ana în apropiere de Sinaia, iar în anul 1951 Prea Fericitul Patriarh Justinian a adus-o la Techirghiol, în incinta Casei de Odihnă a Clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor, «spre a fi lăoaș de rugăciune pentru monahiile Schitului și pentru salariații Bisericii Ortodoxe Române, care vin la Techirghiol să-și îngrijească sănătatea».

La Stîna Sfînta Ana s-au demontat cu mare grijă birnele peretilor și acoperișul de șindrilă și au fost aduse și clădite cu strădanie și sub ochii Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, adăugînd lîngă multele sale realizări și otitorie așezămîntului mînăstiresc din Techirghiol.

S-a petrecut în anul 1951 la Techirghiol ceea ce se petrecuse în 1468 cu biserica de lemn de la Volovăț-Rădăuți, construită de Dragoș Vodă în 1346 pe care domnitorul Moldovei, Ștefan cel Mare, a mutat-o într-o așezare satească aproape de Mînăstirea Putna, unde se găsește și astăzi.

Dacă atunci — așa cum arată cronicile și tradiția orală a localnicilor — fiecare piesă din lemn care alcătua biserița a fost purtată pe umeri de către un ostaș a lui Ștefan Voevod ... și s-a reconstituit lîngă Putna prin grija domnitorului țării» (Flacăra nr. 38 din 15 septembrie 1973, pagina 16), la Techirghiol în 1951 fiecare piesă de lemn a biseriței adusă de la Stîna Sfînta Ana a fost purtată de călugări, călugărițe sau credincioși reconstituindu-se sub ochii Patriarhului țării.

Revăd după mai bine de zece ani Schitul și așezămintele Căminului preoțesc de la Techirghiol.

Biserița maramureșeană este aceeași: Cu pereții din birne de stejar peste care sutele de ani și-au lăsat amprenta, cu acoperișul de șindrilă și turlele svelte, deasupra celei mai înalte văzîndu-se de departe Sfînta Cruce, cu toata bătuță după rînduiala mînăstirească făcîndu-se opriri în cele patru părți ale Sfîntului Locaș, răs-pîndind în jur cucernice melodii, cu scările de piatră roasă de multimea pașilor credincioșilor ce au trecut pragul Schitului, cu icoane innegrite de vreme în jurul

căroră evlavia unor credincioase a pus ștergere cu frumoase motive naționale. Cu psalmodierile aceluiași bătrîn părinte Amfilohie Ionașcu alternînd cu glasurile îngerești ale măicuțelor, păstorite acum de vrednica stareță Semfona Gafton.

În schimb, în jurul Schitului s-au făcut între anii 1965—1967, reînnoiri și îmbunătățiri care-ți atrag atenția de cum ai intrat pe poartă. Între acestea amintesc de zidirea unui etaj la Sanatoriul preotesc păstrîndu-se același vechi stil al mînăstirilor românești, mărindu-se simțitor numărul camerelor, iar în spațiul din fața sălii de mese ca și în curtea Sanatoriului Arhieresc s-au ridicat frumoase pergole (construcții formate din șiruri de stlpi de piatră de Dobrogea avînd deasupra grinzi de lemn orizontale) la care ajung virfurile trandafirilor agățători, a iederii și a altor plante, după ce au înconjurat stlpii susținători.

Peste tot s-au amenajat alei cu prundiș străjuite de garduri vii și de ronduri cu flori, unele mai frumoase ca altele.

Pe peretele din fața Stăreției, mina Prea Cuviosului Părinte Sofian Boghiu, înzestrat pictor bisericesc, a zugrăvit pe înălțimea peretelui scena biblică a Mîntuitorului cerînd apă femeii Samaritence, în partea de jos văzîndu-se ghizdurile unei fintini, acoperită cu un capac de lemn, iar în curtea Sanatoriului Arhieresc s-a construit lîngă peretele din partea de miazăzi o cișmea cu apă foarte bună, străjuită de chipul Sfîntului mucenic Pantelimon, tot peretele din spate fiind acoperit de verdeala iederii, verdeață ce se vede pe aproape toată suprafața Sanatoriului Arhieresc și în toată curtea pe marginea aleilor sînt îngrijite garduri vii, din loc în loc arbuști ornamentali, brazi stufoși, pilcuri de iarbă și ronduri cu flori.

Ziua de 14 august a fost o zi caldă, cu soare mult, iar pentru vietuitorii de la Sfînta Mînăstire, cu febra pregătirilor pentru o cît mai aleasă prăznuire a hramului care începe după-amiază cu slujba Vecerniei, a litiei și prohodul Maicii Domnului, terminîndu-se a doua zi după săvîrșirea Sfintei Liturghii.

Cînd au răsunit ritmurile toacei pentru Vecernie, pilcurile de credincioși încep să intre în bisericuță și în curtea Schitului, printre ei aflîndu-se și străini căci «prin arhitectura sa rustică, autentic maramureșană neobișnuită în sudul țării, prin pictura sa țărănească Biserica Sfînta Maria este un punct de atracție pentru cei ce vizitează litoralul românesc».

Neuitate mi-au rămas imaginile sătenilor care ajunși în curtea Schitului, lăsînd jos legăturile sau coșurile cu roade ale pămîntului aduse prinos la această prăznuire, cu capetele descoperite lăsînd să se vadă chipurile arse de soare sau brăzdate de ani la cei bătrîni, cu ochii spre Sfînta Biserică, își făceau cu evlavie semnul sfintei Cruci, mulțumînd lui Dumnezeu că le-a ajutat și anul acesta să ia parte la hramul Sfintei Mînăstiri, ctitorită de Patriarhul țării.

Slujba Vecerniei, a sfințirii artoselor și a înconjurării bisericii cu dutoasele cîntări ale Prohodului Maicii Domnului, a fost săvîrșită de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Părinte Consilier Mitropolitan Marinescu Mihai, între diaconi slujind și unul francez care a rostit ecteniile în limba sa. Au fost de față P.S. Episcop Vicar Eftimie al Romanului și Hușilor.

Împortanța sărbătoririi a fost arătată de însuflețita predică a P. C. Consilier Marinescu Mihai, plină de alese tîlcuiri și potrivite aplicațiuni privind viața creștină și apărarea păcii.

Ce imagine plină de adînci semnificații s-au putut vedea în acea seară tîrzie de vară fără nici o adiere de vînt, cu cerul spuzit de stele, cu belșug de lumină

revărsat de luminările din minile sfințiilor slujitori și a credincioșilor care umpleau curtea, între care erau și unii de neamuri și confesiuni diferite : macedoneni, polonezi sau germani, toți învăluți parcă de privirea blândă a Mântuitorului zugrăvit pe perețele stăreției, care vorbind cu femeia Samarineancă i-a spus în esență că rugăciunea este primită de la orice om fără deosebire de neam sau clasă socială, numai să fie făcută în duh și în adevăr.

Până departe răsunau glasurile slujitorilor, ale prea cuvioaselor maici, ale cîntăreților și ale credincioșilor care cîntau în timpul ocolirii sfintului lăcaș imnele pine de evlavie și de poezie religioasă ale prohodului Maicii Domnului, pe melodiile celor trei stări ale Prohodului Mîntuitorului din seara de Vinerea Mare, unele amintind de proorociile Vechiului Testament despre Sfînta Fecioară, ca acestea :

«Pre cea de demult scară înaltă de Iacov văzută...

S-a mutat de pe pămînt la cer...

Către cer de jos a lui Aaron toiag se mută...

Care pe Hristos nespus a odrăslit

Și rodește pomul vieții veșnice»,

iar altele, de nevoile de totdeauna ale oamenilor, încălzite de nădejdea credincioșilor în ajutorul rugăciunilor Maicii Domnului căci :

«Lanțurile rup ale tale ruși Pruncă

Și din toată munca scapi pe cei ce cinstesc

Cu credință, Sfîntă Adormirea ta...».

Slujba s-a terminat tîrziu, continuîndu-se a doua zi cu Sfînta Liturghie oficiată în curtea din fața Sanatoriului Arhieresc, lîngă cișmeaua străjuită de chipul Sfîntului Pantelimon.

A liturghisit același impunător sobor care slujise la Vecernie și aceeași mulțime de credincioși a umplut curtea și balcoanele Sanatoriului Preotesc, străinii remăr-cîndu-se prin aparatele de fotografiat și a celor de filmat, cu care luau imagini din slujbă și din asistență ori cu clădirile Sanatoriului, după ce în timpul Vecerniei făcu-seră același lucru, ținînd să ducă în țările lor din frumusețea slujbelor, a mînăstirii și din minunatele realizări gospodărești văzute la Schitul de Maici din Techirghiol.

Cînd glasurile diaconilor pomeneau la ectenii numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, credincioșii se închinau cu evlavie pentru osîrduitorul ctitor al acestui sfînt lăcaș și a altor alte realizări din cuprinsul Bisericii noastre, ca și pentru Conducătorii Statului, care au clădit viața cea nouă în Patria noastră și se străduiesc pentru mai binele poporului și pentru pacea în toată lumea.

De data aceasta s-au ținut două predici : după Sfînta Evanghelie și la sfîrșitul Sfîntei Liturghii, amîndouă remarcîndu-se printr-o limbă plină de mireasmă duhovni-cească și prin alese tîlcuiri din care se desprindeau frumoase și potrivite aplicații practice.

Trecuse de amiază cînd s-a împărțit anafora și s-a făcut stropirea cu aghiazmă, iar căldura soarelui se lua parcă la întrecere cu căldura din sufletele credincioșilor. Cîte unul sau în pîlcuri, aproape toți înainte de a pleca la ale sale, au trecut pe lîngă Sfînta Mînăstire procurîndu-și cruciulițe sau medalioane noi, icoane, pliante și fotografii ale Sfîntei Mînăstiri minunate executate de Institutul Biblic, pentru a le adăoga acasă lîngă cele procurate din comerț tipărite tot așa de îngrijit de Editura Meridiane sau Arta Grafică, prin grija Oficiului Național de Turism, care așa

cum am mai amintit socotește pe bună dreptate «Biserica de lemn de la Techirghiol printre cele mai însemnate monumente istorice de pe malul Mării Negre».

S-au depărtat de minăstirea atât de dragă, mulțumind lui Dumnezeu că le-a ajutat să fie și anul acesta la sărbătoarea hramului, cei mai mulți purtând în inimi ecourile unei cântări auzită la slujba prohodului Maicii Domnului :

«Minunat a fost a privi de jos spre cer cum pleacă
Cerul cel însuflețit, Dumnezeule...
Minunate-s Doamne lucrurile Tale.»

Am însăilat aceste rînduri, sub impresia frumoaselor slujbe de la hramul Sfin-tei Minăstiri și a minunatelor realizări gospodărești văzute vara aceasta în jurul ei, ca o admirație pentru soborul sfințiților slujitori, pentru prea cuvioasele monahii care se nevoiesc în rugăciune dar și în bună gospodărire și ca un smerit omagiu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ctitorul Schitului de Maici și innoitorul așezămintelor de la Sanatoriul Preoteșc din Techirghiol.

Preot NĂSTASE A. GHEORGHE

BISERICA DIN PAROHIA BĂLENI-SÎRBI JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

Duminică 23 septembrie 1973, zi de toamnă însoțită, a însemnat pentru credin-cioșii parohiei Băleni-Sîrbi, Jud. Dîmbovița, o zi de neuitat, ocazionată de solemni-tatea resfințirii bisericii din aceeași parohie, situată în centrul comunei, pe șoseaua ce duce de la Răcari-Bilciurești, spre Tîrgoviște.

Zidită cu peste o sută de ani în urmă, prin dania credincioșilor, a fost împodobită — la vremea aceea — cu o aleasă pictură în ulei, înzestrată cu mobilier și obiecte de cult.

Pe parcursul vremii, așezămintul a suferit unele deteriorări, care s-au remediat, pe măsura posibilităților.

În timpul parohiatului vrednicului preot Vasile Popescu, s-a simțit nevoia res-taurării generale a bisericii și ajutat de organele parohiale și de bunii săi enoriași, preotul a reușit să efectueze lucrări de spălare a picturii bisericii, să-i facă reparații interioare și exterioare de zidărie și tencuială, să-i înnoiască acoperișul, să-i imbu-nătățească mobilierul și să-i sporească inventarul de cult.

Terminîndu-se astfel toate aceste lucrări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justi-nian a binevoit a aproba resfințirea ei, delegînd în acest scop pe Prea Sfințitul Epis-cop Roman Ialomîțeanul — Vicarul Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

În ziua fixată pentru resfințire, dimineața la orele 9, a sosit Prea Sfințitul Epis-cop-Vicar, Roman Ialomîțeanul, însoțit de PP. CC. Consilieri Mihail C. Marinescu și Octavian Iatan fiind întâmpinați de P. C. Protoieru Nicolae Dumitrescu al Protoieriei Titu, P. C. Preot Paroh Vasile Popescu, alți preoți și diaconi și credincioși îmbrăcați în haine de sărbătoare.

Prea Sfinția Sa, împreună cu soborul de preoți format din PP. CC. Consilieri Mihail C. Marinescu, Octavian Iatan, P. C. Protoieru Nicolae Dumitrescu și alți preoți și diaconi, începe slujba resfințirii, prin ocolirea sfîntului locaș, stropindu-se cu apă

sfințită și unindu-se cu Sfântul și Marele Mir biserica exterior și interior, apoi toate icoanele și sfântul altar, după toată rânduiala tipiconală.

P. C. Preot Consilier Mihail C. Marinescu, după ce explică credincioșilor importanța simbolică a actului resfințirii bisericii, cu toate actele și momentele efectuate, dă citire documentului întocmit cu prilejul acestei slujbe arhieresti de resfințire, document ce a fost semnat de întreg soborul slujitor, ca și de Consilierii și Epitropiile bisericii.

S-a oficiat, apoi sfânta liturghie, răspunsurile fiind date omofon de către toți credincioșii prezenți.

Predica zilei a fost rostită de Păr. Consilier Mihail C. Marinescu, care în cuvinte calde și pline de îndemn părintesc, a dezvoltat tema: «Credința concretizată prin dragoste și frățietate».

După oficierea sfintei liturghii, P. C. Protoiereu Nicolae Dumitrescu luind cuvântul salută cu aleasă bucurie prezența P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul la această mănăstă sărbătoare duhovnicească împreună cu cei doi Consilieri mitropolitani. Face apoi un scurt raport asupra stării spirituale, gospodărești, cultural-sociale a Protoieriei Titu și scoate în evidență activitatea meritorie a credincioșilor acestei parohii, în frunte cu inimosul și vrednicul lor preot iconom stavrofor Vasile Popescu, care au reușit să facă în scurtă vreme la biserica lor, o lucrare de toată lauda și prețuirea.

În continuare, P. C. Preot Vasile Popescu în calitatea de paroh, cu justificată emoție și nestăpânită bucurie, mulțumește Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru marea cinste de a fi delegat pe Prea Sfințitul Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul, să resfințească biserica din Băleni-Sirbi, reînnoită cu multă dragoste de evlavioșii credincioși ai comunei, care sînt în același timp și harnici cetățeni ai Patriei dragi, făcînd urări în numele tuturor, de multă sănătate și îndelungată trăire, mulțumește P. S. Episcop Roman pentru osteneala ce și-a luat de a veni aci producînd mare bucurie și satisfacție credincioșilor și în cuvinte scurte și mult simțite înfățișează starea spirituală și gospodărească a parohiei sale, precum și fructuoasa colaborare cu autoritățile locale de Stat, cu toate acțiunile în folosul obștesc.

La sfîrșit, a vorbit Prea Sfințitul Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul, care într-o competentă și emoționantă cuvîntare, subliniază binefacerea multilaterală a «dragostei creștine» în viețuirea zilnică a credincioșilor, în activitatea lor cetățenească și în idealul suprem: mîntuirea sufletească.

Face un apel stăruitor la cei prezenți de a fi modele vrednice de urmat și ca cetățeni loiali, și ca evlavioși credincioși.

Împărtășindu-le înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, îi felicită pe credincioșii parohiei pentru lucrarea săvîrșită cu rezultate atît de frumoase, laudă vrednicia și tactul pastoral al Preotului paroh Vasile Popescu și le urează sănătate deplină și succes în toate lucrările de bine și fericire.

S-a săvîrșit apoi un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru Prea Sfințitul Episcop-Vicar Roman, pentru Conducerea de Stat, pentru cler, credincioșii și enoriașii parohiei.

Solemnitatea duhovnicească s-a încheiat cu oficierea unui parastas pentru pomenirea ctitorilor, slujitorilor și binefăcătorilor acestui sfînt locaș care odihnesc aci întru nădejdea Învierii.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA BĂLTENI - DÎMBOVIȚA

Duminică 16 septembrie 1973 a avut loc sfințirea lucrărilor de pictură de la biserica parohiei Bălteni-Dîmbovița.

Încă din ajun, dar mai ales în dimineața acestei zile credincioșii se îndreptau cu evlavie și cu bucurie spre locașul lor de închinăciune, acum reînnoit și îmbogățit, în urma reparațiilor și a picturii bisericii, efectuate de pictorița Olga Greceanu.

Serviciul divin și ceremonia sfințirii a fost săvârșit de către P. C. Pr. Octavian Iatan, consilier mitropolitan și delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, înconjurat de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu Nicolae Dumitrescu-Răoari, de la protopopiatul Titu și diaconul Miron Mihuț de la Catedrala Patriarhală.

După sfințire și săvârșirea Sfintei Liturghii a luat cuvîntul P. C. Protoiereu care a arătat munca depusă de către preoții din acea protoierie pentru întreținerea și înfrumusețarea sfințelor locașuri, citind numele unor parohii care s-au evidențiat în acest scop. Subliniază, în mod deosebit, munca depusă de către preotul Nicolae Dagne și de credincioșii parohiei Bălteni, de organele parohiale, pentru realizarea acestor frumoase lucrări de restaurare a bisericii.

În continuare, preotul Nicolae Dagne, parohul bisericii, prezintă o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd mulțumiri credincioșilor, organelor parohiale, care au contribuit și l-au ajutat la această realizare. De asemenea și octogenarei pictorițe Olga Greceanu, care la o vîrstă înaintată a pus atîta suflet și a efectuat în bune și avantajoase condițiuni pictura bisericii. Mulțumește Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Onor. Departamentului Cultelor pentru ajutoarele date și sprijinul acordat. Făgăduiește că va munci și va sluji și mai departe, pentru prosperitate și fericirea bisericii și a patriei noastre.

Din partea organelor parohiale a luat cuvîntul un consilier parohial arătînd devotamentul și concursul acordat de către credincioși pentru această restaurare a bisericii lor. Menționează că enoriașii parohiei Bălteni și-au dat concursul lor neprecuțit la toate lucrările obștești locale, la colectivizare, la electrificare și la toate cerințele comunei, fiind buni creștini ai bisericii și cetățeni loiali ai Patriei.

În cuvîntul său, P. C. Preot Octavian Iatan, consilier mitropolitan, aduce, mai întîi, binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, credincioșilor și preotului din acea parohie. Cuprins de sentimente de bucurie, P. C. Sa, apreciază în mod deosebit, munca depusă de către enoriași, în frunte cu preotul lor, pentru a putea prezenta un locaș de închinăciune atît de frumos împodobit. A fost impresionat profund cînd a auzit, la desfășurarea sfintei liturghii, întreaga asistență cîntînd răspunsurile în muzica omofonă, astfel participînd activ la serviciul divin și preot și credincioși. Pentru această activitate desfășurată în parohia Bălteni, și, în același timp, ca o apreciere pentru toți credincioșii parohiei, Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, l-a distins pe preotul paroh Nicolae Dagne cu rangul de «econom».

În încheiere, P. C. Sa arată că în țara noastră s-au produs unele transformări radicale, atît la orașe cît și la sate. Datorită Conducerii noastre de Stat, Biserica, prin conducătorii și credincioșii ei, a căutat să se orienteze și să fie în pas cu vremea. În cei 25 de ani de arhipăstorie ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, toate realizările pe teren bisericesc s-au ridicat la înălțimea tuturor cerințelor și vremii

pe care o trăim. Poporul nostru s-a născut creștin, iar clerul și poporul credincios, a constituit totdeauna un tot. Dacă avem atâtea frumoase realizări pe teren bisericesc, aceasta se datorește faptului că Statul garantează libertatea tuturor cultelor. Îndeamnă pe preoți ca să lucreze intens și să facă din credincioșii lor fii buni ai patriei și apărători ai păcii.

Astfel ziua de 16 septembrie 1973 a consemnat o filă de neuitat în cronica parohiei Bălteni-Dimbovița.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA LEHLIU - GARĂ, JUDEȚUL IALOMIȚA

În ziua de 28 octombrie 1973, credincioșii parohiei Lehliu-Gară, comuna Lehliu, județul Ialomița, au avut prilejul a se bucura în mod cu totul deosebit, pentru faptul că strădania lor s-a încununat cu succes și aceasta a constat în slujba solemnă de redeschidere a bisericii, săvârșită de un sobor de preoți, în frunte cu Preotul Ioan Purcărea, Protoiereul Protoieriei Călărași, ca urmare a lucrărilor de pictură, din nou, ce s-au efectuat de pictorul Albu Gheorghe, la biserica parohială cu hramul «Sfântul Dumitru».

Biserica, frumos pictată, curată și bine îngrijită de organele parohiale, cu concursul tuturor credincioșilor parohiei, a primit cu multă căldură pe cei veniți pentru a se bucura împreună cu credincioșii parohiei respective de evenimentul în cauză.

După slujba redeschiderii, a urmat Sfânta Liturghie, răspunsurile fiind date în comun de toți credincioșii aflați în biserică.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, Părintele Ion Viașu, parohul parohiei Lehliu-Gară, a luat cuvîntul prezentînd un raport asupra desfășurării lucrărilor care s-au săvârșit la această sfințită biserică.

Bucuros că în scurtul timp de un an, de cînd a fost transferat la această parohie a reușit să mobilizeze organele parohiale și credincioșii pentru realizarea lucrărilor de pictură din nou, precum și pentru alte lucrări, de împrejmuire a curții bisericești, tencuieli exterioare ale bisericii și electrificarea ei, la care a avut concursul și organele locale, Părintele Ioan Viașu mulțumește călduros în primul rînd Conducerii superioare a Bisericii, în special Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru îndrumările și încurajările ce le face preoților dinamizîndu-i în munca de administrarea și gospodărirea parohială. Apoi, cu căldura sufletească ce-l caracterizează, părintele paroh mulțumește Departamentului Cultelor, asigurîndu-l de toată colaborarea cu autoritățile de Stat și autorităților locale pentru concursul dat, și tuturor enoriașilor care au contribuit, pe cît au putut fiecare în parte pentru realizarea lucrărilor de la această biserică.

În încheiere i-a cuvîntul P. C. Părinte Protoiereu Ioan Purcărea, care evidențiază faptul că dacă astăzi putem lucra și ne ruga în liniște, aceasta se datorește climatului de libertate creat și asigurat de legiuirile Statului nostru. De aceea îndeamnă cu toată căldura sufletească pe credincioșii prezenți de a fi și buni cetățeni ascultînd și dînd viață tuturor îndemmurilor care le vin pe linie de Stat. De asemenea, a îndemnat pe credincioși să se preocupe cu toată atenția de buna îngrijire a cimitirelor,

spunând că după felul în care se prezintă cimitirele și mormintele, se vedește în ce măsură cultul morților este o realitate în sufletele credincioșilor.

De asemenea a stăruit pe lângă credincioși de a fi cât mai activi la cîntarea în comun, aceasta fiind o hotărîre a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, scoțînd în relief frumusețea cîntării în comun «Toată suflarea să laude pe Domnul» și arătînd folosul sufletesc pentru credincioșii care dau viață îndemmurilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în ce privește necesitatea cîntării omofone.

Felicîtînd pe părintele paroh Ioan Viașu și pe credincioșii parohiei pentru frumoasele realizări, asigură de toată loialitatea și sprijinirea tuturor acțiunilor inițiate pentru folosul obșteșc. Solemnitatea se încheie cu un Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Conducătorii Statului și credincioșii prezenți.

ASISTENT

BISERICA SFÎNTUL ANTONIE CEL MARE DIN PLOIEȘTI

Duminică 11 noiembrie 1973 a avut loc înnoșirea bisericii Sfîntul Antonie cel Mare din cartierul Bereasoa-Ploiești.

La ora 9 dimineața, în acea zi, Prea Sfîntul Episcop Antonie Ploieșteanul-Vicar Patriarhal, însoțit de P. C. Vicar Alexandru Ionescu și de P. C. Consilier Petre F. Alexandru de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor era primit în fața bisericii de către P. C. Protoieru Marin Cîlă și preoții prezenți la acea solemnitate și de către credincioșii veniți să se bucure de sărbătoarea care încununa munca de zidire a acestei sfinte biserici din cartierul Bereasca.

Potrivit ritualului nostru ortodox, Prea Sfîntul Episcop Antonie înconjurat de preoții și diaconii care făceau parte din sobor și urmat de toți credincioșii prezenți stropеше cu aghiazmă în exterior biserica, ungînd-o cu Sfîntul și Marele Mir, cu formula consacrată: «Se sfințește biserica aceasta cu hramul Sfîntul Antonie cel Mare prin stropirea cu apă sfințită și prin ungerea cu Sfîntul și Marele Mir, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh». Intrat în biserică apoi, Prea Sfîntul Episcop sfințește sfînta masă, altarul și interiorul bisericii. După ce toți credincioșii din biserică intră în sfîntul altar, se închină și sărută sfînta masă, se începe Sfînta Liturghie, oficiată de soborul amintit. Răspunsurile sînt date de toți credincioșii, omofonic. Predica este ținută de P. C. Vicar Alexandru Ionescu.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, întreg soborul iese în fața sfîntului altar. P. C. Protoieru Marin Cîlă ia primul cuvîntul. P. C. Sa face un scurt raport asupra stării religioase din Protoieria Ploiești, arătînd vrednicia preoților și evlavia credincioșilor ortodocși din cuprînsul acestei Protoierii, care își îngrijesc și își repară bisericile lor, multe din ele — 32 la număr — monumente istorice și de artă bisericească. Cimitirele sînt îngrijite, cultul morților fiind în mare cînte. Preoții fac parte din Comitetul local de luptă pentru Pace și activează în Căminele culturale. Unii din ei sînt în Consiliul Județean, iar unul în Frontul Unității Socialiste al Județului Prahova. Vorbește apoi de strădania preotului Florea Laudă parohul acestei biserici, care a terminat lucrarea de construcție și apoi de pictare a acestei biserici.

În continuare ia cuvîntul preotul Florea Laudă parohul bisericii Sfîntul Antonie. P. C. Sa face istoricul acestei parohii înființată în anul 1938 și organizată la acea

vreme de preotul Ilie Dumitru care face aici și o capelă. Trece pe aici, după el, preotul Stama Dumitru care cumpără terenul și casa în care funcționa capela. În anul 1968 vine preot părintele Iliescu Petre care începe construcția actualei biserici dar după doi ani trece la Domnul. În septembrie 1969 vine C. Sa preot la această biserică, continuă lucrările de construcție și de acoperiș și pictează biserica.

Părintele Laudă mulțumește Consiliului parohial, enoriașilor și tuturor donatorilor pentru ajutorul dat la ridicarea și pictarea bisericii. Mulțumește apoi respectuos Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru ajutorul masiv acordat din fondurile Sfintei Arhiepiscopii, fără de care, desigur, lucrările ar fi întârziat mult până să se termine. Mulțumește în sfârșit Prea Sfințitului Episcop Antonie pentru dragostea cu care a venit la înținșirea bisericii acestei parohii, ca și tuturor celorlalți slujitori care au luat parte la sfânta slujbă de astăzi.

La sfârșit ia cuvântul Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul care spune printre altele: «Am primit cu bucurie invitația de a veni aici spre a fi împreună cu Dumnezeu voastră la rugăciunea de sfințire a acestei biserici. Întii, pentru că este o mare bucurie pentru noi toți când se sfințește o biserică nouă, căci avem atunci prilejul să ne întâlnim cu toți la rugăciune. În al doilea rând vă mărturisesc că bucuria mea este mare, de câte ori vin la Ploiești, pentru că eu însumi port numele de «Ploieșteanul» și în sfârșit bucuria mea este mare pentru că am sfințit o biserică închinată Sfântului Antonie cel Mare, al cărui nume îl port și eu, având astfel prilejul să aduc și aici prinos de rugăciune, Patronului meu.

Am ascultat cu interes raportul P. C. Protoiereu cu privire la zidirile, restaurările și pictările de biserică. De asemenea, am ascultat cu interes raportul părintelui paroh care ne-a înfățișat etapele construcției acestei sfinte biserici. Din amândouă aceste rapoarte s-a putut vedea că toți credincioșii noștri care-și dau obolul lor pentru astfel de lucrări ca și preoții care se ocupă de ele se află pe linia de credință a moșilor și strămoșilor noștri, care și ei la rândul lor se îngrijeau de lăcașurile lor de închinăciune, dintre care multe există și astăzi. Am auzit din raportul părintelui paroh multe nume de preoți, de epitropi și de consilieri parohiali și de alții credincioși care s-au ostenit și și-au dat obolul pentru zidirea acestei biserici. De asemenea, pe atâtea icoane zugrăvite pe pereții bisericii vedem înscrise nume ale atîtor donatori, probă a contribuției Dumnezeu voastră pentru ridicarea și înfrumusețarea acestui sfînt locaș. Pentru toată truda și dragostea dovedită, vă aduc mulțumirile și binecuvîntările Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cel care a urmărit și a încurajat această lucrare, prin darurile de care a amintit părintele paroh...

Deși cu prilejul acestei sărbătoriri ați ascultat mai multe cuvîntări, vă rog să îngăduiți să vă spun și eu câteva cuvinte în legătură cu Patronul acestei sfinte biserici.

«Iubiții mei, bine v-ați gîndit cînd ați închinat această biserică Sfîntului Antonie cel Mare, căci el este unul din sfinții mari ai Bisericii noastre Ortodoxe. El este unul din întemeietorii monahismului creștin. El este primul om care s-a retras din lume, primul monah care s-a retras în pustie pentru ca să se roage pentru lume. El a făcut toată viața sa pocăință pentru întreaga lume și de aceea a dobîndit de la Dumnezeu sfințenia, iar acum este acolo în cer tot mijlocitor către Dumnezeu pentru lume.

Sfîntul Antonie cel Mare a trăit în Egipt între anii 270—355. În afară de faptul că a fost un mare rugător pentru oameni, un mare pustnic, Sfîntul Antonie a fost și

un mare înțelept, un mare învățat, căci ne-a lăsat mai multe scrieri. Cine a avut în mână Patericul a văzut că această carte de duhovnicie începe cu Sfântul Antonie cel Mare, ca și Filocalia...

Iubiții mei, veniți la biserică să stați de vorbă în rugăciune cu Dumnezeu; să auziți cuvântul Sfintei Evanghelii și învățătura Bisericii explicată de preoții Dumneavoastră. Aici în biserică învățați să faceți binele, să deosebiți binele de rău...

Învățăm din cuvântul Sfântului Antonie cel Mare că tot ce se întâmplă în viața noastră are un șehs, pentru că deasupra noastră este Dumnezeu și El face totul spre folosul nostru sufletesc. Să nu cărtim, spune Sfântul Antonie cel Mare, împotriva lui Dumnezeu, pentru că tot ce face El are un rost adânc, pe care noi nu reușim întotdeauna să-l înțelegem. Mai spune Sfântul Antonie: cunoștința, învățătura, auzul cuvântului lui Dumnezeu nu folosește la nimic, dacă lipsește din viața noastră urmarea acestui cuvânt, lipsește fapta cea bună. Deci să fim implinatorii cuvântului lui Dumnezeu nu numai ascultători ai acestui cuvânt... Fapta bună, bunătatea noastră este aceea care probează măsura credinței noastre. Așa ne învață Mintuitorul nostru Iisus Hristos.

Să fim buni, să iertăm, să nu ne facem rău unii altora. Fără îndoială că în viața noastră avem și căderi și nu facem întotdeauna ceea ce ne învață Sfânta Evanghelie. Dar aceasta nu înseamnă să nu încercăm să ne îndreptăm. Om cu adevărat, spune Sfântul Antonie, este cel care se lasă îndreptat. Sfântul Antonie dă și un criteriu de îndreptare: pentru a te hotărî a face binele, trebuie să ai mereu viu în mintea ta un adevăr: că ești muritor, că vine o zi când te despați de lumea aceasta și mergi undeva unde vei da socoteala de ceea ce ai făcut în viața de pe pământ. Nu de moarte să ne temem, spune el, ci de pierderea sufletului, care vine atunci când creștinul nu face pe pământ voia lui Dumnezeu.

Sfântul Antonie cel Mare va fi de astăzi înainte mijlocitorul Dumneavoastră către Dumnezeu. Veniți aici și rugați-l să fie mijlocitor către Părintele Ceresc.

Vă felicit din toată inima pentru această frumoasă realizare și felicit pe părintele paroh pentru strădania depusă pînă ce a văzut terminată și tîrnosită sfînta biserică. De altfel, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, cunoscînd truda P. C. Sale, a acordat părintelui Florea Laudă cel mai înalt rang bisericesc ce se poate acorda unui preot pentru vrednicia sa: rangul de Iconom Stavrofor, precum i-a acordat totodată și Înalta distincție, Crucea Patriarhală. În fața Dumneavoastră, a credincioșilor săi, în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian îngăduiți-mi să-i înmînez această sfîntă cruce, după ce îi voi face, așa cum prevede rînduiala noastră, hirotesia în «Iconom Stavrofor».

Rog pe Bunul Dumnezeu să vă învrednicească pe toți de multe și alese bucurii sufletești.

Urmează apoi hirotesia părintelui Florea Laudă și înmînarea Crucii Patriarhale. Cînd Înaltul Ierarh îi înmînează distincția patriarhală cu cuvintele «Vrednic este», toți cei de față, plini de emoții și bucurie, răspund cu un glas și cu o inimă: «Vrednic este»!

La ora 13, solemnitatea tîrnosirii bisericii Sfântul Antonie cel Mare din cartierul Bereasca-Ploiești, ia sfîrșit.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA INDEPENDENȚA — JUDEȚUL IALOMIȚA

În dimineața zilei de 4 noiembrie 1973, parohia Independența a îmbrăcat haină de sărbătoare pentru a întâmpina oaspeții veniți de prin alte parohii, pentru a se bucura împreună de importanța evenimentului: «Redeschiderea bisericii parohiale în urma lucrărilor de restaurare a vechii picturi».

Slujba de redeschidere a fost oficială de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Părinte Ioan Purcărea, Protoiereul Protoieriei Călărași.

La Sfânta Liturghie răspunsurile au fost date de corul parohiei, format și condus de preotul paroh Emanoil Popa. După Sfânta Liturghie, părintele Emanoil Popa, parohul parohiei, a făcut o dare de seamă în care a arătat munca de colaborare cu enoriașii parohiei pentru realizarea lucrărilor de pictură, ele fiind efectuate de către pictorul Nicolae Samoilă din București.

A ținut să mulțumească în mod deosebit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru ajutorul bănesc acordat.

În continuare a luat cuvântul Părintele Protoiereu Ioan Purcărea, care luând act de cele realizate, laudă strădania enoriașilor parohiei în frunte cu vrednicul lor paroh Emanoil Popa și arată printre altele că biserica în starea în care se prezintă, curată și înfrumusețată, se prezintă întocmai ca o carte deschisă în care credincioșii pot citi viețile Sfinților atât de frumos înfățișați, iar vederea lor ne duce cu gândul la viețile lor, exemple vii pentru noi și demne de urmat.

Sfinții înfățișați în Sfântul Locaș sint o permanentă chemare către desăvârșire potrivit îndemnului «Fiți desăvârșiți precum și Tatăl vostru desăvârșit este».

În continuare, vorbind de libertatea cultului, îndeamnă pe credincioși de a fi nu numai buni creștini, dar și vrednici cetățeni ai Patriei, dând viață tuturor apelurilor ce se fac pe linie economică, gospodărească și culturală.

În încheiere se face Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Conducătorii Statului și credincioșii prezenți.

După terminarea slujbei din sfânta biserică, credincioșii prezenți au luat parte la agapa oferită de organele parohiale în curtea bisericii, după care au plecat mulțumiți la casele lor.

ASISTENT

BISERICA DIN SATUL CIOCANU-DÎMBOVICIOARA — ARGEȘ

În punctul cel mai îndepărtat al eparhiei, la o distanță de 8 km. de Cheile Dîmbovicioarei, la poalele munților Piatra Craiului și la o altitudine de 1400 m. se află filiala «Ciocanu», pendinte de parohia Dîmbovicioara -- Argeș, unde enoriașii, cu cheltuiala lor și cu sprijinul autorităților de stat și bisericesti, și-au ridicat un modest locaș de închinăciune, spre a le fi adăpost creștinesc și mîngiere sufletelor lor.

Clădită din zid, învelită cu tablă și în cele din urmă zugrăvită după rînduială, biserica lor constituie bucuria tuturor credincioșilor din localitate.

De aceea, în ziua de 4 noiembrie 1973 când s-a oficiat înmormântarea bisericii s-a împlinit una din marile lor dorințe sufletești care va rămâne mereu în amintirea lor.

Ceremonia înmormântării a fost oficiată de către P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, însoțit de către PP. CC. preoți Octavian Iatan și David Popescu, de la Centrul Eparhial și de arhidiaconi: Evghenie Dascălu, Nicanor Motorga și Mazăre Pănică.

După serviciul divin a luat cuvîntul P. C. Pr. Gheorghe Dudu, prototiereul orașului Cîmpulung Muscel, care după ce a adus salutul de «bun venit» P. S. Episcop Vicar și delegaților, a făcut un scurt istoric al acestei comunități risipite, aici la granița veche, printre dealuri și văi, la poalele frumosului masiv «Piatra Craiului», care și-a ridicat în cimitirul lor, printre crucile ce marchează mormintele celor dragi ai lor, biserică pentru rugăciune către Dumnezeu.

Rezultatul strădaniilor lor s-a concretizat astăzi prin sfințirea bisericii, ca să le fie loc de oficiere a sfintei Liturghii și de primire a sfintelor taine, ascultînd cuvintele Scripturii: «Nu te teme tîmna mică, căci mult a binevoit Domnul cu tine». Felicitînd pe preotul I. Petrescu și pe credincioșii parohiei, aduce mulțumiri P. S. Episcop Roman Ialomițeanul că și-au luat osteneala de a veni aici în acest vîrf de munte ca să înmormînteze această biserică. Aduce în continuare, mulțumiri Onor. Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat și tuturor celor ce au contribuit la această realizare.

Preotul Ion Petrescu, parohul parohiei Dîmbovicioara și slujitor și la această filială, prezintă o dare de seamă cu privire la desfășurarea lucrărilor realizate de credincioșii din filială, precum și de credincioși din parohiile vecine. Aduce mai ales mulțumiri preotului Pucleanu și familiei Sale, care a fost alături de ei în toate lucrările, ca vecin de parohie.

În încheiere, aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru ajutorul acordat și Departamentului Cultelor. De asemenea P. S. Episcop Vicar Roman Ialomițeanul pentru că a venit să sfințească biserica aceasta.

Luînd cuvîntul P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, mai întîi aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și urări de sănătate și spor pentru fiecare. Laudă pe credincioșii din satul Ciocanu, pentru credința lor și pentru faptul că decorul natural tîin împrejurimile în care trăiesc, în care înălțimile și măreția lor, frumusețea și albastru azuriu al cerului, i-a îndemnat să ridice biserică lui Dumnezeu ca jertfă și închinăciune. Într-un frumos cuvînt duhovnicesc, Prea Sfinția Sa spune credincioșilor că această credință este o stare, o virtute a sufletului. Ea crește și adaugă mereu bucurie și mulțumire. Alături de noi cei vii se află și cei morți ai noștri care prin rugăciunile lor ne ajută în lucrarea noastră. Și cei vii și cei morți, la un loc sîntem o familie. Moartea nu ne desparte, ci, de foarte multe ori ne unește. Prin moartea noastră, noi trecem la o nouă viață, și, unindu-ne cu cei dragi vom aduce slavă lui Dumnezeu. Aici, pe pămînt, avem îndatorirea de a împlini voia Sa.

Sfătuieste pe credincioși să păstreze această credință și tradiție sfîntă a bisericii, să nu uite și să se îngrijească de Casa Domnului, care a fost azi sfințită și din care

vor primi harul lui Dumnezeu și sfințele taine. Să o încălzească cu căldura sufletelor lor și să le fie totdeauna cel mai scump lucru.

În încheiere, binecuvîntîndu-i încă odată le urează sănătate și spor duhovnicesc, în pace și prosperitate. Ziua sfințirii bisericii din Ciocanu Argeș a rămas de neuitat pentru toți participanții.

ASISTENT

† PREOTUL ȘTEFAN DIMA DE LA PAROHIA JILAVELE, PROTOIERIA URZICENI

În ziua de 21 august 1973 a încetat din viață Preotul Dima Ștefan, de la parohia Jilavele, al cărui corp neinsuflit a fost depus, spre odihnă veșnică în cimitirul orașului Călărași.

Preotul Ștefan Dima din viață în urma unei scurte dar grele suferințe, iar moartea lui a produs o impresie puternică în rîndul preoților Protoieriei Urziceni, care l-au apreciat ca un bun preot și ca pe un înțelept prieten.

S-a născut la 20 septembrie 1907, în comuna Slivna Covurlui — Galați din părinții Petru și Ruxandra. A făcut școala primară în sat, după care s-a înscris la Seminarul din Galați și apoi la Facultatea de teologie din București. Peste tot s-a dovedit un element destoinic, prețuit de cei care l-au cunoscut. Se căsătorește cu Alexandra Albu din Călărași.

Chemat la preoție, preotul Dima Ștefan se dovedește un bun slujitor și pedagog, fiind și profesor de religie.

Fire blîndă și liniștită, cu voce plăcută, măsurat în toate, iradia în jur dragoste pentru Dumnezeu și Biserica Sa, dragoste pentru oamenii pe care-i păstora cu atîta căldură. Slujea cu multă atenție și credincioșii veneau cu drag să guste frumusețea slujbelor săvîrșite de cucernicia sa.

În raporturile cu organele locale de Stat, preotul Dima Ștefan se bucura de multă prețuire, iar parcul de la monumentul eroilor este și astăzi o mărturie de grija preotului Dima pentru eroii neamului, de dragostea lui pentru oameni.

Pentru toate aceste calități deosebite, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, apreciîndu-i vrednicia, a acordat preotului Dima Ștefan rangul de «Iconom Stavrofor» și dreptul de a purta «Crucea Patriarhală».

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 25 august 1973, slujba fiind oficiată în Catedrala Municipiului Călărași, de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Ioan Purcărea, Protoiereul Protoieriei Călărași, care a rostit și necrologul în care a subliniat meritele și activitatea preotului decedat, ca preot și cetățean.

Alți vorbitori au scos în evidență activitatea decedatului pe tărîm gospodăresc și comportarea de frumoasă ținută ca cetățean.

După rînduiala slujbei îndeplinite, corpul neinsuflit al preotului Dima Ștefan a fost înhumat în cimitirul Municipiului Călărași.

ASISTENT

EPISCOPIA BUZAULUI

SFINȚIRI DE BISERICI

Ziua de 4 noiembrie a constituit pentru credincioșii parohiei Rîmnicelul din protopopiatul Rîmnicu Sărat, județul Buzău, prilej de mare bucurie duhovnicească, văzîndu-și încununete ostenelele lor depuse în răstimp de doi ani pentru renovarea bisericii parohiale.

Zidită în anul 1769, biserica destul de încăpătoare pentru acești harnici enoriași, cu gospodăria frumoasă și înfloritoare, semn al belșugului și al hărniciei, a îmbrăcat haine de sărbătoare în urma lucrărilor de reparații generale și a picturii din nou în tehnica fresco.

Această lucrare se datorește vrednicului preot Stelian Sachelarie, stimat de credincioși, pentru calitățile sale sufletești.

P. S. Episcop Antim, înconjurat de un sobor de preoți, în frunte cu părintele vicar Gabriel Cocora, a oficiat slujba de redeschidere și a hirotonit în diacon pe candidatul la preoție Gh. Vasiliu, pe seama parohiei Valea Muscelului din județul Buzău.

La sfîrșit, după Polihroniu, a luat cuvîntul preotul paroh, Stelian Sachelarie, care a făcut o succintă dare de seamă a lucrărilor înfăptuite, ajutat de consiliul și comitetul parohial și de dărnicia credincioșilor. Mulțumește respectuos P. S. Episcop Antim pentru osteneala de a veni în mijlocul credincioșilor, urîndu-i încă mulți ani de rodnică arhipăstorie. Mulțumiri aduce autorităților locale pentru înțelegere și sprijin, cit și enoriașilor care își iubesc biserica, dovedindu-o cu fapta.

Părintele protopop de Rîmnic, Gheorghe Popescu, își începe cuvîntul său prin a face cîteva considerații despre biserică și arhierie, subliniind interdependența acestor realități în Biserica ortodoxă : fără arhieru nu e nici biserică-lăcaș, nici preoție, nici botez, nici Sfînt Mir. Apoi P. C. Sa arată cum acești enoriași și-au dovedit credința prin fapte, dovadă această biserică atît de frumos împodobită, arătînd că în cuprinsul protopopiatului mai sînt și alte biserici cu reparații în curs de restaurare. În încheiere, mulțumește călduros P. S. Sale pentru această slujbă înălțătoare, urîndu-i mulți și rodnici ani, la cîrma Eparhiei.

Răspunzînd antevorbitorilor, P. S. Episcop Antim, arată dintru început că la poflirea pe care i-a făcut-o vrednicul preot Stelian Sachelarie, e prezent azi aici, în prea frumoasa și bine împodobita biserică, unde Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos e mereu prezent în Taina Sfintei Împărtășanii.

Alături de Mîntuitorul sînt prezente toate persoanele Sfintei Treimi așa cum spune o cîntare de la slujba Țîmosaniei : «această casă Tatăl o au zidit. Această casă Fiul o au întărit. Această casă Duhul Sfînt o au înnoit, o au luminat și o au întărit». De aceea a venit în mijlocul credincioșilor ca să binecuvînteze strădania preotului și a colaboratorilor săi pentru această frumoasă realizare, după cuvîntul Sfintei Biserici care se roagă : «Binecuvîntează Doamne, pe cei ce iubesc buna podoabă a casei Domnului». Apoi P. S. Sa felicită pe preotul paroh, pentru hărnicie și tact pastoral și adresîndu-se credincioșilor îi îndeamnă să respecte biserica, să-i încălzească zi-

durile cu prezența lor la sfințele slujbe, să-și păstreze neintinată credința strămoșească, să fie ascultători față de autorități, și să continue a-și demonstra pe mai departe hărnicia pe ogoare.

În continuare, P. S. Sa arată că Biserica Ortodoxă este o biserică vie, socială, nu se depărtează de aspirațiile credincioșilor ci le slujește. În încheiere P. S. Episcop arată că pleacă cu cele mai frumoase și emoționante impresii, și transmite arhieresti binecuvântări cu rugăciunea ca Dumnezeu să le răsplătească tuturor donatorilor din darurile sale cele bogate.

Parohia Însurăței din județul Brăila, care a luat ființă în anul 1882, prin împroprietărirea tinerilor căsătorii, de unde și denumirea, este așezată în plin Bărăgan, pe șoseau Brăila — Slobozia.

Biserica a fost construită în anul 1892 și s-a sfințit la 25 martie 1895. După avariile suferite în primul război mondial, a fost din nou resfințită în anul 1921.

În ultimii doi ani i s-au făcut reparații capitale și o nouă pictură de către pictorul profesor Petre Achiței.

Lucrarea a fost înfăptuită prin grija harnicului paroh, Ilie Vlad, ajutat și de conslujitorul Ion Popescu cînt și de adormitul în Domnul, preotul Marin.

În ziua de 18 noiembrie, a avut loc slujba de resfințire a bisericii oficiată de P. S. Episcop Antim, înconjurat de un sobor de preoți în frunte cu părintele vicar Gabriel Cocora.

După îndătinatul Polihroniu, a luat cuvîntul preotul paroh Ilie Vlad care a făcut o dare de seamă a lucrărilor care s-au făcut la această biserică, prea frumos împodobită.

Preotul paroh subliniază dărnicia enoriașilor, mulțumindu-le călduros, în special Consiliului și Comitetului parohial și preotului conslujitor I. Popescu, care s-au ostenit spre a oferi această frumoasă lucrare.

În încheiere, P. C. Sa mulțumește autorităților locale pentru lărga înțelegere, iar P. S. Episcop Antim îi oferă prinosul de recunoștință al întregii enorii pentru participarea la această mare sărbătoare din viața parohiei, nepregetînd numărul anilor. Roagă pe Dumnezeu ca să reverse și pe mai departe din harul său peste viața P. S. Episcop spre a conduce cu aceeași rîvnă și destoinicie această înfloritoare Eparhie.

La apoi cuvîntul părintele N. Velescu, protopopul de Brăila care subliniază importanța acestei sărbători din viața parohiei, datorită prezenței P. S. Episcop Antim. P. C. Sa, în continuare, arată rolul arhierelui în sfințirea bisericii, ca adevărat lăcaș de închinare, laudă hărnicia preoților de aici și mulțumește, în mod deosebit P. S. Episcop pentru această participare în mijlocul enoriașilor din Însurăței, care îi însuflește și îi activează în credința lor strămoșească.

Tuturor le răspunde P. S. Episcop Antim, mîncînd de la clasicul text paulin: *luați aminte de turma pe care Duhul Sfînt v-a pus episcopi*, P. S. Sa face frumoase considerații despre rolul arhieriei în Biserică și mai ales de îndatoririle ce le are pentru păstrarea dreptei credințe. A venit aici, deși parohia este situată departe de Centrul Eparhial, pentru că aici s-a lucrat cu curaj, izvorît din datoria pe care preotul o are față de buna podoabă a Casei Domnului, și pentru că harnicii credincioși au dovedit credința lor prin faptă, așa cum ne îndeamnă sfîntul apostol și evanghelist Ioan.

P. S. Sa arată apoi de ce biserica este adevărat lăcaș de închinăciune, și care sînt îndatoririle credincioșilor față de Biserică. Ei trebuie să îndeplinească cele 9 porunci bisericești și îndatoririle lor cetățenești, în pace și ascultare.

În încheiere mulțumește tuturor ostentitorilor care au contribuit ca biserica să se înfățișeze așa de împodobită iar preoților slujitori, după ce-i felicită pentru osteneala depusă, le transmite binecuvîntare spre a-i întări în lucrarea lor pastorală, pe mai departe, de care e prea mulțumit și este încredințat că nici în viitor nu va fi dezamăgit.

P. S. Sa subliniază că această slujbă religioasă n-ar fi avut loc dacă nu ne-am bucura de un larg climat de libertate religioasă în care biserica noastră strămoșească, fiind alături de marele năzuințe și nobilele aspirații de pace, progres și patriotism luminat ale poporului, le slujește cu sîrg și devotament.

De aceea se cuvine caldă recunoștință înțelepților noștri cîrmuitori care au ridicat țara pe cele mai înalte culmi ale considerației și stimei.

În unghiul confluenței râului Buzău cu domolul Siret, se află situată parohia Măxineni din județul Brăila, nume cu rezonanță în istoria noastră, datorită fostei ctitorii a bătrînului și viteazului domn Matei Basarab, mînaștirea Măxineni, din care azi n-a mai rămas nimic, ultimele mărturii fiind șterse de urgia întîiului război mondial.

Așezată pe șoseaua asfaltată Brăila — Rîmnicu Sărat, Biserica din comuna Măxineni a fost sfințită la 27 noiembrie 1944 de P. S. Episcop Antim. Are o arhitectură sveltă, încăpătoare și luminoasă, este frumos împodobită, într-o încăpere fiind amenajată cancelaria parohială iar în alta, un mic muzeu, care conține și cîteva obiecte de la fosta biserică. Toate acestea sînt întreținute de rivna harnicului paroh, Ilie Postolache.

P. S. Sa, dînd curs dorinței credincioșilor, a venit în ziua de 25 noiembrie și a oficiat slujba de resfințire în asistența credincioșilor veniți pentru a lua parte la marele praznic din viața parohiei, înconjurat de un sobor de preoți în frunte cu părintele Vicar Gabriel Cocora.

După terminarea slujbei, într-o însuflețită atmosferă, preotul paroh Ilie Postolache a ținut un cuvînt prin care și mărturisește bucuria pe care o împărtășește împreună cu enoriașii săi în această zi luminoasă din parohia sa, bucurie pe care a mai trăit-o și acum 29 de ani, la înnoșirea bisericii, tot de P. S. Episcop Antim.

În continuare părintele paroh înfățișează lucrarea desfășurată pentru buna po-doabă a Casei Domnului, pentru ca biserica să se înfățișeze așa cum se vede. Apoi mulțumește cordial P. S. Episcop pentru nepregetarea de a veni și în această parohie, și autorităților locale pentru înțelegere și sprijin. Părintele protopop N. Velescu, în cuvîntul său, arată bucuria credincioșilor participanți la o asemenea slujbă, în viața parohiei și înfățișează situația vieții bisericești din protopopiat.

Festivitatea se sfîrșește prin cuvîntul plin de mireasmă duhovnicească al P. S. Episcop Antim care își arată, dintru început, bucuria și mulțumirea pe care o încearcă cînd vede obștea credincioșilor care își țin tradițiile cultice nealterate.

P. S. Sa mărturisește că vine a doua oară să facă o asemenea slujbă, cu aceeași dragoste cu care a venit în 1944. cînd a oficiat prima slujbă de sfințire a unei biserici din arhipăstoria sa; de aceea sentimentele pe care le încearcă acum sînt cu totul deosebite și puternice.

Vine să-și facă datoria, pentru că chemarea de episcop este de la Dumnezeu și este o slujbă de priveghere a sufletelor ce i s-au încredințat și aceasta se face prin organele în subordine, prin conferințe și prin legătură directă, vizitând credincioșii prin parohii.

În continuare P. S. Sa explică credincioșilor, sfințenia bisericii ca lăcaș de închinăciune, pornind de la textul cântării: «Casei Tale se cuvine sfințenie, căci întru aceasta numele Tău iubitorule de oameni dumnezeeste se slăvește». După aceea adresându-se credincioșilor le amintește îndatoririle pe care le au față de Biserică «ca unii ce sînt creștini adevărați, cit și datorii de cetățeni loiali patriei, la înflorirea ei contribuind pe mai departe cu puteri sporite, pe ogoare, pentru roade bogate».

În încheiere, P. S. Sa mulțumește părintelui paroh pentru activitatea pastorală desfășurată, în deplină libertate religioasă. Biserica Ortodoxă Română — a apreciat P. S. Sa — sprijină politica de pace și înfrățire între popoare, cu vorba, cit și cu fapta, atît în țară cit și peste hotare, în relațiile pe care le are cu alte Biserici.

Binecuvîntînd întreaga asistență, P. S. Sa roagă pe Bunul Dumnezeu să reverse din darurile sale cel bogate, milele sale peste poporul drept credincios ca să-l slăvească, prin fapte, în veci.

Adunarea eparhială

În temeiul art. 91 din Statutul Bisericii Ortodoxe Române, P. S. Episcop Antim a convocat Adunarea Eparhială, forul deliberativ al Eparhiei, în ședință anuală de lucru în ziua de 11 noiembrie 1973.

După Te Deum-ul oficiat în catedrala episcopală la ora 9, de 3 membri clerici ai Adunării, asistența a luat loc în sala de recepție din palatul episcopal.

Ședința a fost deschisă de P. S. Episcop Antim, care dintru început, a subliniat că în răstimpul dintre cele două sesiuni ale Adunării am trăit importante evenimente istorice. «Și cu această ocazie cugetele dumneavoastră oglindesc mărețele succese ale României celei noi care urcă pe drumul luminos al socialismului, spre culmile științei și ale progresului social, pentru binele și fericirea obștească, călăuzită de Partid și sub înțeleapta conducere a domnului Nicolae Ceaușescu.

«Sărbătorirea a 25 ani de la înființarea Republicii a prilejuit recapitularea succesorilor obținute în toate ramurile de activitate. Această aniversare a fost întîmpinată cu însuflețire și de înalții ierarhi alături de întregul popor, de clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române care și-au manifestat atașamentul lor la munca depusă pentru înfăptuirea unei vieți fericite, pașnice și libere, într-o țară stăpîină pe soarta ei.

Republica Socialistă România a asigurat libertatea cultelor, autonomia și deplină lor egalitate, înlăturîndu-se atmosfera de suspiciune, denigrare și luptă interconfesională din trecut.

O dată mai mult subliniem faptul că Biserica noastră s-a încadrat cu deplină loialitate, încă de la început, în noua orînduire socialistă, dînd astfel dovada că este o biserică legată de popor, dornică să contribuie la propășirea vieții celei noi — clerul și credincioșii noștri în toate ocaziile și-au adus aportul lor în măsura posibilităților».

După aceea, P. S. Sa arată că «un ecou puternic în sentimentul de mîndrie patriotică a poporului nostru a ocazionat aniversarea a 55 ani de viață și 40 ani de activitate revoluționară a Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat,

la 26 ianuarie 1973. Cu această ocazie P. S. Sa a exprimat respectuoase omagii, cuvinte de laudă și recunoștință, înaltă prețuire și caldă dragoste, urări de sănătate și fericire, în numele nostru, al clerului și credincioșilor Eparhiei Buzăului, pentru succesele obținute în țară și peste hotare.

Amintind de celălalt mare eveniment, de data aceasta în cadrul Bisericii, un sfert de veac de la intronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. S. Sa, subliniază că Prea Fericirea Sa «în acest răstimp a cîmuit cu o mină plină de energie și înțelepciune Biserica Ortodoxă Română. Fiind un «vas al alegerii» de către Marele Păstor Ceresc s-a devotat slujirii de Patriarh cu o vocație extraordinară, dînd dovadă de o devoțiune sfințită și ferventă, avînd ca resort principal iubirea cuceri-toare pentru biserică și patrie».

Trecînd la înfățișarea vieții religioase din Eparhie, P. S. Sa face un succint bilanț al realizărilor pe anu în curs, care se dovedesc destul de bogate urmînd a se lua cunoștință în mod detaliat din rapoartele sectoarelor, cu precizarea că țelul P. S. Sale a fost de a insufla preoțimii și credincioșilor «spiritul vremurilor noi de dreptate socială, solidaritate și pace», să păstrăm Biserica strămoșească și să readu-cem Episcopiei Buzăului splendoarea de altă dată: «Din împlinirea datoriei însă nu ne-am făcut niciodată un merit».

În încheiere, P. S. Sa arată că ortodoxismul nostru ne oferă o teologie care: îmbină interdependența gîndirii religioase și a vieții sociale, tinzînd la fericirea omu-lui. Biserica este în slujba poporului căci iubim pe Dumnezeu prin iubirea aproapelui.

Sprîjinim un patriotism luminat prin cultivarea dragostei de neam și de patrie,, ascultarea legilor divine și omenești, unitatea națională și socială, conservarea va-lorilor istorice, culturale și artistice și progresul uman. Vom participa neprecupețit la toate acțiunile pe care statul nostru le întreprinde în binele nostru al tuturor,, pacea lumii și înfrățirea popoarelor.

Ședința se declară deschisă, raportorii celor trei comisii primesc rapoartele celor trei sectoare din cancelaria eparhială și se suspendă pentru întocmirea referatelor..

La reluarea ședinței domnul profesor pensionar Zamfir Constantinescu dă citire: referatului Comisiei administrativ-bisericești, întocmit de P. C. Părinte Gabriel Cocora,, care se desfășoară în cadrul a 9 capitole.

Întiul capitol, ocupîndu-se de viața bisericească în Eparhie, arată cum cre-dincioșii și-au trăit viața lor creștinească în largul climat de libertate religioasă obligînd în participarea lor la slujbele din duminici și sărbători sau la alte mani-festări religioase ca: sfințiri de biserici și hramuri, în hotarele legii, fără semnalării de manifestări mistice bolnavicioase.

Se arată apoi cum preoțimea și credincioșii au sărbătorit, la nivelul parohiilor,, aniversarea a 25 de ani de la proclamarea Republicii, 55 de ani de viață rodnică pusă în slujba poporului de către președintele Consiliului de Stat, dl. Nicolae Ceaușescu și 25 de ani de la intronizarea Prea Fericitului Justinian, ca patriarh al Bisericii Orto-doxe Române.

Activitatea P. S. Episcop Antim este consemnată în capitolul al doilea și ea este: înfățișată destul de bogat, cu sublinierea că la 10 septembrie a împlinit patriarhalul vîrstă de 80 de ani.

Se înfățișează în următoarele capitole: Activitatea Centrului Eparhial, activi-tatea organelor executive ale Eparhiei și parohiilor, activitatea părinților protopopi,, viața parohiilor, viața mînăstirească, disciplina clerului, ultimul capitol ocupîndu-se: de decorări, evidențieri, recompense și ranguri.

S-a prezentat apoi de către Dl. Prof. Dianescu referatul Comisiei cultural-sociale asupra raportului general al sectorului cultural social pe 1973, întocmit de părintele vicar Gabriel Cocora, care consemnează în opt capitole, activitatea preoțimii din Eparhie, atât ca pregătire profesională și realizări în domeniul culturii teologice cât și prin înfăptuirile ei pe teren social, ca sprijinitori convinși ai noului climat spiritual intronat în patria noastră.

Referatul s-a ocupat de perfecționarea profesională a preoțimei, pregătirea viitorilor slujitori, tipărirea Eparhiei, bibliotecii, arhive, muzee și monumente istorice, mijloace pentru apărarea credincioșilor de prozelitismul altor culte și acțiuni ale «apostolatului social».

Avocatul Gh. Dumitrescu citește referatul comisiei economice asupra raportului sectorului economic, întocmit de părintele consilier Gheorghe Guță, privind activitatea acestui sector pe anii 1972—1973, cu prezentarea bilanțului și aprobarea planului financiar pe 1974 al Centrului Eparhial și al Seminarului teologic.

Adunarea Eparhială, în unanimitate, dă descărcare contului de gestiune pe anul 1972 și aprobă planul financiar pe 1974.

La discuții au luat parte Dl. Profesor Vasile Cojocaru care subliniază că în anul acesta s-au consemnat multe și frumoase realizări, atât la Centrul Eparhial, cât și în Eparhie și care vorbesc despre marea ctitor care este P. S. Episcop Antim. Acestea au fost înfăptuite și datorită climatului de largă libertate religioasă din țara noastră. A reținut și grija care se acordă monumentelor istorice și muzeelor de la Centrul Eparhial și Mănăstirea Ciolanu. Pentru un mai bun proces de învățământ la Seminarul teologic, aprobă propunerea de a se achiziționa clădirea în care funcționează Grupul școlar cooperatist.

Avocatul Șerban Stroe, înfățișează stadiul tratativelor duse în problema Seminarului amintită de antevorbitor.

Părintele protopop Vasile Văcăreanu arată că a rămas foarte impresionat atât de cuvântul Prea Sfințitului, cât și de conținutul celor două rapoarte, admirând puterea de sinteză a alcătuitorului.

Își exprimă apoi admirația față de cuvintele scrise în cartea de impresii a muzeului de către domnul președinte al Consiliului Popular județean Buzău, Ion Sirbu, despre cele constatate, cât și despre rolul educativ al monumentelor istorice.

Încheie cu omagierea Prea Sfințitului la împlinirea celor 80 de ani. Domnul Profesor Ion Dianescu adaugă la felicitările și omagiul adus Prea Sfințitului cu prilejul împlinirii vârstei patriarhale și «cuvântul Brăilei», de care Prea Sfinția Sa este adinc legat sufletește prin cei peste 20 de ani de strălucit profesorat aici.

Avocatul Gh. Dumitrescu arată că toate aceste rapoarte reprezintă o sinteză sinceră și complexă a Bisericii pentru o educație frumoasă pe linia muncii, frăției și dragostei și împliniri atât de rodnice ale «apostolatului social».

Epuizându-se ordinea de zi, P. S. Episcop Antim se declară mulțumit că referatele au fost ascultate cu multă atenție, fiind judicios întocmite, iar expunerile pline de conținut ale vorbitorilor, au dovedit interes și dragoste pentru ostenele noastre și mulțumește tuturor participanților pentru interesul acordat, binecuvintează lucrările Adunării, cu dorința ca toți preoții să lucreze cu râvnă și sinceritate ca să nu cădem în păcatul inutilității.

Biserica noastră are un patriarh providențial căruia îi exprimă omagiu și devotament, ca și Conducerii Statului și Departamentului Cultelor, concretizate în textele unor telegrame aprobate cu vii aplauze!

Urind sănătate și spor la muncă, Prea Sfinția Sa declară închisă ședința Adunării Eparhiale pe anul 1973.

Conferința de orientare din luna noiembrie

În luna noiembrie a avut loc conferința de orientare, fixată de Sfântul Sinod, cu tema: «Acțiuni și realizări pentru pace, colaborare și prietenie între popoare, în ultimii doi ani (1972—1973). Contribuția bisericilor creștine mondiale pentru promovarea lor».

Conferința a fost prezidată la Rîmnicu Sărat și Panciu de părintele Vicar Gabriel Cocora, la Buzău de părintele Consilier Gheorghe Guță, la Brăila și Focșani de părintele inspector eparhial, Marin Negulescu, iar la Pătîrlagele de părintele secretar eparhial, N. Bivolaru.

La Panciu, tema a fost tratată de preotul Roman Drug-Adjud, la Rîmnicu Sărat de Preotul Ispas Cristea-Sorești, la Buzău, de preotul Constantin Frîncu-Pietroasa de Jos, la Brăila de Preotul Costache Popescu-Racovița, la Focșani, de Preotul N. Erbaru-Boțîrlău și la Pătîrlagele de Preotul Avram Nicolae-Berca.

Din rapoartele prezentate de către delegații care au prezidat, s-a constatat interesul și însuflețirea cu care preoții au tratat subiectul, dezbaterile ridicîndu-se la un nivel superior, într-o atmosferă de cald entuziasm și înalt patriotism. S-a relevat și cu această ocazie că preoții dovedesc atașament și solidaritate în acțiunile pentru pace și pentru progresul omenirii.

Majoritatea conferințelor au fost inspectate de P. S. Episcop Antim, care a fost întîmpinat cu însuflețire de către preoțimea participantă și cu urarea de «bun venit» rostită de părinții președinți, delegați cu prezidarea.

P. S. Sa, după ce a mulțumit pentru cuvintele adresate a subliniat că Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și-a cîștigat un loc de cinste, unanim recunoscut, în acțiunile pentru promovarea păcii și înțelegerii între popoare. Apoi, P. S. Sa amintește că și preoții, în parohiile respective, sînt modești constructori ai păcii și bune înțelegeri între oameni. În încheiere P. S. Sa dă unele sfaturi privitoare la intensificarea strădaniilor pentru desăvîrșirea cîntării în comun, la buna chivernisire a inventarului bisericilor, la disciplina preotească, la munca pe tărîm pastoral-social, la buna colaborare cu autoritățile Statului spre continuă creștere și înflorire a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Hirotonii

Pîrvu E. Constantin, absolvent de Seminar, hirotonit preot la data de 28 octombrie 1973, pe seama parohiei Valea Sălciei, Protoieria R. Sărat.

Cățoi I. Dumitru — licențiat în teologie, hirotonit preot la data de 4 noiembrie 1973, pe seama parohiei Căltuna, Protoieria Buzău.

Vasiloiu C. Gheorghe — absolvent de seminar, hirotonit preot la data de 8 noiembrie 1973, pe seama parohiei Valea Mușcelului, Protoieria Pătîrlagele.

Vinătorul I. Tudor — absolvent de seminar, hirotonit preot la data de 18 noiembrie 1973, pe seama parohiei Grădiștea, Protoieria Brăila.

Diac. Urse Ioan — licențiat în teologie, hirotonit preot pe data de 21 noiembrie 1973, pe seama parohiei Cuv. Parascheva, Municipiul Buzău.

Vintilă Constantin — absolvent de seminar, hirotonit preot la data de 9 decembrie 1973, pe seama parohiei Silmnic, Protoieria Focșani.

Coroiu I. Nelu — absolvent de seminar, hirotonit preot la data de 30 decembrie 1973, pe seama parohiei Serbești, Protoieria Panciu.

Decese

Preotul Moțanu Radu, de la parohia Surdila Greci, județul Brăila, după o scurtă suferință, a încetat din viață în ziua de 23 noiembrie.

S-a născut în comuna Mărcea Vodă, județul Brăila, la 2 iulie 1923.

După absolvirea Seminarului teologic din Buzău și-a luat licența în teologie și a fost hirotonit preot pe seama parohiei Scărlătești, județul Brăila — la 10 iunie 1946, unde a prestat pînă în anul 1961, cînd a fost transferat la parohia Surdila Greci.

Pr. G. C.

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

INTINERAR CHIRIARHAL

Vizite în Județul Constanța

La 2 noiembrie 1973, P. S. Episcop Antim Nica, aflindu-se pentru prima oară după instalare, pe teritoriul județului Constanța, a ținut să ia legătura cu Domnul Președinte al Consiliului Popular Județean, Dl. Vasile Vilcu.

P. S. Episcop Antim a adus mulțumiri Autorităților județului Constanța pentru sprijinul dat Bisericii din această parte a țării prin eliberarea autorizațiilor necesare la reparațiile de biserici și a afirmat dorința clerului și a credincioșilor de a colabora la toate acțiunile de interes obșteșc, inițiate și conduse de organele de Stat.

În aceste locuri ce sînt vizitate de atîția turiști români și străini, bisericile trebuie să fie mai bine îngrijite și reparate, iar clerul să contribuie la valorificarea tezaurului arheologic, dobrogean.

În spiritul relațiilor ecumeniste, de respect și prietenie între culte, P. S. Episcop Antim Nica a vizitat la 2 noiembrie 1973, Muftiatul Musulman din Constanța, ca răspuns la vizita făcută de către Șeful Cultului Musulman din Republica Socialistă România, Dl. Iacub Mehmet, la Galați, cu ocazia instalării P. S. Sale ca Episcop al Dunării de Jos.

În aceeași zi, P. S. Sa a vizitat *Biserica Sfinții Apostoli*, fosta catedrală a orașului, apreciind atît ordinea și înzestrarea bogată a bisericii, cît și măreția picturii în fresco, executată de pictorul Ghiță Popescu.

Deplină rînduială și grijă de sfințitul locaș s-a constatat și la *biserica Sfinții Ingeri*, unde P. S. Episcop Antim a fost întîmpinat de preoții parohiei, în frunte cu vrednicul paroh M. Verban.

La parohia *Sfântul Ioan Botezătorul*, vizitată în după-amiaza zilei, biserica de curînd terminată, era plină de credincioși. Răspunzînd salutului preotul Paroh I. Coman, P. S. Episcop Antim, a lăudat sîrguința credincioșilor și dragostea lor pentru Biserică.

A adus mulțumiri Autorităților locale de Stat, care au găsit o soluție fericită pentru continuarea construcției acestei biserici. Credincioșii acestui cartier au arătat că merg înainte, în pas cu realizările mărețe ale zilelor noastre.

În continuare au fost vizitate parohiile *Techirghiol* cu filiala *Eforie Nord* și *Căminul preoțesc de la Eforie Sud*.

Consfătuire cu preoții din orașul Constanța

Vineri 2 noiembrie 1973, preoții din orașul Constanța s-au adunat la sediul protoieriei, pentru a fi prezentați noului lor Arhiepiscop.

După raportul P. C. Protoiereu Dumitru Stănei, P. S. Episcop Antim, arată bucuria de a lua contact cu preoțimea acestui oraș fruntaș din Eparhie, în calitate oficială ce a primit, de conducător spiritual ortodox. Este firesc să se lege o strînsă colaborare între conducătorii eparhiei și preoțimea ei.

Activitatea bisericească în aceste locuri este străveche, iar în vremurile noastre preoțimea constănțeană se prezintă cu un nivel superior și justifică nădejdea desfășurării în viitor a unei frumoase activități pe teren bisericesc și social.

Inceputul de a fi o protoierie exemplară, s-a făcut prin renovarea și amenajarea corespunzătoare a sediului protoieriei, ce face cinste protoiereului și preoțimii constănțene.

Aflîndu-se în calea tuturor vizitatorilor români și străini, în locuri ce sînt în atenția deosebită a Conducerii de Stat, preoțimea de aici poate aduce un plus de prestigiu Bisericii și Țării, printr-o activitate deosebită.

De la autoritățile locale, pe care le-a vizitat, P. S. Sa a reținut multă bunăvoință pentru lucrarea Bisericii și că se pune mult teame pe activitatea de colaborare a preoțimii cu organele locale ale Statului. Pentru intensificarea acestei activități, P. S. Sa face preoțimii constănțene un îndemn stăruitor.

În continuare, numeroși preoți au exprimat bucuria de a primi pe noul Arhiepiscop, dorința de a-l avea mai des în mijlocul lor prin slujbe arhieresti, la conferințe, etc. și nădejdi sporite de îndrumare și sprijin din partea P. S. Sale.

În încheiere, P. S. Sa, ia act de angajamentele preoțimii constănțene de a desfășura o activitate hotărîită și luminată pentru sprijinirea eforturilor pe care toată preoțimea ortodoxă, sub îndrumarea înțeleaptă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a Sfîntului Sinod, le îndeplinește cu căldură pentru progresul Bisericii și al Patriei noastre.

Mulțumește din nou autorităților locale și D-lui Inspector al Departamentului Cultelor pentru înțelegerea arătată misiunii preoților, ceea ce ne angajează la mai multă bunăvoință și sîrguință în activitatea noastră obștească.

Sîmbătă 3 noiembrie au fost vizitate parohiile *Tuzla*, *Moșneni* cu filiala *23 August*, *Mangalia* cu filialele *2 Mai* și *Vama Veche*, la care P. S. Sa s-a informat asupra situației și a nevoilor religioase ale acestor unități bisericești.

Seara au fost vizitate parohiile *Sfîntul Gheorghe-Tulcea* și *Minăstirea Celic-Deré*.

La 8 noiembrie, P. S. Arhiereu Vicar Gherasim Constănțeanul, ca delegat al P. S. Episcop Antim, a oficiat Sfînta Liturghie arhierescă la *hramul bisericii Sfinții Arhangheli-Metoc* din orașul Galați.

La 21 noiembrie, P. S. Episcop Antim Nica, a oficiat sfânta liturghie arhierescă la hramul bisericii *Vovidenia-Galați*. Predica zilei a fost rostită de Pr. C. Mohonea, protoiereu de Galați.

La sfârșit, P. S. Episcop a dat îndrumări credincioșilor prezenți asupra îndatoririi de a frecventa și a purta grijă de biserică lor care este monument istoric.

La 25 noiembrie, ziua Sfintei Ecaterina, hramul bisericii *Sfântul Gheorghe Modest și Ecaterina din Galați*, a fost sărbătorită prin sfânta liturghie arhierescă oficială de P. S. Episcop Antim, care la sfârșit a împărțit credincioșilor arhieresti binecuvântări și indemnuri pentru dragostea de Biserică și de Patrie.

Slujbe și sfințiri de biserică

Sfințirea bisericii din Mahmudia — Tulcea. — Duminică 4 noiembrie 1973, P. S. Episcop Antim Nica, a făcut, într-un cadru festiv, sfințirea bisericii noi din Mahmudia, județul Tulcea. La sosirea P. S. Episcop, biserica și curtea erau deja pline de credincioși. Soborul însoțitor a fost format din consilierii administrativi Pr. N. Grosu și D. Capaciurea, protoiereu de Tulcea I. Donescu, Pr. Anton Uncu din București, diaconi de la Catedrală și preoți de la parohiile vecine. Predica zilei a fost rostită de Pr. N. Grosu — consilier administrativ.

La sfârșitul sfintei liturghii, Pr. I. Donescu, protoiereu locului, a arătat bucuria credincioșilor tulceni de a avea în mijlocul lor pe noul Conducător bisericesc eparhial și a făcut un scurt raport asupra stării bisericești și a activității preoților din Protoieria Tulcea.

Apoi, Pr. Paroh Gh. Ciocănel a arătat străduințele credincioșilor din parohie, care într-un timp relativ scurt au zidit din nou biserica ce acum s-a sfințit. Aduce mulțumiri P. S. Episcop pentru ajutorul primit de la Episcopie și Autorităților județene și locale pentru înțelegerea și sprijinul legal primit la construirea bisericii.

P. S. Episcop Antim Nica arată bucuria ce are de a încununa prin sfințirea de acum, ostenele și jertfele preotului și ale credincioșilor parohiei Mahmudia. La temeliea acestei biserici s-au pus nu numai sfintele moaște ale sfinților, ci și credința și dragostea jertfelnică a enoriașilor acestei parohii. P. S. Sa se bucură de înțelegerea ce a găsit în această parohie între credincioșii tuturor cultelor, ce au adepți aici, care au sprijinit frățeste lucrarea bisericii, ce se dă astăzi în folosința credincioșilor ortodocși. Aduce mulțumiri autorităților județene și locale pentru bunăvoința arătată acestei lucrări.

Ca o recunoaștere și cinstitură a vredniciei credincioșilor și preotului lor, P. S. Episcop a acordat Pr. Gh. Ciocănel rangul de «Iconom».

Slujbele de la biserică Sfântul Dumitru din Cudalbi-Galați

Biserica parohiei Cudalbi III-Galați a fost reparată și pictată din nou în frescă, de către pictorul Caraman-București.

Slujba redeschiderii s-a făcut la 18 noiembrie 1973 de către P. S. Arhieru Vicar Gherasim Constanțeanul, ca delegat al P. S. Episcop Antim Nica, însoțit de un sobor format din consilierii administrativi Pr. N. Grosu și D. Capaciurea, protoiereu de Tecuci Pr. V. Cristea, diaconi de la Catedrală și preoți de la parohiile vecine.

La sfârșitul sfintei liturghii, după un scurt raport al Pr. V. Cristea, protoiereu locului, Pr. Paroh Gh. Chebac a prezentat satul Cudalbi întemeiat de oșteni ai lui Ștefan cel Mare și pe credincioșii parohiei, care au făcut însemnate jertfe materiale pentru repararea și pictarea din nou a bisericii lor.

Luind cuvintul P. S. Arhiereu Gherasim a împărtășit celor prezenti mulțumiri și arhieriești binecuvântări din partea P. S. Episcop Antim, pentru grija și dragostea arătată bisericii lor.

Pictura bisericii — a spus P. S. Sa — este biblia deschisă ochilor și inimilor credincioșilor și are un însemnat rost educativ. Este îmbucurător că, așa cum au un sat cu C.A.P. și alte instituții, bine gospodărite, credincioșii au ținut ca și biserica lor să nu rămână în urmă. Mulțumește autorităților locale pentru bunăvoința arătată acestei lucrări.

Ca o recunoaștere a vredniciei credincioșilor și a preotului lor, preotului Paroh Gh. Chebac, i s-a acordat rangul de «Iconom».

Din activitatea Eparhială

Ședința Consiliului Eparhial. — La 10 noiembrie a.c. s-a ținut la Reședința Episcopală din Galați, ședința Consiliului Eparhial, pentru întocmirea rapoartelor generale de activitate, ce se prezintă Adunării Eparhiale și pentru rezolvarea altor lucrări.

Consiliul și-a însușit dările de seamă precum și planul financiar pe anul 1974, prezentate de consilierii administrativi Pr. N. Grosu și Pr. D. Capaciurea.

S-a aprobat programul de activitate pastoral-misionară pe anul 1974.

Ședința Adunării Eparhiale. — La 11 noiembrie a.c., s-a ținut ședința Adunării Eparhiale anuale. După obișnuitul Te-Deum, lucrările s-au desfășurat în clădirea nouă pentru birouri, terminată în acest an. Au participat la lucrări din partea Consiliului Popular al județului Galați dl. Aurel Scorțaru, secretar județean și din partea Departamentului Cultelor dl. Romeo Ștefănoiu, inspector general și d-nii D. Vilcu, inspector teritorial Galați și dl. Aurel Mocanu inspector teritorial Constanța.

Deschizind ședința, P. S. Episcop Antim Nica, își exprimă bucuria de a se găsi din nou, după 23 de ani, la conducerea Eparhiei Dunării de Jos, de care îl leagă amintirile plăcute ale activității din primii ani de slujire arhierască.

Locurile unde a activat odinioară le găsește acum înnoite și în avânt progres, ca peste tot în Patria noastră.

Eparhia are un cler devotat slujirii Bisericii și progresului obștesc, astfel că există premisele unei activități sporite și în viitor.

Un plan amănunțit de activitate pentru anul 1974 este în curs de elaborare. Se va stimula grija pentru buna păstorie a credincioșilor și pentru întărirea atașamentului lor față de Biserică și față de idealurile de Pace și de progres obștesc.

P. S. Sa exprimă omagiul și gratitudinea sa Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a vizitat de două ori Eparhia Dunării de Jos în acest an, prima dată prezidind festivitățile de instalare de la 19 august a. c.

Aduce mulțumiri Departamentului Cultelor și Organelor județene, la care a găsit, cu ocazia vizitelor făcute pînă acum, deosebită bunăvoință și înțelegere pentru problemele activității bisericesti.

P. S. Sa, face urări de sănătate, P. S. Chesarie, Episcop onorar, care a condus pînă acum, vreme de aproape 25 de ani, ședințele acestei Adunări.

Aduce de asemenea mulțumiri P. S. Arhiereu Vicar Gherasim Constanțeanul și tuturor colaboratorilor de la Centrul Eparhial.

După constituirea biroului, se trimite telegrame omagiale, D-lui Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat a Republicii Socialiste România, D-lui Ion Gh. Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri, D-lui Emil Bodnaraș, Vicepreședinte al Consiliului de Stat, Prea Fericitului Patriarh Justinian, D-lui Dumitru Dogaru, Președintele De-

partamentului Cultelor, Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, D-lor președinți ai Consiliilor populare ale județelor Galați, Constanța și Tulcea și D-lui Ioan Bejan, primarul Municipiului Galați.

P. S. Sa înmânează unor membrii ai Adunării «Crucea Patriarhală» și «Efigia» comemorativă a 25 de ani de activitate patriarhală, distincții acordate de Prea Fericitul Patriarh cu prilejul intronizării P. S. Episcop Antim Nica. În numele celor distincții a mulțumit Pr. V. Cristea, protoiereul de Tecuci.

După studierea lucrărilor prezentate Adunării, se expun rapoartele comisiilor: administrativ-bisericesc, culturală și economică. În care, după analizarea activității depuse în 1972—1973, se fac propuneri pentru activitatea viitoare.

Pe marginea acestor rapoarte s-au purtat discuții însufleteite, la care au luat parte numeroși membri, făcând propuneri pentru activitatea viitoare, ce au fost reținute de către Adunarea Eparhială.

Astfel, Protoiereul Virgil Nicolae-Medgidia și Pr. M. Leca-Constanța, au propus ca parohiile vacante să fie deservite cu rindul de către preoți pensionari sau de preoții de la parohiile cu mai multe posturi.

Protoiereul I. Secuianu-Babadag, a propus ca minăstirile Cocoș și Celic Dere-Tulcea, care ca puncte turistice sînt cercetate de mulți vizitatori, — să fie înzestrate cu amenajările necesare și să se organizeze în ele colecții cu profil bisericesc-regional.

Protoiereul V. Cristea-Tecuci propune ajutorarea mai efectivă a parohiilor sărace și a celor cu situații misionare speciale. În acest scop, articolele bugetare respective din planul financiar eparhial, ar trebui majorate cu dotații benevole din partea parohiilor ce au excedente bugetare.

Dl. St. Hîncu, a propus să se facă reparații la Catedrala Episcopală din Galați și să se sistematizeze incinta Centrului Eparhial.

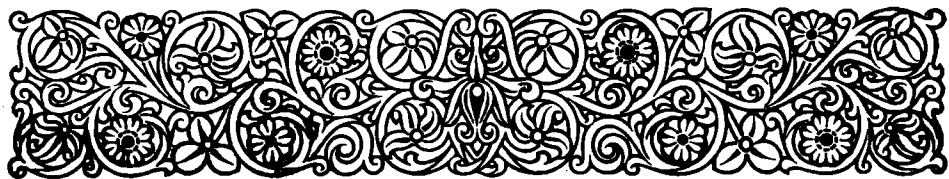
Pr. C. Cronț-Galați a făcut propuneri în legătură cu folosirea mai efectivă a bibliotecii eparhiale și cu privire la practica liturgică-pastorală a noilor hirotoniți.

Încheind dezbaterile, P. S. Episcop Antim Nica, apreciază că propunerile făcute se află deja în preocupările Centrului Eparhial și multe din ele sînt pe cale de înfăptuire.

P. S. Sa mulțumește călduros delegaților autorităților locale pentru aprecierile bune făcute la adresa activității clerului pe teren obștesc și asigură că această activitate va fi și de acum înainte în atenția deosebită a Centrului Eparhial.

După aprobarea lucrărilor supuse Adunării, ședința se încheie, urmînd tradiționala agapă.

ASISTENT

R E C E N Z I I

Constantin C. Giurescu, *Formarea poporului român*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973, 170. p.

Volumul demonstrează, o dată mai mult, că «formarea poporului român și persistența sa în spațiul carpato-danubian unde locuiseră strămoșii săi, daco-geți, nu este nici o «enigmă» și nici un «miracol»,... «Acest proces a avut loc neîntrerupt pe teritoriul ocupat azi. Asemenea celorlalte popoare românece — francez, italian, spaniol și portughez, poporul român a avut inițial un *element etnic de bază* peste care s-a suprapus limba latină populară, civilizația și cultura romană, precum și acțiunea elementelor migratoare (asimilate în proporții diferite).

În demonstrarea acestui fapt cercetătorul folosește izvoarele literare, arheologice, din toponimie, din limbă etc.

Bogatul pământ românesc cuprinde un relief complex: de la țărmul mării și Delta până la câmpii și munți. De aproape două milenii și jumătate acest pământ și-a păstrat formele sale, în linii mari. El i-a apărut pe români, el le-a dat hrană. Iar bogăția pământului românesc și varietatea acestei bogății au determinat o diversitate de meserii și, mai ales, a asigurat continuitatea daco-romanilor în Dacia Traiană.

Dacă, potrivit știrilor scrise, pământul carpato-danubian a fost locuit numai de aproximativ 2500 de ani, săpăturile arheologice au demonstrat existența unor civilizații mai vechi (*Cucuteni, Boian, Hamangia*). Potrivit concepției unor cercetători, creatorii acestor civilizații ar fi fost *dacii* sau *geții*. După alții, daco-geții ar fi năvălit peste oamenii epocii de fier. Dar și în a doua variantă tot dacii sunt admiși ca locuitori ai ținuturilor noastre de azi de la anul 1800 înaintea erei noastre. Ei ar fi fost — după părerea cercetătorului Constantin C. Giurescu — «elita numerosului grup al tracilor». Primul popor despre care știăm că a avut legături cu dacii și a exercitat o influență asupra lor au fost sciții. A urmat apoi influența grecilor, veniți de pe țărmul opus al Mării Negre. În relațiile cu grecii urmările au fost, însă, reciproce.

Lipsa de documente face imposibilă scrierea continuă a istoriei politice a dacilor până la Decebal. Cert este faptul că sub *Burebista* statul dacic va ajunge la cea mai înaltă formă de dezvoltare de până atunci. El era — conform unei inscripții — «cel mai mare dintre regii din Tracia și stăpînitor al tuturor ținuturilor de dincolo și de dincoace de Dunăre».

După *Dromichetes* și apoi *Burebista*, vreme de aproape un secol dacii au cunoscut o perioadă de decădere. *Decebal*, fiul lui Scorylo, a fost cea de a treia mare personalitate a dacilor. El a devenit șef al statului dac prin anul 84 al erei noastre. Odată cu dispoziția eroică a lui Decebal — în urma conflictului cu romanii — dispăre și *statul dac*. *Poporul dac* a continuat însă să existe. «*El stă la temelia poporului român ca elementul etnic component cel mai însemnat*».

Înainte de a descrie procesul de romanizare a dacilor, amestecul lor cu coloniștii, autorul lucrării ne prezintă viața dacilor, ocupațiile lor, organizarea lor socială, politică, economică și militară, credința lor. Ne prezintă deci *civilizația și cultura*

poporului dac. Numai înțelegerea acestei probleme ne duce la înțelegerea problemei rolului dacilor în formarea poporului român.

Cercetătorul consideră cert faptul că «dacii alcătuiesc baza etnică a poporului român». Argumentele sînt următoarele :

— «*grosul populației din Dacia Traiană l-au format dacii... Dacă romanismul a prins rădăcini atît de puternice și durabile în stînga Dunării, e înîndcă a cîștigat pe daci, pe băștinași*» ;

— informațiile asupra limbii băștinașilor, termenii numeroși păstrați în limba română din limba dacilor, nume de localități de proveniență dacică. Chiar și unele din credințele populare, din descîntece, din leacurile băbești, «trebuie să aibă o străveche origină dacă».

În ce priveșc hotarele provinciei romane Dacia, dl. Constantin C. Giurescu consideră corectă încadrarea dată de geograful Ptolomeu : la apus Tisa, la miez-noapte munții Carpați, la miezăzi Dunărea — pînă la Axiopolis —, iar la răsărit Dunărea pînă aproape de Galatii de azi și riul Hierasus (Siretul sau Prutul de azi).

Dovezile privind *persistența populației dacice* pe teritoriul ei de băștină sînt următoarele : — mărturia istoricului antic, Cassius Dio ; — columna ; — inscripțiile latine ; — toponimia Daciei romane. Chiar și mențiunile privind *răscoalele dacilor* împotriva dominației romane demonstrează prezența populației autohtone.

Traian a «*duș în Dacia și «multimi nesfîrșite» de coloniști romani. Ei asigurau legăturile cu populația autohtonă dar și stăpînirea propriu-zisă a provinciei și exploatarea teritoriilor ei. Dacia a ajuns astfel ca, în scurt timp, să aibă o populație numeroasă. Se impunea deci o organizarea administrativă, economică și militară — expusă pe larg de cercetător.*

În ce privește viața economică în Dacia romană, aceasta a continuat, în linii mari, viața economică a Daciei lui Decebal și Burebista. Ocupațiile principale au rămas agricultura și creșterea vitelor. Mai există apoi : creșterea vitelor, exploatarea bogățiilor — fără existența unei industrii ca atare —, prelucrarea lutului și a lemnului și chiar forme de import și export.

Cît privește viața socială, românii introduseră o întreagă gradatie foarte utilă din punct de vedere al stimulării și asimilării.

Pentru cei ce dădau atîta atenție drumurilor, construcțiile erau și ele la înălțime. La Sarmizegetusa, Apulum, Micia și în alte orașe din Dacia s-au găsit urme de apeducte, terme și amfiteatre.

Cele aproape trei mii de inscripții păstrate (majoritatea în limba latină, restul în limba greacă) sînt dovezi certe privind învățămîntul scris în Dacia romană. Caracterul învățămîntului de aici se presupune a fi fost asemenea celui din cetățile grecești de pe coasta Mării Negre : un învățămînt privat cu percepatori dintre sclavi ori oamenii liberi.

«*N-avem dovezi, cel puțin pînă acum, că ar fi existat în Dacia vreo școală mai însemnată superioară, în genul, de pildă, al celei din Burdigagala, Bordeaux-ul de astăzi*». Lexicul limbii române cuprinde însă o serie de termeni de origine latină ce atestă existența unui învățămînt scris în Dacia romană.

Rezultatul hotărîtor al stăpînirii romane în Dacia timp de aproape 170 de ani (106—275 e.n.) a fost formarea poporului român. Procesul de asimilare — explicat amplu de autor — a fost rapid și complet. Potrivit dovezilor, «se poate afirma că pe la jumătatea secolului al III-lea, deci înainte de retragerea legiunilor, Dacia era o țară deplin romanizată». În sate și orașe se vorbea limba latină populară, «cu o gramatică aproximativă și cum o scria el, nerespectînd totdeauna terminațiile și ortografia».

După moartea lui Traian (2 august 117) la hotarele Daciei au apărut roxolanii și iazygii. Treptat năvălirile s-au înmulțit. Vin carpii anul (237), apoi goții (anul 248). Romanii sînt nevoiți să părăsească Dacia. Dar «pentru a nu zice că imperiul numără o provincie mai puțin» Aurelian hotărăște înființarea, pe malul drept al Dunării, a unei noi Dacii, Dacia Aureliană, formată din *Dacia Ripensis* și *Dacia Mediteranea*.

Prin structură, morfologie, sintaxă și elemente fundamentale, *limba română* e o *limbă romanică*. În toate *categoriile esențiale* ale vieții umane termenii sînt de origine

latină. Tot de la romani provine și numele poporului român derivat din numele foștilor stăpînitori ai **Daciei**.

Părăsirea Daciei de către romani nu a însemnat strămutarea întregii populații. Peste Dunăre au trecut numai trupele, funcționarii și bogățiași. «Istoria ne arată că în toate timpurile și la toate popoarele, mulțimea, aceea legată prin indeletnicirile ei de pămîntul care o hrănește, *mulțimea* nu fuge». Au rămas dacii romanizați, urmașii veterinarilor și orașeni săraci.

Dovezile privind continuitatea populației romanice în tinutul carpato-dunărean sînt multiple. Iată cîteva dintre ele: cimitirul de la *Brăteiu* pe Tîrnava Mare, în centrul Transilvaniei, datat din perioada 380—454; cimitirul prefeudal de la Noșlac, lângă Ocna Mureșului; inscripția creștină de la Biertan, în Transilvania; tezaurele monetare descoperite pe teritoriul vechii Dacie; studiul limbii române (lexic, texte, toponimie); cele două texte scrise-cronica notanului anonim al regelui Bela, alcătuită în secolul al XIII-lea și vechea cronică rusă de la Kiev, zisă a lui Nestor, alcătuită tot în secolul XII-lea.

Creștinarea daco-romanilor este o altă problemă dezbătută în volumul de față. În legătură cu aceasta se pun întrebările: «cînd au fost creștinați daco-romanii, strămoșii noștri și în ce chip?». Potrivit mărturiilor lui Tertulian și Origen, creștinismul «pătrunsese în stînga Dunării înainte de anul 275...». Creștinarea în masă a plugarilor și păstorilor daco-romani s-a făcut în cursul secolului al IV-lea și la începutul celui de al V-lea. Ea este, în bună parte, opera *misionarilor* adică a propovăduitorilor care au venit din dreapta Dunării. În unele orașe (Tomis, Durostorum, Oescus, Ratiaria, Naisus, Sardica) existau și episcopi care urmăreau răspîndirea noii credințe și la nord de Dunăre, în vechea Dacie Traiană. Dintre aceștia se distinge episcopul *Niceta* din orașul *Remesiana* (în Dacia Mediteranea) ce a trăit în secolul al IV-lea și la începutul celui de al V-lea. «Om învățat, autor al mai multor scrieri religioase, bun prieten cu sfîntul Paulinus din Nola (Italia) care îl numește «învățător și tată» al său», *Niceta* din *Remesiana* a atras la creștinism daco-romani pe ambele maluri ale Dunării.

Inscripția de la Biertan (jud. Sibiu) demonstrează încă o dată existența, în centrul Daciei, a unei populații creștine, la Apulum, Potaissa, Napoca și Ampelum. și cuvintele ce desemnează, în limba română noțiuni ale credinței, sînt tot de origine latină. Exemplele sînt numeroase: biserică-basilică, Dumnezeu-Domine Deus, cruce-crucem, creștin-christianus, rugăciune-rugaționem etc.

«*Creștinismul românesc, ca și graiul românesc, este de caracter latin. Românii sînt, în această parte a Europei, cei mai vechi creștini. Toate popoarele vecine, bulgarii, sîrbii, ungurii, slovacii, polonii, rușii au fost creștinate mult în urma lor.*»

Ca o recunoaștere oficială, de ordin administrativ, împăratul Justinian I (527—565) a creat arhiepiscopia Justiniana Prima (Dardania, Dacia Mediteranea, Dacia Ripensis, Moesia Prima, Praevalitana, Macedonia, o parte din Panonia și o zonă din stînga Dunării, în Banat). Resturi arhitectonice creștine din secolele al IV-lea al VI-lea s-au găsit însă și în Oltenia (Drobeta, Sucidava și Romula).

După retragerea legiunilor și a administrației romane, în Dacia își fac apariția popoarele migratoare. Dintre acestea cea mai puternică năvălire o provoacă hunii, în anul 375. Cronicile vorbesc și despre dese năvăliri ale avarilor, dar cea mai importantă din punct de vedere al influenței asupra locuitorilor Daciei, este năvălirea slavilor.

Cercetătorul își exprimă convingerea că «poporul român și-a căpătat caracteristicile sale etnice numai după ce elementul *esențial*, dacoromanic, constituind *temeiul*, s-a adăugat elementul slav». Slavii au lăsat dacoromanilor o importantă moștenire în limbă (toponimie, onomastică etc.). De la ei provin, de exemplu, o serie de termeni privind cultul și organizarea ierarhică bisericească: *utrenie, vecernie, maslu, a blagoslovi, vlădică, stareț, rai, iad*.

În continuare, autorul expune problema rolului bulgarilor, a unguților sau maghiarilor și a pecenegilor și cumanilor în formarea poporului român.

În toată această perioadă de năvălire a popoarelor migratoare, înaintașii românilor și-au păstrat ocupațiile lor de pînă atunci: agricultura, morăritul, creșterea

vitelor, pescuitul, extragerea aurului, argintului și a păcurii, zidăria, tâmplăria, confecționarea de veșminte etc.

Încă din secolul al IX-lea (în Transilvania) și în prima jumătate a secolului al XIII-lea, în Muntenia, potrivit documentelor, a apărut forma de organizare în voievodate sau ducate. Relațiile dintre comunitățile daco-romane și apoi românești în perioada migrațiilor până la formarea propriu-zisă a voievodatelor sau ducatelor au existat și s-au putut desfășura, desigur, numai pentru că înaintașii românilor au avut totuși o organizare în comunități social-teritoriale deși — precizează autorul nu există documente care să aleste acest lucru. Termenii: popor, jude, domn, judec (om liber), județ, ținut etc., din vechea latină existenți în limba română dovedesc însă justetea afirmațiilor de mai sus.

Comunitățile daco-romane au continuat și legăturile cu Imperiul roman — dovadă stînd descoperirile monetare și materialele ceramice. În același timp comunitățile române au intrat în relații comerciale pe plan european. Așa se explică prezența monedelor arabe din secolele al VII-lea al XII-lea descoperite în Moldova etc.

Multitudinea relațiilor comunităților române și pe plan politic le asigură asimilarea slavilor și preponderența lor politică.

În concluzie procesul de formare a poporului român, continuitatea sa în teritoriul carpato-dunărean este similar cu procesul de formare a popoarelor romanice, adică a francezilor, a italienilor, spaniolilor și portughezilor. Toate sînt «rezultatul unei *Duble asimilări*: mai întîi a elementului de bază autohton, de către elementul roman, și apoi a elementelor migratorii, de către populațiile romanice peste care s-au așezat». La fiecare s-au mai adăugat și elementele migratorii secundare.

Volumul se încheie cu un *Indice general* alcătuit, conform indicațiilor autorului, de prof. Marcel Ciorean, bibliograf la Biblioteca municipală din Craiova (p. 146—168).

Cartea mai cuprinde planșe, exemplificări în imagini de dăinuirii de milenii, pe aceste meleaguri, a vieții neîntrerupte a strămoșilor noștri (a se vedea cele două hărți).

PR. ION CRISTACHE

NOTE BIBLIOGRAFICE

Pavel Chihăia, *Un complex necunoscut de sihăstrie din munții Buzăului din vremea lui Neagoe Basarab*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. I, 1973, p. 3—20.

În munții Buzăului, între cătunele Nucu (comuna Boziorul) și Alunișul (comuna Colți) există și astăzi patru biserițe și câteva chilii săpate în piatră, despre care sînt destul de puține informații. Cele mai importante observații asupra acestui complex rupestru au fost cele date de B. Iorgulescu (*Dicționar al județului Buzău*), Alexandru Odobescu și Henri Trenk (*Album de releeve și acuarole*).

Studiul de față aduce date noi asupra acestor mărturii ale vieții monastice puțin cunoscute în țara noastră.

— Biserica Schitului Fundătuța este scobită într-o stîncă, cu o nișă a altarului, proscomidie, diaconicon și naos. Prima mențiune despre ea s-a găsit într-un hrisov din 12 ian-

nuarie 1678. al lui Grigore Ghica. Cercetările au condus la concluzia «că schitul dăinuia dinainte de 1678 și că în secolul al XVIII-leu devine «chinovie», construindu-se desigur chilii pentru o comunitate care trăiește lângă schit, dar că — anterior — a avut o altă organizare».

Asemănătoare ca structură cu biserica schitului Fundătuța, biserica «Peștera lui Iosif» prezintă nișa altarului, despărțitura naosului, cu o nișă joasă, la nord, pentru lumînări.

— Un interes deosebit prezintă biserica schitului de pe culmea Crucii Spătarului, numită de localnici «Biserița» sau «Schitul lui Agaton». «Schitul Agaton este mai vechi de 18 iulie 1587, dată la care Mihnea Turcicul dăruiește un hrisov «minăstirii numită Motnău, hramul Sf. Troiță și minăstirii Agaton, hramul Ion Ziatauș și minăstirii ce se cheamă Ion Bogoslov («Evangelistul»). Aici, la Schitul Agaton se mai păstrează două pomelnice: unul datat cu probabilitate din secolul

al XVI-lea iar al doilea din secolul al XVII-lea.

— Într-o stîncă în culmea Martir-ii (lingă culmea Crucea Spătarului) este săpat schitul Alunișul, su hramul «Tăierea capului Sfîntului Ioan Botezătorul». Biserița are un «altar semicircular cu proscomidie, apoi un naos, un pronaos și un pridvor de lemn, desigur mai recent». În aceeași stîncă sînt săpate, la nivelul inferior, o peșteră cu două încăperi, iar la nivelul superior, o peșteră cu o încăpere.

Potrivit documentelor, schitul exista înainte de Mihnea Turcitul, domnitor, prin daniile cărui a fost organizat ca minăstire.

— Lingă cătunul Nucu, în fața stîncii cu «Peștera lui Dionisie Torcătorul» este așezată biserița din lemn a minăstirii Sfîntul Gheorghe, ctitorie a lui Mihai Viteazul.

Studierea atentă a acestor biserițe a dus la următoarele concluzii: cele patru biserițe de piatră (Fundătura, «Peștera lui Iosif», Agaton și Aluniș) au trăsături comune; înainte de 1587, ele aparținuseră sihaștrilor, iar tradiția acestora, în munții Buzăului, epocii lui Neagoe Basarab, așa cum și cum apare menționat și pe pomelnicul minăstirii Agaton; Agatonul a fost dezafectat în 1737, «Peștera lui Iosif» înainte de 1863, Fundătura la 1863. Alunișul există și azi, ca biserică de mir.

Aceste biserițe de piatră din munții Buzăului și peșterile din apropierea lor apar în aceeași perioadă cu alte schituri din Țara Românească (Corbii de Piatră, Cetățeni, Nămăiești), ce s-au bucurat de o deosebită atenție din partea lui Neagoe Basarab. Chiar și hramurile lor consună cele ale biserițelor isihaste din Țara Românească, de la începutul secolului al XVI-lea. Ele sînt încadrate de cercetători, în curentul de pe vremea lui Neagoe Basarab — isihasmul de sorginte grecească — alimentat îndeosebi de «iridentă» sîrbească, folosit ca instrument în lupta anti-otomana.

Teodora Voinescu, Între «țărănesc» și «popular» în pictura românească de la sfîrșitul evului mediu, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. 1, 1973, p. 21—28.

Studiul pune în discuție problema interfevenței dintre arta cultă și creațiile populare țărănești, identificat de unii cercetători cu procesul de «rusticizare». Fenomenul este privit «de pe poziția relației dintre nivelul de cultură atins la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și primele decenii ale veacului al XIX-lea și

diferențierea de clasă în epoca respectivă», localizat și urmărit în pictura din Oltenia.

Spre sfîrșitul evului mediu începe să se impună tot mai mult arta «clasei mijlocii» (foști dregători și urmași ai acestora, țirgoveți, mici negustori, meșteșugari). Din categoria de opere ale acestei clase fac parte clădirii arhitectonice laice și religioase din Tirgu-Jiu, Tirgul Cărbunești, Tirgul Drăgășani, Ocnele Mari, din satele Măldărești, Clorobesti, Copăceni, Covești, Clocadia, Urșani, Vioarești, Mureasca etc.

Arta clasei mijlocii are «cu mici variante, caractere comune atît în mediul rural, cît și în cel al țirgurilor. Spre deosebire de creațiile populare care sînt rodul unei activități colective, formele ce se difuzează acum în mediul sătesc sînt, în majoritatea cazurilor, cele vehiculate de meșterii profesioniști proveniți din popor, dar formați în mediul urban sau minăstiresc, așa cum o dovedesc pentru pictură nume de zugrăvi ca Popa, Mihai, din Tirgu-Jiu, Manole și Dinu din Craiova, Fotache din Craiova și alții». Creațiile noi de artă n-au apărut ca rezultat al reproducerii mecanice «a unor modele din epoci anterioare și nici prin degradarea valorii artistice a unor forme de artă cultă, ci printr-un proces» rezultat din selecționarea și din transpunerea în imagini a unei tematicii literare selectate și transformate pentru gustul și la nivelul de înțelegere al clasei mijlocii». Studiarea atentă a acestui proces duce la diferențierea clară dintre «arta populară» și cea a «clasei mijlocii». «Încadrarea fenomenului artistic în largul proces cultural de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și din prima jumătate a veacului al XIX-lea, cît și intensificarea cercetării lui și din alte puncte de vedere decît cele sumar prezentate aici — ne spune cercetătorul — ne vor da dreptul să-l privim în viitor manifestările artistice ca un proces general și specific epocii, expresie a unui stil de artă putea dobîndi cu vremea denumirea de «rusticizant».

George P. Nedelcu, În legătură cu repictarea bisericii episcopale din Curtea de Argeș, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. 1, 1973, p. 57—73.

Ca urmare a descoperirii citorva documente noi și scrisori inedite de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, autorul studiului a ajuns la concluzia că, în afară de André Lecomte du Nouÿ — conducătorul activității, la restaurarea Bisericii episcopale de la Curtea de Ar-

geș o contribuție de seamă a adus și arhitectul Nicolae Gabrielescu.

În raportul din 24/6 iulie 1876 adresat Ministerului Culeților și Instrucțiunii Publice, arhitectul francez André Lecomte du Nouÿ prezintă, alături de considerațiile privind situația turlelor și ideile direcționale ale viitoarei picturări interioare a Bisericii episcopale de la Curtea de Argeș. Întru-cît în 1875 «tînărul francez era socotit ca cel mai în măsură de a noi din țară să aprecieze asupra a ceea ce a urmat să fie păstrat din pictura veche a Bisericii episcopale de la Curtea de Argeș», Titu Maiorescu, Alexandru Odobescu, Dimitrie Sturdza, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica, V. A. Urechilă și alții, au admis propunerile lui André Lecomte du Nouÿ.

Conform contractului semnat la 16 februarie 1881, arhitectul francez urma să călătorească în țară și în străinătate ca să adune material documentar pentru refacerea picturii și mobilierului.

În 1881 reconstrucția Bisericii episcopale din Curtea de Argeș era terminată și trebuia începută decorarea interioară. S-a hotărît ca mai întîi «figurile vevodale ale ctitorilor să fie decupate din perete și păstrate la muzeu pentru ca originalele să fie folosite «istoriei țării».

În lipsa lui André Lecomte du Nouÿ, conducătorul lucrărilor a fost numit arhitectul Nicolae Gabrielescu ce reprezenta «elementul românesc care a participat la realizarea în fapt a restaurării». Din corespondența lui Nicolae Gabrielescu rezultă că André Lecomte du Nouÿ a angajat pentru picturile de la Biserica episcopală de la Curtea de Argeș și pe «F. Nicolle, pictor de la Paris avînd ca director al lucrărilor pe dl. Ch. Renouard, pictor decorator».

În anul 1882 a început executarea unei părți din pictura interioară a celor patru turnuri ale bisericii. După terminarea ei se cer noi fonduri iar în anul 1883 reîncep lucrările.

A fost așezată ușa de bronz a bisericii, zidită temelia viitoarei pardoseli și continuată pictura. Echipa era aceeași : Nicolle și Ch. Renouard sub conducerea de fapt a lui N. Gabrielescu — inspector de lucrări. În corespondență au apărut apoi numele ctitorva artiști : Dubrevil, Chauffrey, Rohr și Czelath, Bories și Thome, și pictorul austriac Kott.

Asupra tuturor, cuvîntul hotărîtor îl avea André Lecomte de Nouÿ. El decidea alegerea temelor, tonul culorilor, distribuția lor etc. Tot el a adus aici și pe pictorul Eduard Grant, pentru reproducerea pe pereți la Curtea de Argeș a tablourilor din cartioane.

Portretele (patru) din dreapta și din stînga ușii de la intrare sînt opere ale pictorului Luc-Olivier Merson. Figurile principalilor fondatori cu familiile lor, au fost făcute pe cartioane la Paris, de către Charles-Paul Renouard.

În corespondența rămasă, alături de numele pictorilor amintiți apare și «pictorul român Nae». El ar fi lucrat aici din anul 1886 și s-ar fi ocupat cu aurirea pereților.

La 12 octombrie 1886 — după terminarea picturii cu cele 865 de figuri ale decorației interioare — a avut loc tînosirea locașului.

Paul Petrescu, *Arhitectura jărdăneas-că de piatră din România*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. I, 1973, p. 29—49.

Studiul are ca punct de plecare constatarea autorului conform căreia în literatura românească de specialitate, nu există un studiu consacrat problemelor privind arhitectura jărdăneas-că din țara noastră.

Cercetătorul Paul Petrescu a întocmit o hartă cu distribuția zonelor cu arhitectură de piatră din România. Din această hartă se poate observa că cele mai importante zone ca suprafață și frecvență în utilizarea pietrei există în Banat, Oltenia și sud-vestul Transilvaniei. Explicarea ar consta în faptul că acestea sînt zonele «de cea mai intensă și efectivă colonizare romană în Dacia, în care meșteșugul prelucrării pietrei a dăinuit de secole, într-o formă sau alta». Altă zonă în care arhitectura de piatră este foarte răspîndită este Dobrogea situată tot într-o zonă puternic romanizată. Dar — precizează autorul — rădăcina puternică a folosirii pietrei ca material de construcție o găsim în icsușința meșterilor dacici constructori în piatră. Ruinele din Munții Orăștiei stau mărturie.

Ștefan Andreescu, *Din nou despre bisericile de curte din veacurile XIV—XVI*, p. 164—168.

În studiul anterior (1967 și 1969) autorul a demonstrat pe larg utilizarea tipului de plan dreptunghiular în arhitectura bisericască din Țara Românească în secolele al XIV-lea—al XVI-lea.

Frecvenț în mediul curților boierești din perioada secolului al XIV-lea, tipul a fost folosit și la începutul secolului al XVII-lea. Pornind de la această idee studiul de față demonstrează existența, în perioada amintită, a unui «tip al bisericilor de curte». În acest scop autorul se oprește asupra rezultatelor cercetărilor arheologice din comuna Lerești.

de la biserica «din Artan», comuna Căpreni, județul Gorj, și cercetările arheologice de la Ștefănești-Vale, din apropiere de Pitești.

Inventarul descoperit, măturările scrise, dovedesc existența, în locurile amintite, a unor biserici de curte ce adoptaseră tipul de plan dreptunghiular (biserica de la Lerești datează de la sfârșitul secolului al XV-lea; cele de la Căpreni și Ștefănești-Vale sînt dateate din primele decenii ale secolului al XVII-lea spre deosebire de bisericile minăstirești de plan triconc).

Demonstrarea existenței și continuității tipului de biserică dreptunghiulară pe teritoriul Țării Românești dă posibilitatea stabilirii legăturii — din punct de vedere al spațiului interior — cu bisericile «sală» românești din Transilvania secolelor XIII-XV (Strei, Crisicior, Riblița). Legînd acest fapt cu situația din Moldova autorul consideră că se poate ajunge la ideea că și în acest de al III-lea principat — cel puțin în secolul al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea — construcția de tip de plan dreptunghiular era specifică curților boierești.

Paul Cernovodeanu și Alvină Lazea, *Monumente istorice din Oltenia și Muntenia vizitate de generalul Kiselev la 1832 (I)*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. I, 1973, p. 169—178.

După pacea de la Adrianopol (1829), generalul Pavel Kiselev, numit președinte al Divanurilor Țării Românești și Moldovei, a hotărît să efectueze o călătorie de informare prin Muntenia și Oltenia. Cu acest prilej, generalul și însoțitorii săi au vizitat o serie de monumente de arhitectură civile și religioase descrise — în limba rusă — în cadrul unui material documentar (cu date din pisanii, pietre funerare, cruci, înregistrări de piese de cult, icoane, odoare, cărți etc., legende și tradiții).

Cercetătorii au prezentat — în traducere: *Descrierea diferitelor locuri remarcabile, făcute în timpul călătoriei domnului președinte plenipotențiar al Divanurilor prin județele Valahiei Mari și Mici, în luna iunie a anului 1832.*

«Ținuturile de munte ale Valahiei mici, județul Gorj» cuprinde referiri asupra *Minăstirii Tismana* (fondată de Bratul sau Radul Voievod, care a domnit în anul 1366) și orașului Tirgu-Jiu.

Paragraful «Ținutul Vilcei» prezintă *Minăstirea Polovraci* (a cărei denumire — Pofo-

vraci — vine de la ierburile de leac din jurul său), *Minăstirea Hurezi* (istoric, obiectele de podoabă, moaștele Sfintului mucenic Theodor Tiron), *Minăstirea Bistrița* (zidită de banul Barbu Craiovescu, înainte de anul 1494), *peștera de la Minăstirea Bistrița*, *Minăstirea Dintr-un lemn*, *Minăstirea Govora*, *orașul Rîmnic* cu biserica episcopiei ridicată de arhiepiscopul Eftimie și Mihail, în anul 1734.

Prezentările cuprind istoricul, așezarea și împrejurimile, aspectul și inventarul la acea dată.

Canmen Laura Dumitrescu, *Programe iconografice în pronaosul bisericilor de minăstire din Țara Românească în secolul al XVI-lea*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. 2, 1973, p. 257—272.

Prima parte a studiului ne prezintă elementele comune ale programelor iconografice ale pronaosurilor bisericilor-minăstire din Țara Românească în perioada țirzie (secolul al XVI-lea). Este vorba de perioada în care pronaosul bisericilor de minăstire era considerat deja ca o necesitate în desfășurarea cultului.

Deoarece toate ansamblurile păstrate din secolul al XVI-lea aparțin bisericilor de minăstire, și nu-i posibilă compararea cu bisericile de mir, se folosește în acest scop, programul pronaosului bisericii Sfîntul Nicolae Domnesc de la Argeș. Pictat în a II-a jumătate a secolului al XIV-lea (1369), lăcașul ce a avut «rostul unei biserici orășenești», mai păstrează în pronaos următoarele teme: Iisus Emanuil și martiri pe boltă, Sinoadele ecumenice. Judecata de apoi pe perețele de est, episoade din ciclul tinereții Fecioarei și un ciclu dezvoltat al vieții Sfîntului Nicolae.

Pronaosul bisericii Minăstirii Cozia — pictat două decenii mai tîrziu (1390—1391), are o altă tematică: Sinaxarul pe boltă, Imnul Acatist și Sinoadele ecumenice în registrul mijlociu și sfinți călugări anahoreți în registrul inferior. Evidențînd diferențele dintre decorul celor două biserici aproape contemporane, autoarea trece la examinarea programelor pronaosurilor din secolul al XVI-lea, de la: biserica lui Neagoe Basarab, de la Minăstirea Argeșului (1526), Stănești-Vilcea (1536), bolnița Coziei (1542), Snagov (1563), Tismana (1564), Bucovăț (1579—1589), Călușiu-Olt (1594). Se adaugă acestora biserica bolniței de la Bistrița-Vilcea (1521) unde, datorită modificării programului, funcția de pronaos e considerată naos.

Analiza programelor este făcută prin gruparea monumentelor în două categorii: biserici mari (biserica Mănăstirii Curtea de Argeș, bisericile mănăstirilor Snagov, Tismana, Bucovăț, și Călușu) și biserici mici (bolnițele mănăstirilor Bistrița și Cozia și biserică Mănăstirii Stănești).

Ca de a doua parte a studiului face sistematizarea datelor din prima parte.

Dintre bisericile din secolul al XVI-lea numai 8 au păstrat pictura. Temele majore — Sinoadele ecumenice, Sinaxarul, Imnul Acatist, Sfântii călugări, Ciclul vieții lui Ioan Botezătorul — sînt prezente după anumite preferințe. Preferințele iconografice sînt explicate prin prisma funcției naosului la acea dată.

În urma acestor considerații se conchide că «programul iconografic al pronaosurilor de mănăstire din Țara Românească în secolul al XIV-lea își are prototipul autohton în pronaosul mănăstirii Cozia...». Bisericile mari — Curtea de Argeș, Snagov — sau cele în care domnia avea o parte de contribuție respectau întocmai modelul încadrîndu-se în *arta oficială*. La bisericile mici ctitorii și-au permis o intervenție mai mare.

Răzvan Theodorescu, *Despre planul triconc în arhitectura medievală timpurie a sud-estului european*, în «Studii și cercetări de Istoria artei», Seria artă plastică, nr. 2, 1973, p. 211—225.

Autorul studiului prezintă raportul dintre activitatea călugărilor de propagare a ortodoxismului în limba slavă și planul triconc în arhitectură, în secolul X pînă în secolul al XIV-lea, în sud-estul Europei. Se începe cu opera misionarilor Clement și Naum de la Ohrida, anul 900, fără a se stărui prea mult asupra istoricului și aspectelor multiple ale activității culturale și confesionale ale acestor continuatori ai lui Chiril și Metodieu.

În scopul propagandei lor confesionale și culturale, cei doi misionari au fondat, la Ohrida, două monumente de plan triconc: biserica mănăstirii Sfîntul Pantelimon de Ohrida și lăcașul descoperit sub actuala biserică a Sfinților Arhangheli, în apropiere de Ohrida. Fără a se urmări evoluția sud-est europeană a triconcului simplu și complex din secolele X—XIV (Athos, Backovo, Castorie, Plisca, Niculițel, Salonique, bisericile din estul bulgar), autorul evidențiază eoul gloriei lui Clement în Serbia și Macedonia în perioada în care activa acolo, Isaia de Hilandar.

Isaia de la Hilandar, «om politic al bisericii și ctitor de mănăstiri, legat direct de începuturile culturii românești», a fost cel ce a contribuit la împămîntenirea pe teritoriul sîrb a bisericilor mănăstirești de plan triconc.

Autorul face apoi legătura între Isaia de la Hilandar și Nicodim «cel venit din Craina Serbiei și din Vidinul bulgar, cel căruia i se datorează, cum știm, începuturile răspîndirii nord-dunărene a planului triconc...». Reprezentantele certe ale acestui tip de plan sînt Vodița și Tismana, în țările române. O primă concluzie ce se desprinde de aici este aceea a importanței, pentru răspîndirea tipului de plan triconc de la Macedonia pînă în Oltenia, a legăturilor dintre cele trei «momente» — Clement de Ohrida, Isaia de Hilandar și Nicodim de la Vodița și Tismana. Se poate stabili totodată o legătură evidentă între diferitele variante, simple și complexe, ale tipului de arhitectură de plan triconc, în sud-estul Europei de la anul 900 pînă spre anul 1400.

Cornelia Pilat, *Tradiție și inovație în iconografia picturii Țării Românești în epoca lui Matei Basarab*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. 2, 1973, p. 273—295.

Una din preocupările sistematice ale domnitorului Matei Basarab (1632—1654) a fost întărirea culturii ortodoxe și a unității naționale amenințate de Reformă și Contra-Reformă precum și menținerea unității sufletești a popoarelor balcanice aflate sub jugul otoman. Așa se și explică intensă activitate de construire și refacere a numeroase biserici și mănăstiri. Dintre acestea nu s-a păstrat decît o parte din picturile unor biserici mici ce reiau tipul de plan al Coziei: Arnota (cu pictura din 1644), Plătărești (cu pictura din 1649), Băjeștii (1666), schitul Roata-Cătunu (1668) și schitul Topolița (cu pictura din 1673), sau planul dreptunghiular, ca: biserica din Dobreni (1646), aceea din Săcuieni (cu pictura din 1667) și biserica Crețulești-Mănăstirea (1669).

Ctitorii voievodale sau ale unor boieri de frunte, aceste biserici prezintă o unitate din punct de vedere al concepției distribuirii decorației. Datorită dimensiunilor reduse ale monumentelor a fost repartizat un program redus la scenele inițiale.

Cercetătorul a urmărit, în această încadrare limitată, alegerea și distribuirea ciclurilor, selecționarea și amplificarea unor compoziții, în scopul evidențierii unei gândiri unitare și a împletirii dintre elementele tradiționale și cele noi ale epocii. S-a ajuns la concluzia că, în majoritatea cazurilor, au fost păstrate scenele tradiționale. N-au fost excluse însă aspirațiile de înnoire, introducerea de elemente din iconografia străină. Pentru pictura din primele trei sferturi ale secolului al XVII-lea, din Țara Românească, inovația a constat în «reactualizarea unor concepții trecute», adică — în cazul nostru — al programelor iconografice adaptate la scenele principale. Majoritatea acestor biserici au fost pictate de zugrăvi români. Cum din sud-estul Europei nu mai puteau veni meșteri străini, își manifestau din plin personalitatea lor. Imaginile erau selectate din repertoriul iconografic în raport cu gustul ctitorilor, temperamentul lor, cu dorința de înnoire datorată influenței artei occidentale. Rezultatele sînt impresionante prin «echilibrul și claritatea distribuirii programelor iconografice și logica asocierii scenelor». Scenele sînt însă îmbogățite, fapt ce demonstrează necesitatea de a da acelor scheme de veacuri, un înțeles mai amplu.

Teodora Voinescu, *Contribuții la o istorie a artei păturilor mijlocii; ctitorii de vătăli de plai în Țara Românească*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. 2, 1973, p. 297—320.

Studiul analizează fenomenul «complex, viu și specific local» al vieții plaiurilor. Deși, documentar, plaiurile sînt atestate din secolul al XV-lea, viața lor artistică începe abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, atunci cînd apar conducătorii lor, conducătorii de fapt ai aparatului administrativ local.

Așa cum arată tablourile votive, vătălii de plai aparțin acum unei păтури sociale de prestigiu detașându-se de preoțimea și țărănimea liberă. În acest sens sînt grăitoare portretele de la bisericile din Tîrgul Hurezi, Urșani, Cociobi-Slătioara și Viorești. În primele decenii ale secolului al XIX-lea alături de portretele vătăfilar apar tot mai des portretele ale vameșilor, căpitanilor de martologi și schilerilor, oameni influenți și iscusiți, după cum îi arată înfățișarea lor.

În ctitoriile de plai apar și galerii de portrete țărănești. Sînt ilustrative în acest sens bisericile din Țara Loviștei (la Titești, Urșani, Cremenari etc.). O privire asupra celor 17 plaiuri existente la sfîrșitul secolului al XVII-lea dă posibilitatea observării procesului de îmbogățire a picturii dezvoltate pe fondul iconografeii brincovenesti, cu teme din texte hagiografice și narrative ale literaturii populare. Alături de temele tradiționale apar teme noi, corespunzătoare mentalității poporane a locuitorilor plaiurilor.

Locul principal, din pieturile ctitorilor de plai, îl ocupă iconografia pridvoarelor și a fațadelor bisericilor. Programul iconografic este adaptat în scopul înțelegerii lui de un număr cit mai mare de credincioși. Un alt element nou, original, este apariția unor tipuri iconografice noi ca reprezentare. Așa sînt: tipul Morții de la biserică de la Titești (fig. 26), scenele de vînătoare, scenele cu ursari de la ctitoriile de plai de la Tîrgul Hurezi, Urșani etc.

Inovația, în pictura din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, din Țara Românească, a constat în introducerea unor elemente iconografice inedite, dar și în reactualizarea unor concepții trecute. Această inovație este expresia personalității zugrăvilor români. Dintre aceștia sînt citați: Dinu și Manole din plaiul Hurezilor, Ilie din Teiuș, Anghel Dozescu — meșteri cunoscuți, Rafail ierodiaconul, de la Titești, Gheorghe de la Bucșenești, Tănăsie, Anastasie și Petrilă în biserică din Biscenii-de-Jos, Constantin și Mirăuță de la Ciuta, Ion zugrăvul din Brașov etc.

Ioana Grigorescu, *Cercetarea și restaurarea turnului tezur de la Mînăstirea Putna*, în «Studii și cercetări de istoria artei», Seria artă plastică, nr. 2, 1973, p. 321—335.

Studiul analizează aspectele noi apărute în urma lucrărilor întreprinse în perioada 1968—1971 în scopul cercetării și restaurării turnului tezur de la Mînăstirea Putna.

Analiza planului și a unor elemente de fațadă a dus la concluzia existenței unei prime faze de construcție — fază în care se execută un turn mai scund cu o trecere de la baza pătrată la octogon. În această fază la baza turnului ar fi rămas o clădire terminată și folosită ca atare sau o construcție

începută și corectură pe parcurs. În această situație cercetările au urmărit adunarea de noi date asupra celei de a doua faze în scopul restaurării și valorificarea muzeistică a datelor asupra fazei de început.

Un element important este considerat și încastrarea pisaniei lui Ștefan cel Mare pe acest nivel al construcției corectate. Autorea presupune că pisania ar fi existat, în locul în care a fost găsită, odată cu zidirea părții superioare a turnului. Așezarea ei așa de sus ar îndreptăți presupunerea că partea superioară a turnului este opera domnitorului Ștefan cel Mare. Mai există însă o ipoteză: pisania ar fi fost mutată aici, în stînga intrării la scara spirală, de constructorii suprastructurii, într-o epocă ulterioară lui Ștefan cel Mare și, în acest caz pisania ar proveni de la alt turn zidit de acest ctitor în secolul al XVII-lea. Cercetările ulterioare vor aduce lămuririle necesare contribuind astfel la anumite precizări în istoria arhitecturii românești.

Prof. N. STĂNCULESCU

Dr. Hubert I e d i n, *Kirchengeschichte als Theologie*, în «Seminarium», Roma, 1/1973.

La finele veacului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea, istoricii bisericești din țările în care cercetarea istorică era în floare, se străduiau — scrie autorul — să trateze istoria bisericească în sensul unei științe strict istorice, — ca pe o componentă a istoriei universale. Și la congresul istoric internațional de la Berlin, din 1908, s-a spus clar că istoria bisericească este de mult «istorie profană».

Totuși, istoria bisericească s-a menținut ca disciplină teologică în seminariile și facultățile teologice. După primul război mondial s-a pus însă întrebarea, în ce sens istoria bisericească ar putea să aibă caracter teologic, fără să-și piardă caracterul de disciplină strict istorică. Și autorul încearcă să lămurească această problemă.

Teologia creștină — notează dinsul — este ocupația cu revelația divină, depozitată în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție și predată de magisterul bisericesc. Evident, teologia creștină are de premisă credința în această revelație. Istoria, la rîndul ei, înseamnă drumul omului și al omenirii în timp — iar știința istoriei se bazează pe izvoare, scrise și ne-scrise, care furnizează informații despre dru-

mul menționat. Și creștinismul, spre deosebire de alte religii, are caracter profund istoric. Căci Dumnezeu s-a revelat ființelor umane prin ființe umane și în gral uman și prin Întruparea Logosului a intrat Însuși în istoria umană — adică «Eternul», a intrat în timp și a făcut aceasta fără să-și piardă «ființa sa» și fără să desființeze categoriile timpului. Dar evenimentele acestea — revelația divină — Întruparea Logosului — sînt și rămîn obiect al credinței, putînd să fie înțelese numai prin credință și în credință.

Cunoștință luăm, însă, de ele prin Sfînta Scriptură, deci printr-un document istoric, care ne lămurește în privința originii și dezvoltării revelației și a încheierii ei în Hristos. Cercetarea și acceptarea ei revine istoriei biblice, iar păstrarea și transmiterea sînt încredințate Bisericii. Istoria acestea se construiește, deci, din izvoare istorice, deși ea este și rămîne obiect al credinței. Și disciplina care se ocupă de ea este istorică, avînd caracter și religios și istoric.

Dar Biserica, fiind componentă a istoriei mîntuirii, istoria ei nu trebuie considerată a fi prin excelență drept istorie a mîntuirii? Și de fapt, de la Ipolit († 235) încoace, un mileniu și jumătate, istoria creației a fost înțeleasă ca istoria mîntuirii — istoria «bisericească» avînd puțină considerare, fiind privită mai mult ca un adaus la Vechiul și Noul Testament. Și totuși, istoria mîntuirii n-a făcut superfluă istoria bisericească. Căci dacă istoria mîntuirii este fapta lui Dumnezeu, în istorie, istoria Bisericii se ocupă de transmitere prin Biserică credincioșilor și prin credincioși a adevărului religios revelat și a harului divin. Ea este un factor între istoria universală înfăptuită de oameni și între istoria mîntuirii, fapta lui Dumnezeu, Obiectul acestei istorii: Biserica, este concomitent, și divină și umană, obiect și al credinței și al istoriei. Timp îndelungat, — scrie autorul — n-au existat monografii teologice despre Biserică. Pînă în Evul mediu se vorbea despre ea mai mult de ființa decît de structura bisericii. Începînd însă cu marile reforme religioase din secolul al XVI-lea, autorul, evident, are în vedere teologia romano-catolică — apar și tratate ecleziologice, tratate speciale de istorie bisericească, subliniindu-se importanța și caracterul ei de disciplină teologică.

Desigur, elementul văzut al Bisericii probează istoricitatea ei. Căci răspîndirea Bisericii, propovăduirea credinței, serviciile divine, in-

situțiile ei... toate sînt istoric documentabile, toate pot fi cercetate, și studiate cu mijloacele istoriei.

Dar istoria înseamnă și schimbare, modificare. Astfel și imaginea Bisericii primare este, nu după firea ei, cam diferită de cea a Bisericii din Evul mediu și din veacul XX; încît se pune întrebarea: este în aceste epoci aceeași Biserică ce apare vizibilă în această imagine schimbătoare sau Biserica primară și-a pierdut identitatea? Nu duce poate istoricizarea Bisericii la relativism istoric? Dar trebuie reținut că istoria Bisericii își primește obiectul de la dogmatică, adică primește noțiunea teologică despre Biserică precizată de dogmatică și astfel identitatea Bisericii este păstrată totdeauna.

Azi este necesar ca istoria bisericească să fie tratată ca ecleziologie istorică, fiindcă astfel ea mijlocește accesul la tradiția Bisericii. Căci Biserica nu are numai tradiții ca orice comunitate umană, ci ea este «tradiția» — păstrarea, împlinirea și transmiterea adevărului și harului Mîntuitorului. Și accesul la această *Sacra Traditio* îl deschide istoria bisericească; interpretînd pînînd și scrierile bisericești, martori Sacrei Tradiții.

Cert este că drumul credinței în istorie este înregistrat de istoria bisericească și de aici caracterul ei teologic și necesitatea studiului ei.

În instituțiile noastre ea este cultivată intens.

Prof. OREST BUCEVSCI

«STIMME DER ORTHODOXIE» (GLASUL ORTHODOXIEI), (revista Exarhatului Patriarhiei Ruse pentru Europa Centrală) nr. 8, 1973, Berlin.

Menționăm articolele: L. Logatschova: «*Orthodoxia Rusă și Biserica Anglișandă*», (p. 24—30). Primii pași pentru apropierea celor două Biserici s-au făcut în timpul Țarului Petru I. În timpul călătoriei sale făcute în Europa Apuseană. Petru I s-a interesat și de probleme de credință religioasă și de structură bisericească. Astfel în Londra a discutat cu episcopi anglicani despre situația și construcția Bisericii din Anglia. Ca urmare, între anii 1712—1725, s-a făcut în scris un schimb de idei între ierarhi ai Bisericii Anglicane și ai celei Ruse. Cu aprobarea Țarului s-a hotărît chiar ca în primăvara anului 1725 să se organizeze în Rusia un dialog între teologi ai

celor două Biserici. Dar moartea Țarului Petru I n-a îngăduit înțierea dialogului, determinînd chiar întreruperea tratativelor unionale între Bisericile menționate.

Contactul între ele a fost reluat abia în jumătatea a doua a secolului XIX, cînd s-a înființat la San Francisco (SUA) o Episcopie rusă, înlesnind legătura cu Biserica Anglicană din SUA. În acest scop s-a înființat în SUA un «Comitet rus» (1862) și în Anglia un «Comitet anglican» (1863). Amîndouă «Comitetele» au început să lucreze pentru reunirea celor două Biserici și anume mai ales prin vizite reciproce de teologi și ierarhi. Activ a fost în sensul acesta Mitropolitul Filaret (Urosdow) din Moscova. Dar în 1874 «Comitetul rus» își încetează activitatea, socotînd că este terminată lucrarea sa pregătitoare pentru reunirea Bisericilor, continuarea rămînînc pe seama ierarhilor celor două Biserici. Discuțiile acestora au ajuns în curînd însă într-un lîmpas. Motivul? Teologii ruși voiau ca în primul rînd să se discute problemele de credință, pe cînd anglicanii se interesau mai mult de latura formală a relațiilor dintre Biserici. Totuși s-au păstrat relații prietenești și contacte personale între cele două Biserici, făcîndu-se și vizite reciproce. Astfel în 1912 o delegație de însemnate personalități ale Bisericii Anglicane face o vizită Bisericii Ruse, aînd ca urmare înființarea «Societății pentru promovarea apropierii anglicană-ortodoxă», avînd drept scop înțelegerea reciprocă și întărirea prieteniei între cele două Biserici.

Societatea și-a început activitatea cu informații asupra constituției Bisericii Anglicane și relațiile ei cu Biserica Ortodoxă. S-au ținut la Institutele teologice cursuri în privința aceasta, insistîndu-se și asupra deosebirilor dogmatice între cele două Biserici. — «Societatea pentru promovarea apropierii anglicană-ortodoxă» este prima organizație oficială în Rusia pentru stabilirea de contacte permanente între cele două Biserici. — Cele două războaie mondiale au întrerupt activitatea de conținutul amintit. Contactul între cele două Biserici este reluat în 1943 prin vizita unei delegații anglicane în Rusia, urmată în 1945 de vizita unei delegații ruse în Anglia.

În 1955 s-a organizat apoi la Lambeth Palace, reședința primatului anglican, o consultație între teologi anglicani și ortodocși ruși, urmată în 1956 de o consultație la Moscova. La acestea teologii ruși au susținut —

și pe bună dreptate — că condiția principală pentru unitatea bisericească o constituie: înțelegerea în problemele de doctrină, succesiunea apostolică și Sfintele Taine.

Ambele părți și-au exprimat atunci dorința pentru continuarea discuțiilor. A urmat apoi o serie de vizite reciproce între reprezentanți ai celor două Biserici.

Evident, faptele menționate vădesc năzuința și străduința celor două Biserici după unitate.

Prof. Dr. N. Uspenski: «S. W. Rachmaninov — creator de tănuri religioase» (p. 47—52). Autorul, profesor la Academia Duhovnicească din Leningrad, face biografia lui S. W. Rachmaninov (1873—1943), prezentându-l — ceea ce de fapt este recunoscut general — ca «eminent pianist, înzestrat compozitor și excelent dirijor», calități rar întrunite de aceeași persoană. S-a impus și ca compozitor de cântări bisericești: «Liturgia Sf. Ioan Hristosom», doxologia mare, «Lumină lină...» «Lăudați pe Domnul» ș.a., toate caracterizându-se prin adâncă simțire religioasă și răsdiind curată evlavie. Dar articolul prof. Uspenski voim să-l menționăm îndeosebi pentru pasajul său introductiv, pe care-l redăm în traducere: «S. W. Rachmaninov aparține unui neam de boieri emigranți. Cum? Voievodul Moldovei, Ștefan cel Mare (1458—1504) și-a dat pe fiica sa Olena de soție lui Ivan cel Tânăr (1458—1490), fiul lui Ivan III — pentru a întări alianța sa cu statul moscovit. Lui Ștefan cel Mare după moarte, i-a urmat în scaun fiul său mai mare, Bogdan. Fiul cel mai tânăr al lui Ștefan, cu numele tot Ivan (Ioan), a preferat să plece la Moscova, la sora sa, pentru ca să nu depindă de frațele său. Acest Ioan a avut un fiu, Vasile, cărui i s-a dat porecla «Rachmanin». Aci-l originea familiei Rachmaninovilor». — Decl. S. W. Rachmaninov este, după prof. Uspenski, de origine română. Temeiul acestei afirmații a lui Uspenski? El n-o spune, credem însă, ca publicațiile cunoscute istoric și slavist Al. Iațimirski: «Povestire istorică despre familia Rachmaninov», Kiev, 1895 și «Din istoria predicii slave în Moldova» Petersburg, 1906, după care «Familia Rachmaninov se trage dintr-un frate al Olenei (fiica lui Ștefan cel Mare), Ioan Vecinul, venit la Moscova odată cu dinsa» (Vezi P. P. Panaitescu, «Contribuții la Istoria lui Ștefan cel Mare» București, 1934, p. 11). — Adevărul?

Prof. O. BUCEVȘCHI

1.600 ani de la moartea Sfintului Atanasie cel Mare. 1973 — Anul Sfintului Atanasie.

Revista periodică «*ορθόδοξος Ἐπιστολικά*» a Mitropoliei Kritului, cu binecuvîntarea I. P. S. Mitropolit Varnava, în numărul său din luna iunie — iulie 1973 închină un articol omagial sub semnătura distinsului profesor al Universității din Atena — Constantin G. Bonitiș, figuri proeminente a secolului al IV-lea care a excelat la Sinodul I de la Niceea (325), Sfintului Atanasie cel Mare, Patriarhul Alexandriei.

De aceea, întreaga Biserică Ortodoxă, cu aprobarea Patriarhului Ecumenic Dimitrios I și a Patriarhului Alexandriei Nicolae al VI-lea al cărui scaun a fost păstrat de acest mare ierarh, ca și toate celelalte Patriarhii și bisericile autocefale ortodoxe surori, au adus în anul 1973 cinste și omagii acestui mare bărbat, luminătorului întregii Ortodoxii și dascăl al dreptei credințe, numind acest an — Anul Sfintului Atanasie.

Lucrul acesta l-au făcut și bisericile eterodoxe și îndeosebi Biserica Romano-Catolică și multe alte organizații religioase care omagiază pe Sfântul Atanasie cel Mare.

Astfel, anul Sfintului Atanasie cel Mare — 1973 — este anul sărbătorilor și laudelor pentru cel ce a fost sfeșnic al Dumnezeui în Treime. Este un an de venerație din partea Sfintei Biserici a lui Hristos. Este anul îndreptățitului Teologii, anul tilcutorului al operei mîntuitoare în întruparea Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu pentru mîntuire, operă pe care a săvîrșit-o Marele Atanasie.

Cit de mari puteri duhovnicești are astăzi Ortodoxia și temeli ale învățaturii teologice? Căci cel mai cinstit sfeșnic și Părinte dintre toți a fost Părintele Părinților Atanasie cel Mare, care rămîne ca un stîlp al învățămîntului teologic.

Și autorul, într-o însușire de laude, aduce un pios omagiu acestui ales tilcutor al Sfințelor Scripturi și al dumnezeieștii descoperiri. Căci cine nu a cîștigat din partea istoricului bisericii și teologului, din luptele sale eroice pe care le-a dus acest mare apărător al ortodoxiei, din cuvîntările sale de tilcuire dogmatică și din învățăturile sale de îndrumare Creștină?

Anul 1973 — comemorînd 1600 ani de la moartea sa — consemnează un omagiu și al Bisericii noastre adus înaltului Păstor al Bi-

sericii din Alexandria, care, numai diacon fiind, a rușinat pe Arie în lupta hristologică cu arienii de la începutul secolului al IV-lea și la Sinodul I de la Niceea.

Toate bisericile au folosit mult din învățăturile sale, nu numai teoretic, dar și pentru practicarea vieții duhovnicești după cuvântul Evangheliei.

Cu prilejul acestei aniversări întreaga teologie ortodoxă și scriitorii ei au reamintit scrierile și faptele mari ale acestui corifeu, Părinte al Sfintei Biserici, ce apare printre primii dascăli ai teologiei. De aceea, drept și cuviincios este să serbăm anul acesta, cu cinste și cucernicie pe acest mare model și conducător al Bisericii despre care Sfântul Grigore de Nazianz scria cuvinte frumoase ca acestea : «Lăudînd pe Atanasie, lăudăm virtutea, căci lăudîndu-l pe el zicem că lăudăm

însăși virtutea ; de aceea tot ce avea întru-însul era virtute și acestea în cel mai adevărat sens. Vii sînt cei care trăiesc după voia lui Dumnezeu. Atanasie îi cunoștea pe: Pătriarhii și Proorocii Vechiului Testament și pe Sfinții Apostoli și pe toți i-a imitatat ; deși s-a arătat mai mic decît aceștia cu a-tit i-a întrecut, îmi este cu puțință să îndrăznesc a grăi. Căci cu cuvintele, cu faptele, e, cu zelul, cu primejdiile, tuturor făcîndu-se imitator, a luat de la unul și de la altul ce cele bune, după cum scriu și ei în pilde și le le-a adunat în sufletul său. Toate faptele sale le se cuvine a le aminti și a ne minuna mai mult...t...».

Cu aceste gânduri depunem și noi micnicul nostru omagiu și venerația în fața mareșelului apărător al credinței noastre, Sfântul Atanasiasie cel Mare.

Pr. DAVID POPESCU

NAȘTEREA DOMNULUI

SVITĂ DE COLINDE

pentru cor bărbătesc

Pr. Radu Antofie

1 Solemn

1. Îm - pă - ra - tul Ro - mei, Au - gust,
2. Ia - ră în lu - de ea, Crai I -

1. Îm - pă - ra - tul Ro - mei, Au - gust,
2. Ia - ră în lu - de ea, Crai I -

1. Îm - pă - ra - tul Ro - mei, Au - gust,
2. Ia - ră în lu - de ea, Crai I -

1. Îm - pă - ra - tul Ro - mei, Au - gust,
2. Ia - ră în lu - de ea, Crai I -

stă - pi - nea mul - te țări din lu -
rod e - ra; ce zi - ceau la Ro -

stă - pi - nea mul - te țări din lu -
rod e - ra; ce zi - ceau la Ro -

stă - pi - nea mul - te țări din lu -
rod e - ra; ce zi - ceau la Ro -

stă - pi - nea mul - te țări din lu -
rod e - ra; ce zi - ceau la Ro -

me și el po - run - cea: ca - n a sa îm -
 ma toa - te le pli - nea: ca la lo - cul

me și el po - run - cea: ca - n a sa îm -
 ma toa - te le pli - nea: ca la lo - cul

me și el po - run - cea: ca - n a sa îm -
 ma toa - te le pli - nea: ca la lo - cul

pă - ră - ți - e tot po - po - rul să se - n - scri - e, tot po -
 de năs - ca - re să se - n - scri - e fi - e - ca - re, să se - n -

pă - ră - ți - e tot po - po - rul să se - n - scri - e, tot po -
 de năs - ca - re să se - n - scri - e fi - e - ca - re, să se - n -

tot po - po - rul să se - n - scri - e, tot po -
 să se - n - scri - e fi - e - ca - re, să se - n -

tot po -
 să se - n -

2 Allegretto

po - rul să se - n - scri - e. 1. Io - sif plea - că să se - n -
 scri - e fi - e - ca - re. *p* cînd au so

po - rul să se - n - scri - e. 1. Io - sif plea - că să se - n -
 scri - e fi - e - ca - re. cînd au so

po - rul să se - n - scri - e.
 scri - e fi - e - ca - re.

scri - e, el cu fe - cioa — ra — Ma — ri - e, de - la ei
 sit — Ma - ri - ei i — s - a - m - pli - nit — ca să - l nas -

scri - e, el cu fe - cioa — ra — Ma — ri - e, de - la ei
 sit — Ma - ri - ei i — s - a - m - pli - nit ca să - l nas -

el cu fe - cioa — ra — Ma — ri - e, de - la ei
 Ma - ri - ei i — s - a - m - pli - nit — ca să - l nas -

el cu fe - cioa — ra — Ma — ri - e, de - la ei
 Ma - ri - ei i — s - a - m - pli - nit — ca să - l nas -

din Ga - li - le - ia la Vit - le — em — în lu —
 că pe I - sus, ca - tă loc — în — jos și - n

din Ga - li - le - ia la Vit - le — em — în lu -
 că pe I - sus, ca - tă loc — în jos și - n

din Ga - li - le - ia la Vit - le — em — în lu —
 că pe I - sus, ca - tă loc — în — jos — și - n

din Ga - li - le - ia la Vit - le — em — în lu -
 că pe I - sus, ca - tă loc — în — jos și - n

1.	2.	3. Miscat	
de - ea. 2. Și-a co - lo		1. În za - dar că prin ce -	
	sus.	2. Lin - gă Vit - le - em, a -	
de - ea. 2. Și-a co - lo		1. În za - dar că prin ce -	
	sus.	2. Lin - gă Vit - le - em, a -	
de - ea.		1. În za - dar că prin ce -	
	sus.	2. Lin - gă Vit - le - em, a -	
de - ea.		1. În za - dar că prin ce -	
	sus.	2. Lin - gă Vit - le - em, a -	

ta - te, fa - ră,	}	zi - o - rel de	zi,
ta - te, fa - ră,		zi - o - rel de	zi,
ta - te, fa - ră,	}	zi - o - rel de	zi,
ta - te, fa - ră,		zi - o - rel de	zi,

ha - nuri, ca - se - s în - tr - un grajd cu	pli - ne vi - te in -	toa - te, tra - ră,	}	zi - o -
ha - nuri, ca - se - s în - tr - un grajd cu	pli - ne vi - te in -	toa - te, tra - ră,		zi - o -
ha - nuri, ca - se - s în - tr - un grajd cu	pli - ne vi - te in -	toa - te, tra - ră,	}	zi - o -
ha - nuri, ca - se - s în - tr - un grajd cu	pli - ne vi - te in -	toa - te, tra - ră,		zi - o -

4 Liniștit

rel de zi. și-a co -
Cu pa -

rel de zi.

rel de zi. *p* Bing! Bang! Bing! Bang!

rel de zi. *p* Bing! Bang! Bing! Bang!

lo Ma ri - a, jos, naș - te pe I -
ie l-a în - fă - șat și în ies - le

și-a co - lo Ma ri - a, jos, naș - te pe I -
cu pa - ie l-a în - fă - șat și în ies - le

Bing! Bang! Bing! Bang! Bing! Bang! Bing!

Bing! Bang! Bing! Bang! Bing! Bang! Bing!

sus Hris - tos, Dom - nul nos - tru cel din
l-a cul - cat Mai - ca prea cu - ra

sus Hris - tos, Dom - nul nos - tru cel din
l-a cul - cat Mai - ca prea cu - ra

Bing! Bing! Bing! Bang!

Bing! Bing! Bing! Bang!

cer,
ta, Dom — nul / I — sus Hris — tos.
prea ne — vi — no — va — ta.

cer,
ta, Dom — nul / I — sus Hris — tos.
prea ne — vi — no — va — ta.

cer,
ta, Dom — nul / I — sus Hris — tos.
prea ne — vi — no — va — ta.

cer,
ta, Dom — nul / I — sus Hris — tos.
prea ne — vi — no — va — ta.

5 Mișcat

mf
1. Sus pe cer s-a a - ră - tat, a - ră -
2. În să - la - șul lui Cră - ciun, lui Cră -

mf
1. Sus pe cer s-a a - ră - tat, a - ră -
2. În - să la - șul lui Cră - ciun, lui Cră -

mf *p*
1. Sus pe cer, sus pe cer s-a
laș, în să - la - șul

1. Sus pe cer, sus pe cer s-a
laș, în să - la - șul

tat, a - ră - ciun, lui Cră - tat, o stea ciun, du - pă ca - re - a cum pro - lu - mi - ro - cii nat, lu - mi - spun, în - ge -

a - ră - tat, o stea ca - re - a lu - mi - nat, lu - mi -
 lui Cră - ciun, du - pă cum pro - ro - cii spun, în - ge -

na - ta și - a ves - rit, a ves - rit, a ves - rit, că Me -
 rii pe sus cîn - tau, sus cîn - tau, sus cîn - tau, păs - to -

na - ta și - a ves - rit, a ves - rit, a ves - rit,
 rii pe sus cîn - tau, sus cîn - tau, sus cîn - tau,

1.

si - a s-a năs - cut, — că Me - si - a s-a năs -
 rii se ve - se - leau, — păs - to - rii se

si - a s-a năs - cut, — că Me - si - a s-a năs -
 rii se ve - se - leau, — păs - to - rii se

că Me - si a s-a năs -
 păs - to - rii se

că Me - si - a s-a năs -
 păs - to - rii se

p cut. — *2. p* ve - se - leau. —

p cut. — *p* ve - se - leau. —

p cut. — 2. În să - *p* ve - se - leau. —

p cut. — 2. În să - *p* ve - se - leau. —

6 Moderato

mp 1. Moș Cră - ciun cind a a - flat, Moș Cră - ciun
 2. Foar - te rău s-a su - pă - rat, su - pă - rat, Moș Cră - ciun

mp 1. Moș Cră - ciun cind a a - flat, Moș Cră - ciun
 2. Foar - te rău s-a su - pă - rat, su - pă - rat, Moș Cră - ciun

mp 1. Moș Cră - ciun cind a a - flat, Moș Cră - ciun
 2. Foar - te rău s-a su - pă - rat, su - pă - rat, Moș Cră - ciun

1. *pp*

la sta - ul ce s-a-n - tim - plat, } Moș Cră - ciun. —
 și slu - gi - le le-a cer - tat, } *pp*

la sta - ul ce s-a-n - tim - plat, } Moș Cră - ciun. —
 și slu - gi - le le-a cer - tat, } *pp*

la sta - ul ce s-a-n - tim - plat, } Moș Cră - ciun. —
 și slu - gi - le le-a cer - tat, } *pp*

la sta - ul ce s-a-n - tim - plat, } Moș Cră - ciun. —
 și slu - gi - le le-a cer - tat, } *pp*

2. **7**

ciun. —

ciun. —

ciun. —

ciun. —

p
M

p
M

p

Dar cind el s-a-n - cre — din țat că-i Hris -
 î - na in - te-i s-a-n - chi - nat ca u -

M

M

1. **Solemn**

mf

tos cel aș - tep - tat, A - poi Magi din
 nui mă - re - m - pă - rat.

mf

A - poi Magi din

mf

A - poi Magi din

mf

A - poi Magi din

mf

A - poi Magi din

de - păr - țări, tre - cînd mări și țări,
 de - păr - țări, tre - cînd mări și țări,
 de - păr - țări, tre - cînd mări și țări,
 de - păr - țări, tre - cînd mări și țări,

scum - pe da - ruri i-au a
 scum - pe da - ruri i-au a
 scum - pe da - ruri i-au a
 scum - pe da - ruri i-au a

dus prun - cu - lui I - sus :

dus prun - cu - lui I - sus :

dus prun - cu - lui I - sus :

dus prun - cu - lui I - sus :

ben marcato

a - ur, smir - nă și tă - mi - ie, ca - re și a - ici să fi - e,

a - ur, smir - nă și tă - mi - ie, ca - re și a - ici să fi - e,

ca - re și a - ici să fi - e.

rall.

La mulți ani cu bu - cu - ri - e!

La mulți ani cu bu - cu - ri - e!

La mulți ani cu bu - cu - ri - e!

La mulți ani cu bu - cu - ri - e!

BUCURA-TE MAICĂ SFÎNTĂ

Pr. Radu Antofie

1 Andantino

T. 1. *p*
 1. Bu-cu - ră - te, mai - că sfin - tă,
 2. C-ai năs-cut pe Dom - nul Sfint,

T. 2. *p*
 1. Bu-cu - ră, bu-cu - ră - te mai - că sfin - tă,
 2. C-ai năs-cut, c-ai năs-cut pe Dom - nul Sfint,

B. 1. *p*
 1. Bu-cu - ră, bu-cu - ră - te mai - că sfin - tă,
 2. C-ai năs-cut, c-ai năs-cut pe Dom - nul Sfint,

B. 2. *p*
 1. Bu-cu - ră, bu-cu - ră - te mai - că sfin - tă,
 2. C-ai năs-cut, c-ai năs-cut pe Dom - nul Sfint,

că toți în - ge - rii își cin - tă,
 Dum-ne - zeu pe-a cest pă - mint,

că toți în - ge - rii își cin - tă,
 Dum-ne - zeu pe-a cest pă - mint,

că toți, că toți în - ge - rii își cin - tă, cin - tă,
 Dum-ne - zeu, Dum-ne - zeu pe-a cest pă - mint, pe-a-cest pă - mint,

că toți în - ge - rii își cin - tă, cin - tă,
 Dum-ne - zeu pe-a-cest pă - mint, pe-a-cest pă - mint,

și-as — ta-i sea — ra, sea — ra lui Cră — ciun .

și-as — ta-i ' sea — ra, sea — ra lui Cră — ciun .

și-as — ta-i sea — ra, sea — ra lui Cră — ciun .

și-as — ta-i sea — ra, sea — ra lui Cră — ciun .

2 Più mosso

3. Și cînd Dom — nul s-a năș — cut
4. și peș — te — ra în pa — lat,

3. Și cînd Dom — nul s-a năș — cut
4. și peș — te — ra în pa — lat,

3. Și cînd Dom — nul s-a năș — cut
4. și peș — te — ra în pa — lat,

3. Și — cînd Dom — nul s-a năș — cut
4. și — pes — te — ra în pa — lat,

ies — lea-n — rai — s-a
ca de-un — ma — re

ies — lea-n — rai — s-a
ca de-un — ma — re

Le — ru — lui, Dom-nu — lui, ies — lea-n — rai — s-a
Le — ru — lui, Dom-nu — lui, ca de-un — ma — re

ies — lea-n — rai — s-a
ca de-un — ma — re

3 Allegro moderato

pre-îm-fă-cut. rat. Dăi Dom-nu-lui, Doam-ne,

pre-îm-fă-cut. rat. Dăi Dom-nu-lui, Doam-ne,

pre-îm-fă-cut. rat. Dăi Dom-nu-lui, Doam-ne,

pre-îm-fă-cut. rat. Dăi Dom-nu-lui, Doam-ne,

5. Coa-se mai-ca, coa-se, Dăi Dom-nu-lui, Doam-ne,

6. Pa-ie-le-n flo-rea, Domn și Doam-ne,

dăi Dom-nu-lui, Doam-ne, Domn și Doam-ne,

dăi Dom-nu-lui, Doam-ne, Domn și Doam-ne,

dăi Dom-nu-lui, Doam-ne, Domn și Doam-ne,

prun-cul să-și în-fa-șe. Dăi Dom-nu-lui, Doam-ne,

ies-lea s-a u-rea, Domn și Doam-ne,

prun-cul să-și în-fa-șe. Domn și Doam-ne,

ies-lea s-a u-rea, Domn și Doam-ne,

prun-cul să-și în-fa-șe. Domn și Doam-ne,

ies-lea s-a u-rea, Domn și Doam-ne,

coa - se Mai - ca
mii de mii de

Dom - nu - lui,
flo - ri - ce - le,

Hoi - le - ron - dai,

coa - se Mai - ca
mii de mii de

Dom - nu - lui,
flo - ri - ce - le,

Hoi le - ron - dai,

coa - se Mai - ca
mii de mii de

Dom - nu - lui,
flo - ri - ce - le,

Hoi le - ron - dai,

coa - se Mai - ca
mii de mii de

Dom - nu - lui,
flo - ri - ce - le,

Hoi le - ron - dai,

le - rui, Doam - ne,

scu - te - ce - le
stră - lu - ceau ca

Fi - u - lui,
niș - te ste - le

le - rui, Doam - ne,

scu - te - ce - le
stră - lu - ceau ca

Fi - u - lui
niș - te ste - le

le - rui, Doam - ne

scu - te - ce - le
stră - lu - ceau ca

Fi - u - lui
niș - te ste - le

le - rui, Doam - ne

scu - te - ce - le
stră - lu - ceau ca

Fi - u - lui
niș - te ste - le

Hoi le - ron - dai,

le - roi, Doam - ne.

7. Mai - că sfin - tă,
8. Bu - su - ioc, ver

Hoi le - ron - dai,

le - roi, Doam - ne.

7. Mai - că, mai - că sfin - tă
8. Bu - su - ioc, bu - su - ioc ver -

Hoi le - ron - dai,

le - roi, Doam - ne.

7. Mai - că, mai - că sfin - tă
8. Bu - su - ioc, bu - su - ioc ver -

Hoi le - ron - dai,

le - roi, Doam - ne.

7. Mai - că, mai - că sfin - tă
8. Bu - su - ioc, bu - su - ioc ver -

prea — cu — ra — tă, tu ești bi — ne —
 de — pe — ma — să, ră — mii, gaz — dă, —

prea — cu — ra — tă, tu ești bi — ne —
 de — pe — ma — să, ră — mii, gaz — dă, —

prea — cu — ra — tă, tu ești tu ești bi — ne,
 de — pe — ma — să, ră — mii, ră — mii, gaz — dă,
 prea — cu — ra — tă, tu ești bi — ne,
 ră — mii, gaz — dă,

cu — vin — ta — tă, și — as — ta — i sea — ra,
 să — nă — toa — să,

cu — vin — ta — tă, și — as — ta — i sea — ra,
 să — nă — toa — să

bi — ne — cu — vin — ta — tă, și — as — ta — i sea — ra,
 ră — mii — să — nă — toa — să,
 bi — ne — cu — vin — ta — tă, și — as — ta — i sea — ra,
 ră — mii — să — nă — toa — să,

sea — ra lui Cră — ciun.
 sea — ra lui Cră — ciun.
 sea — ra lui Cră — ciun.
 sea — ra lui Cră — ciun.

CODA *rall.*
 lui Cră — ciun.
 sea — ra — lui Cră — ciun.
 sea — ra — lui Cră — ciun.
 lui Cră — ciun.

